

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

**TİCARETİN KENT FORMU VE YAPISINA ETKİLERİNİN TRABZON ÖRNEĞİ
ÜZERİNDE İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir Plancısı Mesut YEŞİLTEPE

**TEMMUZ 2008
TRABZON**

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

**TİCARETİN KENT FORMU VE YAPISINA ETKİLERİNİN TRABZON ÖRNEĞİ
ÜZERİNDE İNCELENMESİ**

Şehir Plancısı Mesut YEŞİLTEPE

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
“Yüksek Şehir ve Bölge Plancısı”
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih :22.07.2008
Tezin Savunma Tarihi :14.08.2008**

**Tez Danışmanı :Yrd. Doç. Dr. Ahmet Melih ÖKSÜZ
Jüri Üyesi :Prof. Dr. Saliha E. AYDEMİR
Jüri Üyesi :Yrd. Doç.Dr. Asu B. GENÇOSMANOĞLU**

Enstitü Müdürü V.: Doç. Dr. Salih TERZİOĞLU

Trabzon 2008

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Ticaret işlev alanlarının kent formu ve yapısına etkilerinin Trabzon kentsel alanı özelinde tespit etmek amacı ile Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Bu çalışmamı yürütürken, sevgili danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ahmet Melih ÖKSÜZ'e geniş sabrını, destek ve güler yüzünü esirgemediğinden dolayı teşekkürü borç bilirim.

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'ndeki dostane, sıcak ve verimli bir çalışma ortamının yaratıcısı ve yürütücüsü bölüm başkanımız Prof. Dr. Saliha E. AYDEMİR ve Mimarlık Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Şinasi AYDEMİR hocalarıma ve iş arkadaşlarıma bu ortamı bize sağladıkları için minnettarım. Bu çalışmamın başlamasına paralel bir zamanda yeni tanıştığım Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin içten ve sıcak ev sahipliğini hissetmemde büyük rolü olan Mimarlık Fakültesi'nin tüm akademik kadrosuna, ve özellikle bu içten ve sıcak dünyayı tanımama vesile olan Nilgün KULOĞLU, Asu GENÇOSMANOĞLU, Ali ASASOĞLU ve Hamiyet ÖZEN hocalarıma; birlikte çalışmaya başladığımız günden beri destek ve ilgisini esirgemeyen sevgili arkadaşlarım Ersin TÜRK, Sanem ÖZEN, Ebru SİNAN, Şeyda BÜLBÜL, Zeynep NİYAZOĞLU ve Nilgün KİPER'e teşekkür ediyorum.

Bu çalışmanın oluşturulması sırasında elde edilen bilgi ve belgelerinin temin edilmesinde yardımları dokunan Trabzon Belediyesi İmar İşleri Şefliği çalışanlarına, Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası'na ve Trabzon Esnaf ve Sanatkarlar Odası Genel Merkezi'ne, plan ve haritaların temini konusunda yardım ve desteklerinden dolayı şehir plancısı meslektaşlarıma teşekkür ediyorum.

Son olarak, çalışmalarım sırasında doğrudan ve dolaylı desteğinden, özverisi ve sevgisinden, anlayış ve sabrından dolayı, eşim Zehra Gül Turhan YEŞİLTEPE'ye; hem genel olarak hem de bu çalışmam sırasında benim "Toprak" gibi üretken, "Rüzgar" gibi atik ve "Deniz" gibi canlı hissetmemi sağlayan hayatımın temel yapıtaşları oğullarıma sonsuz sevgilerimi sunuyorum.

Mesut YEŞİLTEPE

Temmuz 2008

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER	III
ÖZET	V
SUMMARY	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	VII
TABLolar DİZİNİ	IX
1. GENEL BİLGİLER	1
1.1. Giriş	1
1.2. Çalışmanın Amacı	3
1.3. Çalışmanın Süreci ve Yöntemi	3
1.4. Kent Yapısı ve Ticaret İlişkisi	5
1.4.1. Kent formu, Kent Yapısı ve Bileşenleri	5
1.4.1.1. Tarihte Kent Formu, Yapısı ve Ticaret	5
1.4.1.2. Kavramsal Bakışaçısı	14
1.4.2. Kentsel Yapının ve Formun Sınıflandırılması	19
1.4.3. Kentsel Form ve Kentsel Yapı Üzerine Araştırmalar ve Modeller, Sürdürülebilir Kent Formu Arayışları	22
1.5. Trabzon Kent Formu ve Yapısı	26
1.5.1. Tarihi Süreç İçinde Trabzon Kent Formu ve Yapısı	26
1.5.1.1. Trabzon Kent Formunun ve Ticaret İşlevinin Tarihsel Süreçte Değişimi ve Gelişimi (Kuruluşu ve 15.Yüzyıl)	27
1.5.1.2. Trabzon Kent Formunun Ve Ticaret İşlevinin Tarihsel Süreçte Değişimi ve Gelişimi (15. Yüzyıl - Cumhuriyet)	29
1.5.1.3. Trabzon Kent Formunun Ve Ticaret İşlevinin Tarihsel Süreçte Değişimi ve Gelişimi (Cumhuriyet-Günümüz)	33
1.5.2. Ticaret İşlevinin Yapısal Durumu ve Gelişimi Boyutunda, Trabzon Kentinde Planlama Çalışmaları	39
1.5.2.1. Lambert Planı (1938).....	39
1.5.2.2. 1970 Emre Aysu-Hüseyin Kaptan Planı	40
1.5.2.3. 1989 Revizyon İmar Planı	44
1.5.2.4. 2002 İmar Revizyonu	47
1.5.2.5. 1990 Sonrası Trabzon Kent Bölgesinin Ortaya Çıkışı ve Alt Kentler, Planlama Çalışmaları	52

1.5.3.	Trabzon Kenti'nin ve Kentsel Bölgesinin Fiziki Yapısı ve Mevcut İşlevsel Durumu	61
1.5.3.1.	Ticaret	61
1.5.3.2.	Finans-Sigorta-Genel Hizmetler	62
1.5.3.3.	Eğitim-Sağlık-Kamu	62
1.5.3.4.	İmalat ve Küçük Sanayi	63
1.5.3.5.	Nüfus	63
1.5.3.6.	Ulaşım	65
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	68
2.1.	Altlık Harita Üretimi	68
2.2.	Ticaret Verilerinin Derlenmesi	69
2.3.	Çalışma Alanının Tespiti	71
3.	BULGULAR.....	77
3.1.	Tüm Sektörlerin Çalışma Alanındaki Dağılımları	80
3.2.	Batı Çeper Bölgesi	97
3.3.	Doğu Çeper Bölgesi	98
3.4.	Beşirli-Toklu Bölgesi	99
3.5.	İnönü-Fatih Bölgesi	100
3.6.	Merkezi İş Alanı	101
3.7.	Çömlekçi-Sanayi-Kalkınma Bölgesi	101
4.	İRDELEME.....	102
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	106
6.	KAYNAKLAR	108
7.	EKLER	112

ÖZGEÇMİŞ

ÖZET

Geride bıraktığımız yüzyıl içerisinde gerçekleşen ve ivmelenerek artan teknolojik yeniliklerin, insanlığı sosyal, ekonomik ve kültürel bağlamda yepyeni bir çağa soktuğu günümüzde, kentleşme de aynı ölçütte ivmelenerek gelişmesini sürdürmektedir. Ulaşım, iletişim ve bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmenin kentleri fiziksel olarak yeni formlara itme süreci ile birlikte, bu yeni formlar ve dönüşümler, kent planlama yazınının belli başlı alanlarında geçtiğimiz son 50 yıl süresince incelenme olanağına sahip olmuşlardır. Kent formunun ve kentsel yapınının fiziki kent planlama yazınına besleyen kılğısal ve kuramsal araştırmalarının odağında kentsel yapıdaki değişme ve bu değişen yapıya(strüktür) ilişkin kent formunu oluşturan işlevlerdeki -arazi kullanım kararları- değişme ve gelişme yer almaktadır.

İlk kentlerin gelişmesinin ana nedeni olduğuna dair yeteri kadar kanıt olmamasına karşın ticaret işlevinin, kentlerin kuruldukları bölgesinin ve formlarının şekilleniş biçimlerinin oluşmasına kaydedeğer bir katkısı vardır. Üretim biçimlerindeki değişime, üretilen malların pazara sunumu, ulaştırılması ve değişik coğrafyaların kültürel, sosyal ve fiziki yapısındaki farklılaşmalara bağlı olarak ticaret işlevini oluşturan bileşenler değişiklik gösterebilmektedir. Bu değişiklik ve nitel farklılık kentin ticaret işlev alanlarının farklılaşmasına ve dolayısıyla kentsel mekansal yapının farklı biçimler almasına neden olmaktadır. Sanayi devrimi ile, toplumsal seviyede büyük kitlelerin etkilenmesi yüzünden, sosyo-ekonomik yapıların temelden değişim göstermesi, günümüzde küreselleşen dünyada, hızının ölçülmesinde bile zorlanılan teknolojik gelişmelerin ve bu gelişmelerin sosyal, kültürel ve fiziki yansımalarının kent coğrafyasına etki biçimleri, işlev alanlarının yeniden şekillenmesine neden olmuştur.

Bu çalışmada, kent vizyonunda söz sahibi olabilen ticaret işlevinin günümüzdeki mekansal yapısının kuramsal bağlamda tartışıldığı ve kılğısal karşılığının arandığı alanların metropoller ve kent-bölgeler olması bağlamında, Doğu Karadeniz Alt Bölgesi'nin merkezi niteliğindeki Trabzon kenti irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler : Kent Formu, Ticaret İşlevi, Trabzon

SUMMARY

The Effects of Trade Function on Urban Form and Structure: Case Study of Trabzon Sample

The technological improvements that occurred and grew acceleratingly in the past century, have taken humanity into a new age in social, economic and cultural context. Today urbanization as well keeps its acceleratingly growth at the same rate. With the process of fast development in transportation, communication and information technologies which forced the cities into new physical forms, these new forms and transformations have been investigated by certain areas of urban planning during the last fifty years. The change in urban structure and the change and development in the functions –land use settlement- generating city form relating this changing structure stands in the centre of theoretical and empirical researches of urban form and structure that supports the literature of urban planning.

In spite of the fact that there is not enough evidence that the commercial function is major reason for the development of early urban settlements, it has a significant importance in the formation of settlements and shaping of form of cities. Components of the urban trade function may vary according to the change in form of production, supply of goods through market, transportation and differentiation in cultural, social and physical structure of various geographies. This variation and qualitative difference cause the differentiation in the trade function areas of city and thereby different forms of the urban spatial structure. With the industrial revolution, due to the influence on largescale mass at social level, fundamental changes have occurred in socio-economic structure. In today's globalizing world, these socio-economic changes and technological developments that are almost impossible to be tracked and the effects of these developments social, cultural and physical reflections on the urban geography have caused the reshaping of the function zones.

Today's spatial structure of trade function is theoretically argued and the practical counterparts are searched in the metropolitan and city-region areas. In this study, Trabzon is analysed as the centre of East Blacksea Sub-Region.

Key Words : Urban Form, Trade Function, Trabzon

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Sümer kenti modeli (Kaynak: Kaplan vd, 2004)	6
Şekil 2. Milet (kaynak: Wycherley, 1993)	7
Şekil 3. Palmanova uydu görüntüsü (Google Earth)	8
Şekil 4. Kuzey Amerikan büyük şehirlerinin iç yapılarındaki evrim (Kaynak: Knox, 1987)	9
Şekil 5. Manchester in Modelleri: Faucher, Engels ve Marr (Kaynak: Knox, 1987)	11
Şekil 6. Gibson'ın (1977), Geometrilerine göre farklı kent formlar. (Kaynak: Osmay S., 1994).....	16
Şekil 7. Eşmerkezli kent formu örneği (Kaynak: Aru, 1998)	19
Şekil 8. Işınsal kent formu örneği (Kaynak: Aru, 1998)	20
Şekil 9. Çizgisel kent formu örneği (Kaynak: Aru 1998)	20
Şekil 10. SLEUTH Modeli için Lizbon Metropolitan alanı girdi veri seti	24
Şekil 11. 3 faktörün kentsel yayılımı (Kaynak: Maoh vd, 2006)	25
Şekil 12. Lynch (1898) Trabzon antik sur duvarları planı	28
Şekil 13. Jean Bordier ,1609 tarihli gravür	31
Şekil 14. Cumhuriyet Dönemi ticaret işlev alanları	35
Şekil 15. 1970 yılı ticaret işlevi yayılım alanı, Trabzon Analitik Etüt Çalışması'ndan derlenmiştir	38
Şekil 16. 1938 Lambert Planı'nın şematik gösterimi	40
Şekil 17. 1970'li Yıllarda merkezi iş alanının mekansal yapısı	42
Şekil 18. 1970 onaylı imar planı	43
Şekil 19. 1989 onaylı revizyon imar planı	46
Şekil 20. 2002 Trabzon 1:5000 revizyon nazım imar planı	51
Şekil 21. Planlama dönemlerine göre Trabzon Kent-Bölgesindeki planlama çalışmaları	53
Şekil 22. Kaşüstü 1:5000 revizyon imar planı	54
Şekil 23. Yalıncağ 1:5000 nazım imar planı	55
Şekil 24. Pelitli nazım imar planı	56
Şekil 25. Akyazı nazım imar planı	57
Şekil 26. Yıldızlı nazım imar planı	58

Şekil 27.	Söğütlü nazım imar planı	59
Şekil 28.	Çukurçayır 1:5000 nazım imar planı	60
Şekil 29.	2001 yılı Trabzon merkezilik kademelenmesi (aydın, 2001)	62
Şekil 30.	Trabzon'daki mahalleler ve çevresindeki beldelerin 2000-2007 nüfus artış Oranı	64
Şekil 31.	Trabzon Kenti ve beldelerin 2000-2007 yılları arası nüfus artış oranları	64
Şekil 32.	Trabzon'da yol kademelenmesi (Kaynak; 2002 revizyon raporu)	66
Şekil 33.	Trabzon'da ana toplu taşıma güzergahları	67
Şekil 34.	Kapı numaraları ile eşleştirme işlemi	71
Şekil 35.	Mahallelerin merkezilik kademelenmeleri	73
Şekil 36.	Merkezilik sıralamaları sentez haritası	74
Şekil 37.	Tarım, avcılık, ormancılık faaliyetleri	81
Şekil 38.	Balıkçılık faaliyetleri	82
Şekil 39.	Madencilik sektörü	82
Şekil 40.	İmalat sektörü	83
Şekil 41.	Enerji sektörü	84
Şekil 42.	İnşaat sektörü	85
Şekil 43.	Otel ve Lokanta Sektörü	85
Şekil 44.	Ulaşım depolama ve haberleşme sektörü	86
Şekil 45.	Finans sektörü	87
Şekil 46.	Büro faaliyetleri	87
Şekil 47.	Eğitim sektörü	88
Şekil 48.	Sağlık sektörü	89
Şekil 49.	Diğer hizmet, eğlence, kültür ve spor faaliyetleri	89
Şekil 50.	Toptan ticaret faaliyetleri yerleşme katsayı dağılımları	92
Şekil 51.	Perakende ticaret sektörü	95

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Olay ve olguların mekana etkileri (Kaynak: Çalışkan, 2004)	10
Tablo 2. Yeni teknolojilerin kent formu üzerinde olası etkileri (Kaynak: Knox, 1987)	13
Tablo 3. Trabzon aktif nüfusunun iktisadi faaliyet kolları itibariyle bölümü.....	37
Tablo 4. 1970 planı yaklaşık alan dağılımları	43
Tablo 5. 1989 Revizyon imar planı raporuna göre işgücünün sektörel dağılımı	45
Tablo 6. Trabzon Belediye sınırlarından ayrılan kasabalar ve ayrılma tarihleri..	47
Tablo 7. 1990 yılı itibariyle kentte istihdam edilenlerin sektörel dağılımı (Kaynak: TUIK)	48
Tablo 8. 1990 yılı itibariyle il merkezinde hizmetler sektörünün alt kollara dağılımı	48
Tablo 9. 2002 revizyon planı alan dağılımları	50
Tablo 10. Türkiye, Trabzon ve beldelerin nüfus artış hızları (Kaynak: TUIK Verileri)	64
Tablo 11. Meslek odalarından alınan üye bilgisi örneği	70
Tablo 12. Adres kolonunun ayrılması ve verinin akıllı kodlaması	70
Tablo 13. İşlev dağılımı ve lokasyon katsayısı	72
Tablo 14. Merkezlilik indekslerinin üretilmesi	72
Tablo 15. Mahalle ve beldelerin merkezlik kademelenmesi	75
Tablo 16. Sektörlere göre yerleşmelerdeki yığılma oranları	78
Tablo 17. Sektörlere göre yerleşim birimlerinin işyeri sayıları	79
Tablo 18. Çalışma alanında faaliyet gösteren ticaret sınıfları	90
Tablo 19. Toptan ticaret yerleşme katsayıları	92
Tablo 20. Otomotiv sektörü yerleşme katsayıları	93
Tablo 21. Perakende gıda sektörü yerleşme katsayıları	95
Tablo 22. Tekstil, giyim ve diğer perakende ticaret yerleşme katsayıları	96
Tablo 23. 2007 nüfuslarına göre nüfus işyeri oranı	98
Tablo 24. İşyeri /nüfus oranları	99

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Tarım devrimi ile ortaya çıkan kent, tarihsel süreç içerisinde kendisini oluşturan bileşenlerin belirli bir erek ile bir araya gelişlerine göre, yapısal, mekansal ve sosyo-ekonomik açıdan uzun süreçler içerisinde dinamik bir yapı sergilemektedir. İşlevlerinin mekansal dağılımlarını sürekli yenileyen ve değiştiren yapıda olması, formunu ve yapısallığını da etkilemektedir. Bu bağlamda, ticaretin yapısının ve ticaret ilişkilerinin kent formuna etkileri ya da tersine, kent formunun ve yapısının ticaret işlevini şekillendiriş biçimi (Cavailhes vd., 2007) kent tarihi ve kent fiziki planlama araştırmalarının bir konusu olmuştur.

Mekansal yapısının ve formunun değişkenlik durumu, o kentin, yaşadığı çağ veya dönem içerisinde oluşan yenilik, gelişmeler veya toplumsal yapı değişikliklerine anında duyarlı olduğu ve uyum göstermede zorlanmadığı anlamına gelmemektedir. Ortaçağ Avrupası'nda ortaya çıkan yeni ticari yapılanma ile birlikte merkantalist sınıfın ortaya çıkışı gibi değişen toplum yapısı ve bunun sonucu ortaya çıkan yeni kent yapıları ve formları içinde, eski sistemler, tanımlayıcı özellikleri açısından önemlerini koruyabilmişlerdir. Daha sonra sanayi devrimi ile temelinden yeniden yapılanan toplumsal sistemlerin ortaya çıkışıyla, ortaçağ kentleri, toplumsal eşitlik ve mekansal işlevsellik bakımından yetersiz kalmışlardır (Kaplan vd., 2004). Benzer süreç, Batı Avrupa'nın kolonileşme sürecinde kurduğu Kuzey Amerikan kentlerinde, gelişmekte olan ülkelerin ve üçüncü dünya ülkelerinin kentleşmeyen ama büyüyen metropolollerinde de benzer şekilde gerçekleşmiştir. Gelişmiş ülkelerde, özellikle batı Avrupa'da, yüzyıl öncesinin ihtiyaçları için şekillenmiş şehirlerin günümüzün farklı yaşantısının ifadesi olmadığı kolaylıkla söylenebilir (Akçura, 1971). Günümüzde, Dünyada gerçekleşmekte olan küreselleşme ile değişen toplumsal yapı, modernite projesini henüz sindirememiş ve tamamlayamamış (Tekeli, 2001) olan Türkiye'nin kentlerini, bu yeni duruma uyum sağlama sorunu ile karşı karşıya bıraktırmaktadır.

Sosyo-ekonomik değişimler kadar hızlı seyretmeyen mekansal değişim ve dönüşümlerin altında yatan nedenleri kavrayabilmek, kentin tanımını iyi yapabilmek ve onu etkileyen değişkenleri iyi tanımlayabilmekle mümkündür. Karmaşıklığının doğal

sonucu olarak, bu beşeri olgunun bir bütün olarak ele alınması oldukça güçtür (Akçura, 1971). Bu nedenle, kentler üzerinde farklı disiplinlerdeki araştırma çabaları, eşgüdümlü veya eş zamanlı olmayabilir. Buna rağmen, bu çabalar karmaşık bir olgu olan kenti anlayabilmede kendi disiplinleri içinde başarılı sonuçlara ulaşabilmişlerdir.

Kent coğrafyası, 1900'lü yılların ortalarına doğru kentleşme sürecinin hızlanması ile birlikte coğrafya disiplininin bir alt disiplini olarak gelişmiştir. İlk olarak, fiziksel çevrenin ayrıntılarıyla ve açıklayıcı tarzda incelenişi sırasında araştırma odağı olmamasına rağmen, daha sonraları beşeri coğrafyanın birincil eylem alanı olan kentler, kent coğrafyacıları tarafından incelenmeye başlanmıştır. Mekansal çözümleme yaklaşımının benimsenmesi ile birlikte kentler, gelişme kuramlarına, nicel inceleme yöntemlerine ve matematik modellerin oluşturulmasına yönelik araştırmaların odağı olmuştur. Günümüzde teknolojinin sunduğu kolaylaştırıcılık sayesinde, coğrafi bilgi sistemleri kent coğrafyası alanında çok çeşitli kapsamlı çalışmaların ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Kaplan vd, 2004; Moore vd, 2003). Kent coğrafyasının, kent fiziki planlama çalışmalarının kuramsal çerçevelerini oluşturmada araştırmacılara sağladığı katkının yanı sıra, kılğısal düzlemde plancılara ve planlama disiplininin kullanıcılarına kapsamlı geniş çerçeveler sunmakta yardımcı olmaktadır.

Kent formunun tanımlanmış modeller içinde kuramsallaştırılması ve yorumlanması, kent yapısının algılanması için oluşturulmuş ayrıntılı çözümlemeler, günümüz kentsel gelişmelerinin ve kentleşme sürecinin kolay algılanabilmesini sağlamaktadır. Buna ek olarak bu çalışmalar, ideal kentin nasıl olması gerektiği konusundaki çalışmalara da altlık oluşturabilmektedir. Fakat bu çalışmaların en etkin eleştirileri ve zorlukları, karmaşık yapıda olan kentin işlevsel kurgusu ile sosyal yapısının birlikte ele alınmış zorluğu ve kenti tümüyle çözümleyecek çalışmaların bu bağlamda yetersiz oluşudur (Akçura, 1971). Bu nedenle, araştırmacılar kenti nicel büyüklükleri açısından ayrıntıya inmeden değerlendirdikleri gibi, kentin kısmi noktadaki problemlerini, o problemin dayanağı özelinde inceleme eğilimini göstermişlerdir. Kent içinde işlevlerin mekansal dağılımları düşünüldüğünde, ticaret işlevi, ölçeği bakımından küreselden yerele kadar inen yelpazede ekonomik gelişmeler ve değişimler nedeniyle, diğer işlevlere nazaran daha ayrıntılı incelenebilir.

1.2. Çalışmanın Amacı

Ticaret işlevi, son yarım yüzyıldır dönüşen toplumsal yapıların, ekonomik ilişkilerin ve teknolojik yeniliklerin sağladığı iletişim ve ulaşım olanaklarının hızlandığı küreselleşmenin kentlerde yaratmış olduğu değişim ve dönüşüm nedeniyle, içerik, nitelik ve nicelik bakımından dönüşüm süreci içindedir. Bu dönüşüm sürecinin mekansal etkilerinin tüm kent üzerindeki yansımaları açısından, Trabzon'un tarihsel süreç içerisinde başkent veya idari merkez olmasının ötesinde, küresel ticaretin aktarma ve değişim noktasında hizmet işlevini üstlenmiş bir kent olması nedeniyle, uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel ölçeklerdeki gelişme ve değişimlere gösterdiği tepkinin yarattığı mekansal oluşumları ve bu oluşumun kent yapısına etkilerini incelemek, bu araştırmanın amacıdır.

1.3. Çalışmanın Süreci ve Yöntemi

Kent formu kavramını tanımlamaya ve kavramın içeriğinin bileşenlerini belirlemeye yönelik çalışmaların odağında, kentteki ekonomik ilişkilerin, sosyal yapının, yönetimin, siyasi yapının ve hizmet şekillerinin oluşturduğu karmaşık ilişkiler ağının mekandaki karşılıkları vardır. Bu ilişkileri oluşturan bireysel ve kurumsal mekanizmalar, kendilerini etkileyen dışsal ve içsel olaylar ve olgular tarafından şekillenmektedir. Planlama yazını, hızla kentleşen ve sınırlı doğal kaynakları tüketmekte olan dünyanın sürdürülebilir kentsel çevreler oluşturabilmesi için uygun kent formları tanımlamak ve belirlemek üzere kavramlar ve modeller geliştirmekte, arazi kullanım kararları için standartlar belirlemeye çalışmaktadır. Türkiye'deki planlama deneyimleri üzerindeki tartışmalarda ortaya çıkan argümanlardan birisi, fiziki planlama süreçleri ile kontrol altına alınmaya çalışılan bu karmaşık ilişkiler ağına müdahalelerinin kentin tüm alanlarında mümkün olamayacağı ya da sınırlı olacağıdır. Fakat, buna rağmen, bu alanların işleyiş mekanizmalarını iyi kavramak, kentin planlanması sürecinde verimli siyasalar üretmek açısından önemlidir.

Bu çalışmada, alt bölge merkezi konumunda orta ölçekteki bir hizmet kentinin kentsel mekansal yapısının dinamikleri, ticaret işlevi özelinde irdelenmiştir. Kısıtlı bir alanda gelişmeye çalışan kentin, gelişme açılımı bakımından temel bir stratejiye sahip olup olmadığına dair ipuçları, ticaret işlev mekanizmasının işleyiş biçimi ile sorgulanmaktadır.

Çalışmanın yapıldığı zaman içinde en son hali ile elde edilen ticaret üye verileri, coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak ticaretin mekansal yapısını algılamaya yardımcı olmaktadır.

Trabzon Kenti, etki alanı bakımından Giresun, Rize, Artvin ve Gümüşhane illerinin çekim merkezidir. Bu özelliği sebebiyle kentin toptan ve perakende ticareti, ekonomik hareketliliğin ana dinamiklerini oluşturmaktadırlar. Toptancılığın çeşitli ticaret malı gruplarına göre büyük bir kısmının Trabzon'da yığılma eğiliminde olmaları, yurt içi ticaretteki kalemlerin nerdeyse hepsinin Trabzon'da bulunmaları kentin çekim gücünün bir göstergesidir (Aydemir, vd., 2000). Bunun yanı sıra "TÜİK verilerine göre Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan çeşitli perakendeci tipleri toplamının yaklaşık %22 si (İl olarak %40) Trabzon Kenti'nde toplanmış bulunmaktadır." Kentteki perakendecilik sistemi, moda tabi mallar başta olmak üzere bir çok malda ihtisaslaşmış, nispeten stok devir hızı yüksek perakendecileri nedeniyle, alt bölgesindeki tüketici kitlesi için de bir çekim merkezidir (Trabzon Yıllığı, 1989). Bundan dolayı da araştırmanın konusu, tüm toptan ticaret çeşitleri ile ayakkabı üretimi ve satışı, elektronik eşya, konfeksiyoncular ve tuhafiyeciler, kuyumcular ve saatçiler, marangozlar ve mobilyacılar, matbaacılar, demirciler, inşaat malzemeleri, otomobil alım satım gibi, sadece il düzeyine değil alt bölge seviyesine hizmet verebilecek perakende ticaret tiplerini de kapsamaktadır.

Kentin var olan sınırlarını da aşarak çeperindeki yerleşmelerde gelişmesinin bulgularının saptanmasında, ticaretin iki tür mekansal yapısı önemli rol oynamaktadır. Bunlardan ilki firmaların coğrafi "kümelenmeleri", ikincisi de değişen sosyal yapının talep ettiği ticaret biçimine bağlı seyreden "desantralizasyon" olgusudur.

Çalışma temel olarak dört kısımdan meydana gelmektedir. Bunlardan ilkinde, ticaret ile kentsel yapı arasındaki ilişkinin planlama yazınındaki yeri ve kavram değerlendirmeleri; Ticaretin tarihsel süreç içinde ne tür kentsel formlar içinde şekillendiği ve günümüzde onu etkileyen diğer kentsel işlev ve göstergelerin neler olduğu; Trabzon'un ticari açıdan tarihsel süreç içinde edindiği mekansal yapının özellikle de 15. yüzyıldan günümüze kadarki dönemde yapısal değişimleri üzerinde durulmuştur. Ticaretin mekansal şekilleniş biçiminin kent formundaki yansımalarının tespiti açısından 1938 Lambert Planı'dan, günümüze değin yapılmış planlama çalışmaları ve çalışma raporları irdelenmiştir. Son 10 yıllık süreçte, belde olarak Trabzon'dan kopan yerleşmeler de, desantralizasyon olgusu düşünülerek inceleme kapsamına alınmıştır.

İkinci kısımda, çalışmayı oluşturan araştırmada kullanılan verilerin derleme süreçleri, biçimleri, analiz yöntemleri ve ölçümler yer almaktadır. Altlıklar, mekanla ilişik grafik

olmayan verilerin grafik veri haline dönüşümleri ve coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak yapılan mekansal ilişkiler analizler, ticaret verilerinin mekansal boyutta konumsal analizleri bu bölümün ana konularıdır.

Üçüncü kısımda ise, ikinci kısımda elde edilmiş merkezilik dağılımı ve işyeri yerleşme katsayılarından, yığılan ve yayılan sektörlerin mekandaki karşılıkları üzerindeki bulgular detaylandırılmıştır.

Dördüncü kısımda bu bulgulara bakılarak, kentin ticaretinin mekansal farklılaşmasında öne çıkan alanlar ve işlevler tespit edilip irdelenmiştir.

Son olarak beşinci kısımda bu çalışmadan çıkan sonuç ve öneriler bulunmaktadır.

1.4. Kent Yapısı ve Ticaret İlişkisi

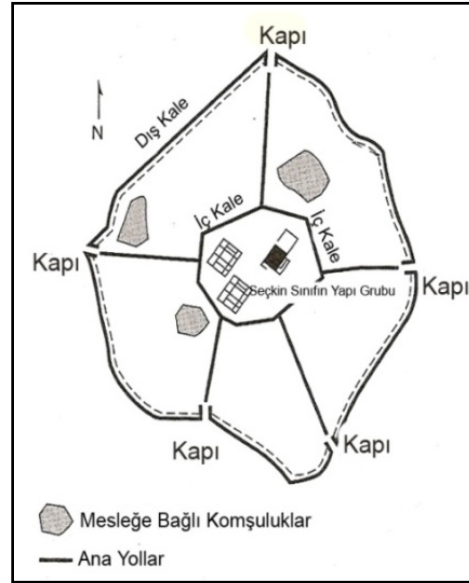
1.4.1. Kent formu, Kent Yapısı ve Bileşenleri

1.4.1.1. Tarihte Kent Formu, Yapısı ve Ticaret

Çatalhöyük M.Ö. 5000 yıllarında Orta Anadolu’da ortaya çıktığında, tarım yapan toplumun birbiri ile oldukça yakın, entegre olmuş biçimde yapılaşmış kitlelerinin, iyi tanımlanmış sınırları ile keskin bir biçimde çevresindeki kırsal alandan ayrılmış bir yerleşkede oturuyor olması (Moholy-Naggy, 1969), kent formunun oluşmasında belirleyici etmenlerin de neler olduğuna dair ilk bulguları ortaya çıkartmaktadır. Kent kavramı, insanların belli bir yoğunluğuna işaret eder; bu yoğunluk, kalıcı bir biçimde toplulukları ve onların hareketli eylemlerinin potansiyellerini teşvik etmek için onları biraraya getirmektedir. Herhangi bir kent formunun gelişimi karmaşık ve çok boyutlu süreçler ile karşı karşıyadır. Bu karmaşıklık ve çok boyutluluk, üretimin çeşidi, toplumların gelenekleri ve insanoğlunun gelişmelerdeki değişen algılar gibi parametreler tarafından şekillenmektedir (Çalışkan, 2004).

Ticaret, inanç, savunma, üretim gibi etkenlerle toplumsal yapıdaki karmaşıklığın artması ile birlikte ilk defa Mezopotamya’da şekillenen kent-devletlerin merkezlerinin kent formları Gideon Sjoberg’in 1960’ta yayımlanan “The Preindustrial City: Past and Present” adlı eserinde tanımlanmıştır. Sümer kenti bir duvarla kendini koruma altına almaya çalışmış, savunma amaçlı olan bu koruma yapısı, bunun dışında sosyal ayrışmayı da keskin hale getirmiştir. Kentin merkezinde ise seçkin sınıfın oluşturduğu yapılar grubu yer

almaktaydı ve bu Sümer kentlerinin birinde bu tarz bir yapı grubunda 1200 kişi istihdam ediliyordu. Kentin merkezinden koruma yapılarının kapılarına, oradan da kırsala yollar saçaklanıyordu. Bu yolların kentteki kısımlarının üzerinde ve yakınında seçkin kesimlerim konutları bulunmakta idi. Kent, herhangi bir geometriye uymaksızın organik bir biçimde oluşmaktaydı (Şekil 1).

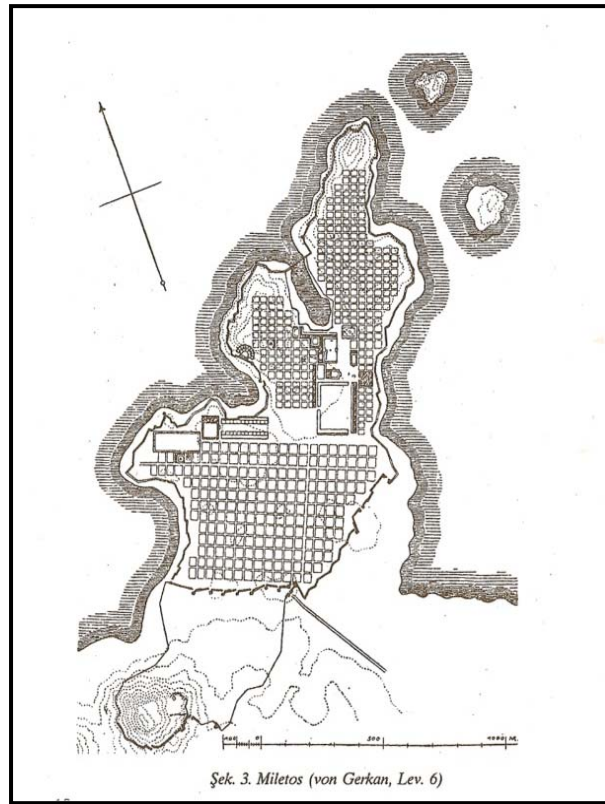

Şekil 1. Sümer kenti modeli (Kaynak: Kaplan vd, 2004)

Su yolları ile taşımacılıkla ve medeniyetler arasında ticaretin artması, teknolojiye yeni yenilikler, buluşlar ve bilimsel ve felsefi düşüncenin gelişmesi, Antik Yunan kentinin de işlev bakımından çeşitli ve karmaşık hale gelmesine etkindir (Wycherley, 1993). Akropolis siyasi ve dini açıdan kentlerin kalbi iken, agora ve limanlar ticaretin kalbinin attığı, gymnasium, stadion ve tiyatrolar kültürel etkinliklerin sergilendiği, sur ve duvarlar savunmanın yapıldığı, tapınak ve kutsal alanlar dini inanışların yaşandığı yerlerdi. Bulunduğu topografyanın etkisi ile formlarında değişiklikler olsa da genel olarak kentsel yapıları birbirleri ile oldukça benzeşik idi (Şekil 2).

Ortaçağ kenti, değişen toplumsal yapı ve yönetim şekline bağlı olarak form ve yapısında değişim göstermekteydi. Baskın toplumsal düzen tüccar sınıfı tarafından şekillendirilmekteydi. Feodal aristokrasi tüccar sınıfını desteklemekteydi. Ticaret olduğu kadar, yine tacir sınıfının denetiminde imalat da kentlerin şekillenmesinde önemli bir işlevdi. Sanatkarların ve zanaatkarların denetimini elinde tutan tüccar sınıfı kendi atelyelerini

kuruyor ve ürettiklerini hem pazarlıyor hem de sergilenip satıyordu. Böyle bir üretim yapılanması kentlerde lonca kurumunun gelişmesine neden oldu. Ticaret ve imalatta uzmanlaşma kentlerin merkez alanlarında formun biçimlenmesine ön ayak olmuştu. Eylemler genellikle kanallar, limanlar ve nehirler gibi ulaşımın odak noktalarında gerçekleşmekteydi. Bu devrin kentlerinde de savunma önemli idi ve kentler surlarla çevrilmekteydi. Fakat artan nüfusun barınma ihtiyacı savunma duvarları ve hendeklerle kısıtlanmış kentlerin içinde çözülemediğinden, bu duvarların dışında kente eklenen yeni yerleşmeler oluşmuştur. Etnik ve toplumsal sınıf farklılıklarının hissedilir derecede önemli oluşu, konut alanlarının şekillenmesinde büyük rol oynamıştır. Ortaçağ kentlerinin ön planda ve sivrilmiş olanları, küresel ticaretin kalbinin attığı liman kentleri, ana ulaşım yollarının kesişiminde bulunan aktarma ticaret kentleri ile imparatorluk başkentleri idi (Kaplan vd, 2004). Fakat, kentteki ticaret ve imalat odakları yani iş alanları kentin asıl kalbini oluşturmuyordu. Kentlerin toplumsal yaşamının odak noktasında, Ortadoğu'da cami, Avrupa'da katedral, Uzakdoğu'da Yasak Şehir bulunmaktaydı (Sjoberg, 1960).

Şekil 2. Antik Yunan kent yapısı örneği; Milet. (Kaynak: Wycherley, 1993)

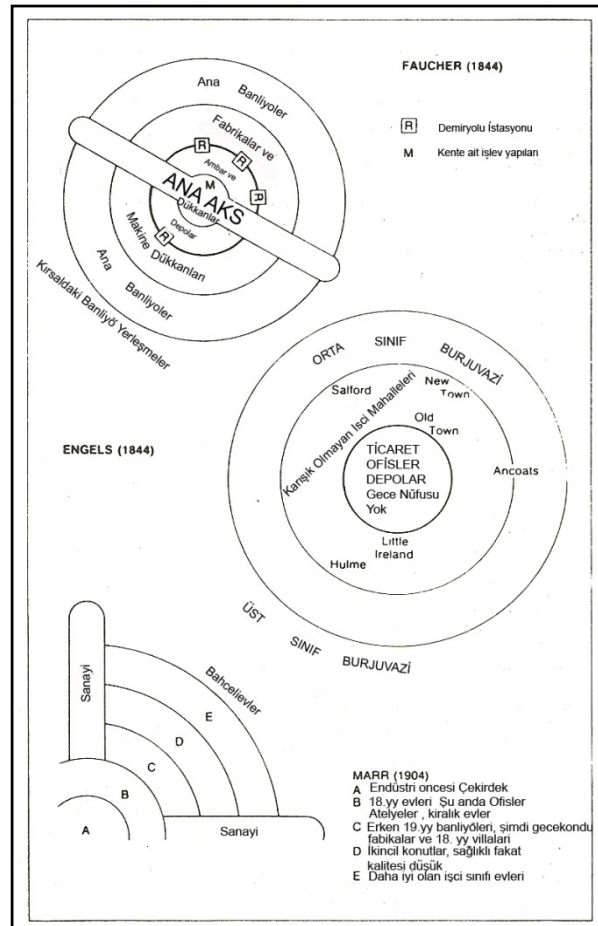

Şekil 3. Palmanova uydu görüntüsü. (Kaynak: Google Earth)

Kentin şekillenmesinde etkin olan ticaret, toplum düzeni, ekonomik seviye gibi değiştirgelerin Ortaçağdaki kentlerinin biçimlendirilişi büyük çoğunlukla organik olmasına karşın Rönesansla birlikte tasarım, bazı kentlerin formlarında keskin geometrik hatları ön plana çıkmıştır. Sanatın ve bilimsel düşüncenin gelişmesinin etkileri yaşanan mekansal çevrelere de tasarım bazlı müdahalelere olanak sağlamıştı. Palmanova bunun en güzel örneklerinden biridir (Şekil 3). Kentler geometrik koruma duvarları ile çevreleniyor, yollar bu geometrik formların uygun köşelerinden veya kenarlarından merkeze odaklanıyordu. Kentin merkezinde tüm yolların kesiştiği noktada merkez pazar alanı bulunmakta idi (Kaplan vd, 2004).

Kömürle yanan buhar makinesinin bulunması, demirin makineleşmede kullanılması, atelyelerdeki üretimin fabrikalara kayması ve fabrika sisteminin geliştirilmesi süreçleri Endüstri Devrimi'ni ve dolayısıyla yeni bir ekonomi düzenini beraberinde getirmişti. Tarımda da meydana gelen makineleşme, az istihdam ile çok daha fazla tarımsal ürünün arzını mümkün kılmaktaydı. Bundan dolayı da kırsal nüfus, kentlerde artışa geçen

fabrikalarda istihdam edilmeye başlamıştı. Kentlerde yığılma, yeni endüstri alanlarının oluşması, tüketim alışkanlıklarının değişmesi, demografik değişimler kentlerdeki toplumsal örüntüleri değiştirmeye başlamıştı. Bu değişiklik de kentin yapısına ve formuna yansiyordu (Tablo 1). Koloniciliğin oluşturduğu sermaye birikiminin, teknolojik yeniliklerin ve üretimdeki yapısal değişimin merkezinde İngiltere'nin olması onu bu takip edilmesi güç değişikliklerin odağına itiyordu. Londra, Manchester (Şekil 4) Leeds gibi kentler başedilmez gibi görülen kentsel sorunlarla karşı karşıya kalmışlardı. Kentlerin merkezleri yeni işlevlerle yoğunlaşırken, konut alanları merkez çeperine ve daha da uzaklara banliyölere taşınmaktaydı. İşyeri konut ilişkisindeki keskin ayırım, ulaşım teknolojisindeki gelişme ile birlikte ulaşılabilirliğin artması (Şekil 5), merkezi iş alanının yayılımı ve farklılaşması, kentlerin bir değişim sürecinden geçmesine neden oluyordu (Knox, 1987).

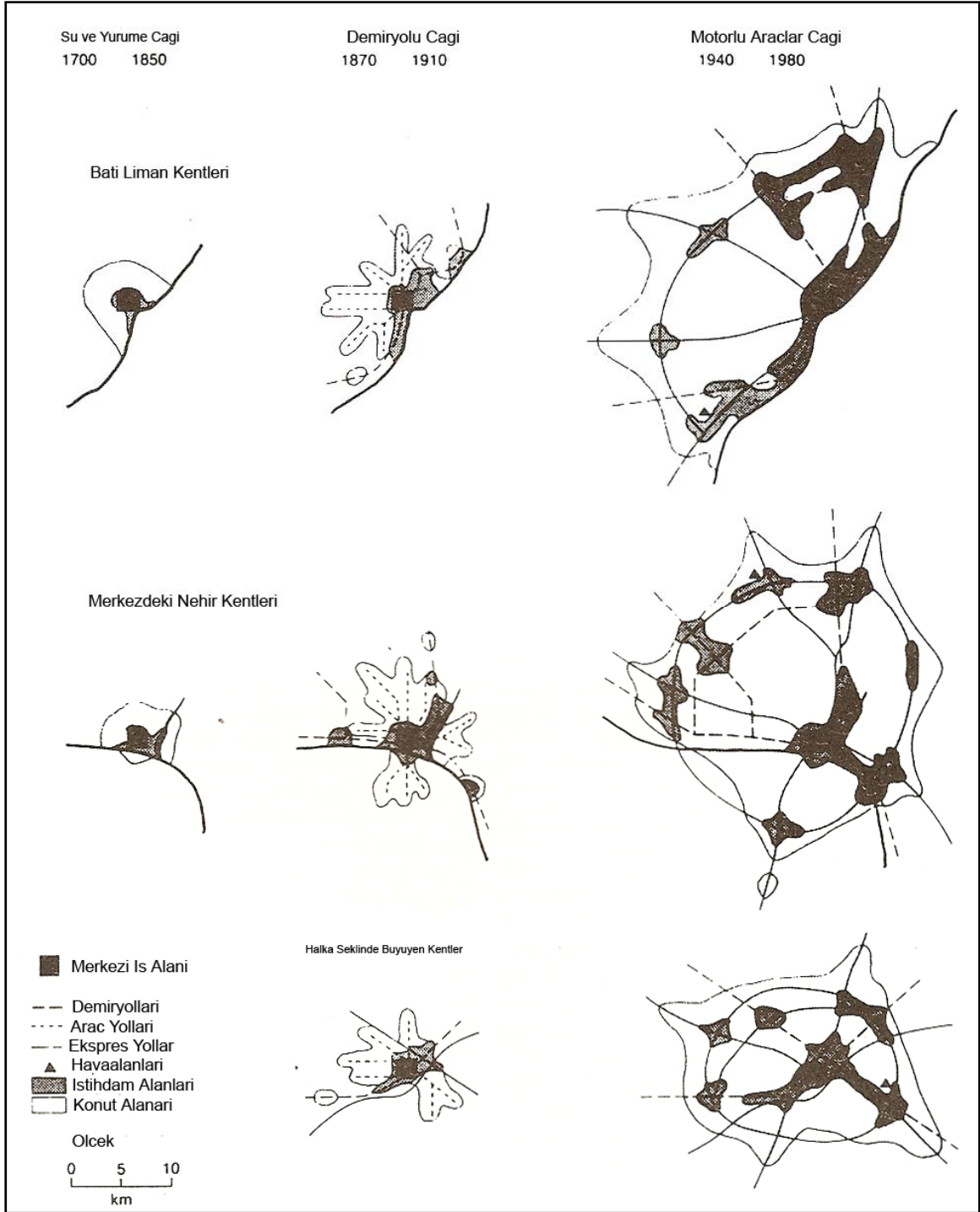

Şekil 4. Manchester'ın modelleri: Faucher, Engels ve Marr.

(Kaynak: Knox, 1987)

Tablo 1. Olay ve olguların kentsel mekana etkileri. (Kaynak: Çalışkan, 2004)

AKIM	ZAMAN ARALIĞI	TANIMLAMA VE ANA ENDÜSTRİLER	ANAHTAR ETKEN ENDÜSTRİLER	ÖNCELİ KISITLILIKLAR VE YENİ ÇÖZÜMLER	FAALİYET ÖRNEKLERİ VE İŞBİRLİK ŞEKİLLERİ	KENT FORMU
1	1770-80/1830-40 Endüstri Devrimi Zorlu Zamanlar	Erken Makineleşme Çağı, Demircilik, Su gücü	Pamuk & Demir	*Yerel Sistemlerideki Ölçek Kısıtlılığı. *Mekanileşmeye bağlı olarak daha fazla üretimsellik	Sermaye Tabanlı yerel endüstriler ve küçük firmalar	Yaya/yürüme odaklı kent (Erken Endüstriyel Derişiklik- Aşırı ve Yoğun)
2	1830-40/1880-90 Victorian Gönenci, Büyük Depresyon	Buhargücü ve Demiryolu Çağı	Kömür	*Su gücüne bağlı yerleşme kısıtlılığı. *Yeni ulaşım sistemleri ile daha esnek yerleşme seçenekleri.	Binlerce kişi istihdam eden daha büyük firmalar	Transit Şehir & Demiryolu Banliyöler-Orta yoğun konut alanları ve yoğun kent merkezi
3	1890-90/1930-40 Belle Epoque Büyük Depresyon	Elektrik ve Ağır Mühendislik Çağı Elektriğe bağlı makineleşme, Elektrik Arzı ve Dağıtımı	Çelik	*Bir buhar makinesi tarafından çalıştırılan sabit kayışların kısıtlılığı * Elektriğin çok amaçlı kullanımı ile geliştirilen sonuç ürünler	Büyük Firmalar, doğal tekellerin devlet sahipliği ve düzenlemeleri . Mali sermayenin bir araya toplanmışlığı.	Araçlar için caddeler Banliyöler (Erken ulaşım odaklı derişiklik)
4	1930-40/1980-90 Gelişmenin Altın Çağı ve Keynesyen istihdam Yapısal Düzenleme Krizi	Fordist Yığın Üretim Çağı. *Otomobiller, kamyonlar, traktörler, uçaklar, otoyollar ve havaalanları.	Enerji (Özellikle petrol)	Parti parti üretim ölçeğinin kısıtlılığı *Seri üretim tekniklerinin montajı *Otomobil ve hava ulaşımının esnekliği ve hızı	Çok işlevsel firmalar, dev fabrikalar yerleşmeleri, merkezileşmenin ve kademelenme kontrolünün artışı.	Otomobil Kent (Uç kentsel gelişme: saçılma, parçalanma, kentsel yayılma ve tek-işlevsel arzi kullanım örüntüsü)
5	20. Yüzyıl Sonları Küresel durgunluk yeni ekonomik eylemlerin gelecek akımları	Bilgi Teknolojileri * İletişim ağları ve kontrol sistemleri. * Fiber Optik *Veri Bankaları *Uydular	Çipler (Mikro elektronik)	Enerji Materyal Yoğunluğunun ve Fabrika sürecinin sabitliğinin kısıtlılığı, *Elektronik kontrol sistem ve bileşenleri ile esnek imalat.	Büyük ve küçük firmaların sistemleri, ağ, esnek uzmanlaşma, teknolojiye yakın birlikler	Konsantre olmuş desentralizasyon (neo-derişiklik) birbiriyle bağlı kentsel düğüm noktalarında yüksek yoğunluk veya yerleşme yapılarında atomizasyon

Şekil 5. Ulaşım teknolojisinin kuzey Amerikan büyükşehirlerinin iç yapılarındaki Evrimine etkisi. (Kaynak: Knox, 1987)

20. yüzyılın son çeyreği küreselleşme olgusunun oldukça yoğun yaşandığı, bu sebeple de kentlerin kendilerine ulusal bir rol biçmekten öte dünya üzerinde bir kent olma yarışının yaşandığı bir yüzyıldır. Bu durumla birlikte, ekonominin küresel bir pazar yaratmışlığı sebebiyle, dünya kenti olmaya aday, ya da belli bir konuda uzmanlaşmış dünya kenti olmaya aday kentler, imalat sektöründeki istihdam paylarını hizmet sektörüne kaydırarak ve kent içindeki yoğun imalat sanayi alanlarını kentin dışına atarak, daha kaliteli hizmet sunabilecek yeni pazar alanları yaratmak ve kenti çekici kılmak amacıyla arazi kullanım dağılımlarını yeniden gözden geçirmektedirler (Tokatlı vd., 1999; Knox, 1987).

Paul Knox, Kuzey Amerikan ve Avrupa kentlerinin formunun değişiminin altında yatan nedenleri sınıflandırmıştır; ekonomik, teknolojik, demografik, kültürel ve siyasi değişimler. Bunlardan ilki ekonomik değişime göre, hizmet sektöründeki büyüyen payların kaynağında endüstrileşmeyi izleyen uzmanlaşma yatmaktadır. Bu durum sadece ticareti canlandırmakla kalmayıp, ticaretle ilişkide olan hizmetlerdeki (ulaşım, iletişim, kamu hizmeti ve toptan ticaret) ve firmaların kendi uzmanlaşmış rollerini korumayı mümkün kılan hizmetlerdeki (pazarlama, reklam, yönetim, maliye ve sigorta) yatırım ve istihdam için yeni fırsatları yaratmaktadır. Üretim daha organize ve firmalar daha etkin birliktelikler kurup üretim kapasitelerini artırmaktadır. Hizmet sektörü kapsamında, perakende ticaretin kontrolü ve üretici hizmetleri özellikle yoğunlaşmakta ve merkezde toplanmaktadır.

İkinci değişim teknoloji alanındaki değişimdir (Tablo 2). Teknolojik değişimler üretim, tüketim, karşılıklı etkileşim, yaşam ve ölüm gibi hayatın tüm alanlarını değişime uğrattığı gibi bu kentsel ve bölgesel yeniden yapılanma anlamına da gelmekteydi. Bazı sektörler kentsel yığılmanın aksine üretim, dağıtım ve pazarlama için kentlerin dışında banliyö yerleşmelerde eylemlerini sürdürmeye başlamışlardır. Bunda ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin payı büyüktür. Teknolojilerdeki gelişmelerle birlikte azalan ulaşım ve iletişim maliyetleri kentsel yapıdaki değişimlerin ana nedenlerinden birisidir (Richardson, 1997).

Demografik yapıdaki değişimler, özellikle Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da oldukça yoğun yaşanmıştır. Özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan nüfus patlaması ve bunun getirdiği istihdam açığı 1960'lı yılların ortalarında ekonomik durgunlukla birlikte işgücü ve konut piyasasında çok fazla rekabetin yaşanmasına neden olmuştur. Bu durumun sonucu olarak da 1980'lerin başından itibaren azalan doğurganlık nedeniyle oluşan nüfus

durağanlaşması, kişi başına düşen milli gelirin artmasına ve dolayısıyla toplumun tüketim alışkanlıklarının artacak biçimde değişmesine neden olmuştur.

Tablo 2. Yeni teknolojilerin kent formu üzerinde etkileri. (Kaynak: Knox, 1987)

Uzaktan yöneten aygıt ve sistemler	Olası Etkileri (1980-2001)
Mikro bilgisayarlar;	Merkezde kalan ofislerin banliyö yerleşmelerine, evlere ve küçük ofislere taşınması
Büyük ölçekli entegre devreler;	Gün boyu süren eğlence ve dışarı ile sosyalleşme için kullanılan hanehalkı odağı ve ev-ofis merkezi
Yeni hafıza sistemleri; katıhal lazer, veri işleme süreçleri	
Yazılım ve Önemli Sistemler	
Bilgi Hizmetleri	Herhangi bir yer ve zamanda veri , yüzyüze veya sesli iletişim içindeki nüfusun büyük kalabalıklığı
Kaynak	Büroların merkezden uzaklaşışı, ev-ofisler, elektronik banliyöler
Lockheed	2000 li yıllarda, ortalama bir hanehalkının otomobile yatırım yaptığı kadar teknolojiye de yatırım yapacağı tahmin ediliyor. Yönetimler tarafından yapılan eylemlerde, kamu katılımı ve etkisi fazlalaşacaktır.
Prestel	Dayanıklı tüketim mallarının bilgisayar üzerinden alışverişi
Teletext	Bir çok iş rutinlerinin ev-ofis çalışma şekli ile bütünleşmesi, esnek zaman şemaları, zirve saatlerin azalması.
Videotext	
Data ayıklama; Ses, İmza	
Data şifreleme	

Dördüncü değişim kültürel yapılarıdaki değişimlerdir. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde yaşanan refah hanehalklarının çoğunluğunun tüketime yoğunlaşmasını sağladığından, örneğin bir ev sahibi olmak toplumsal statünün bir ifade edilmiş biçimi haline gelmiştir. Yeni kentli olma anlayışı insanların kendi üretimlerinden ve tarihlerinden mekansal ve kültürel ayrışmasıdır. Konut arzındaki fazlalık ve talepteki artış daha ucuz

konutun sunulabildiği orta sınıf banliyö kentlerinin oluşmasında bu kültürel yapıdaki değişimin etkin rol oynamıştır.

İstihdamın yeni mekansal dağılımı, ağır fakat sürekli olarak sınıf ilişkilerinin yeniden düzenlenmesine sebep olmuştur. Bu ilişkiler, kışkırtıcı kentsel bozukluk için ön koşul yaratan geniş metropolitan alanlardaki toplumsal refahın kutuplaşması ile, yapısal olduğu kadar artan bir biçimde coğrafi çizgi boyunca şekillendiriliyordu. Buna ek olarak, mekana bağlı ekonominin henüz tamamlanmamış yeniden yapılanması siyasal gerilimlerin sürekli devam etmesini kamçılıyordu. Çünkü işgücü piyasası fazlasıyla parçalanmıştı, kendi içinde çalışanların sayısında azama vardı ve ekonomik ve toplumsal erklerin dengesindeki değişimler siyasi yapılanmanın da yeniden şekillenmesine sebep oluyordu.

Kent formlarının şekillenmesine etki eden bu beş alanın bu şekillenmeyi nasıl ve ne kadar şekillendirdiği önemlidir. Bu şekillenmenin iki ana başlığı vardır; yayılma (Dispersal) ve yoğunlaşma (Concentration). Pressman (1985) kent formunu oluşturan bu iki kavramın oluşma nedenlerinden yayılmayı şöyle sıralamıştır.:

1. Elektronik iletişimin çok yönlülüğü ve artan kapasitesi.
2. Tüm ekonomik eylemleri etkileyen konumsal sınırlamalardan artan bir biçimde bağımsızlaşma.
3. Beyaz yakalı, ve firmaların müşteri ile yüzyüze etkileşimde olmayan bölümlerinin banliyölerde yerseçmeleri.
4. Az yoğun kırsal özellikteki çevre için artan tercih.
5. Eski ulaşım sistemlerinin artan kullanım maliyetleri ve artan nüfus kalabalıklığı
6. Ekonominin uluslararası ölçeğe kayması.

Öte taraftan, kentsel yapıyı yoğunlaşma yönünde etkileyen nedenleri ise:

1. Bazı ekonomik eylemlerde yüzyüze karşılıklı etkileşime duyulan ihtiyaç.
2. İstikrarlı olmayan enerji arzı ve maliyetlerinin artması.
3. Teknoloji karşıtı görüşlerin ortaya çıkması.
4. Gittikçe fakirleşen kentsel alt sınıfın sürekli oluşu.
5. Genç orta sınıf kentli için kent merkezi yeniden canlanan bazı eyemlerinin çekici olması.
6. Refah seviyesi daha az olanlar için gelişmiş (ve pahalı) iletişimlerin ulaşılamazlığı.

Kentlerin yapısı ve formunun aldığı son nokta hiç şüphesiz bu sınıflandırmalardan sadece birine uygun olarak şekillenmemektedir. Bu özelliklerin kentte ve kentler sisteminde etkileri, bölgeden bölgeye, ekonomik döngülere ve tarihi geçmişten gelen

kemikleşmiş yapılanmalara göre değişen bir denge içinde olmaktadır. Bu iki kutup eğilim açısından sonuç ne olursa olsun, kentleşmenin boyutu, çekirdeksel kentlerin yoğunlaşması ya da yayılımı ile alakası olmayan bir biçimde artmaya devam etmektedir. Bu iki kavramın koşulları daha ziyade, karmaşık ve çoklu merkezli büyükşehirlerdeki düzenlemelerde artan bir şekilde gerçekleşmektedir (Knox, 1987). Gibson'un 1977'deki çalışmasında değindiği üzere, bu düzenlemeler, planlama ve ulaşım siyasalarına bağlı bir takım farklı yapılanmaların herhangi biriyle de yapılabilir (Şekil 6).

Kentsel yapı ve kent formu kavramlarını ve kentsel yapı kavramının tanımlamasında bu yapıyı oluşturan fiziki mekansal öğelerin yapıyı tanımladaki önemini (Çalışkan, 2004) şu şekilde ifade etmektedir : “Kentın biçimi ve biçemi üzerinde yoğunlaşan fiziki planlama kuramlarında ‘kentsel form’ ve ‘kent yapısı’ kavramları iki önemli ayrışmayı ortaya koyar. Buna göre kent yapısı, kentın yapısal elemanlarına (yolağı, kentsel altyapı vb.) ve bunun yarattığı bütüne gönderme yaparken; kent formu ile iskelete (yapıya) asılan yapılaşmış alanlar ele alınır” (Çalışkan, 2004). Amal İbrahim “Toronto (Kanada) Kent Bölgesinde Ulaşım Talebi ve Kentsel Mekansal Yapı Arasındaki İlişkinin Araştırılması” adlı çalışmasında kentsel yapıyı ifade etmek için 3 anahtar terime atıfta bulunmaktadır. Bunlar:

1. Kentsel form ya da form
2. Kentsel karşılıklı etkileşim ya da işlev
3. Kentsel mekansal yapı ya da yapı.

Yine aynı çalışmada, İbrahim kent formu, işlevi ve mekansal yapıyı, şu şekilde tanımlamıştır:

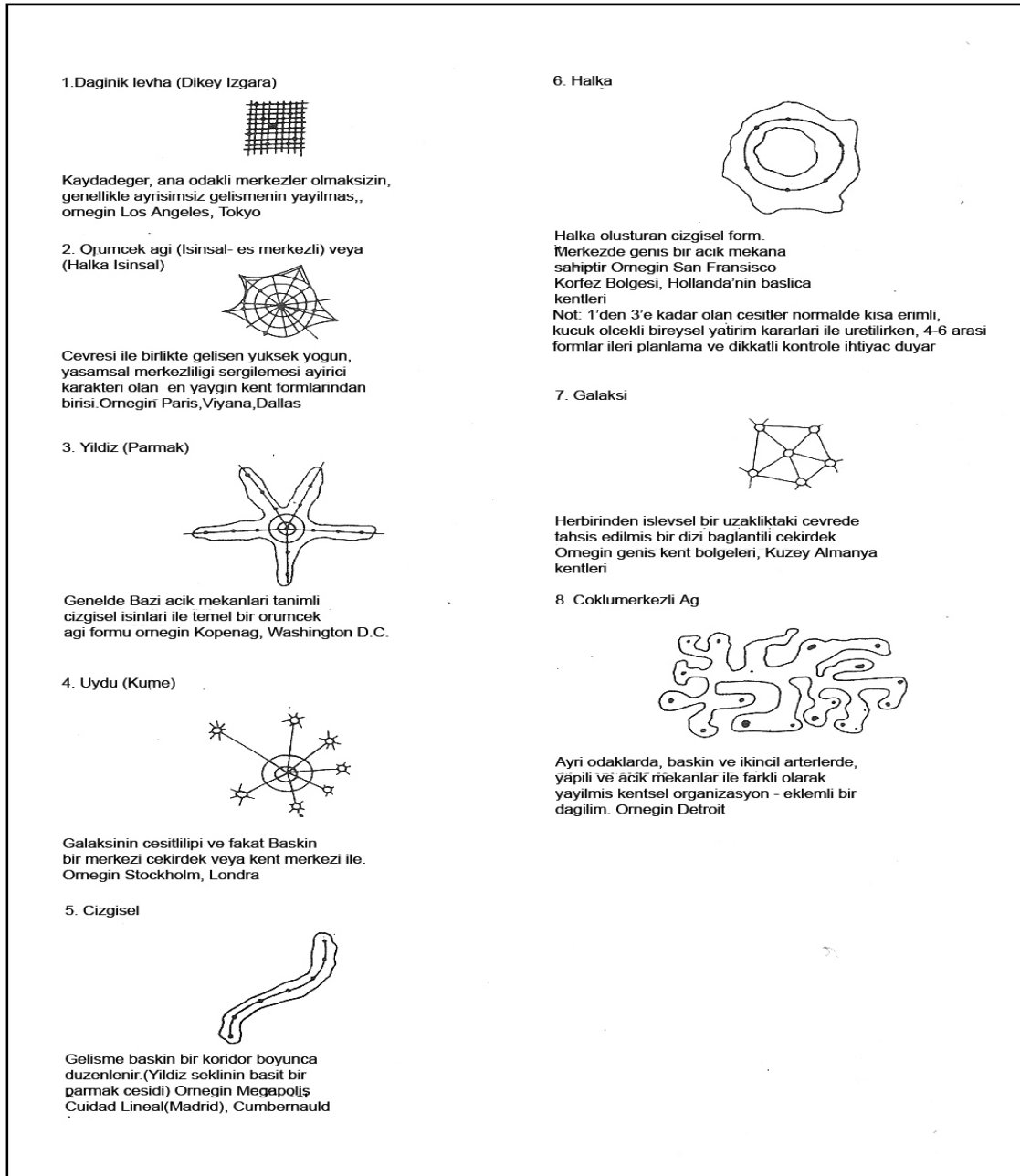
“Kent formu, kentsel alan içinde kamu kurumlarının ve ekonomik eylemlerin toplumsal biraraya gelişi kadar, binalar ve kullanımlar gibi bireysel öğelerin düzenlenmesi veya mekansal örüntüsüdür. Alternatif olarak, form, arazi kullanım eylemlerinin, nüfus dağılımının ve aralarındaki bağlantıların fiziksel örüntüsüdür .

Kentsel etkileşim, faal varoluşların içindeki eylemler, gruplar ve bireysel arazi kullanımlarının davranışı ve modeli entegre etmesini etkileyen akışlar, bağlantılar ve karşılıklı ilişkilerin temelini teşkil eden kümesidir. Alternatif olarak, işlev, yüklenilen eylem ve bu eylemin mahiyetinde olmak için gerekli olan akışın hareketidir.

Kentsel Mekansal Yapı terimi Post (1964) ve Von Boventer (1962) tarafından yapılan ilk çalışmalarda tartışıldı. Post, mekansal yapıyı kentsel formdaki değişimler ve kentsel formun yayılımı ve düzenlenmesi olarak gösterdi. Von Boventer ise mekansal yapıyı çeşitli büyükteki yerleşmelerdeki tüketiciler, hizmetler ve farklı malların üreticilerinin mekansal

dağılımı olarak tanımladı. Alternatif olarak, strüktür form ile işlevin kombinasyon biçiminde ifade edilmektedir. Sistem terimlerinde, form, bağımsız parçaları, yol ağı, evleri, dükkanları, parkları vb. kapsar, işlev ise, insanlar, mallar ve iletilerin nasıl ve neden hareket ettiğini ve parçalar arasında nasıl ve neden bir akış olduğunu yani karşılıklı ilişkileri kapsar.”

Şekil 6. Gibson'ın (1977), Geometrilerine göre farklı kent formları. (Kaynak: Osmay S., 1994)

Bunlara rağmen, bu kavramlar aslında özellikleri gereği sınırlı ve sabittir. Mekansal yapı, Bourne (1982) tarafından, bir kent sistemi içinde, alt sistemler ile, bu alt sistemleri bağlayan düzenleyici kurallar kümesi ile davranış ve karşılıklı etkileşim örüntülerinin çakışması ve kentsel formun ikisinin de bir kombinasyonu olarak düşünüldü.

Berry 1974'teki çalışmasında kent formunu tanımlarken onu farklı seviyelerdeki karmaşıklıklar açısından değerlendirmiştir:

1) Küçük ölçekte, iş yerlerinin, konutların, ticaret alanlarının, rekreasyon alanlarının ve boş, kentsel olmayan alanların detaylı konumları açısından,

2) Çok genel anlamda, ulaşım ağının tipi ve ağ yapısı ve onun mekanının değerlendirilmesinin zaman boyutu, kullanımların ayrılması, öğelerin ve eylemlerin yoğunluğu açısından,

3) En genel seviyesi ile mekansal düzenleme açısından: yaygına karşılık derişik, tek çekirdekliye karşılık çoklu çekirdekli ve boyutları önceden tanımlanmış veya gelişmeye uyarlanabilen form olarak tarif edilmektedir.

Bourne (1982), formu (şekil ve iç düzenleme), karşılıklı ilişkileri (organizasyon) ve faaliyetlerin karakteri ve gelişimini (kentteki arazi kullanımı, inşa edilmiş çevre, sosyo-ekonomik eylemlerin sistemleri ve siyasi kurumlar) karşılaştırarak kentsel mekansal strüktürü tanımlamak için kapsamlı bir çalışma öne sürdü. Bu özellikler 4 dizi içinde sınıflandırıldı; Bağlam, Makroform, İç Form ve İşlev ve Örgütlenme.

Bağlam (Context) Terimi aşağıdaki özelliklere sahiptir:

1. Kentin gelişiminin aşamaları ve devreleri
2. Kentin temel ekonomisine ve üretimin biçimine hakim olan işlevsel karakteri.
3. Kentin bir kentler sistemi içindeki konumu ve durumu (Çekirdek-konut zıtlıkları)
4. Kentin dış çevresiyle olan ilişkileri

Bourne görüşünü, toplumsal ve mesleki kompozisyon, seyahat şekilleri, iş mekanları ve arazi değeri oranlarının kentler arasında benzer olmayan ekonomiler ve üretim temelleri ile farklı olabileceği üzerine kurdu. Örneğin, madencilikle uğraşan bir yerleşme büro merkezleri veya üniversite kentleri gibi davranmaz ya da görünmez. Maden kentlerinin önemli istihdam merkezleri, maden çıkan yerin başında yerleşebilir ve kentten iş alanından ayrılmış halde olabilir. Bu yüzden, işe gitmek için seyahat, merkezi iş alanından uzak olmaya eğilimli olmaktadır. Tersine durumda, ofis merkezli kentlerde, istihdam kent merkezinde yoğunlaşmaya eğilimlidir. Nitekim, faaliyetteki işe seyahat modelleri daha çekirdek odaklıdır.

Bourne tarafından sunulan özelliklerden ilginç olanlarından biri de, alanın büyüklüğü, nüfusu, ekonomik temeli, geliri vs. ile alanın geometrik şeklini, topografyasını, ulaşım sisteminin şeklini ve kurgusunu içeren “Makroform” terimidir. Ulaşım kurguları, kentin formunun şekillenmesinde önemli rol oynarlar. Toplu taşımaya bağımlı kentler otomobil üzerine dayalı kentlerden daha farklı formlara sahip olmuşlardır. Toplu taşıma dayalı kentler daha farklı ev tiplerine, daha fazla yoğunluklara, cadde üstü alışverişe ve farklı etkileşim ve davranış kalıplarına sahiptir.

Kriterlerden üçüncüsü de “İç form ve İşlev”dir. Niceliksel olarak çözümlenebilir ve kolayca ölçülebilir kentsel örüntü ile alakalıdır. Ana öğeleri aşağıdaki şekilde açıklanabilir:

1. Yoğunluk; ortalama yoğunluğu ve yoğunluğun şeklinin aşama aşama değişimini ölçebilir,
2. Çeşitlilik; Kentteki eylemlerin ve kullanımların farklılıklarını ve bunların birbirleri ile karışma seviyelerini ifade eder,
3. Eşmerkezlilik; Kent merkezinde bölgesel olarak hangi kullanımların organize olduğu hakkında fikir verir,
4. Sektörelilik; Kentte hangi kullanım ve eylemlerin sektörel açıdan organize edildiğini inceler,
5. Bağlantılılık; Topumsal etkileşim veya ulaşım ağlarının hangi düğüm noktalarında ya da alt alanlarda bağlandığının derecesini belirtir,
6. Yönlülük; Konut alanlarındaki göç gibi karşılıklı etkileşim deseni içinde herhangi bir yöne olmayan eğilimleri ifade etmektedir (Amal, 1997).

Son özellik ise “Örgütlenme” dir, en karmaşıktır ve deneysel olarak ölçülebilirliği en zor olanıdır. Aşağıdaki öğeleri içerir:

1. Örgütsel ilkeler; Yürürlükteki mekanizma veya kentsel mekansal modellemenin ana göstergesi olduğunu farz edilen ilkedir,
2. Güdümsel özellikler; Kentsel form içindeki öğelerin duyarlılığını içerir,
3. Yönetmelik; Kentsel yapının ve gelişmenin şekillenmesi için uygun iç araçlar.

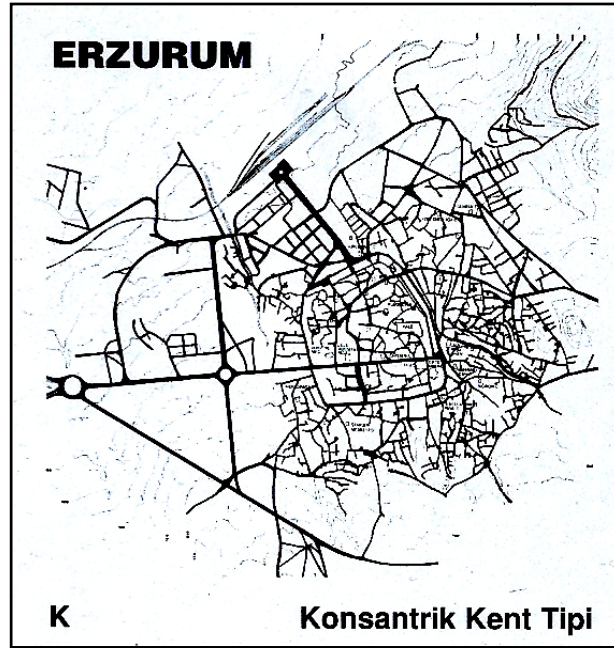
Hedefe yönelim; Kentsel yapı içinde değişimleri gözlemlenmiş olsun olmasın özel hedefleri veya amaçları olması için yönlendirilir.

1.4.1.2 Kentsel Yapının ve Formun Sınıflandırılması

Kentsel Yapının yazında yayınlanmış 3 geleneksel modeli, kentin mekansal fiziki şekline dayandırılıyordu. Bunlar:

- 1) Eşmerkezli,
- 2) Işınsal,
- 3) Çok çekirdekli kent formlarıdır.

Eşmerkezli (Concentric) Kent : Merkezi İş Alanı (MİA) azami iş yoğunluğunun olduğu, azami seyahat bitiş noktasının olduğu ve azami getirinin olduğu konumdadır. Arazi kullanımları MİA'nın çevresindeki eş merkezli bölgelerin formu içinde bölümlenirler (Şekil 7).

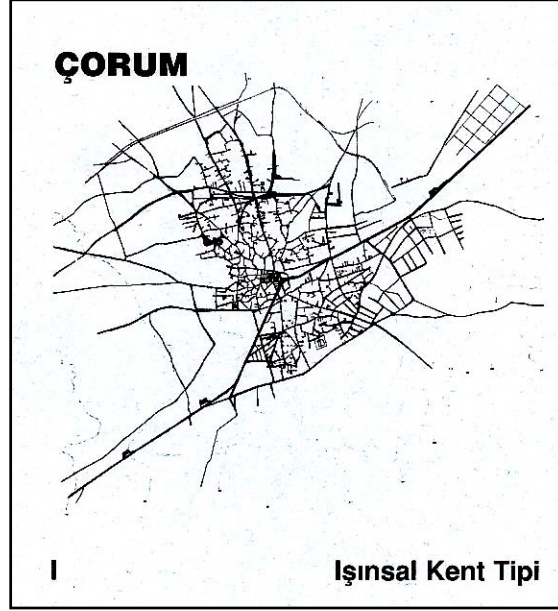

Şekil 7. Eşmerkezli kent formu örneği. (Kaynak: Aru, 1998)

Işınsal (Radial) Kent: Ulaşım Ağı MİA'ndan dışarı yayılan bir dizi ana hatları içerir. Ayrıca, MİA'ndan dışarı yayılan arazi kullanımları ulaşımın ana hatları boyuncadır. Bu formun özel bir durumu çizgisel kenttir, çizgisel kentte MİA'nı merkezde tutan tek bir ulaşım ana aksı vardır (Şekil 8).

Çok Çekirdekli veya Çok Merkezli Kent : Bu modelde, MİA kentin baskın odaksal noktasıdır fakat, getiri, ulaşım durakları ve istihdam yoğunluğunun yerel odaksal noktaları

da oluşmaktadır. Ulaşım sistemi daha karmaşık ve tüm akslar MİA'na odaklanmamaktadır. Bu form kentte yüksek bir seviyedeki bağlantısallıkla karakterize edilmektedir (Şekil 9).

Şekil 8. İşınsal kent formu örneği. (Kaynak: Aru, 1998)

Şekil 9. Çizgisel kent formu örneği. (Kaynak: Aru 1998)

Son yıllarda geliştirilmekte olan modellerin oluşturulma amaçları, yaşanabilir ve sürdürülebilir kentlerin kent formlarını iyi tanımlayabilmektir. Bu arayış, kentlerin arazi kullanımları, yoğunlukları, boyutları, şekli ile sürdürülebilirliği arasındaki ilişkilerin sorgulanması şeklinde olmuştur (Williams vd, 2000). Farklı arazi kullanımlarının yer seçtiği noktalara göre kentlinin kent içi seyahat sürelerindeki azalma ve artmalar o arazi kullanımının etkin ve verimli olup olmadığının göstergesi anlamına gelebilmektedir. Kentlerin çevre kirliliği, ekonomik verimsizliği, sürdürülebilirliğin olmaması, toplumsal

ilişkilerdeki uyumsuzluk, ulaşım ve haberleşme aksaklıkları ve sağlıksızlık gibi karşılaştıkları ana problemlerin oluşum nedenleri ve çözümlerine yönelik araştırmaların bulgularına dayanarak alternatif kent formları ortaya sürülmüştür. Pressman (1985) ve Minnery (1992) farklı modellerde kentsel geometrileri tanımlamışlardır (Newton, 2000). Bunlar:

- Dağınık (Dispersed) Şehir: Kentsel nüfusun, konutun ve istihdamın düşük yoğunlukta banliyöleşme eğilimi vardır. Altyapı yatırımları ulaşım üzerine odaklanmıştır.
- Derişik (Compact) Şehir: Toplu taşıma yönelik ortak yatırımlar ile merkeze yakın olan bir grup banliyönün artan nüfus ve yoğunluğunun ön plana çıktığı kentlerin formudur.
- Çeper (Edge) Kent: Şehrin içinde seçilmiş olan odak noktalarında iş gücü, konut ve nüfus yoğunluklarının artırılması; eşik kenterini birbirine bağlayan çevre otoyollarına yatırımların artırılması.
- Koridor Şehir: Yenilenmiş toplu taşıma yatırımları desteği ile, merkezi iş alanından çıkan çizgisel koridorlar boyunca gelişme öneren kent formu.
- Çeper (Fringe) Kent: Kente ek gelişme, kentin çeper noktalarında baskın bir şekildedir.

Bir başka bakış açısı, kentsel gelişmenin farklı örüntülerinin toplumsal ve çevresel maliyetleri üzerinde görüş ortaya atarken, bu kentsel gelişme örüntülerini sınıflama biçimini, kentsel hareketliliği göz önüne alarak düzenlemiştir. Bunlar;

- Boşluk Doldurma(Infill): Sıçrama şeklinde bir kentsel yayılma üzerine sıçranılan boş alanların yerleşime açılması
- Yağ Lekesi: Kentin çeper noktalarından devam eden kentsel yerleşmeler
- Çizgisel Gelişme: Ulaşım ana aksı boyunca kentsel yerleşim
- Yayılma: Geniş banliyö alanları oluşumu
- Büyük Ölçekli Projeler: Var olan kentsel alandan bağımsız tamamıyla yeni kentsel yerleşme oluşturulması.

Yukarıdaki sınıflamayı yapmaktaki amaç kentsel hareketlilik bağlamında, gelişme formlarına göre kenti sorgulamak ve toplumsal ve çevresel olarak hareketlilik maliyetlerine etkilerini tespit etmektir (Camagni vd, 2002).

Günümüzde, kent formu ve yapısı üzerine coğrafya, sosyoloji, ekonomi ve kent planlama yazınlarında ortaya atılan kuramların dayanağı olan ampirik bulguların ortaya çıkarılış ve derleniş yöntemlerindeki teknolojik ilerlemeler (Coğrafi bilgi sistemleri gibi), kentlerin coğrafyası bağlamında gittikçe karmaşıklaşan işlev ilişkilerini ve bunun yarattığı

sonuç olan kentsel yapıyı incelemede büyük kolaylık ve seçenekler sağlamaktadır. Kentlerin, üzerinde yayıldıkları topoğrafya, tarihleri, bölgesindeki ekonomik ilişkileri, coğrafi konumu ve işlev dağılımları gibi değişkenlerinin birbirinden farklı olması (Russwurm, 1980), onların kendilerine özgü formlarının ve kentsel yapılarının da birbirlerinden farklı olabileceğini göstermektedir (Maoh vd, 2007). Arazi kullanımlarının, seyahat alışkanlıklarının, istihdamın detaylı verilerinin, iletişim ağlarının ve nüfus yoğunlukları verilerinin sayısal olarak kolaylıkla elde edilip derlenmesinin sağlanması ve bunların coğrafi bilgi sistemleri ile kolaylıkla analiz edilebiliyor olması, kenti kolay algılayabilmek ve iç-dış döngülerinin fiziki mekansal örüntüye olan etkilerini bilebilmek açısından kent planlama, coğrafya alanlarında bir çok konumsal analiz yöntemleri geliştirilmiştir ve kentler bu yöntemler aracılığıyla modeller içinde yorumlanabilmiştir. Antonio Páez (2007) “Kentsel Sistemlere Mekansal Bakışaçısı: Eğilimler ve Gelişmeler” adlı yapıtında son yıllarda geliştirilmiş bu tarz mekansal modelleme ve çözümlerinin yazına katkılarını ve eleştirilerini şu şekilde özetlemiştir :

“Bu özel konu (kentsel sistemler) hakkındaki makalelerin gösterdiği üzere, mekansal bakış açısı bakımından kentsel sistemler hakkındaki çalışmaların içeriğinde heyecan verici araştırma fırsatları ve meydan okumalar vardır. Var olan teknikler, bizim kentsel sistemler hakkındaki tanımlamalarımızı geliştirmek için, daha ileri bir şekilde yeniden gözden geçirilebilir. Aynı zamanda, modellerimizin davranışsal içeriklerini geliştirmek üzere deklerasyonlar veriliyorken, mekanın davranışsal biçimde zengin yaklaşımlar içinde sunulduğu yöntem hala sınırlı ve dikkat gerekliliği içinde açık bir araştırma alanında olduğu gibi kalmaktadır. Ve sonuç olarak, modeller, bazı kritik kentsel problemlerin altını çizen anlamlı kuramların şu ana kadar daha güçlü ve sabit teknikler tarafından sağlanan ampirik kanıtların ortaya çıkarıldığı ölçümlerle, oldukça ikna edici hale geleceklerdir...”

1.4.2. Kentsel Form ve Kentsel Yapı Üzerine Araştırmalar ve Modeller, Sürdürülebilir Kent Formu Arayışları

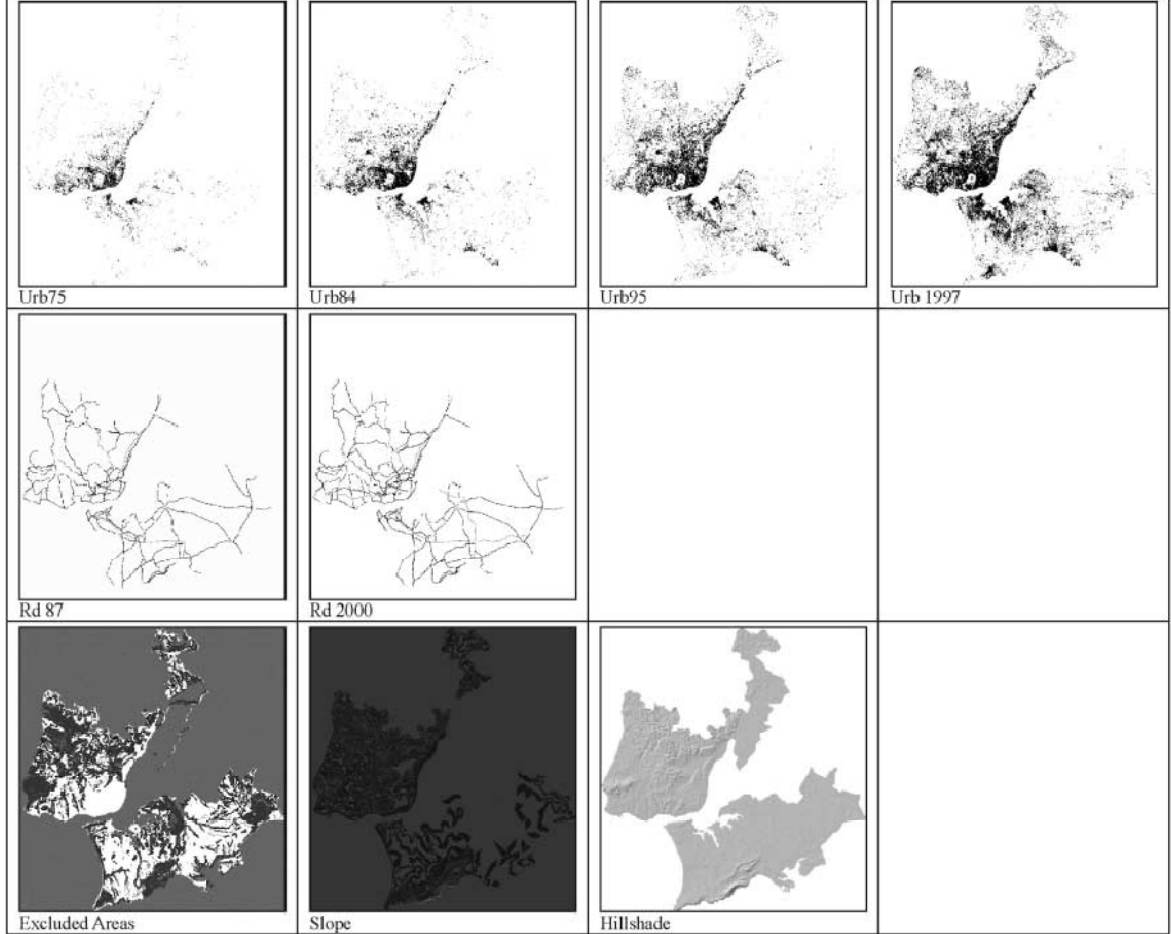
Kentsel yapının çözümlemesi ve onu oluşturan bileşenlerin irdelenmesi, kent formlarının oluşum süreçlerinin tarihsel çerçevede değerlendirilişleri ve işlevlerin formlara dolayısıyla kentsel yapıya olan etkilerinin bulunması sadece kent planlamanın değil, beşeri bilimlerin ve ekonomistlerin de ilgi alanını oluşturmaktadır. Bunun altında yatan neden, kentlerin karmaşık beşeri sistemlerde gözlemlenmiş zenginlikleri açıklamaya çalışmak, düşünmek ve tanımlamak için yeni yöntemlere uyum sağlanması, benimsenmesi ve

geliştirilmesi için sabit ve güvenilir bir güdüleme kaynağı olmalarıdır. Yapılan çalışmalar genelde kentsel sistemlerin belli başlı parçaları üzerinde mekansal bakışaçıları getirmektedir. Çeşitli ölçeklerdeki veriler, açıklayıcı, keşfedici veri çözümlenmeleri, istatistiksel yöntemler ve coğrafi matematiksel kurgular gibi araçları kullanmaktadır. Kentsel yapıyı açıklamak için kent formu meselenin altını çizen toparlayıcı bir konu olarak ortaya çıkar ve kentsel çoklu merkezlilik, arazilerin eder rayiçleri, firmaların yer seçimi ve kümelenmeleri, konut alanlarının konumlandırma kararları gibi göstergeler kullanılır (Paez, 2007).

Kentsel mekansal süreçleri ve kentsel mekansal davranışları açıklamada kullanılan yöntemlerden birisi “Hedonik fiyat modeli”dir. Mekansal çözümlenmelerin yerel şekillerini bu süreç ve davranışları açıklamada kullanan bilim adamları (Paez, 2007) bu modelin iki avantajını ortaya koymaktaydılar; ilki, merkezi iş alanına uzaklık gibi kent formunun basit bir ölçümünününden hareketle konum, bir modelin özelliğinin açık ve önemli bir parçası haline gelmektedir ve ikincisi, değerlendirme amaçlı en kaliteli tahminleri ortaya koyduğu için mevcut verilerden bir eğri oluşturmayı geliştirmektedir. Örneğin, Fanhua Kong, Haiwei Yin ve Nobukazu Nakagoshi, yaptıkları çalışmada kentsel yeşil alanların seçilmiş olan bir kentte konut fiyatlarına olan etkilerini ve değerlendirme kriterlerini bu yöntemle tespit edebilmişlerdir. Türkiye’de, Uğur Yankaya (2004), İzmir raylı sisteminin konut değerlerine olan etkilerini bu yöntemle irdelemiştir.

Bir diğer yöntem ise hücrel otomata (Cellular Automata) yöntemidir. Bu yöntem ile özellikle kentsel gelişme alanlarının kent planlama eylemine karar verme süreçlerine katkı sağlanılmaktadır. Chunyang Hea, Norio Okadac, Qiaofeng Zhangd, Peijun Shi ve Jingshui Zhanga (2006) çalışmalarında, Çin’in başkenti için 1991-2004 yılları arasındaki kentsel gelişmeyi göz önünde bulundurularak, bir kentsel yayılma senaryosu modelini temel alıp hücrel otomata yöntemi ile 2004-2020 yılları arası kentsel gelişme tahmininde bulunmuşlardır. Bu kentsel yayılma modeli, hücrel otomata yöntemiyle kentsel arazi arzı ile kentsel sistemi, dinamik model yöntemle kentsel arazi talebini karşılaştırarak gelişme yönünü tayin etmektedir. Mehmet Ali Yüzer (2001) fraktal ve hücrel otomata yöntemi ile kentsel yerleşme alanlarında gelişme alanlarının belirlenmesi üzerinde yaptığı çalışmada İstanbul’un kentsel gelişme yönlerini tahmin etmeye çalışmıştır. Bu yöntem üzerinde bir başka çalışma, özellikle Kuzey Amerikan kentlerinde sıkça uygulanan SLEUTH (Eğim, Arazi Kullanımı, Hariç Tutma, Kentsel Yayılma, Ulaşım ve Arazi Modeli) yöntemi, Portekiz’in iki metropoliten alanında uygulanmıştır (Şekil 10.) Modelin

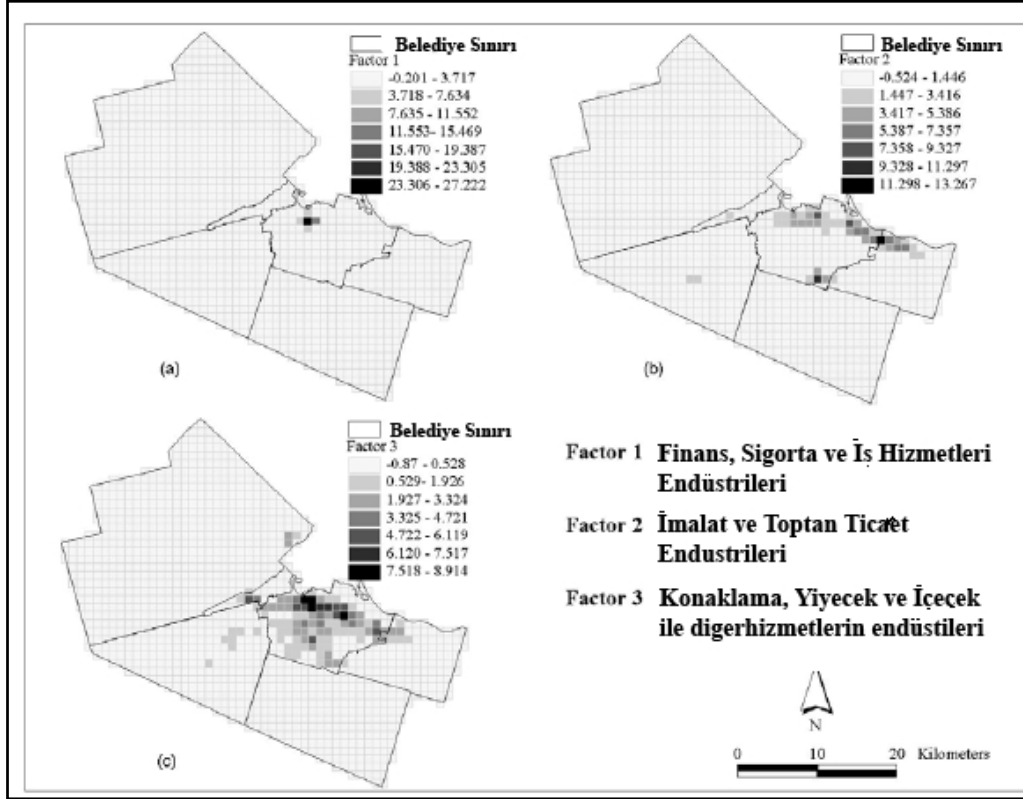
gerek duyduğu girdilerin hücresel otomata yöntemiyle çözümlenmesi ile, bu iki metropolün gelişme eğilimleri tahmin edilmeye çalışılmıştır (Silva E.A., Clarke K.C., 2001).

Şekil 10. SLEUTH Modeli için Lizbon metropolitan alanı girdi veri seti

Kentsel yapının öğelerinden ticaret işlevinin yapıya olan etkisinin kümelenme ve merkezden kaçış bağlamında detaylı işletme ve firma verileri ile çözümleyen Maoh ve Kanaroglou, Kanada'nın endüstriyel üretim bölgesi içindeki Hamilton Kenti'nin belirli bir zaman aralığında kentsel yapısındaki değişimi K-İşlevi, Kernel tahmini, mekansal oto regresif model, faktör analizi ve girdi çıktı tabloları kullanarak tespit etmeye çalışmışlardır (Şekil 11). Daha önceleri detaylı işletme verileri kullanan çalışmalar olmasına rağmen, mekansal ilişkileri sorgulayan ve kurgulayan bir çalışma olması bağlamında bir ilktir. İşletmelerin ve firmaların coğrafi kümelenmelerindeki değişim ve kentsel formun ortaya çıkışı arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için mekansal istatistik yöntemi uygulayan

deneysel bir çerçeveyi sunar. Çalışmanın amacı iki kavramda toplanmaktadır; metropoliten alanda ortam konumlanma ve firma kümelenmesindeki değişimin şekli ve sınırını tanımlamak ve farklı sektörlerdeki firmaların coğrafi kümelenmelerindeki değişimin merkezden uzaklaşmayı ve kentsel formun bu değişime nasıl bir katkıda bulunduğunu sınamaktır (Maoh vd, 2006).

Şekil 11. Hamiton (Kanada) için yapılan kentsel yapının değişiminin tespiti çalışması: 3 faktörün kentsel yayılımı. (Kaynak: Maoh vd, 2006)

Kent formunun önemli bir ögesi olan kentsel nüfus yoğunluğu ve istatistik modeller aracılığıyla yoğunluk işlevlerinin tahmini (Clark, 1951) kentsel yapının sorgulanmasında ve çözümlemesinde kullanılan bir diğer yöntemdir. İki amaca hizmet eder; kentlerin çoklu merkezliliğe kayışının nedenlerini anlamak ve teknik anlamda keşiflerin kentsel yapılar etkilerini açıklamak. Mekansal otoresif modellerin, alt merkez tanımlanması için mekansal birlikteliğin yerel istatistiklerin ve ölçü birimlerinin kullanılabilir kılınması ile, nüfus yoğunluğu işlevlerinin tahmini için çoklu merkezli mekansal bir regresyon yaklaşımı benimsenmiştir (Paez, 2007).

Kentsel sistemi oluşturan öğelerin, işlevlerin ve altyapıların davranış şekillerini incelemeye, sadece bir yönden bir bakış açısı geliştirilememesi yüzünden, tarih, çevre bilimi, toplum bilimi, sağlık bilimleri ve ekonomi gibi alanlar da, bu karmaşık sistemi açıklamaya yönelik modeller üretebilmektedir. Bununla birlikte farklı disiplinler olduğu kadar, konuya farklı ölçeklerde de yaklaşımlar olmuştur. Kentsel işlevsel yapı özellikleri belirgin bir coğrafya için var olan durumu ve dönüşümü ile ilgisi araştırılabilmektedir (Tian vd, 2002). Kentlerin yapıları ve ticaret ile olan ilişkisi, ticaretin değişen boyutu, ekonomi kuramları açısından kentler ve bölgeler arası ölçekte araştırılmıştır (Cavailhes vd, 2007).

1.5. Trabzon Kent Formu ve Yapısı

1.5.1. Tarihi Süreç İçinde Trabzon Kent Formu ve Yapısı

Trabzon'un günümüzdeki kent formunu ve yapısını oluşturan bileşenlerinin, daha ziyade ticaret işlevinin tespiti ve analizi ile daha iyi kavranması için, kent formunun tarihsel süreç içinde gelişimi, değişimi ve dönüşümü üzerine değinilmesi gerekmektedir. Trabzon'un tarihçesinde özellikle 15. yüzyıldan bugüne değin oluşan kentsel yapının günümüzdeki gelişme üzerindeki etkilerinin tespiti, varolan kentsel formun kolay yorumlanabilmesi açısından önemlidir. Bu bölümü kentin tarihi hakkında gerekli olan genel kaniya sahip olmak ve kentin varolma durumunun ve ekonomik etkinliklerinin hangi tarihi nedenlere dayandığını tespiti açısından önemlidir.

Bu tespitlerin ele alınış biçimi, kentin kendine has formunun ve işlevsel gelişiminin irdelenmesi olduğu kadar, ait olduğu dönemin ticari ilişkilerinin, idari ilişkilerinin, toplumsal yapılarının ve mekanı şekillendiren diğer olguların kente etkilerinin neden-sonuç ilişkilerinin de irdelenmesi şeklinde olmaktadır. Bu nedenle, Trabzon kent formu ve yapısının dönemler itibariyle hangi olaylardan ve olgulardan etkilendiğinin bir özeti bu kısımda yer almaktadır. Dönemler kronolojik olarak sıralanmaktadır ve de ticaret işlevi özelinde bulunan kaynaklar ve bulguların yoğunluğuna göre bölümlendirilmiştir.

1.5.1.1. Trabzon Kent Formunun ve Ticaret İşlevinin Tarihsel Süreçte Değişimi ve Gelişimi (Kuruluşu ve 15.Yüzyıl)

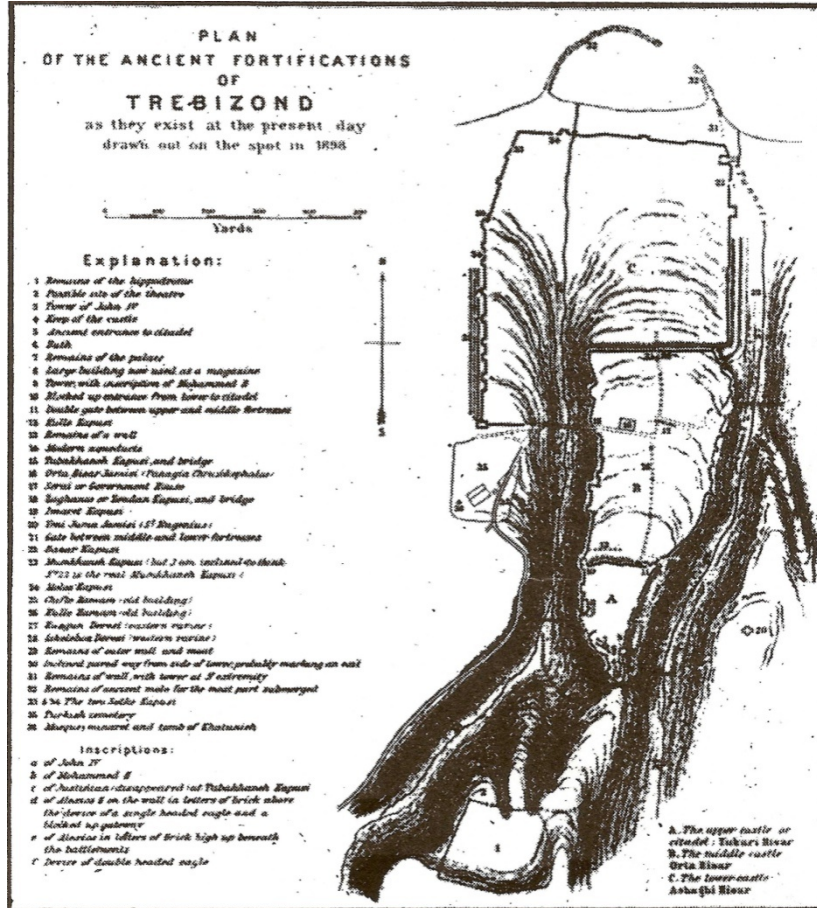
Kentin hangi tarihte kurulduğuna dair net bir bulgunun olmadığı İller Bankası'nın 1967-68 yılları arasında hazırlattığı "Trabzon Analitik Etütleri" kitabında bahsedilmektedir. Buna rağmen, yine aynı kaynakta kentin kuruluşunun M.Ö. 2000 tarihlerine kadar dayandığına dair açıklama bulunmaktadır. Fakat bu tarihlerden Miletli kolonicilerin kente gelişlerine kadarki döneme dek, kentin sınırları ve ticaret işlevinin boyutları hakkında yeteri kadar bilgi bulunmadığından dolayı, bu dönemin Trabzon'u hakkında ticaret işlevinin ön planda olduğunu bir limanın bulduğunu söylemek zordur. Kentin çekirdeği (Akropol), Zağanos ve Tabakhane derelerinin arasında kalan ve derin uçurumlarla doğal koruma sağlayan, şimdiki Bahçecik Mahallesi sınırları içinde kalan iç kaledir. Bu iç çekirdeğin denizle bir ilişkisinin veya ticaret ile olan bağının varlığına dair bir kanıt bulunmamaktadır. Lynch'in 1898 tarihli çizimi kentin antik koruma surlarını yalın bir biçimde göstermektedir (Şekil 12).

M.Ö. 750 yıllarında Trabzon kent tarihindeki dönüm noktalarından ilki gerçekleşmiştir. Kentin bir Milet kolonisi olan Sinop tarafından vergiye bağladığı ve onun bir kolonisi olduğu ve Antik çağda haritalarda yer aldığı bilinmektedir (Miller, 1926). Dönemin koloncilik anlayışına göre, kent özerk yapısını korumakta, fakat ticaret gelirlerinden vergi ödeyerek ana kentin yani "metropolis" in refah seviyesi için hizmet etmektedir. Trabzon'un bir koloni kent olarak seçilmesinde bulunduğu konumun etkisi vardır. Bu konuda R.E. Wycherley (1961) Antik Çağ kentlerini ele alan yapıtında koloni kentlerinin oluşturulmasındaki kriterlerden bahsetmektedir :

"Kentlerin nerede kurulacağı ve basit yerleşmelerden hangisinin yüksek bir siyasal ve mimari gelişime ulaşması için öncelikle ele alınması gerektiği konusunda verilecek kararı çeşitli etkenler belirlerdi. Bunda kuşkusuz doğal konum, stratejik ve ekonomik etkenler rol oynardı..."

Koloni olarak ticaret işlevini sürdüren özerk bir Trabzon'un sağlam bir doğal koruma imkanına sahip bir "akropol" e sahip olmasının yanı sıra Asya ile yapılan ticaretin aktarma noktası olan bir limanın da olması gerekmektedir. Fakat Atina'nın ikinci kurucusu Hadrian'ın, torunu Euxine için suni bir liman yaptırmasından önce (Miller, 2007) ticaret metasının hangi şekilde aktarıldığı yönünde bulgu yoktur. Bunun dışında, Antik Çağ şehirciliğinin agora, gymnasium, tiyatro gibi anıtsal temel mimari yapılarının da aynı dönemde kentte yer alıp almadığı bilinmemektedir. Dolayısıyla Trabzon'un Roma

Devri'ne kadar ki süreçte, -ticaret ile anılmasının dışında-, kentsel yapısının ve anıtsal mimari eserlerinin bilinmemesi nedeniyle, kentin ticaret işlevi ve form ilişkisi hakkında dönemin Hellen kentleri ile bir paralellik oluşturup oluşturmadığı bilinmemektedir.

Şekil 12. Lynch (1898) Trabzon Antik Sur Duvarları Planı

Roma döneminde Trabzon sadece ticari liman kenti olması ile ilgi çeken bir kent değil, aynı zamanda imparatorluğun doğu komşularına karşı kendini savunmasında askeri ikmal noktası olması nedeniyle de askeri önemi olan bir kent idi. M.S. 54-68 yılları arasında serbest kent statüsüne kavuşmuş olması Roma için Trabzon'un önemini ortaya koymaktadır (URL-1). Ünlü ve zengin olarak anılan kentin bu zenginliği ticaretin aktarma noktasında olması nedeniyle kente olan para akışından kaynaklanmaktadır. Vespasianus devrinde, Doğu Anadolu, İran ve Yukarı Mezopotamya ile ticari ilişkileri devrinin en yüksek seviyesine çıkartacak askeri yol ile sahil yolu yapılmıştır (Aygün, 2005). Bu devirde bölgeler arası ticaretin başlangıç ve bitiş noktası Aşağı Hisar olduğu çeşitli kaynaklarda belirtilmiştir (Aygün, 2005; Uspenski, 2003; Miller, 2007; Trabzon Analitik

Etüt'ü, 1968). Kervan yolunun kente doğudan giriyor olması, kentin gelişme yönünün de bu devirde surlarla çevrili çekirdek kentin doğusuna doğru Güzelhisar'a (Şimdiki Kalepark) kadar olduğunu açıklayabilir. Trabzon'u iki defa ziyaret eden Roma İmparatoru Hadrian'ın liman, hipodrom, askeri binalar, korunma yapıları ve su kemeri yaptırdığı dönemde ise kent, oldukça canlı bir ticaret merkezi görünümünde idi (Goloğlu, 2000; Öksüz, 2006). Fakat istilacı Gotların kenti yağmalamaları sonucu Trabzon, Bizans Dönemine değin eski canlılığına kavuşamadı.

Bizans İmparatorluğu, Avrupa ve Yakın Doğuda değişmekte olan sınırların Roma İmparatorluğu'ndan kalma mirasçısı olarak tarihte yerini aldığında, Asya ve Avrupa menşeli ticaretin güvence içinde yapılmaya başlanması, Trabzon'un yeniden öneminin artmasına neden oldu. Bizans Döneminde yapılan mimari eserlerden bazıları günümüze dek ulaşmıştır. Bu dönemin Trabzon'unda kent o zamanki gelişme sınırlarının dışında kale surları ile korunan çekirdek kentin batısına da genişleme göstermiştir. "Gülbaharhatun ve Pazarkapı'nın bir kısmının, Hızırbey Mahallesi'nin tamamını alan 3. gelişme alanı Bizans Devri başlangıcından Komnenusların hakimiyetine kadar olan devreye rastlar." (Trabzon Analitik Etüt, 1968). Bu devirde Trabzon Bizans'ın doğu eyaletlerinin sınırları içinde ticaret limanı özelliği yine ön plana çıkmaya başlayan bir kent idi.

Trabzon, ticaret limanı kenti olmasının dışında Bizans'ın Haçlı seferi ile Latinler tarafından istilası nedeniyle yeni kurulmuş bir imparatorluğun başkenti olmasıyla da idari işlevleri üstlenmiş ve tarihinin en canlı devrini bu dönemde yaşamıştır (Trabzon Analitik Etüdüleri,1968). İmtiyazlı Cenevizliler kentin doğu ucunda bir kale ve kalenin altında bir iskeleye ve Venedikliler bu kalenin batısında bir başka kaleye sahip olarak, imparatorlukla inişli çıkışlı bir ilişkiler içinde deniz taşımacılığında söz sahibi oldular.

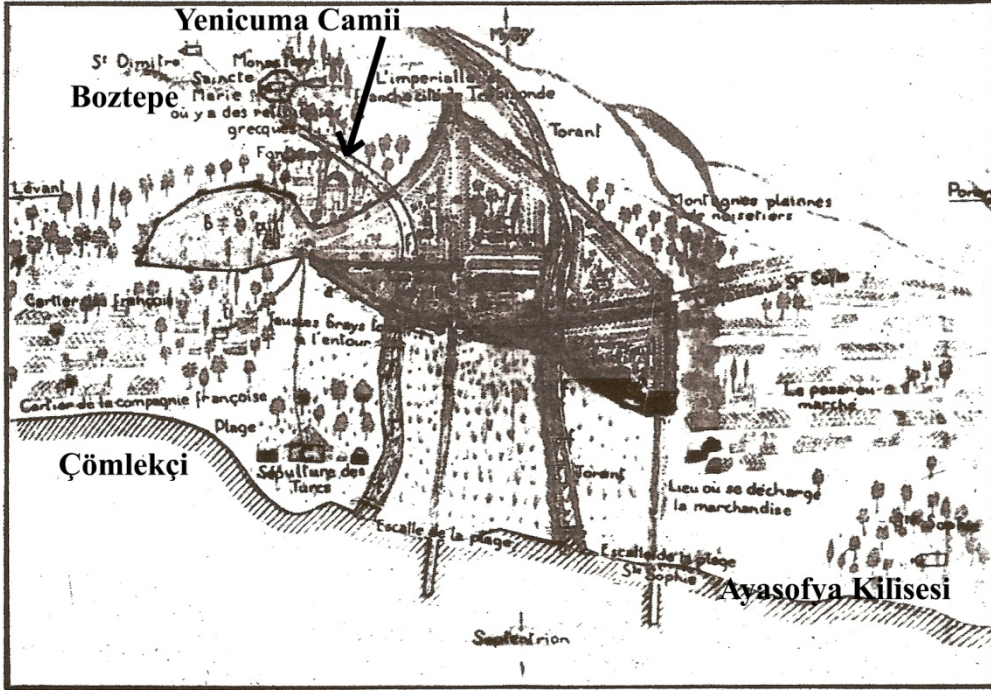
1.5.1.2. Trabzon Kent Formunun ve Ticaret İşlevinin Tarihsel Süreçte Değişimi ve Gelişimi (15. Yüzyıl - Cumhuriyet)

İstanbul'un başkentliği Bizans'tan Osmanlı İmparatorluğu'na devretmesi ile birlikte II. Mehmet'in küresel ticarete geçiş noktasındaki Karadeniz'de hakimiyet kurarak Avrupa-Asya arası ticareti kontrol altına alma isteği, Trabzon'un Türklerin eline geçmesinin sebeplerinden birisidir (Goloğlu, 2000:Aygün, 2005). Bu fetih ile birlikte Kırım, Eflak ve Boğdan'ın (şimdiki Moldova) da Osmanlı hakimiyetine geçmesi ile Karadeniz Türk gölü haline gelmiştir. Bu durumda Karadeniz'deki ticaretin de yapısında değişiklikler olmuştur. Trabzon Rum İmparatorluğu zamanında özellikle Cenevizlilerin baskın olarak sürdürdüğü

dış ticaret, fetihle birlikte Osmanlı Uyuğuna sahip Müslim ve Gayrimüslimlerce sürdürülen iç ticarete dönüştü (Öksüz 2006).

Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet mekanizmalarının 15. yüzyıldan itibaren kurumsallaşması ile birlikte, sanayi öncesi toplumların ekonomik sistemlerinde olduğu gibi tarım, iç ve dış ticaret ve kentsel ekonomik faaliyetler imparatorluğun ana unsurlarını oluşturmaya başlamıştı. Kentlerde kentleşmeyi de geliştirmeye yardımcı olan esnaf örgütlülüğü vardı. Saray tarımsal üretimi denetim altında tutuyordu. İç ticaret genelde Osmanlı üyruklu tüccarlarca yapılırdı; kentlerde ticareti kolaylaştıran bedesten, han gibi yapılar gelişmeye başlamıştı. Dış ticaret ise yabancı uyruklu tüccarlar tarafından yapılırdı. İmparatorluk coğrafi konumundan dolayı transit ticaret üzerindeki üstünlüğünü korumak durumundaydı. Doğu Akdeniz'de Asya'nın ürünlerini Avrupa'ya, Avrupa'nın ürünlerini de Asya'ya taşıyan aktarma limanları gelişmeye başlamışlardı. Karadeniz'deki liman kentleri ise 18. yüzyıla kadar iç ticaretin ulaşım sistemine dahildi. Dış ticaretin gelişmesi ya da daralması ticaretin yapıldığı bölgelerdeki askeri ve siyasi gelişmelere de bağılıydı (Aygün, 2005).

16. Yüzyıldan itibaren yeni pazarlar ve ticaret yollarına yönelen Batı Avrupa, Osmanlı İmparatorluğu'nun Asya-Avrupa küresel ticaretinin denetimini ve kazancını yavaş yavaş kaybetmesine yol açtı. Buna rağmen, bu yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak kaybetmesi ve deniz ticaretinde Avrupa ülkelerine imtiyazlar tanınması üzerine Doğu Akdeniz ve Güney Karadeniz liman kentlerinin dış ticaretteki büyümeleri küresel ticaret büyüme oranlarından da fazla olmuştu (Keyder vd, 1994). İşte bu dönemde, İzmir, Beyrut ve Selanik gibi liman kentlerinin kentsel yapıları aldıkları yoğun göçün de etkisi ile değişmeye başladı (Keyder vd, 1994). 16. yüzyıl Trabzon'undaki gelişme de Karadeniz'deki serbest ticaretle birlikte ivme kazandı. Tebriz, Erzurum ve Trabzon güzergahı Asya mallarının Avrupa'ya en ekonomik aktarımını sağlıyordu. Bu dönemde Anadolu limanlarından en hareketlisi Trabzon'du (Faroqhi, 1994). 17. Yüzyılda kent, Jean çizmiş olduğu gravürden anlaşıldığı üzere, doğuda Boztepe etekleri ve Çömlekçi, güneyde Yenicuma Camii'nin bulunduğu kesimler, batıda da Ayasofya Kilisesi'ne kadar yayılmış durumdadır (Şekil 13).

Şekil 13. Jean Bordier,1609 tarihli gravür

18. Yüzyıla doğru Trabzon, hem bir eyalet merkezi olması hem de Karadeniz'in uluslararası ticarete açılması yüzünden önemli bir nüfus artışına ve ticari hareketliliğe sahne olmuştu. Bu durum kentin sosyal ve mekansal yapısında değişimler yaratmıştı. Osmanlı kentlerinin mekansal örüntülerinin örnekleri Trabzonda'da görülmeye başlandı. Bedesten, han, çarşı gibi kentsel yapılar bu yüzyılda artış göstermiştir. Kentin sınırları da doğuda Çömlekçi iskelesinin hemen ardından Boztepe'nin eteklerine ve batıda Gülbaharhatun Mahallesi'nin güneyindeki yamaçlara yayılmıştı (Trabzon Analitik Etüt, 1967-1968). Kent merkezi Aşağıhisar'ın doğu köşesi, Pazarkapı, Mumhaneönü ve şimdiki Çarşı Mahallesi'nde idi ve bunun dışında doğuda ki meydana kadarki kervan yolu boyunca devam ediyordu. Akkün, Öksüz, Keyder, Analitik Etüt Çalışması ve Çiçek'in yapıtlarındaki gözlem ve bulgular ile gezginlerin betimlemelerinden ortaya çıkan kent yapısı ve formu, kentin Osmanlı topraklarına katılmasının gecikmesi nedeniyle Osmanlı kenti karakterine tam anlamıyla uyum göstermiyordu; İşlevsel dağılımlar, kentin tarihsel geçmişi, topoğrafik yapısı ve hakim ekonomisinin gerektirdiği ulaşım gibi altyapılar tarafından şekillenmekteydi. Kale ile korunan kısmı geçmişte de olduğu gibi o yıllarda da kentin en önemli alanı idi. Limanın kaleye yakın oluşu onu daha da güvenli kılıyordu. İskele, liman ve kervan yolu gibi birbiri ile ilişkide olan işlevler, doğudaki gelişmelerin ana omurgasını oluşturmaktaydı. Trabzon Osmanlı kentlerindeki yapıya uygun olarak, konut

işyeri ayırımına sahipti ve uzmanlaşmış imalat etkinliklerinin biraradalığı bir Osmanlı geleneğiydi ve örgütlülük emek yoğun üretimin ana ilkesi idi. Bunun karşılıkları Trabzon'da da görülmekteydi, çarşılar uzmanlık alanına göre isimlendirilmekte idi. Bu tarz üretim alanları Trabzon'da şimdiki Çarşı Mahallesi içinde yer alan bedesten etrafında kümelenmekteydiler (Aygün, 2005).

19. yüzyıl ve 20. Yüzyılın başları, Trabzon kent yapısı, kentin stratejik öneminin azalıp artmasına göre değişim göstermeye başladığı yüzyıllardır. 1813 yılında 15 bin tahmin edilen nüfus, 1856 yılında artan ticaretin gerektirdiği hizmetleri karşılayan nüfus ihtiyacına bağlı olarak 70 bine çıkmıştı. Bunda Kırım Savaşı'nın ortaya çıkardığı sermaye birikiminin etkisi çok büyük olmuştu. Kentin günümüzde de ayakta olan çoğu tescilli eski eserlerinin yapım ve onarım çalışmaları bu yüzyılda gerçekleşmiştir Keyder vd. (1993) bu yüzyıldaki kentsel gelişmeyi şöyle özetlemektedir:

“Trabzon'da Avrupa Ticareti'nin yoğunlaşması, ticaret kalıplarında da değişimlere yol açtı. Bundan başka, Avrupa'dan yapılan ithalat yerel ve bölgesel tüketim alışkanlıklarını etkiledi. Limanın toplam ticareti içinde önemli bir kesimi oluşturan bölgesel ürünler ihracatı, toprak mülkiyeti ve üretim yöntemlerini, ihracatçılarla üreticiler arasındaki ilişkiyi pek etkilememekle birlikte; ekonomik gelişme, aralarında nüfus hareketliliği ve kentleşme en başta olmak üzere bir dizi toplumsal değişime neden oldu. Bu gelişmeler de, Trabzon'u bir Ortaçağ kasabasından çağdaş kent öncesi liman kentine dönüştürdü.”

20. yüzyıl başlarına gelindiğinde, kentin sınırları batıda Faroz, doğuda Değirmendere ve güneyde İç Kale, Soğuksu Mevkiinin kuzey yamaçları ile Boztepe eteklerine kadar yayılmıştı. Kentin merkezi ise bu yüzyılda Pazarkapı, Çarşı ve Tabakhane semtlerinden, daha doğuya şimdiki Meydan mevkiine doğru yoğunlaşmaya başlamıştı. Geleneksel imalathanelerin ve çarşıların bulunduğu kesimler halen işlevlerini sürdürmekteydi. Fakat perakende ticaretin yoğunlaştığı kesimler Kunduracılar Caddesi ile Uzun Sokak ve Meydan bölgesi idi. Mumhaneönü Senti, kervanla taşınan ürünlerinin aktarım noktası olarak birbirleriyle ilişkili gümrük, han, bedesten gibi yapıları ve geleneksel üretimi devam ettiriyorsa da, oteller Çömlekçi Limanı ve Erzurum Yolu ile ilişkili olarak Meydan ve çevresi ile İskele Caddesinin olduğu kısımlarda yoğunlaşmaya başlamıştı. Konut alanları gelişmeye bağlı olarak kentin kenar semtlerine eklenmeler ile oluyordu. Batıdaki gelişme batının çekim merkezlerinden biri olan Kavak Meydanı kısmında yoğunlaşmaktaydı (Çapa vd, 2004). Toplumsal eylemler, konsolosluklar, idari yapılar Meydan ve çevresinde yer almaktaydı.

Bu yüzyılda, 1. Dünya Savaşı'nın yarattığı gerilimli ortamın, küresel ticareti etkilemesinden ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bu savaşın birinci aktörlerinden birisi olmasından dolayı kent, hem toplumsal yapısının hem de kent formunun değişimi açısından çarpıcı değişimlere sahne olmuştur. Savaş sırasındaki Rus işgali ile birlikte, günümüzde dahi kentin merkezinin omurgası niteliğinde olan Maraş Caddesi ortaya çıkmıştır. Bu imar operasyonunun amacı her ne kadar askeri nitelik taşısa da, uzun yıllar batıdaki konut alanlarını merkeze ulaştıracak olan ve merkezin batıya yayılmasını sağlayacak olan ana ulaşım aksı olacak olması, günümüzde de merkezin batıya gelişimini sağlayan iskelet işlevini görmesi bakımından Trabzon'un kentleşme sürecinin mekansal gelişimi açısından çok önemliydi. Bu yüzyılın ilk çeyreği ile birlikte, Trabzon'un İran ve Rusya menşeli ithalat ve ihracat limanı işlevi ortadan kalktığı ve kentin toplumsal yapısı, demografik yapısı değiştiği için bir önceki yüzyıldaki canlılık ortadan kalktığı gibi Cumhuriyet'in başlangıcında çoğu Anadolu kenti gibi gerilemiş durumda idi.

1.5.1.3. Trabzon Kent Formunun ve Ticaret İşlevinin Tarihsel Süreçte Değişimi ve Gelişimi (Cumhuriyet-Günümüz)

Trabzon, yeni yönetim biçimine göre, üniter devlet yapısı gereği idari olarak illere ayrılan Türkiye'nin Doğu Karadeniz kıyısındaki ili durumuna gelmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında 1. Dünya Savaşı sonucunda çizilen yeni sınırlar ile kapalı duruma gelen küresel ticaretin sekteye uğraması ve savaşın vermiş olduğu yıpratıcı etki ile kentin çarşıları eski canlılığını yitirmiş olsa da, Karadeniz liman ticareti az da olsa devam etmişti. Mesut Çapa ve Rahmi Çiçek “Yirmici Yüzyıl Başlarında Trabzon'da Yaşam” adlı eserinde 1923 yılı Trabzon'unu betimlerken o dönemdeki izlenimi o dönemde yaşayan ve ismini vermediği birinden aldığı alıntı ile şöyle aktarmaktadır:

“Trabzon Şehri... Trabzon Rus istirdadından beri aynı hal içinde... Hem eski güzelliklerinden çok şey gaib etti. Şark Meydanı'nın kalabalığını o kadar göremiyoruz. Uzun Sokak artık Sotha mahallelerinin aralıkları kadar tenhadır. Haftada bir uğrayan vapuru, yine haftada bir defa bahçede çalınan askerlerin sefer marşları, Trabzon'un en bariz noktaları oldu. Bu şehir Harb-i Umumiden evvelki halinden, elli sene daha geri gitti.”

Uzun Sokak, Kunduracılar Caddesi ve Maraş Caddesi ulaşım ana hatları, Meydan ve Zağnos Meydanı (Atapark) ve Kavak Meydanı odağı ve Tabakhane, Mumhaneönü ve Pazarkapı imalat ve ticaret alanları il merkezi kentin işlevlerinin sürdürüldüğü yerlerdi. İşgal sırasında Çömlekçi semtinin kuzeyinde Güzelsaray'ın yanında Ruslar tarafından

yapılan rıhtım ve Gümrük binası ulaşım aktarma noktası işlevini görmekteydi. Kara ulaşımın güçlüğü nedeniyle insan ve yük taşımacılığı Çömlekçi Limanı üzerinden yapılmaktaydı. Küresel ticaretin azalması, kentin sosyal yapısının değişimi ve nüfus kaybı, Trabzon'un uzun yıllar batıda Faroz, doğuda Çömlekçi ve güneyde Boztepe sırtalarına kadar olan alanda kalmasına neden oldu.

40'lı yılların başında, ticaretin Kahramanmaraş Caddesi'nde henüz varlık göstermemiş olduğu 1937 yılında Trabzon Kentleşme Planı'nı yapan Lambert'in hazırlamış olduğu Sonuç Raporunda yer almaktadır "... bu yol ticaret bakımından bir öneme sahip değilse de Trabzon'un başlıca mihrini (ikiye ayıran hat) oluşturmaktadır..." Bu dönemin ticaretindeki hizmet sağlayıcı yollar bir kaç yüzyıldır değişmeyen iki ana güzergah idi (Kunduracılar Caddesi ve Uzun Sokak) ve bu güzergahların kesiştiği açık alanın (Meydan) çevresi de dahil olmak üzere, ticaret bu caddeler üzerindeki sıra dükkanlardaydı. Günümüzde de kullanılan Gümrük binası, Rize, Samsun ve Erzurum'dan gelen devlet yolları, kent merkezi ve limanın kesiştiği noktada idi. Ticaret ve depolar ile oteller bu kısımlarda yoğunlaşıyordu (Trabzon Analitik Etüt, 1967-1968). Han kültürünün yerini otele bırakması, Moloz civarındaki aktarma noktası iskelelerin sağladığı işlevin Çömlekçi Limanı'na kayması kentin merkezinin odak noktasını da Pazarkapı, Mumahaneönü ve Moloz üçgeninden Meydan ve İskele Caddesi'ne taşımıştı. Yaya kullanımına öncelik veren kentsel yapı nedeniyle, sokaklar dar ve otomobil kullanımına elverişli değildi. Transit bağlantı Lambert'in kurgusuna göre, batıda o devirde kullanılmakta olan ve 1873 yılında açılan şimdiki İnönü Bulvarı olarak şekillenmiş ana ulaşım yolundan Uzun Sokak ve Maraş Caddesi aracılığıyla Meydan'a, oradan da İskele Caddesi'ni takip ederek doğuda eski Erzurum Yolu boyunca uzanmakta idi (Şekil 14).

Şekil 14. Cumhuriyet Dönemi ticaret işlev alanları

1956 yılında sahil yolunun açılması ile birlikte, kent içinde kendine yer seçemeyen kullanımlar sahil boyunca yerleşmeye başlamıştı. Yolun yapıldığı yılda yürürlükte olan Lambert Planı'nın önermediği bu yol, kentin kıyıları boyunca doğu batı yönündeki hareketliliği artırmıştı. Şu anda kullanılmakta olan limanın ve rıhtımının yapılması, iç bölgelere bağlantı sağlayan yolun limanla birleştirilmesi, sağlık, spor gibi kentsel işlevlere yönelik yatırımların hız kazanması ile birlikte, kentin yapısı ve formu değişmeye başladı. Cumhuriyetle birlikte hız kazanan modernleşme sürecinin mekansal yansımaları bu dönemde Trabzon'da da görülmektedir. Kamu yapıları, eğitim yapıları, üniversite gibi kampüs niteliğindeki yapılar, mevcut kent içinde geniş alan ihtiyacı yarattıklarından ve bu ihtiyaç kent içinde çözülemediğinden dolayı, kent gelişme alanlarındaki büyük açıklıklarda yer seçmeye başlamışlardır. Örneğin Numune Hastanesi 1937 yılında projelendirilerek 1947'de şimdiki yerinde; teknik üniversite başta 1963 yılında Çömlekçi Senti'nin güneydoğusunda, daha sonra 1966 yılında şimdiki yerinde; Göğüs Hastalıkları Hastanesi 1956 yılında Soğuksu Senti'nde; Et Balık Kurumu 1956 yılında çimento fabrikasının hemen batısında; çimento fabrikası 1966 yılında şimdiki bulunduğu yerde hizmete açılmışlardır.

Kentin işgücü yapısı da, kentteki ticaret eylemlerinin yoğunluğu konusunda bilgi vermektedir. 1935 yılında kayıtlı toplam işgücünün %21'lik kısmı, alt grup hizmetler

sektörünün ise %38’lik kısmı ticari eylemler içindeydi. Bu oran 1960’ta toplam işgücünün %16’sı, hizmetler sektörünün ise %34’ü olarak değişmişti (Trabzon Analitik Etüt, 1967-1968, Tablo 3). Kentin hizmetler sektöründeki işgücü sayısının 1935-60 yılları arasındaki artışı, buna karşılık hizmetler sektöründe ticaretin payının düşüş yaşıyor olması, kentin eskiden olduğu gibi uluslararası ticarete uzmanlaşmış bir liman kenti olma özelliğini yitirip, eğitim, sağlık gibi işlevlerin çevresindeki illere hizmet ediyor olmasından kaynaklanan alt bölge merkezi özelliği kazanmasındandı. Mekansal olarak ticaret özellikle kent merkezinde yoğunlaşıyordu ve hizmet verebileceği en uygun alan olan ulaşım hatlarının üzerinde yer seçiyordu. Maraş Caddesi 1940’lı yıllardan itibaren ticari ünitelerin yer seçmeye başladığı ulaşım hattı olmasına rağmen, 1960’lı yılların sonuna gelindiğinde bile Pazarkapı, Çarşı Mahallesi, Kunduracılar Caddesi Meydan ve Uzun Sokak’taki ticaret eylemleri yoğunluğunu sürdürmekte idi. Bunun yanı sıra, sahilden geçen yol ve limanın yapılışı ile doğuda sanayinin olması, kentin doğu kesimlerinde ana yol üzerinde toptan ticaret ve olağanüstü ihtiyaçların bir yığılma göstermeye başlamasına neden olmaktaydı.

1970 li yıllara gelindiğinde yapılmış olan analitik etüt çalışmalarının sonuçlarına göre, ticaret kendi içinde işlevsel bir ayırımla, yukarıda bahsedilen alanlarda yer seçmişti. Doğuda Meydan ve İskele Caddesi civarında, batı da ise Pazarkapı Semt’inde gündelik ihtiyaçlar yoğunlukta iken, Kunduracılar Caddesi ve Uzun Sokak gereğinde ve olağanüstü ihtiyaçların yoğunlaştığı hatlardı. O dönemdeki eğilim, Maraş Caddesi’nin batısı ve Uzun Sokak’ın batı uzantısına doğru idi.

Kentleşmenin hızlandığı bu dönemde, mevcut Lambert Planı’nın ticaret alanlarını bölgesel tanımlamalar ile belirtip, gelişme ticaret alanlarını kentsel kodlamalarla belirtmediğinden dolayı;

- O dönemin ticaret bölgesinde bulunan küçük yapı adaları üzerinde veya var olan konut birimlerinin ikinci derecede caddelere bakan cephelerinin onarımı sonucunda ekonomik ve sağlıklı olmayan ticaret birimlerinin doğmasına,
- Ana caddelere açılan yan sokaklar üzerinde, sistemli bir gelişme yönünden kontrolü çok güç olan, yeni ticaret bölgelerinin doğmasına,
- İçerikleri ve yaptıkları işler itibarıyla yan sokaklara gidemeyen ticari işlevlerin ise ana bölgedeki binaların ikinci beya üçüncü katlarına çıkması ile, konut alanlarının arka sokaklara ya da merkez dışındaki alanlara itilmesine, sebep olmuştur.

Tablo 3. Trabzon aktif nüfusunun iktisadi faaliyet kolları itibariyle bölümü

TRABZON Aktif Nüfusunun İktisadi Faaliyet Kolları İtibariyle Bölümü					
Trabzon Kenti		1935		1960	
		Kişi	%	Kişi	%
Tarım Sektörü	Tarım	1273	16%	2176	15%
Sanayi Sektörü	Maden	2	0%	29	0%
	İmalat	2055	26%	3977	27%
	İnşaat	126	2%	1362	9%
	Toplam	2183	28%	5368	37%
Hizmetler Sektörü	Elektrik Gaz Su	11	0%	114	1%
	Ticaret	1665	21%	2341	16%
	Ulaştırma	1002	13%	1191	8%
	Hizmetler	1756	22%	3368	23%
	Toplam	4434	56%	7014	48%
Kent Genel Toplamı		7890		14558	

Çözümlemesal irdelenin bulgularının sonuçlarına göre, kentte 1960'lı yılların sonunda 1957 adet ticari birim, toplam 8,9 hektarlık alanı kaplamakta, bu da tüm kentin %2,85'ini oluşturmaktadır. Ticaretin konut alanları ile içiçeliği ve tek merkezli yapısı, yoğun konut alanlarında 8.40, az yoğun konut alanlarında 0.48 hektarlık bir alan kaplamasından da anlaşılmaktadır. Yine aynı irdelenmede, gündelik ihtiyaçların temin edildiği alanların (Pazarkapı, Mumhaneönü, Çarşı üçgeni) tarihsel süreci ile bağdaştığını, gündelik olmayan olağan üstü ihtiyaçların ise, Kunduracılar ve Kahramanmaraş Caddesi ile Uzun Sokak akslarında karşılanması ise, kentin prestij alanlarının bu bölgelerde olduğunu göstermektedir (Şekil 15).

1980'li yılların ortasında kentin çeperinde yer alan diğer yerleşmelerde konumlanmaya başlayan kamu kurumları, eğitim kurumları ve konut alanları, imar planının belirli aralıklarla yeniden gözden geçirilmesine sebep olmuştur. 3194 sayılı İmar Kanunu ile yetkileri artırılan yerel yönetimler kentlerin yeni gelişme stratejilerini belirlemek ve yön çizebilmek açısından imar düzenlerini yeniden sorgulama gereğini duymuşlardır. 1990'lı yıllarda nüfusu 2000'i geçen yerleşmelerin belde teşkilatı kurabilmeleri dolayısıyla Trabzon çeperinde gelişmeye başlamış olan bu kasabalar kendi yönetim yapılanmalarını oluşturmuşlardır. Bu yıllarda Trabzon önemli bir gelişme ile karşı karşıya kalmıştır. Doğubloku ülkelerinin serbest ekonomiye geçmeleri, sınırların yeniden şekillenmesi ile

daha serbestleşen dolaşım, Birleşik Devletler Topluluğu ülkeleri ile ticaret ilişkilerini hızlandırmış, Trabzon da bundan dolayı ekonomik anlamda hareketlenmiştir. Bavul ticaretinin başlaması, özellikle deniz taşımacılığı kullanılması, limanın hemen karşısında Avrasya Pazarı'nın kurulmasına sebep olmuştur. Bu pazarın Çömlekçi Mahallesi'nde kurulması ile, kentin perakende dış ticaretinin bu yeni şekli, Çömlekçi Mahallesi'nden Atatürk Alanı'na uzanan noktalarında yabancı menşeli ticaret için hizmet ve konaklama ihtiyaçlarını gideren yeni alanların doğmasına neden olmuştur.

2000'li yıllara gelindiğinde Trabzon'un mevcut imar planı, batıda Söğütlü, Yıldızlı, Akyazı; doğuda Pelitli, Yalınca ve Kaşüstü; güneyde Çukurçayır Beldelerinin oluşturulması yüzünden hem idari olarak parçalanmış, hem de kentin tahmin edilmiş olan nüfusunu barındıracak alanların daraltılması nedeniyle daha sınırlı alanlarda aynı nüfusu barındırmak amacı ile yoğunluk artırımı baskıları artmıştır. Dolayısıyla, plan bütünlüğü bu süreç içinde kaybolmuş, yapılmış olan plan değişiklikleri ile de oluşan bu baskılar bertaraf edilmeye çalışılmıştır (Beyazlı, 2003).

Şekil 15. 1970 yılı ticaret işlevi yayılım alanı, Trabzon Analitik Etüt Çalışması'ndan derlenmiştir.

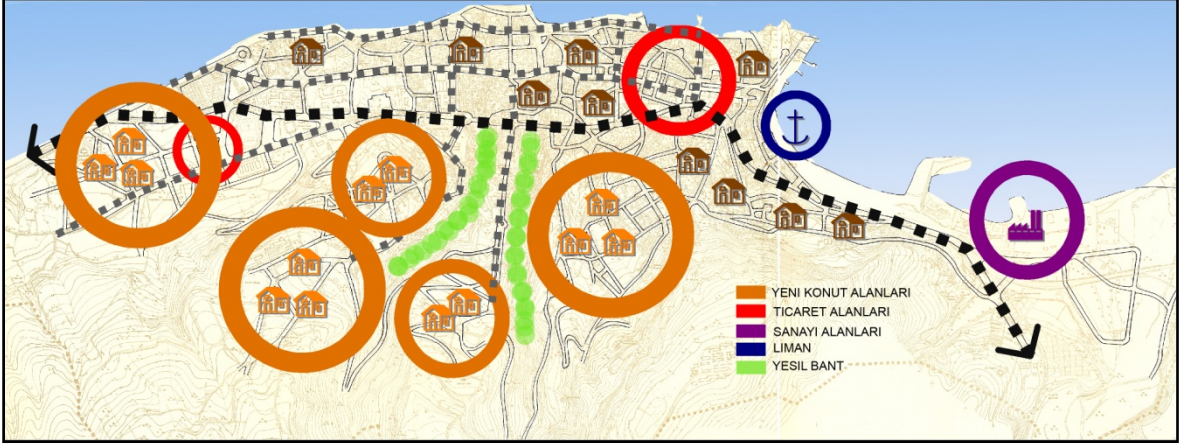
1.5.2. Ticaret İşlevinin Yapısal Durumu ve Gelişimi Boyutunda, Trabzon Kenti'nde Planlama Çalışmaları

1.5.2.1. Lambert Planı (1938)

Jacque H. Lambert, 1939 yılında Trabzon Kenti için yapmış olduğu kentleşme planının sonuç raporunda, planın getirdiği yapılanmanın ana gerekçelerini ortaya koymuştur. Bu planın yapım aşamasında gözlemlendiği kentsel yapının, ve bu kentsel yapıya karşı geliştirilen yaklaşımın odaklandığı nokta, kentin küresel ticaretinin altyapısını hazırlayan ulaşım asklarının yenilenmesi ve geliştirilmesidir. Lambert, mevcut durum için yaptığı gözlemlerinde kentin 3 önemli caddesine atıfta bulunur. Bunlardan ikisi ticaretin üzerinde yoğun olarak bulunduğu Kunduracılar Caddesi ve Uzun Sokak'tır. Kahramanmaraş Caddesi henüz ticari eylemlere sahne olmasa da, raporda bu cadde üzerindeki bazı noktalardaki altyapı sorunlarının giderilmesi ile ticaret işlevinin yükleneceği belirtilmektedir.

Bu planın plan kararlarının anahatları ise şöyledir:

- Ayasofya Senti, Bahçecik, Erdoğdu, Yenicuma gibi eğimi az düzlük veya sırtlarda nüfus yoğunluğu düşük konut alanlarının oluşturulması,
- Kunduracılar, Uzun Sokak, Pazarkapı ticaret bölgelerinin işlevini sürdürmesinin yanısıra kısmi kentsel işlevlerin bir kısmının batı koridorunda Ayasofya'ya kaydırılması,
- Çömlekçi Limanı'nın yapımı ve hemen doğusuna sanayi tesislerinin yapılması, bunların Erzurum Yolu'na bağlanması,
- Kenti sahile ulaştıracak olan, ve denizden gelen havayı kentin içine sokacak olan dik yolların açılması,
- Mevcut kentin yapılaşma oranına %30 şartı getirmesi,
- Tabakhane ve Zağnos derelerinin kuvvetli yeşil bant olması,
- Koruma için anıtsal mimarilerin yeşil tamponlar görselleştirip korunması,
- Kıyının korunması,
- Kentin batı gelişme yönünde bir havaalanı önermesi (Sinan, 2005; Bayhan vd, 1970). Plan 1970'li yıllara kadar yürürlükte kalmıştır (Şekil 16).

Şekil 16. 1938 Lambert Planı'nın şematik gösterimi

1.5.2.2. İrfan Bayhan-Emre Aysu-Hüseyin Kaptan Planı (1970)

Kent planlamanın özellikle 1950'li yıllarda başlayan kente göç hareketine karşı çözüm üretmede yetersiz kalışı, Türk toplum yapısının ve dinamiklerinin kentlerde şekillenmeye başlaması ve tarım eylemindeki geleneksel yöntemlerin makineleşme ile terk edilmeye başlanması, planlama eyleminin kentlerde kapsamlı planlamaya, ve kırsalda da daha büyük ölçekteki düzenlemelere yani bölge planlamasına olan ihtiyacını artırmıştır. Bu sebeple 'Devlet Planlama Teşkilatı' kurulmuş ve Türkiye planlama geleneklerinde modern anlayışı benimsemeye başlamıştır. 1960'lı yıllar Türkiye için planlı dönemin başladığı yıllardır ve planlama kavramına farklı bir boyut kazandırmıştır ve planlı dönem bir çok ekonomi uzmanı, planıcı ve siyaset tarihçisi tarafında dönüm noktası olarak tanımlanmıştır.

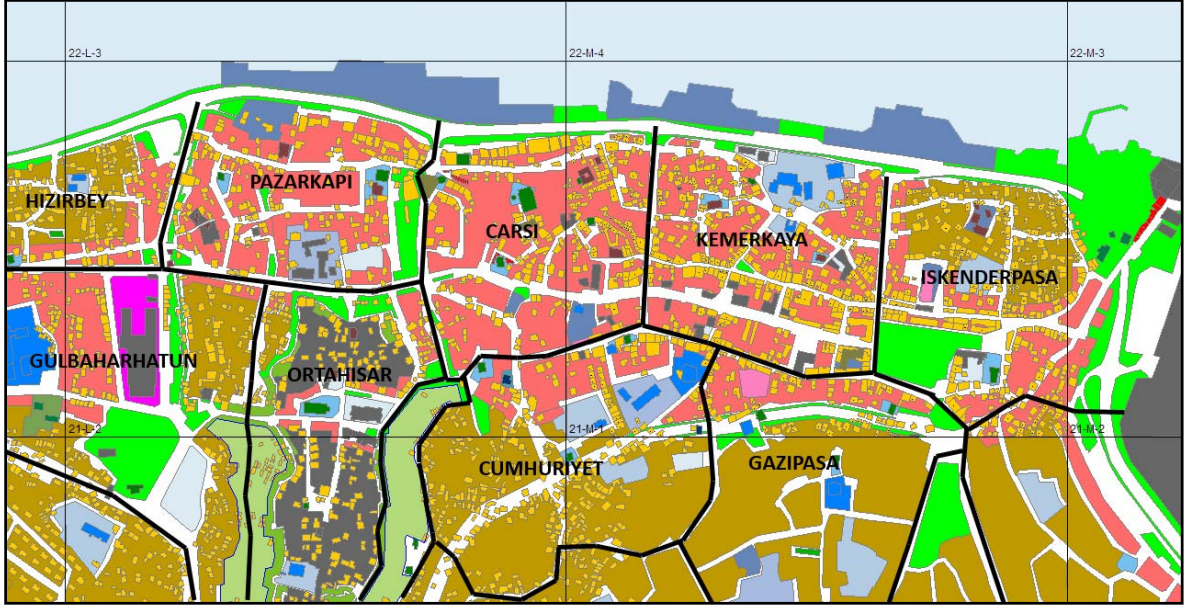
Bu maksatla İller Bankası, kentlerin kapsamlı planlama çalışmalarına ön ayak olduğu bir atılımda, 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın ilk yılında Trabzon Kenti için bir 'Çözümsel İrdeleme' hazırlamıştır. Bunun ardından 1970 yılında Trabzon Kenti'nin İmar planı onaylanmıştır (Şekil 18). Bu planın dayanağı olan ve detaylarının bölüm 3.1.3.'te verildiği çözümsel irdeleme çalışması ile elde edilen bulgularla, ticaret işlevinin sürdürüleceği alanların var olanlarının dışında ikinci bir ticaret alanı önerisi, planın ticaret alanları için bir kurgusu olduğunu göstermektedir.

Planın genel hatları ile, kentsel işlevlerin mekansal dağılımlarında götüğü yaklaşım şu şekilde özetlenebilir. Ulaşım yapısı; Lambert Planı'nda yer almayan fakat Karayolları Kurumu'nca geçirilen sahil yolu, transit taşımının belkemiğini oluşturmaktadır. O günün

koşullarına göre, ulaşılabilirliği oldukça fazla olan bu yeni arter Farez Mahallesine kadar uzanan mevcut konut yerleşkesine artı değer üretmiştir. Kahramanmaraş Caddesi, İnönü Caddesi Batı yönünde ulaşımı sağlayan kent içi ulaşım arterleridir. Bu planla birlikte somut hale gelen ve kent içi karşılıklı ulaşımın sağlanmasını hedefleyen doğu batı doğrultulu Tanjant Yolu kentin güney platolarında yoğunlaştırılan ve vadilerle topoğrafik olarak birbirinden ayrılmış yerleşke alanlarının kent merkezine ve kentin diğer noktalarına ulaşımını sağlayan ikincil bel kemiği olarak görev yapmaktadır. Arazi koşullarının elverdiği noktalarda, yerleşmelerin gelişme önerisi, kentin tarihi sürecinde gelişme yapısının da oldukça derişik olması, eğitim, sağlık, spor gibi kentsel işlevlerin gelişme alanlarında mülkiyet ve farklı yerseçim karar organlarınca belirleniş, ticaret işlevinin mevcut ekonomik yapısının mekansal dağılımına sistematik bir öneri gelmeyişi, kentin öneri ‘makroform’unun ve kentsel yapı sisteminin alacağı son hal üzerine yorum yapılmasını güçleştirmektedir.

Ticaret işlevinin, mevcut organik dokunun merkez işlevini yerine getirecek altyapıyı sağlamaması ve tarihi doku nedeniyle ortalama parsel büyüklüğünün azlığı, uygulama zorluğundan kaçınılması amacıyla bitişik nizam yapı adaları ile çözülmeye çalışılması, planın mevcutta yol üstü konut altı ticaret olan formunun, iş merkezleri ve çarşılar gibi yapılanmalara yapı adaları şeklinde ve kat artışları ile çözümlmesine olanak sağlamıştır. Bu durum, mevcut tarihi dokunun tahribine neden olmuş ve ticaretin ana caddeden ara sokaklara yayılması ve dikey gelişmesi ile var olan dokuya altyapı talebini doğurmuş ve ulaşımın kent merkezinin kalbi olan meydana odaklanmasına sebebiyet vermiştir (Şekil 17).

Kente hizmet eden küçük sanayi, imalat sanayisi ve imalathaneler kentin doğusunda Erzurum Yolu’nu Karadeniz Sahil Yolu’na keşiştiği ve Değirmendere köprüsüne kadar olan alanda, havalimanı, üniversite gibi büyük alan kullanımı gerektiren işlevler Değirmendere’nin doğusunda, kemik hastanesi, göğüs hastanesi gibi uzmanlaşmış sağlık kuruluşları kente hakim platolar üzerinde, SSK, Devlet hastaneleri, stadyum, idari tesisler alanı, teknik ve düz liseler ise kentin batı gelişme yönünde yer seçmişlerdir. Gelişme konut alanları batıda Tanjant Yolu ve Sahil geçişi arasındaki alanlarda, güneyde Erdoğdu üzerinden Soğuksu semtine çıkan ana güzergah üzerinde, Bahçecik Mahallesi’nin bulunduğu platoda ve Yenicuma, Boztepe platosunda bulunmaktadır. Platolar arasındaki nispeten derin vadiler yeşil alan ve tarımsal niteliği korunacak alan olarak korunmaya çalışılmış ve yerleşmeler arası tampon ve sınırlayıcı özellik atfedilmiştir.

Şekil 17. İrfan Bayhan, Emre Aysu ve Hüseyin Kaptan Planı'na göre merkezi iş alanı ve mevcut durum

Planın öngördüğü arazi kullanımlarının büyüklükleri Tablo 4'te verilmiştir. Tablodaki değerler imar planı paftalarının sayısallaştırılması ile elde edilmiştir. Plan, ticaret eylemlerinin gerçekleştirildiği merkezi iş alanında 35,5 hektarlık bir alan ayırmıştır. Bunun dışında semt merkezi olarak Erdoğdu ve Faroz semtlerinde ticaret yapı adaları önerilmiştir. Planda ticaretin merkezi iş alanı dışında mekansal bir yapılanmaya gitmediği görülmektedir (Şekil 18).

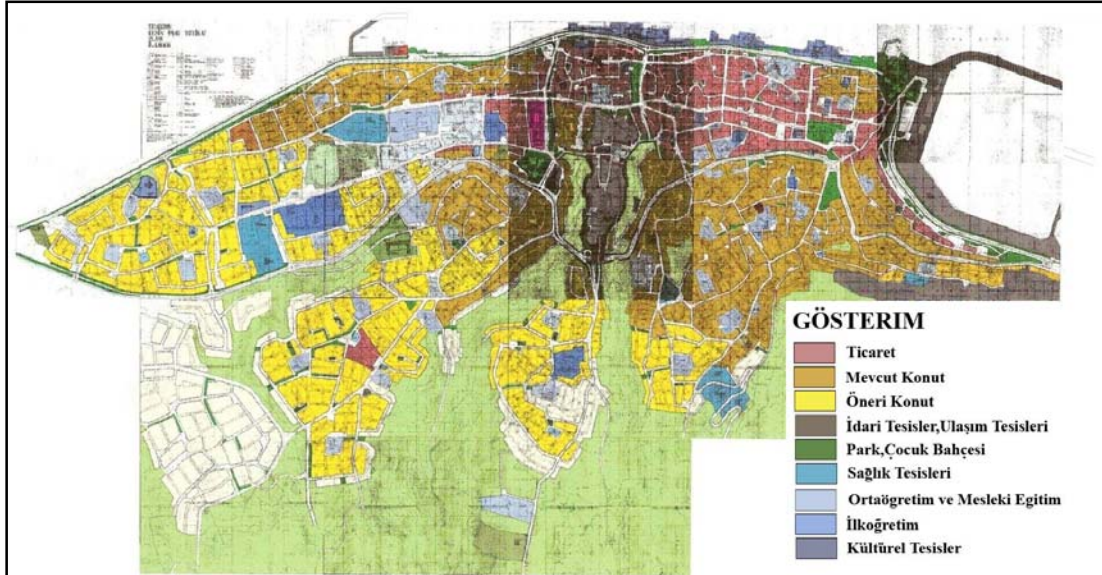
1970 yılında onaylanan bu planın mülkiyet dokusu gereği uygulama zorluğu çekmesi, çeşitli imar uygulama araçların henüz geliştirilmemiş olması ve kentin batıya doğru yayılma yönelimi 1977 yılında, yüklenicileri tarafından yeniden gözden geçirilmesine neden olmuştur. Beşirli ve Toklu yerleşme alanlarının da yapılaşmaya açılması ile kent 805 hektarlık bir yayılım alanına sahip olmuştur. Fakat buna rağmen, bu eklenen yerleşmelerin getireceği ticaret yükü, merkezi iş alanında herhangi bir yoğunluk değişimini ya da ticaret işlevi için oluşturulacak kentsel örüntüde bir değişiklik olarak yansıtılmamıştır.

1984 yılında 3. Revizyon planı yine aynı ekipçe yapılmış ve planının sınırı batıda Akçaabat, doğuda Yomra, güneyde de Trabzon Göğüs Hastalıkları Hastanesi'ne kadar genişletilmiştir. Planın ön gördüğü gelişme yapısı, var olan kentsel alan dışında batıda ve doğuda kalan alanların kıyı bandı boyunca çizgisel doğrultuda, -yer yer büyük alan kullanımı gerektiren eğitim sağlık, kamu gibi işlevlerle bölünse bile-, kesintisiz gelişen

yerleşke alanları ve varolan kent merkezinin de bu çizgisel gelişimin ortasında kaldığı bir kentsel yapıdır.

Tablo 4. 1970 Planı Yaklaşık Alan Dağılımları

ARAZİ KULLANIMI	ADET	ALAN(m2)	YÜZDE
ASKERİALAN	4	28706.38	0.80%
DİNİTESİS	31	25033.42	0.70%
EGİTİM	49	297994.8	8.35%
GELİŞME KONUT	85	929704.31	26.04%
KONUT	94	961689.23	26.94%
KONUT DIŞI KENTSEL ÇALIŞMA ALANI	7	135558.43	3.80%
KÜLTÜR	13	78819.14	2.21%
MERKEZİ İŞ ALANI	87	365243.93	10.23%
PARK	164	265254.4	7.43%
SAĞLIK	6	71742.32	2.01%
SANAYİ	1	13372.22	0.37%
SPOR ALANI	1	48171.2	1.35%
SİT	7	55449.47	1.55%
TARIMSAL NİTELİĞİ KORUNACAK ALAN	10	167459.45	4.69%
SEMT TİCARET	2	15197.58	0.43%
TURİZM	1	9175.61	0.26%
SAKINCALI ALAN	3	22307.74	0.62%
İDARİ TESİSLER ALANI	15	79189.43	2.22%
TOPLAM	580	3570069.06	100.00%

Şekil 18. 1970 onaylı imar planı

1.5.2.3. 1989 Revizyon İmar Planı

1980 sonrası ekonomideki değişimlerin toplumsal ve yönetimsel yapıdaki değişikliklere etkisi açısından, yerel yönetimlerin daha özerk bir yapılanma içine sokulması amacıyla imar planı yapım yetkisinin merkezi yönetimden yerel yönetimlere devrini öngören 3194 sayılı İmar Kanunu gereği, yeniden gözden geçirilmesi gereken imar planı 2 etap halinde ve toplam 4624 hektarlık alanı kapsayacak şekilde yeniden yapılmıştır (2002 Revizyon İmar Planı Raporu). Bir önceki planlama çalışmasında kıyı bandında sahil yolu boyunca çizgisel bi şekilde yerleşme alanları öngörölmüş iken, bu planlama çalışması ile gelişmekte olan kasabaların buldukları bölümlerde gelişme az eğimli güney yamaçlara yönlendirilmiştir. Kentin merkezindeki ticaret alanlarının gelişme eğilimleri korunmuş, batıda Kahramanmaraş Caddesi boyunca konut altı olmak üzere, doğuda da Değirmendere Mahallesi'nde yapı adaları olmak üzere gelişme önerilmiştir. Bunun dışında mahalle içlerinde semt ticaret alanları önerilmiş, Erdoğan-Soğuksu gelişme alanında bir önceki planlardan aktarılmış olan görece daha büyük alana hizmet veren semt ticaret merkezi önerisi devam etmiştir. Soğuksu, Kaşüstü gibi kentin merkezine en uzak kesimleri içinse, hem kapsayacakları nüfus, hem de verilmiş olan arazi kullanım kararları gereği ek taleplere ihtiyaçlar bakımından semt merkezlerine nazaran daha çeşitli işlevleri olabilecek daha yoğun ticaret alanları öngörölmüştür. Bu planın dikkat çeken yanı, ticari eylemlerin batıdan ziyade doğuya doğru geliştirilmesini öngörmesidir. Bu planın uygulanmaktaki zorluklarından birisi, uzun bir kıyı bandında gelişme öngörmesine rağmen bu gelişmeyi destekleyecek altyapı yatırımlarının gerçekleşme olasılığının zorluğunun hesaba katılmamasıdır (Şekil 19).

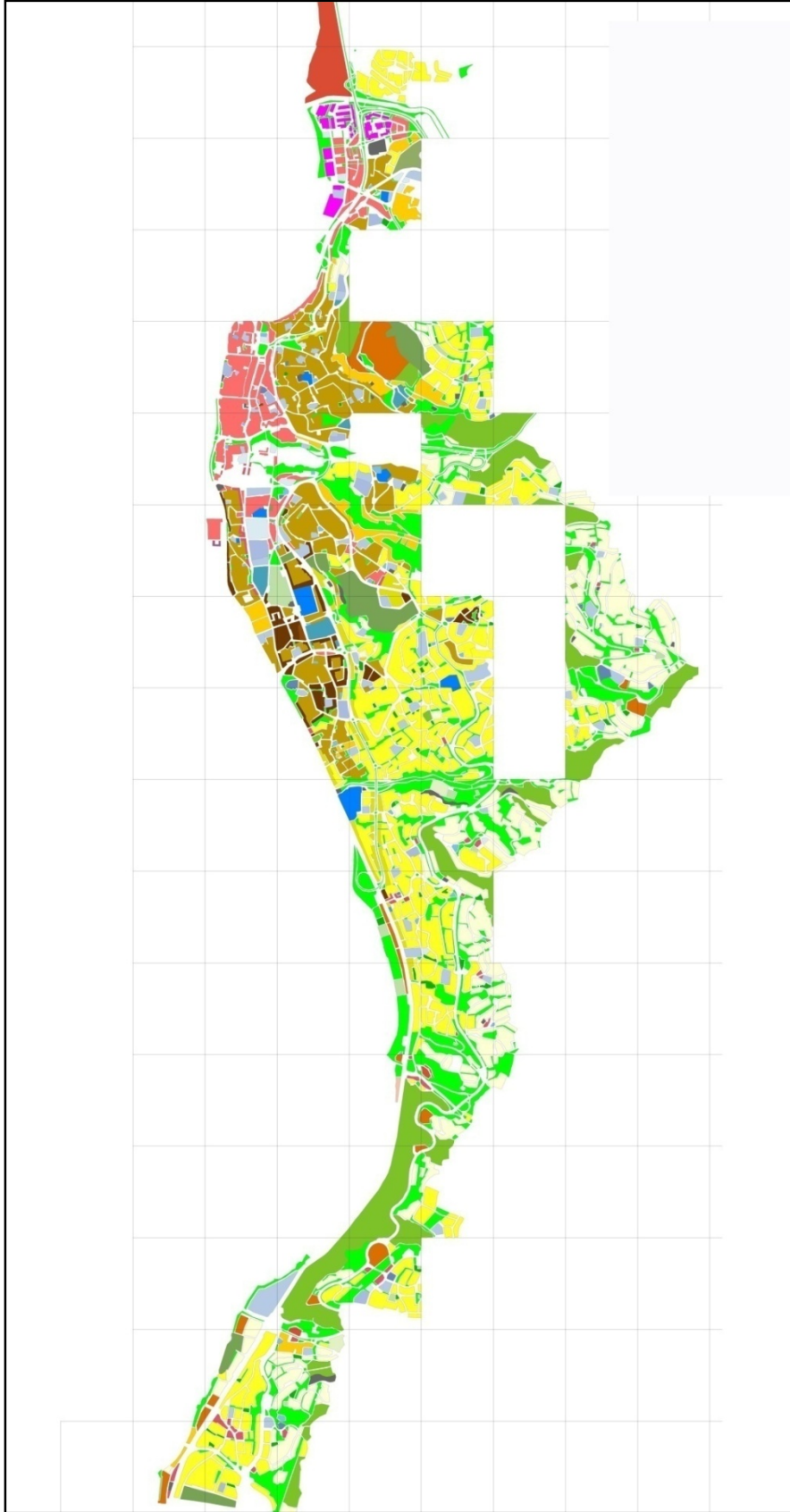
Planın 1987 tarihinde yayımlanan raporunda belirtilen analiz ve gözlemler ışığında, kentin vizyonu "...ticari bir merkez ve hizmetler sektörünün yoğunlaştığı bir kent.." şeklinde tanımlanmıştır. Ticaret eyleminin içeriğinde alt bölge merkezi ve uluslararası ticaret aktarım noktası oluşuna vurgu yapılmaktadır. Rapora göre:"Trabzon'un ticari faaliyeti; genellikle İstanbul gibi büyük üretici merkezlerden ithal edilen tüketim mallarının, geniş bir bölgeye dağıtılması için organize olmuştur. Trabzon'un bu yöndeki etkisi, doğuda Kars'a, güneyde de Elazığ ilinin kuzey hudutlarına kadar gitmektedir..." Ticaret, hizmetler sektörünün en yüksek paya sahip olan kısmını oluşturmaktadır. Satıcılık ve günöbirlik işler yapan, yani marjinal sektörlerde çalışanlarının oranlarının yüksek olması bulgusu dikkate değer bulunmaktadır.

Sahildeki yolun 1956 yılında açılması ile birlikte 1980’li yılların ortalarına gelindiğinde kentsel işlevlerin bu yol boyunca çizgisel olarak dağılması, kentin gelişme formunun da bu çizgiselliğe uyumunu destekler niteliktedir. Bunun yanında, kentin özellikle merkezinin yaya ulaşımına dayalı mekansal yapısının ve toplumsal donatıların merkezde yoğunlaşmasının bir sonucu olarak merkez ve çevresi için toplumsal talepler ve baskılar yüksektir. Kentin doğu sınırlarında, arazi yapısının da elverişliliği ve var olan eğilimler dikkate alınarak konut dışı kentsel çalışma alanları ve orta ölçekli imalathaneler önerilmektedir. İşgücünün oransal dağılımında ise tarımsal eylemlerin azalması yönünde bir eğilim vardır (Tablo 5).

Tablo 5. 1989 Revizyon imar planı raporuna göre işgücünün sektörel dağılımı

TRABZON Aktif Nüfusunun İktisadi Faaliyet Kolları İtibariyle Bölümü					
Trabzon Kenti		1987		2000(tahmini)	
		Kişi	%	Kişi	%
Tarım Sektörü	Tarım	10952	19%	9540	9%
Sanayi Sektörü	Küçük Sanayi	4206	12%	10600	10%
	İmalat	2390	4%	6360	6%
	İnşaat	3328	6%	6360	6%
	Toplam	9924	17%	23320	22%
Hizmetler Sektörü	Bankacılık	363	1%	2120	2%
	Ticaret	9107	16%	20140	19%
	Ulaştırma	10625	19%	21200	20%
	Hizmetler	13784	24%	28620	27%
	Diğer	2413	4%	1060	1%
	Toplam	36292	63%	73140	69%
Kent Genel Toplamı		57168		106000	

Ticaret için oluşturulan mekansal standartlara göre kişi başına düşen ticaret miktarı 1.5m² olması gerekirken 1.46 değerindedir ve karşılaştırıldığı Kayseri (1.01), Düzce (1.35) ve Kozan (1.03) kentlerine göre büyüktür. Bu da Trabzon’un hizmetler sektöründe ve ticaret işlevinde daha ön plana çıkan bir kent olduğunun göstergesidir. Toptan ticaret, hal ve pazarlama alanları için kişi başına düşen alan miktarı ise 2.0 değeri dikkate alınarak yer seçim kararları verilmiştir. 265 bin nüfus için 39.75 hektar merkez ticaret ve ünite merkezleri, 13.35 hektar toptan ticaret, hal ve pazarlama alanı önerilmektedir.

Şekil 19. 1989 onaylı revizyon imar planı

1/5000 Nazım İmar Planı Açıklama Raporu, artan nüfusun ihtiyacı olan ticaret gereksinimini merkezdeki konut alanlarının ticarete dönüşmesi suretiyle karşılayacağını vurgulamaktadır. Rapora göre planın yapıldığı alanda, kentin nüfusu 350 bini bulacağından, merkezi iş alanı, liman kenti olması atfı ile geometrik olarak merkezin doğuya yayılması ön görülmüş ve liman tesislerinin arkasında ve Değirmendere'de yer seçimi yapılmıştır.

1.5.2.4. 2002 İmar Revizyonu

1989 yılında onaylanmış ve yürürlüğe girmiş olan planın öngörüldüğü süreci tamamlanmadan, 2002 yılında yeniden tümüyle ve yeni idari şekilleniş biçimine göre gözden geçirilmiştir. 1984 yılındaki kıyı boyunca çizgisel uzanan ve merkezi iş alanı ve ana kentin bulunduğu noktada arazi koşullarının olanak verdiği her alanda yayılan, tek merkezli ve ulaşım bağlantılarının kıyıya paralel oluşturulduğu kentsel yapı aynı zamanda idari bir bütünlük de içermektedir. Buna karşın 1991 yılından başlayarak, 1995 yılına kadar olan zamanda merkezi yönetimin idari biçimlemeyi değiştirmesi ile aşağıda listelenmiş yerleşmeler (Tablo 6) Trabzon Kenti idari sınırlarından kopartılıp, kendi yönetsel yapılarını oluşturmuşlardır. Bu durumda 1600 hektarlık alan Trabzon Belediyesi yönetim alanından çıkartılmıştır. Zaman içinde gerçekleşen bu parçalanma, plan bütünlüğünü zedelemiş, belde belediyesi olan kasabalar bir süre yürürlükteki imar planını kullanmış olsalar da kendi yönetim geleneklerini oluşturmuşlar ve birbirleri ile rekabet eder duruma gelmişlerdir (Şekil 20).

Tablo 6. Trabzon Belediye sınırlarından ayrılan kasabalar ve ayrılma tarihleri

Belde Adı	Belde Olma Tarihi
Söğütlü	30.12.1991
Yıldızlı	23.03.1992
Kaşüstü	16.11.1992
Akyazı	30.12.1993
Yalıncağ	25.08.1994
Çukurçayır	06.03.1995
Pelitli	20.03.1995

Kentin ticaret işlevinin bileşenleri ve mekansal yayılımı ile ticaret işlev alanları formu bu planın açıklama raporundaki anket ve gözlemlere dayanılarak açıklanmıştır. 1990 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre kentte 37284 kişi istihdam edilmektedir. Ticaret işlevinin yer aldığı hizmetler sektörü tüm istihdamın %83'ünü oluşturmaktadır (Tablo 7). Ticaret ise hizmetler sektörü içinde toplum hizmetleri ve kişisel hizmetlerden sonra ikinci sırada yer almaktadır (Tablo 8).

Tablo 7. 1990 yılı itibariyle kentte istihdam edilenlerin sektörel dağılımı. (Kaynak: TUIK)

SEKTÖR	ÇALIŞAN SAYISI	ORAN %
Tarım	915	2.5
Sanayi	5216	14
Hizmetler	31056	83
Tanımsız	548	1.5
TOPLAM	37284	100

Tablo 8. 1990 yılı itibariyle il merkezinde hizmetler sektörünün alt kollara dağılımı. (Kaynak: TUIK)

Alt Sektör	Çalışan Sayısı	Payı
İnşaat	2887	9.43%
Toptan ve Perakende Ticaret ,Lokanta Otel	7081	23.14%
Ulaştırma Haberleşme Depolama	2848	9.31%
Finans,Sigorta	2181	7.13%
Toplum Hizmetleri Kişisel Hizmetler	15608	51.00%
Toplam	30605	100.00%

Trabzon'un, tarihinde de süreki olarak kendi etki alanının dışında gelişen olaylardan etkilenmesi özelliğinden dolayı, Birleşik Devletler Topluluğu ülkelerinin bağımsızlıklarını ilan etmeleri ile oluşan sınır aşırı ticaret, Trabzon ekonomisinin canlanmasına sebep olmuştur. 1990'lı yıllardan sonra çevresinde Karadeniz ülkeleri ile yapılan dış ticaret bakımından Trabzon, İstanbul'dan sonra 2. Sırada yer almaktaydı. Bununla birlikte İran-İrak savaşından dolayı sekteye uğramış olan İran kaynaklı ticaret de yeniden canlanma

eğilimine girmişti. Karadeniz ülkeleri ile yapılan ticaretten dolayı konaklama gibi ticaret hizmetine destek olan işlevlerin geliştiği bölgeler, limanın yakınlığı ve ithal ihraç ürünlerin perakende satıldığı pazar alanının aynı bölgede olması nedeniyle Çömlekçi Mahallesi'nde gelişmekteydi. Merkezi iş alanının limana ve Çömlekçi Mahallesi'ne yakın olan kısımları da bu dış ticarete dayalı perakende satışın yoğunlaştığı alanlar haline gelmekteydi. Bundan dolayı da bu imar planı, merkezi iş alanı için uluslararası ticaretin uzmanlaştığı alanların gelişme yönünü, limana ve Çömlekçi Mahallesi'ne yakın olan Değirmendere Senti'ne kaydirmiştir. Kentsel ticari işlevlerin, belirgin bir oluşum içinde olduğu belirtilen merkezi iş alanında yoğunlaşmasının yanısıra ana caddeler üzerinde çizgisel bir biçimde yer aldığı belirtilmektedir. Bir önceki plandan farklı olarak Beşirli yerleşim yerinde ana yol boyunca orta-üst gelir grubuna hitabeden ticari eylemlerin varlığından söz edilip bu plana işlenmiştir (Şekil 20).

Trabzon'da özellikle merkezi iş alanının ticareti, gerek birbirleri ile, gerekse de diğer işlevler ile olan ilişkilerine bağlı olarak belli alanlarda kutuplaşma eğilimi göstermektedir. Plan raporunda bu ayrım şöyle açıklanmıştır:

“Belediye ve çevresi şirket temsilcilikleri, bürolar, idari kurumlar, bankacılık ve döviz işlemleri, sarraflar, otel lokanta, pastane vb. ticari faaliyetler ile diğer ticari faaliyetlerin yer aldığı kesimdir. Bu alanlar; yoğun olarak İskenderpaşa, Kemerkaya, Çarşı mahallelerinde ve komşu diğer mahallelerde yer alır.

Gıda maddelerinin satışının yoğun olduğu alanlar, Pazarkapı mahallesinde yer alırken, valilik, hastaneler, stadyum ve çevresinde lokal ticaretlerin dışında büro, eczane, sağlık hizmetleri danışmanlık, avukatlık büroları bulunmaktadır. Bu alan aynı zamanda yönetsel merkez olarak ortaya çıkmaktadır.”

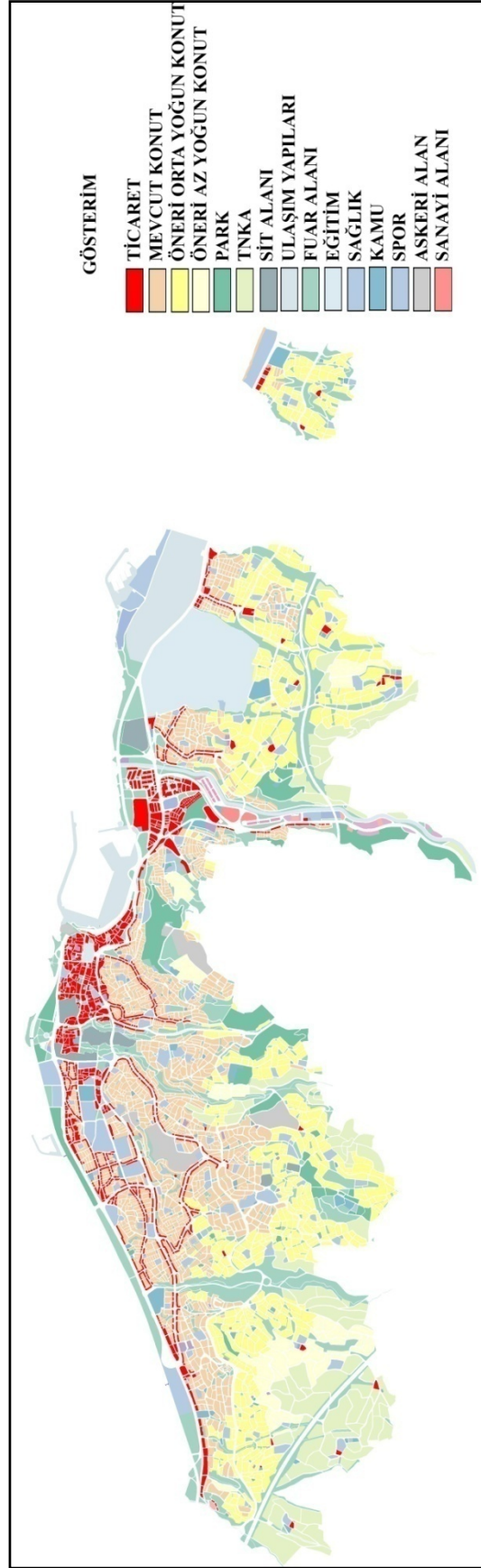
Yeni idari yapılanma ile birlikte doğusu ve batısı için gelişme alanı öngörülemediğinden, kentin gelişme sahası güneydeki yamaçlar olacaktır. Kentin genel formu belirgin bir gelişme yönüne sahip olmadığından, kent topoğrafik açıdan uygun olduğu her yöne gelişme eğilimi göstermektedir.

Önerilen arazi kullanımında ticaret 128,5 hektarlık alanla % 5.83'lük bir pay almaktadır. 1970'teki planla karşılaştırıldığında, tüm arazi kullanımları içinde ticaret alanlarının payı oranı yarısı kadar düşmüştür (Tablo 4 ve Tablo 9). Bunun yanısıra, 1970 yılındaki planda ticarete düşen alan 2002 yılındaki planda yaklaşık 4 kat artmıştır (Tablo 4 ve Tablo 9).

Tablo 9. 2002 revizyon imar planı alan dağılımları

ADI	ADET	ALAN (m2)	ORAN %
AĞAÇLANDIRILACAK ALAN	52	1042968.8	4.73%
AKARYAKIT İSTASYONU	12	29855.73	0.14%
ASKERİ ALAN	10	410999.34	1.86%
BELEDİYE HİZMET ALANI	23	70234.84	0.32%
DİNİTESİS	93	140961.63	0.64%
FUAR ALANI	6	188975.78	0.86%
HAVAALANI	1	666665.98	3.02%
TİCARET	835	1285544.75	5.83%
KONUT DIŞI KENTSEL ÇALIŞMA ALANI	8	55589.17	0.25%
MEVCUT KONUT	1495	3556555.78	16.13%
ÖNERİ KONUT	740	3973995.55	18.02%
ÖNERİ AZ YOĞUN KONUT	51	830247.13	3.76%
KÜÇÜK SANAYİ	14	27584.4	0.13%
LIMAN	4	349202.34	1.58%
MEYDAN	4	32332.27	0.15%
İLKÖĞRETİM	71	363318.46	1.65%
MESLEK OKULU	2	53217.7	0.24%
ORTAÖĞRETİM	28	293494.85	1.33%
YEŞİL ALAN	1116	3792037.41	17.19%
AÇIK PAZAR	3	7262.38	0.03%
RESMİ KURUM	48	289507.92	1.31%
SAĞLIK TESİSLERİ	25	149295.48	0.68%
SİT ALANLARI	3	294004.585	0.13%
SOSYAL TESİS ALANI	32	113992.86	0.52%
SPOR	9	465697.24	2.11%
TEKNİK	38	70786.62	0.32%
TERMİNAL	2	42175.45	0.19%
TARIMSAL NİTELİĞİ KORUNACAK ALAN	99	2439237.61	11.06%
TRAFO	3	239.48	0.00%
UNİVERSİTE	1	1233001.23	5.59%
YOLLAR VE DİĞER ALANLAR ¹		7505641.567	
TOPLAM	4828	29774624.33	100%

¹ Yollar ve diğer alanlar arazi kullanım hesaplamalarına dahil edilmemiştir

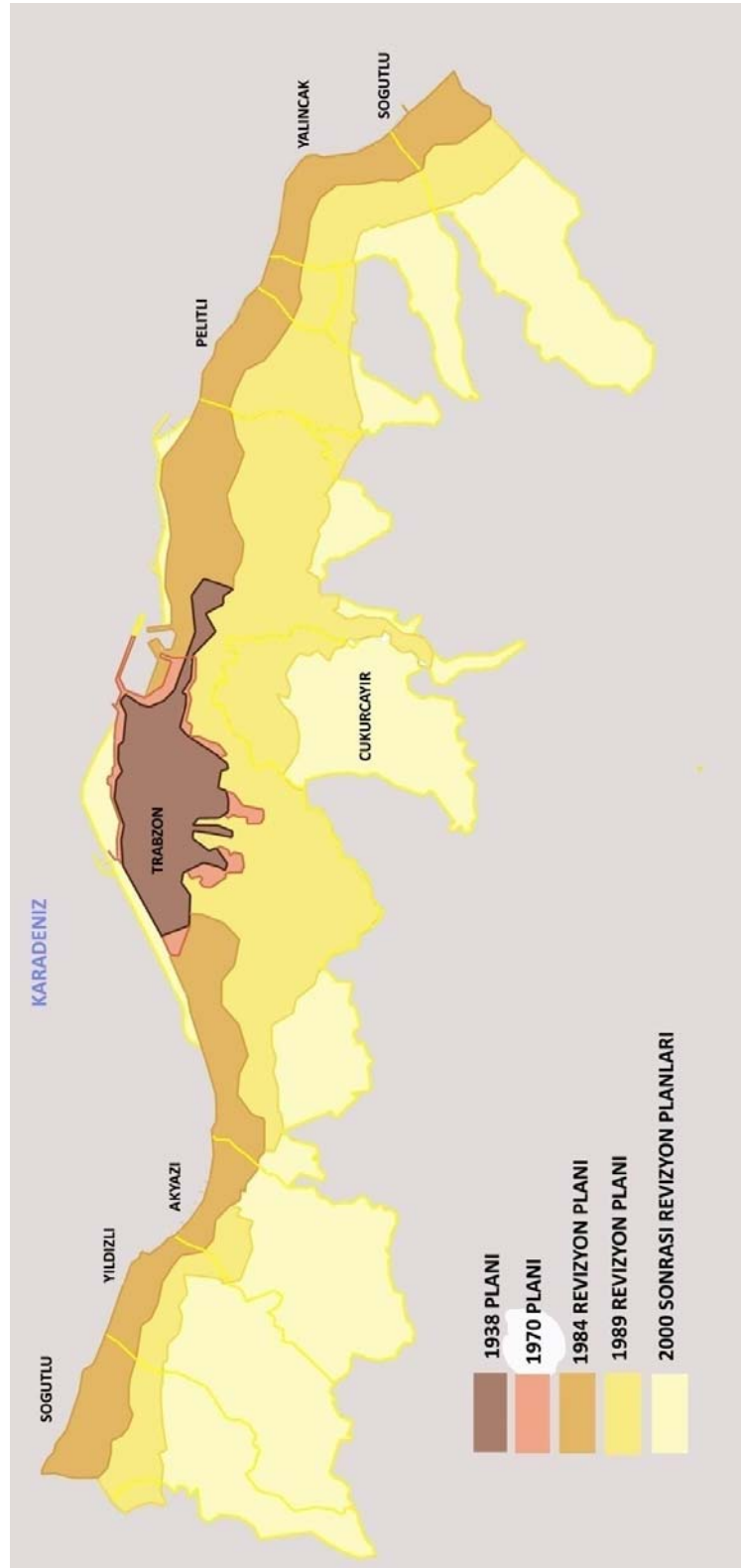

Şekil 20. 2002 Trabzon 1:5000 revizyon nazım imar planı

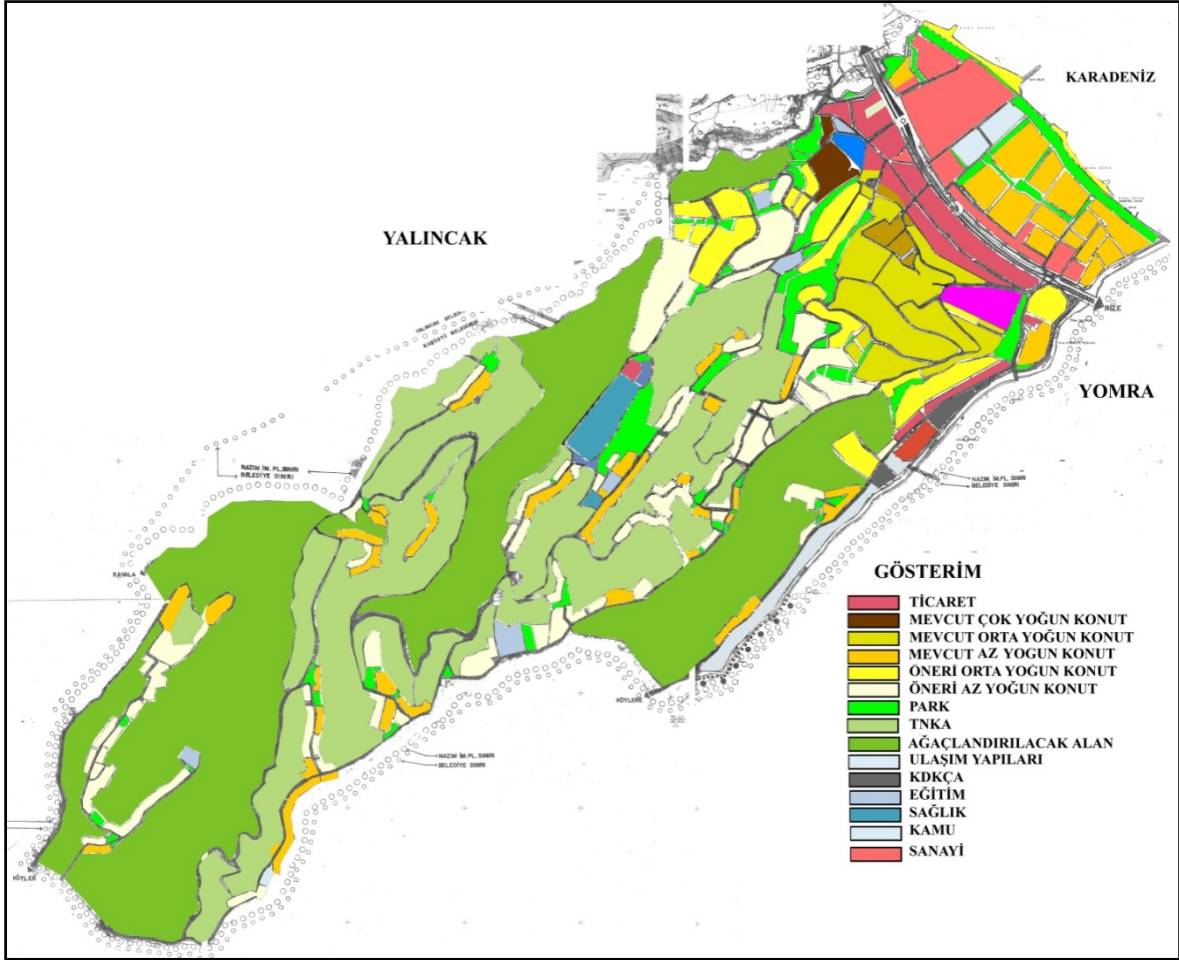
1.5.2.5. 1990 Sonrası Trabzon Kent Bölgesinin Ortaya Çıkışı ve Alt Kentler, Planlama Çalışmaları

1984 yılında benimsenmiş olan geniş bir alanda çizgisel bir yayılım siyaseti ve mekansal kurgusal bütünlük, Trabzon kent alanınının doğu ve batı çeperlerinin 1990'lı yılların başından itibaren idari olarak ayrılması ile birlikte dikkate alınmadığından, bu ayrılan beldeler Trabzon'daki kentsel sistemden bağımsız olarak geliştirilme stratejileri benimsemişlerdir. Her birinin kendi gelişme senaryoları olsa da, planlama çalışmaları, geçmiş plan dönemi çalışmalarını kısmen dikkate alarak yapılmıştır. Trabzon'un ticaret işlevinin yığılması ve yayılması söz konusu olduğunda, kentin çevre beldelelere etkisi, Akçaabat ve Yomra ilçelerinin Trabzon'un kentsel gelişme şemasında tarihsel ve mekansal açıdan eşik oluşturuyor olmaları nedeniyle 1989 revizyonu ile kabul edilen sınırları kapsamaktadır (Şekil 21). Kaşüstü ve Söğütlü arasındaki bu beldelerin imar planlama çalışmaları ve var olan mevcut kentsel yapıları kısaca şöyle özetlenebilir:

Kaşüstü: İdari açıdan Yomra İlçesi sınırları içinde yer almasına rağmen Trabzon'un etki alanında yer alan ve onun çeper yerleşmesi gibi görünmektedir. İmar planlama çalışmaları, 1992 yılında ayrılma ile birlikte, o dönemde yürürlükte olan 1988 onaylı planın 1998 yılında yeniden ele alınması ile gerçekleşmiştir. Bu planlama çalışmasında sahil kesimindeki konut dışı kentsel çalışma alanları ve ikinci konut alanları ve konut alanları benimsenmiş, kente 15000 kişilik projeksiyon nüfusu ve bu nüfusun ihtiyacını karşılayacak kentsel işlev alanları önerilmiştir. Sahil bandınının dışında güney yamaçlarındaki kırsal alan için de bir revizyon planı yapılmış, bu plan mevcuttaki planın nüfusunun fazlalığına atfen, kırsal yerleşmedeki gelişimi kıyı bandından bağımsız görmüş ve ona göre planlamıştır (Ertunç, 1999). 2000'li yıllardan sonra yapılan son revizyon planı ise sahil ve kıyı bandını birlikte ele alarak, Kaşüstü'nü bir bütün halinde değerlendirmiştir. Bu planda Trabzon'dan gelecek olan konut dışı kentsel çalışma alanı talepleri ve ticaret işlevlerinin baskısı göz önünde tutulmuştur. Bu yüzden de kentin nüfusuna göre kişi başına düşen ticaret alanı nispeten daha fazladır. Tüm ticari eylemler Rize Karayolu boyunca ve kıyıda yoğunlaşmaktadır (Şekil 22).

Şekil 21. Planlama dönemlerine göre Trabzon Kent-Bölgesindeki planlama çalışmaları

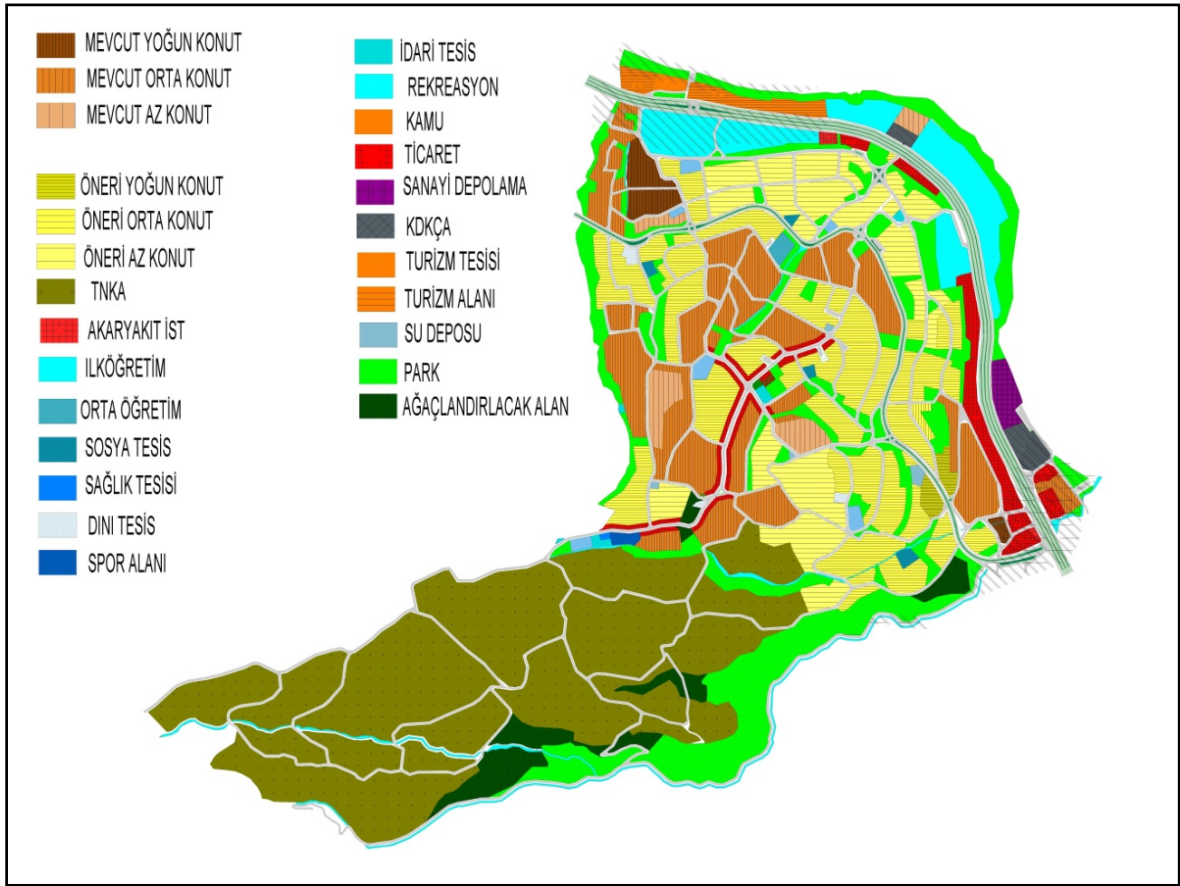

Şekil 22. Kaşüstü 1:5000 revizyon imar planı

Yalıncağ : 1994 yılında Trabzon'dan ayrılmıştır. 2004 yılına kadar 1988 yılında Trabzon için yapılmış olan revizyon imar planını kullanan belde, bu tarihten sonra kendi imar planına sahip olmuştur. Kıyı bandında, Trabzon merkezinden uzaklaşan büyük alan kullanımı gerektiren kamu kuruluşlarından bir kaç bulunsa da, kentleşme eylemleri güney yamaçlarda ve bu yamaçları izleyen az eğimli sırtlarda gerçekleşmektedir. Topoğrafyası gereği ve de kamu kuruluşları nedeniyle kıyıda ve karayolu boyunca ticari eylemler baskın bir görünüş sergilememektedirler (Şekil 23).

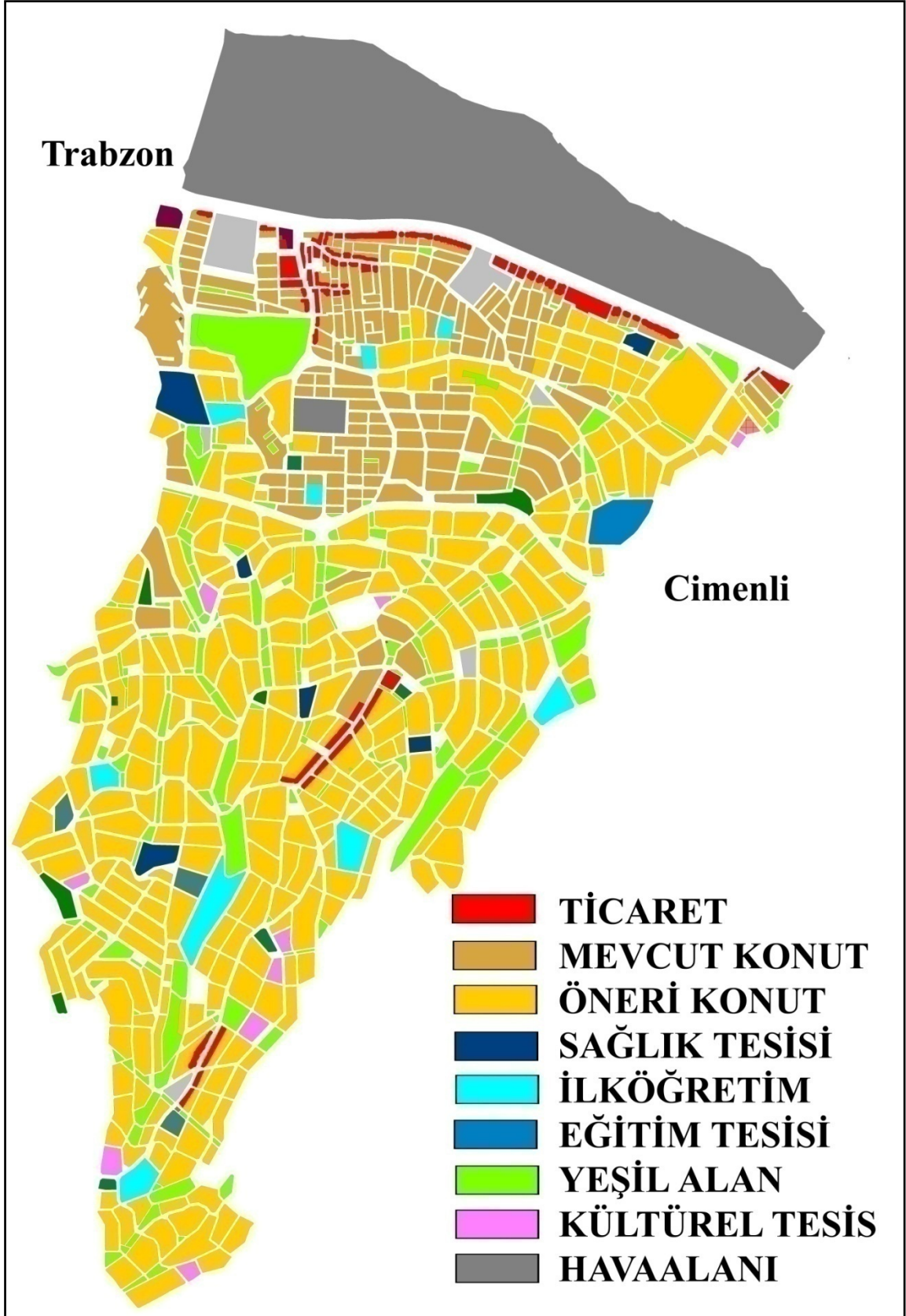
Pelitli : Trabzon kentine eklemli, nüfus bakımından en gelişmiş kasabadır ve Trabzon'un bir mahallesi gibidir. Gelişmişliğinin en büyük etkenleri, çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarının bu bölgede yer seçmeleri, bölgesel anlamda eğitim veren eğitim kurumunun (Polis Okulu) burda olması, afet konutlarının ve lojmanlarının bu belde kurulmuş olması, üniversiteye yakınlığından dolayı yatak kent olarak kullanılmasıdır. 2002 yılına kadar Trabzon'dan devraldığı 1989 onaylı planı geçerli sayan belde bu tarihe kadar

tadilat planları ile gelişmesini sürdürmeye çalışmıştır. 2002’de yapılan revizyon ve ek imar planı ile 15 yıllık bir gelişme çerçevesi çizilmiştir. Bu plana göre 15000 kişiyi barındıracak olan beldenin, ilkesel olarak 1989 planının mekansal kurgusunu benimsediği fakat, güney yamaçlara doğru, arazinin elverdiği her noktada, diğer kasabalara nazaran daha yoğun bir yapılaşma önerildiği gözlemlenmektedir. Devlet yolu boyunca yer seçmiş kimi imalathaneler, ve toptancılar dışında ticaret daha ziyade belde ihtiyaçlarına yöneliktir (Şekil 24).

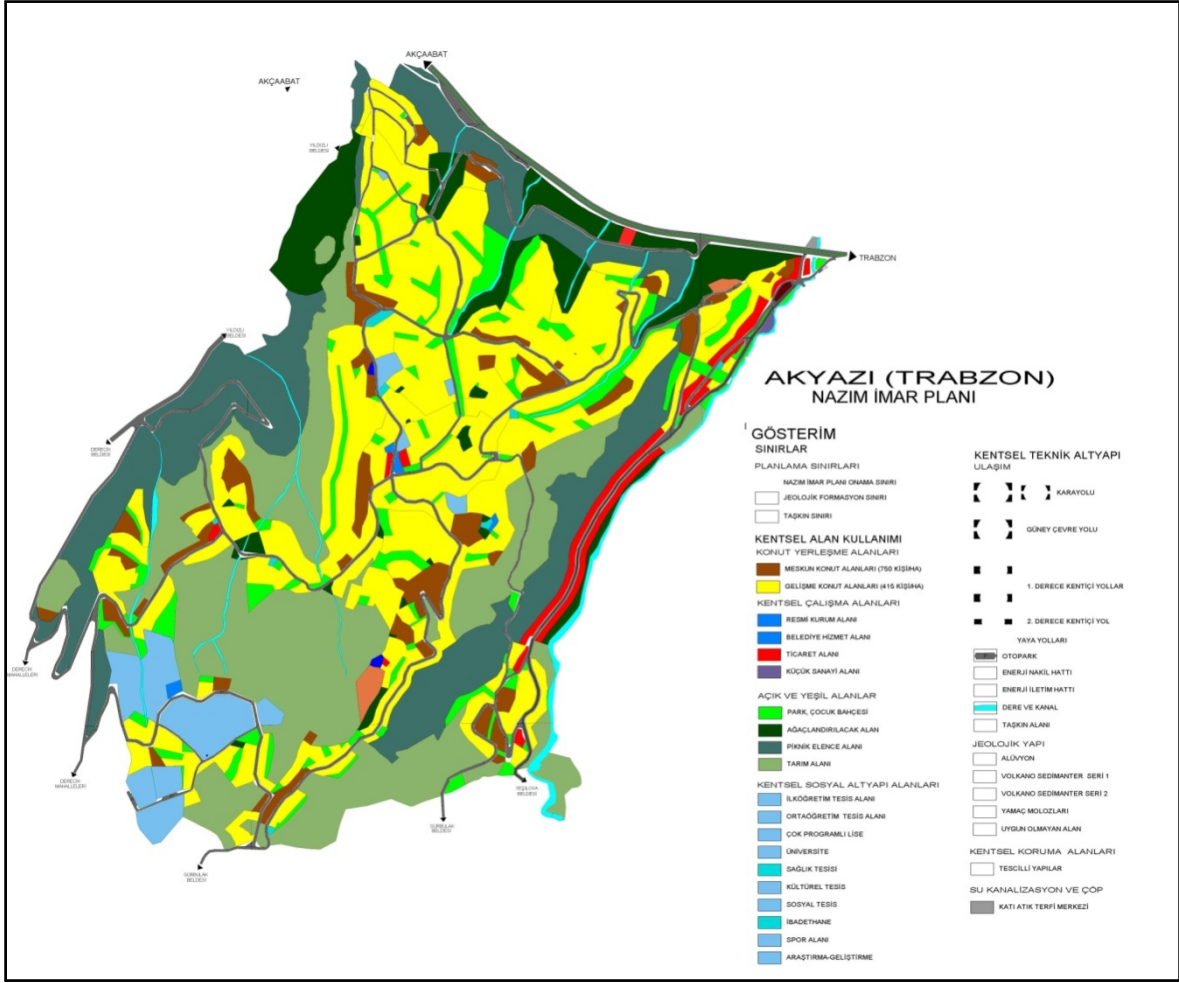

Şekil 23. Yalınca 1:500 revizyon imar planı

Akyazı : Trabzon’un batı çeperinde, doğal bir eşikle kıyıdan ayrılmış plato üzerindeki yerleşme, Trabzon’a yakın olması nedeniyle nüfus gelişmesini sürdürmüştür. 1992’de belde olmasından bu yana 2007 yılına kadar 1989 onaylı planla gelişmiştir. Günümüzde hala bir planlama süreci yaşamaktadır. Beldenin kıyı kesimindeki işlevler sayıca az ve daha ziyade Trabzon anakentine hizmet eder niteliktedir (Şekil 25).

Şekil 24. Pelitli 1:5000 nazım imar planı

Şekil 25. Akyazı 1:5000 nazım imar planı

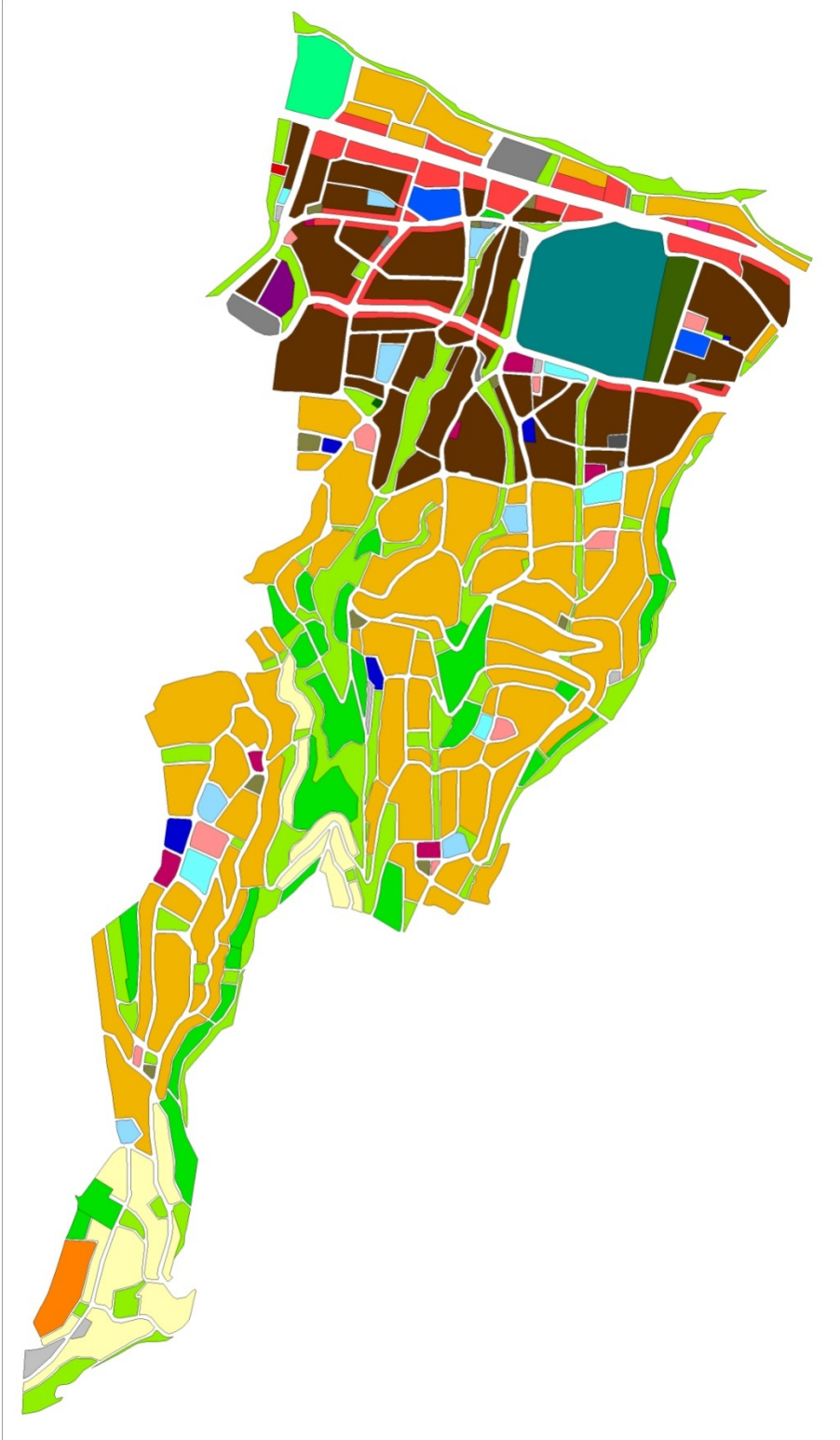
Yıldızlı : 1992 yılında belde olmuştur. Topoğrafik imkanları kıyı bandında elverişlidir ve kimi kamu kurum ve kuruluşları ile, ikinci konutların yer seçtiği noktadadır. 1999 yılına kadar diğer beldeler gibi 1989 onaylı plan yürürlükte iken, yine diğer beldelerin izlediği yöntemle revizyon ve ek imar planı ile yapılaşma düzenini tercih etmiştir. Korniş yolu ve ana ulaşım güzergahlarında bir değişiklik yapılmamış, dolayısıyla 1989 onaylı planın kabullerine uyulmuştur. Buna ek olarak güney yamaçlarda az yoğun bir gelişme öngörülmüştür. Ticaret eylemleri devlet karayolu üzerinde yoğunlaşmaktadır. Kıyıdaki günü birlik tesis alanları ve az yoğun konut alanları, Trabzon'dan gelen baskılar ile sağlık, ticaret, konut dışı kentsel çalışma gibi işlevlere dönüşmektedir (Şekil 26). Bunun yanısıra, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'nın Trabzon Kenti için planlamış olduğu yatırımını Yıldızlı Beldesi sınırları içinde gerçekleştirmiş olmasından dolayı da, belde hem planını hem de gelişme stratejisini yeniden gözden geçirmek durumundadır.

Şekil 26. Yıldızlı 1:5000 nazım imar planı

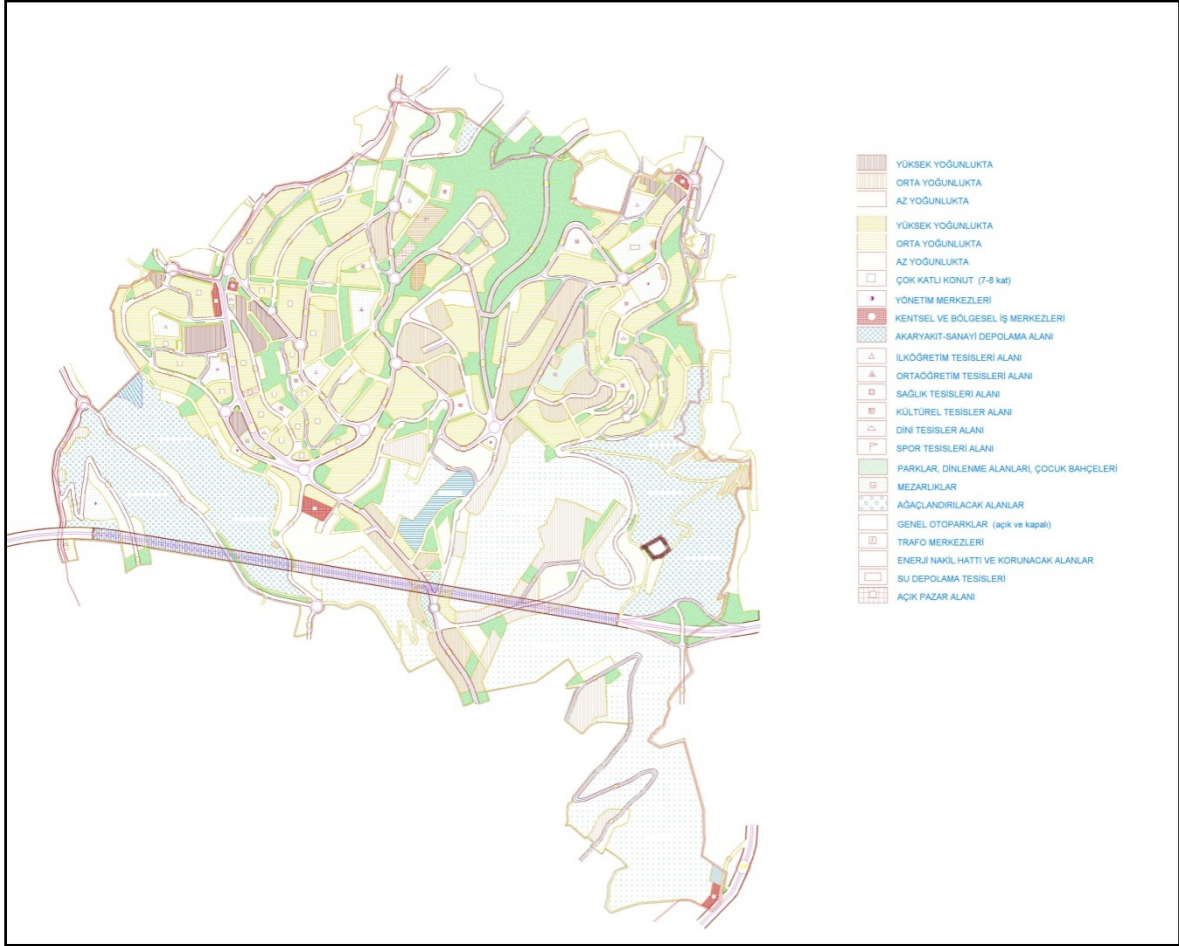
Söğütlü : Pelitli'den sonra en fazla nüfus artışı yaşayan belde, Pelitli'den farklı olarak belirli bir hinterlanda sahiptir. Ve de kamu kurumlarının eğitim kurumlarının yer seçmesinden dolayı da gelişmesine devam etmektedir. 1989 onanlı planın kurgusunu kabul etmesinin yanı sıra, bu planın getirdiği az yoğun yapılaşma planının bulunduğu alanlarda yerini orta ve yoğun yapılaşmaya bırakmıştır. Güney yamaçlar ise daha az yoğun bir yapılaşma ile geliştirilmektedir. Karayolu boyunca etkin ticaret işlevi sergilenmektedir

(Şekil 27). Söğütlü, yakınındaki Akçaabat İlçesi'nden ziyade Trabzon ile etkileşim içindedir (Turan, 2002).

Şekil 27. Söğütlü 1:5000 nazım imar planı

Çukurçayır : Diğer beldelerden farklı olarak, çizgisel kıyı bandında değil, iç kesimdedir. Trabzon'a oldukça yakındır ve kente konut sunumu yapan alanlardan biridir. Aynı yönetim yapısına rağmen Trabzon'un bir mahallesi gibi bir karakter göstermektedir (Şekil 28).

Şekil 28. Çukurçayır 1:5000 nazım imar planı

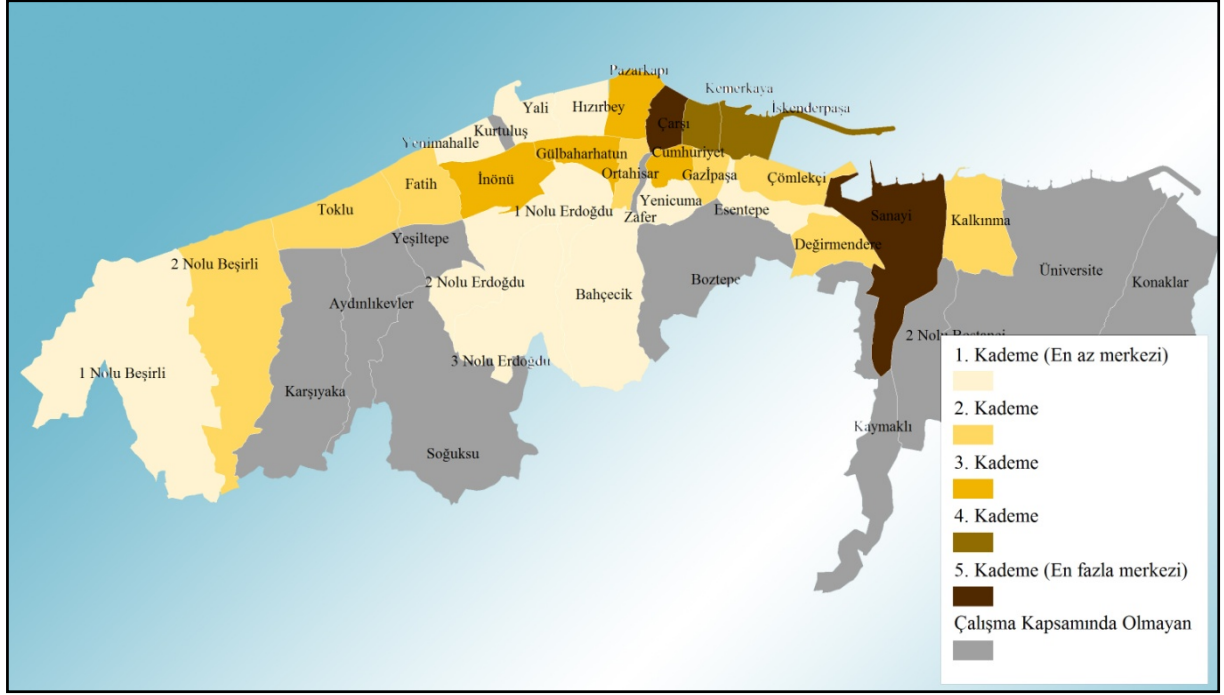
Sonuç olarak, bu 7 beldenin Çukurçayır dışında kalan 6'sı planlama geçmişi bakımından benzer özellikler göstermektedir. 1989 onanlı nazım imar planında şekillenmeye başlayan yapılanmanın izlerinin görüldüğü, bunun yanı sıra her birinin güneyindeki yamaçlara gelişme önerisi verdikleri gözlemlenmektedir. Birbirlerinden bağımsız birer idari yapılanma ile yönetildiklerinden ve imar uygulamalarında farklılıklar olduğundan, yeni eğilimler karşısında aldıkları duruş bakımından bu 6 belde, talep ve baskılar karşısında kendi iç sistemleri doğrultusunda karar verme mekanizmasını devreye sokmak durumundadırlar.

1.5.3. Trabzon Kenti'nin ve Kentsel Bölgesinin Fiziki Yapısı ve Mevcut İşlevsel Durumu

Trabzon Kenti, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, batısında Giresun, doğusunda Rize, güneyinde Gümüşhane illeri ile komşu aynı adlı ilin merkezinde yer almaktadır. Karadeniz sahili boyunca geçen ve Gürcistan'a yönelen yol ile İran uzantılı Erzurum yolunun kesiştiği noktada denizden basamaklı bir şekilde yükselen hafif eğimli düzlükler üzerinde yerleşmiştir. Tarihsel süreçte formu şekillendiren olaylar, planlama çalışmaları ve ticaret işlevine değinilmiştir. Bu kısımda, formun diğer bileşenleri ve diğer kentsel işlevlerden bahsedilecektir. Bu işlevler, ulaşım, finans-sigorta, eğitim, sağlık, imalat sanayi-küçük sanayi ve yönetim-idari olarak sınıflandırılacaktır.

1.5.3.1. Ticaret

Ayrıntısına bölüm 1.5.1.3'te yer verilmiş olan perakende ve toptan ticaret alanlarının Trabzon ana kentinin dışında beldelerde kentsel yapıyı şekillendiriş biçimi hakkında daha önce detaylı bir çalışma bulunmamaktadır. Trabzon ana kenti ve kent merkezi için yapılan bir çalışmada (Aydın, 2001) Çarşı ve Sanayi mahalleleri 5. kademe, İskenderpaşa ve Kemer kaya mahalleleri 4. Kademe, Pazarkapı, Cumhuriyet, İnönü ve Gülbaharhatun mahalleleri 3. Kademe merkeziliğe sahip olduğu tespitinde bulunulmuştur (Şekil 29). Kentin güney yamaçlarındaki yoğun yeni yerleşme alanlarda ise konut işlevinin yoğun olduğu ve daha ziyade uzmanlaşmamış ve günlük ihtiyaca cevap veren işyerlerinin ticari eylemler sergilediği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, geleneksel olarak gelişimini sürdürmüş olan merkezi iş alanının dışında kentin çizgisel uzanan ana aksları boyunca konut altı ticaret biçiminde çizgisel bir yayılma bulunduğu tespit edilmiştir. Perakende ticarete merkezliliğin yoğun olduğu mahallelerde olağanüstü ve gereğinde ihtiyaçların karşılandığı, ihtiyaç türlerinin, tarihi süreç, ulaşılabilirlik, insan hareketliliği ve yakın çevrede etkileşimde bulunulan diğer perakende veya toptan ticarete göre yığıldığı ve şekillendiği belirtilmiştir. Yine aynı çalışmada, toptan ticaret ile perakende ticaretin yer seçiminde farklılıkları olduğu, toptan ticaretin Pazarkapı, Çarşı ve Sanayi mahallelerinde yoğunluk gösterdiği belirtilmiştir.

Şekil 29. 2001 yılı Trabzon merkezilik kademelenmesi (Aydın, 2001)

1.5.3.2. Finans-Sigorta-Genel Hizmetler

Merkezi iş alanında ve merkezi iş alanından saçaklanan ana ulaşım yolları üzerinde etkileşimde buldukları diğer kentsel işlevlere yakın noktalarda yığılma eğilimi gösteren finans, sigorta ve genel hizmetler, özellikle bankacılık hizmetleri, gayrimenkul yatırım hizmetleri daha ziyade kent merkezinde bulunmaktadır. İkinci merkez niteliğindeki Değirmendere bölgesi, merkezi iş alanından sonra bu işlevlerin en fazla görüldüğü noktadır (Aydın, 2001).

1.5.3.3. Eğitim-Sağlık-Kamu

Kent merkezinde bulunun ilk orta öğretim kurumları tarihi süreçte, merkezin dışındaki alanlarda planla, yüksek öğretim ve bölgesel ve ülke çapında eğitim veren meslek okulları merkezin dışındaki alanlarda kuruludur. Sağlık tesisleri de, kurulduklarında kentin çeperinde iken, günümüzde kentin merkezinde kalmışlardır. Bunun yanı sıra, yine kentin çeperinde kurulan bazı sağlık kuruluşlarının ulaşılabilirliğine yönelik altyapılar kentin o bölgeye doğru gelişmesine sebep olmuşlardır. Kamu kurum ve kuruluşlarının sistemli bir merkezden çıkma siyaseti ile batı ve doğu kıyı bandında geniş alanlara taşınması

merkezdeki alanlarının da farklı işlevlere dönüşmesine neden olmuştur. Gülbaharhatun Mahallesi'ndeki idari tesisler alanı planla gelişmiştir ve günümüzde idari merkez niteliğindedir.

1.5.3.4. İmalat ve Küçük Sanayi

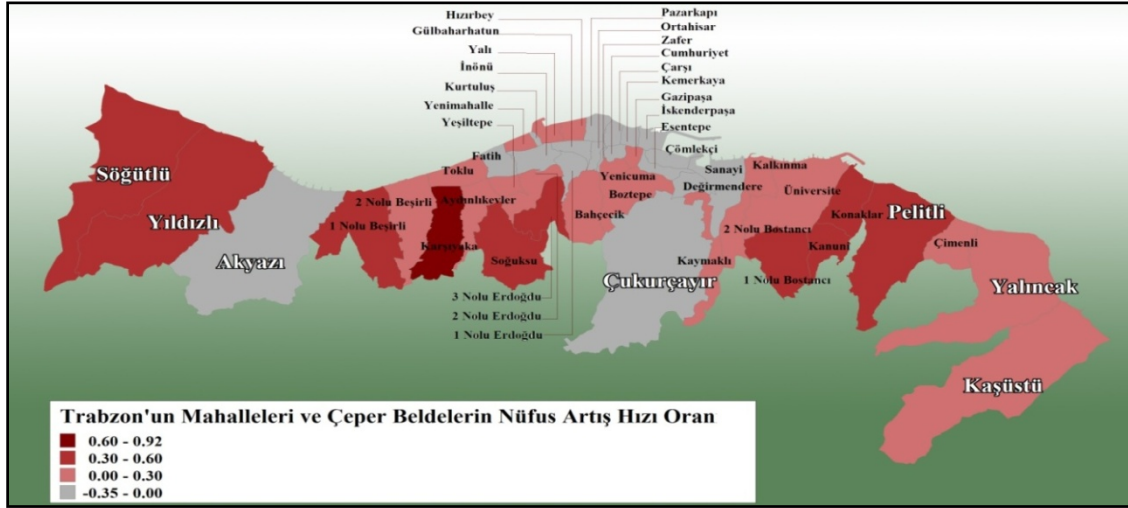
Kent merkezinin doğusunda, Erzurum yolu ile sahil yolunun kesişiminde, plana bağlı olarak yer seçmiş küçük sanayi daha sonra, çevresine yayılmış, güneye Değirmendere vadisi boyunca yeni küçük sanayiler eklenmiştir. Aynı bölgede çimento fabrikası da yer almaktadır. Kentin organize sanayi bölgesi 30 km doğuda Arsin ilçesi sınırları içindedir. Pelitli kasabasının sahil caddesi üzerinde de bir takım küçük sanayiler ve imalat gelişimi vardır. Kaşüstü kasabasında mobilya imalathaneleri için sanayi sitesi yer almaktadır.

1.5.3.5. Nüfus

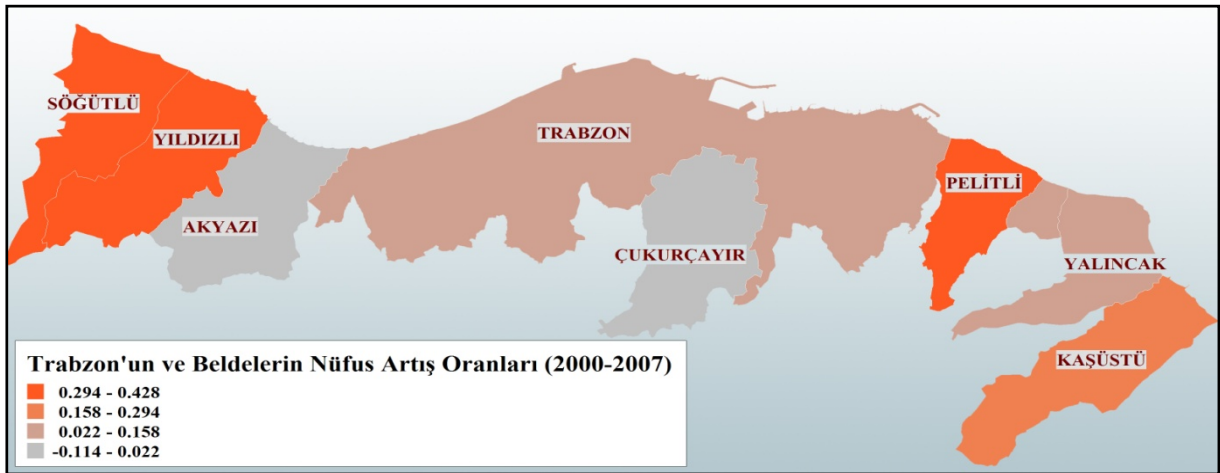
2007 yılında yapılan adrese dayalı nüfus kayıt sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre kentin 2000 ile 2007 yılları arası nüfus artış oranı, Türkiye kentsel nüfus artış oranının altında kalmıştır fakat beldelerde özellikle Pelitli, Yıldızlı, Kaşüstü ve Söğütlü beldelerindeki artış oranı Türkiye kent nüfusu artış oranından fazladır (Tablo 10). Ana kent alanında merkezde ikamet eden nüfusun, kent merkezinden çeper mahallelere doğru kaydığı veya merkez mahallelerden ikamet eden nüfusun azaldığı gözlemlenmektedir (Şekil 30). Merkezi iş alanındaki mahallelerde gece nüfusunun azalması, merkezi iş alanının merkez olma işlevini koruduğunu, hatta artırdığını göstermektedir. Beldelerdeki nüfus artış oranının ana kente nazaran fazla oluşunun altında yatan nedenin, merkezden beldelere doğru bir nüfus hareketi olup olmadığı kesin değilse de, özellikle Söğütlü, Yıldızlı ve Pelitli'deki nüfus artış oranları, beldelerin kentsel gelişimi üzerlerine çektiklerini göstermektedir (Şekil 31).

Tablo 10. Türkiye, Trabzon ve beldelerin nüfus artış hızları. (Kaynak: TÜİK Verileri)

YERLEŞMELER	1970-1985	1985-2000	2000-2007
AKYAZI BELDESİ	0.123	0.818	-0.114
KAŞÜSTÜ BELDESİ	0.282	0.611	0.218
PELİTLİ BELDESİ	3.568	3.443	0.419
SÖĞÜTLÜ BELDESİ	0.850	1.874	0.315
YALINCAK BELDESİ	0.596	0.628	0.123
YILDIZLI BELDESİ	0.404	0.439	0.427
ÇUKURÇAYIR BELDESİ	1.143	-0.079	-0.055
TRABZON KENT	0.758	0.514	0.065
TÜRKİYE KENT	0.962	0.638	0.130

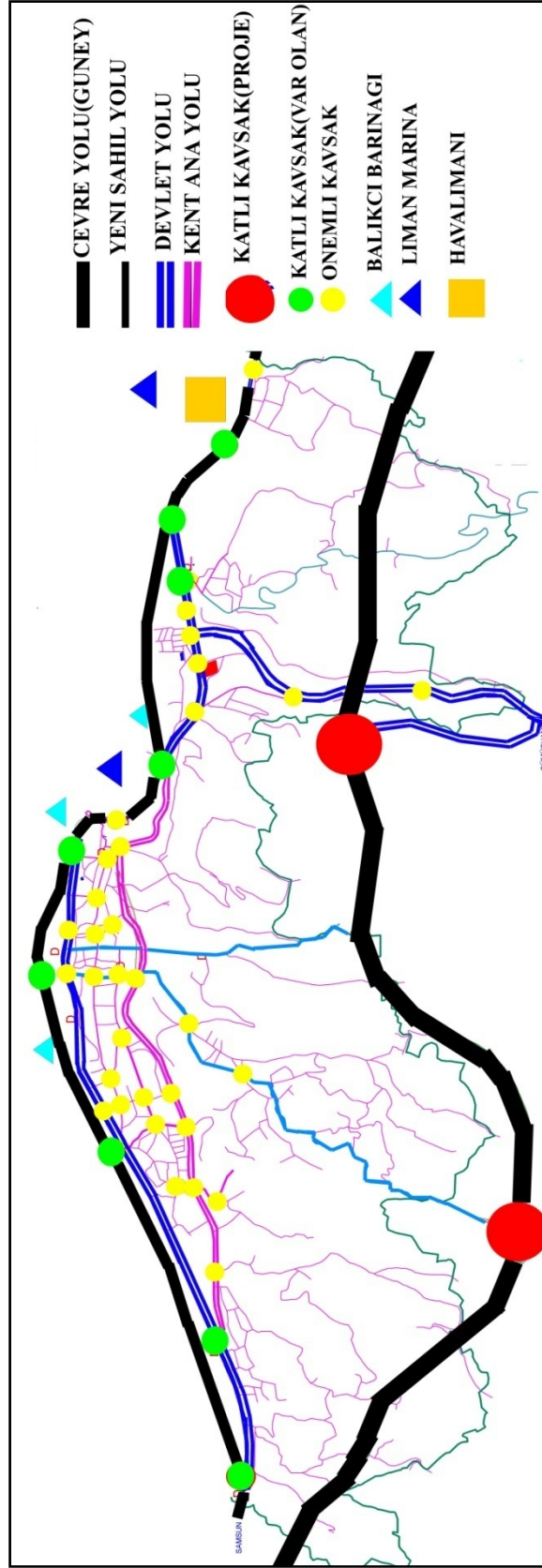
Şekil 30. Trabzon'daki mahalleler ve beldelerin 2000-2007 nüfus artış oranı

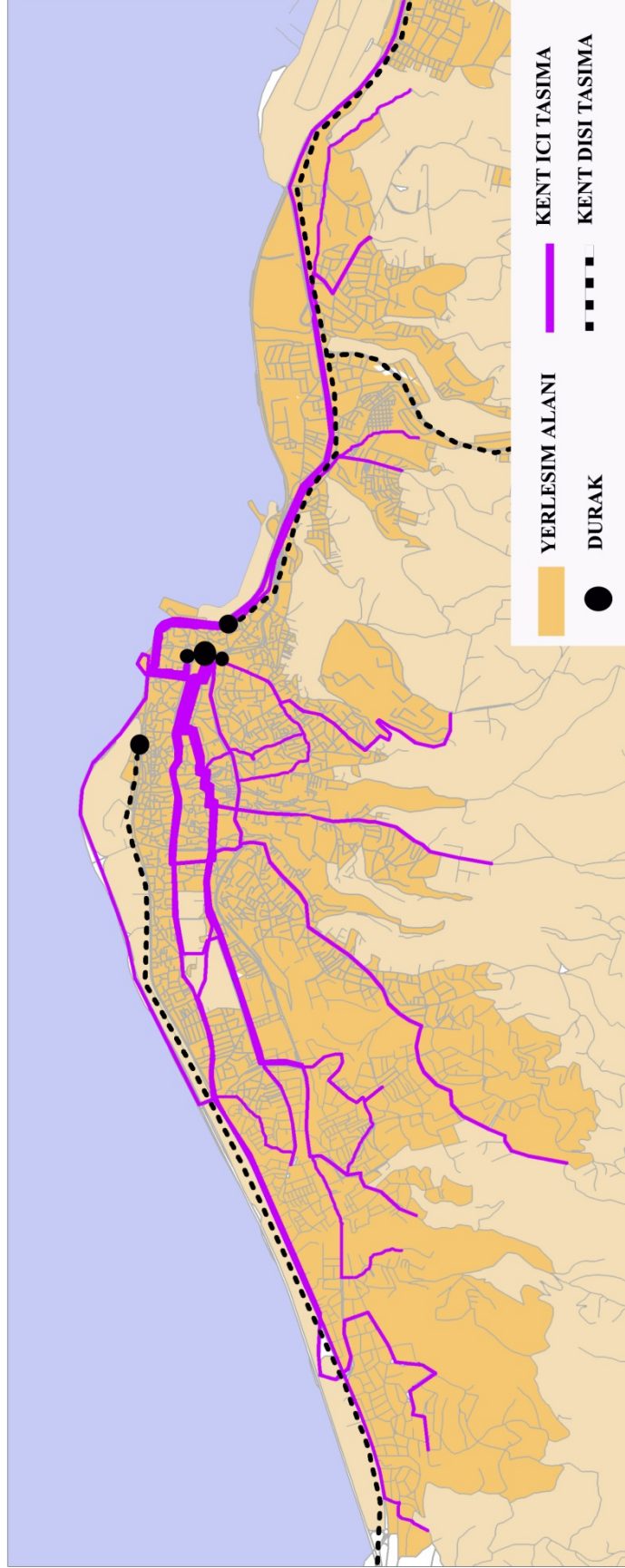
Şekil 31. Trabzon Kenti ve Beldelerin 2000-2007 Yılları Arası Nüfus Artış Oranları

1.5.3.6. Ulaşım

Ana kenti çeper kentlere ve alt bölgesine ulaştıran transit nitelikteki yol kentin en kuzeyinden ve deniz dolgusu ile geçmektedir (Şekil 32). Kentin çizgisel yapısını destekleyen bu yol sayesinde doğu ve batıdaki beldelerin kente ulaşabilirliği artmıştır. Planda olmayan, fakat kamu sektörü tarafından yapılan bu yatırımın gerekçesi, mevcutta bulunan ve aynı süreçte yapılmış eski sahil yolunun ihtiyaca cevap verememesi olarak belirtilmiştir. Bunda kentin ekonomik temelinin hizmetler sektörü olması, bölgesel kamu kurum ve kuruluşların merkez dışında yer seçmeleri, ve bu çalışmanın da konusu olan yeni ticari eylemlerin kent dışında yer almasından dolayı oluşan insan hareketinin ve sahil yolunu rahatlatarak güney semtlerdeki insan hareketini merkeze taşıyacak Tanjant Yolu'nun yetersizliğinin payı büyüktür. Bu 3 ana yolun dışında, kenti güney bölgelere bağlayan tarihi Erzurum Yolu, çizgisel yapıyı dik kesen ve imalat ve küçük sanayi dışında herhangi bir işlevle yüklenmemiş bir aks niteliği taşımaktadır. Bunun dışındaki ulaşım yolları, gerek tarihsel geçmişleri ile gerekse plan kararları ile oluşturulsun, bu ana yollar sayesinde veya bağımsız bir şekilde kent merkezine odaklı çizgisel yapıya eklenmelidirler (Şekil 33).

Şekil 32. Trabzon'da yol kademelenmesi. (Kaynak; 2002 revizyon imar planı raporu)

Şekil 33. Trabzon'da ana toplu taşıma güzergahları

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

Trabzon Kentsel Bölgesi'nde ticaret işlevinin mekansal biçimlenişi üzerine elde edilecek bulguların saptanması amacı ile yapılan çalışmalar şöyle sıralanmaktadır:

1. Batıda Söğütlü'den doğuda Kaşüstü'ne, güneyde de Çukurçayır Beldesi'ne kadar olan coğrafyada üretilmiş olan tüm halihazır haritalardan, bu beldelerin ve Trabzon'un mahallelerinin grafik verileri üretilmiştir.

2. Ticaretin kent ve yakın çevresinde nasıl bir mekansal yapıda olduğunu bulmak için, Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası üye veritabanı ile Trabzon Esnaf ve Sanatkarlar Odası Genel Başkanlığı'nda bulunan esnaf ve sanatkar üye veritabanından elde edilen üye bilgileri, Avrupa Topluluğu'nda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistik Sınıflaması (Ek 1) referans alınarak aynı türden sınıfların yer aldığı yeni bir veri tabanına dönüştürülmüştür.

3. Mahallelerdeki işyerleri ve sayıları verisi derlendikten sonra, Trabzon için yapılmış olan daha önceki işyeri sayımından elde edilen Merkezilik haritası (Aydın, 2001) ile bu kısımda üretilmiş olan merkezilik haritası arasında karşılaştırma yapılmış ve irdelenmesi gereken ticaretin mekansal yığılma ve dağılma alanları tespit edilmiştir. Böylece bulgu elde etme aşamasında (3. Bölüm) ayrıntısına yer verilmiş olan, ticaretin merkezilik özelliği arttığı bölgeler tespit edilmiştir.

2.1. Altlık Harita Üretimi

Kentsel bölge içindeki ilgili belediyelerden elde edilen yerel koordinat sistemlerine göre hazırlanmış altlık haritalar ve geçmiş dönem imar planlarının ülke koordinat sistemine dönüştürülmesi işlemi yapılmıştır. Bunun yapılmasındaki amaç, tüm plan ve altlıkların aynı düzlemde bir arada görüntülenebilmesini ve sorgulanabilmesini sağlamaktır. Bunun yanında, sayısal olmayan imar planlarının, öngördükleri arazi kullanım kararlarının niceliksel değerlerinin bulunması amacı ile "NetCAD 4.0" bilgisayar destekli tasarım programı ile saysallaştırma ve planlama modülü "Planet" kullanılmıştır. Planet planlama modülü kullanılırken, alan bilgilerinin sorgulanabilmesinin olanaklı hale gelmesi için, arazi kullanım tipleri 1:5000 ölçekli nazım imar planı gösterim şekilleri baz alınarak taşıt adalarına göre kapalı alanlar halinde saysallaştırılmıştır. Böylelikle arazi kullanım değerleri brüt yoğunluk ve alan değerlerini yansıtabilecek biçime dönüşmüştür.

2.2. Ticaret Verilerinin Derlenmesi

Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası üye veritabanında 2007 yılı itibari ile 6865 adet üye bilgisi bulunmaktadır. Bu veritabanında üyelerin, üye numaraları, tam isimlerini içeren ünvan bilgisi, kurum tipleri, adres ve telefonları, faal olup olmadıkları, ticari işlev türü, bu işlev türünün bağlı olduğu alt ve ana sınıflama yer almaktadır. Bunlardan 5177'si şu anda faal olarak ticari hayatlarına devam etmektedirler. Bu üye bilgileri tüm Trabzon İli'ni kapsadığından dolayı, coğrafi bilgi sistemlerine entegre edildikten sonra, faal olmayan ve çözümlene alanı dışında kalan diğer üyeler süzülerek 3937 üye sorgulanmak üzere işleme sokulmuştur. Trabzon Sanayi ve Ticaret Odasına kayıtlı üyelerin bilgisinin tutulduğu örnek veri tabanı Ek-2'de gösterilmiştir.

Ticaret eylemlerini, Trabzon'da sürdüren ve Trabzon Esnaf ve Sanatkarlar Odası Genel Merkezi'ne kayıtlı olan ilgili esnaf odalarından kağıt ortamında edinilen 8511 adet üyenin 7547'si, bu çözümlene çalışmasında kullanılmak üzere süzülerek derlenmiştir. Üye bilgilerinin tutulduğu veritabanında oda numarası, adı ve soyadı, üyelik başlangıç tarihi, kişisel bilgileri, faaliyet gösterdiği mesleği ve adresi verisi bulunmaktadır. Bu veritabanının örneği Ek-3'te gösterilmiştir. Kağıt ortamda alınan bilgiler bilgisayar ortamında taratılmış ve belge dönüştürücü program yardımıyla sorgulanabilir veri dosyası haline getirilmiştir. Daha sonra "MapInfo Professional" coğrafi bilgi sistemleri yazılımına aktarılmıştır.

Her iki meslek odasından elde edilen veritabanlarındaki veri üretim süreçlerinde girilmiş olan tüm hatalı veriler ayıklanarak değerlendirmeye katılmamıştır. Veri tekrarları ya da harf hataları düzeltilerek, üyelerin faaliyet gösterdikleri sektörler üzerinde tasnifler yapılmıştır. Her iki veri tabanının yapılanmasının birbirinden farklı olması nedeni ile Ek 1'de verilen Avrupa Topluluğu'nda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistikî Sınıflaması temel alınarak ortak bir sınıflandırma yapısı oluşturulmuştur. Bu iki ayrı meslek odasının verilerinin birleşimi ile 11484 adet ticari faaliyette bulunan üye bilgileri adresleri aracılığıyla mekansal sorgulanmaya hazır hale getirilmiştir.

Her iki meslek ve faaliyet odasının verilerinde bulunan adres tanımlamasında, belli bir sistematik kullanılmadığından, bazı üye bilgilerinin adreslerinde mahalle tanımlaması yerine cadde, sokak ve kapı numarası tanımlaması yapılmıştır. Bulgular (Bölüm 3) aşamasında mahalle bilgilerinin kullanılması gerektiğinden, adreslerinde cadde veya sokak

ile kapı numarası bulunan üyelerin sayısal altlıkta hangi mahallede oldukları tespit edilmiştir. Bu tespit için “MapBasic” coğrafi bilgi sistemleri yazılım editörü kullanılarak, adresteki cadde veya sokak bilgisi ile kapı numarası akıllı kodlar haline getirilmiş, kapı numaralarının ve sokak bilgisinin tutulduğu sayısal bina verisi ile eşleştirilmiştir. Buna bir örnek vermek gerekirse, Tablo 11’de üye bilgisi verisinin adres kolonunda herhangi bir şekilde mahalle bilgisi yer almamaktadır. Adres kolonunun cadde ve kapı numarası şeklinde ayrılması gerekmektedir (Tablo 12). Bu ayırım yapıldıktan sonra Şekil 34’de gösterildiği gibi bina bilgilerinin bulunduğu dosyadaki Kahramanmaraş Caddesi 57 numaralı binanın koordinatları Şekil 34’deki gibi eşleştirilmiştir. Bu eşleşmeden sonra gerçek yerinde konumlanan üye verisi mahallelere ait grafik veri ile karşılaştırıldığında hangi mahalleye ait olduğu tespit edilmiştir.

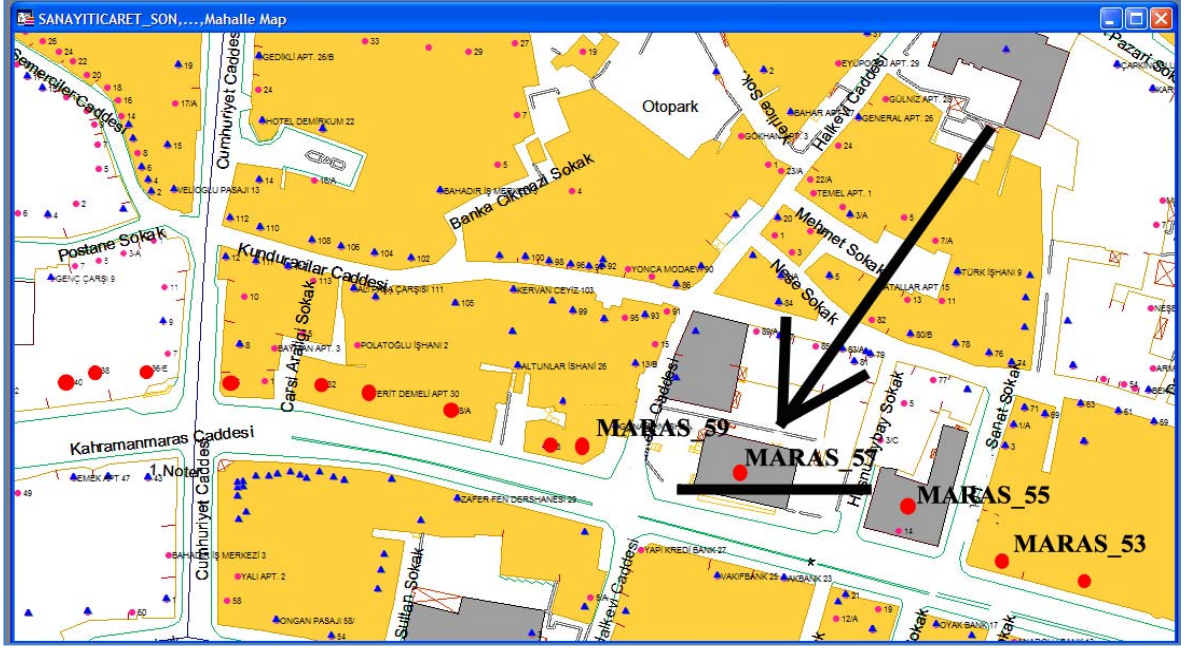
Tablo 11. Meslek odalarından alınan üye bilgisi örneği

TÜR	İSİM	ALTKOL	ANAKOL	ADRES	İŞLETME	ŞİRKET TÜRÜ
Banka	... Bankası Trabzon Şubesi	BANKALAR	BANKACILIK	K.MARAŞ Cad. No :57 61200 Trabzon	Faal	Anonim Şirket

Tablo 12. Adres kolonunun ayrılması ve verinin akıllı kodlaması

ADRES	CADDE SOKAK ADI	KAPI NO	AKILLI KOD	İŞLETME	ŞİRKET TÜRÜ
K.MARAŞ Cad. No :57 61200 Trabzon	KAHRAMANMARAS	57	MARAS_57	Faal	Anonim Şirket

Son olarak işyeri verisi, Ek 1’te verilen sınıflama kriterlerine göre, 17 kısım, 58 bölüm ve 267 sınıf olarak tasnif edilmiştir. Veritabanındaki mahalle bilgilerinden faydalanılarak, daha önce elde edilen mahalle ve belde idare sınırlarının bulunduğu sayısal altlık ile ilişkilendirilmiştir. Yorumlanabilmesi açısından, mahalle haritası üzerinde tematik gösterimler ve istatistiki hesaplamalar için coğrafi bilgi sistemi yazılımının yapısal sorgulama dili (SQL, Structured Querying Language) kullanılmıştır.

Şekil 34. Kapı numaraları ile eşleştirme işlemi

2.3. Çalışma Alanının Tespiti

Çalışma alanının tespitinde izlenen yöntem, daha önceden elde edilmiş (Aydın, 2001) bulgularla, bu çalışmada elde edilmiş olan bulguların karşılaştırılması sonucu Trabzon ve çevre beldelerdeki ticari eylemlerin mekansal değişimlerini tespit etmektir. Bu bölgelerdeki değişimin sayı ve tür bakımından ayrıntılı değerlendirilmesi bulgular kısmında yapılmıştır.

İlk olarak işyeri verilerinden merkezilik haritası çıkarılmıştır. Bunun için izlenen yöntem, her bir işleve ait lokasyon katsayılarının aşağıdaki formüle göre bulunması ve bu katsayıların her bir mahalle ve beldedeki o işleve ait işyeri sayısı ile çoğaltılmasıdır (Aydemir, 1977). Örneğin Tablo 13'te verilen işlev 1 için lokasyon katsayısı:

$$\text{Lokasyon Katsayısı} = \frac{1}{\text{İşleve Ait Toplam İşyeri Sayısı}} \times 100$$

$$\text{Lokasyon Katsayısı (1)} = \frac{1}{20} \times 100 = 5 \text{ tir.}$$

A yerleşmesindeki işlev 1'in merkezlilik indeksi, lokasyon katsayısının işyeri sayısı ile çarpımı ile bulunmaktadır. Buna göre Tablo 14'te görüldüğü gibi bu rakan 25'tir. Tüm işlevler için aynı işlemler uygulandığında, bir yerleşmenin merkezlilik indeks değeri işlevlerdeki değerlerin toplanması ile bulunur.

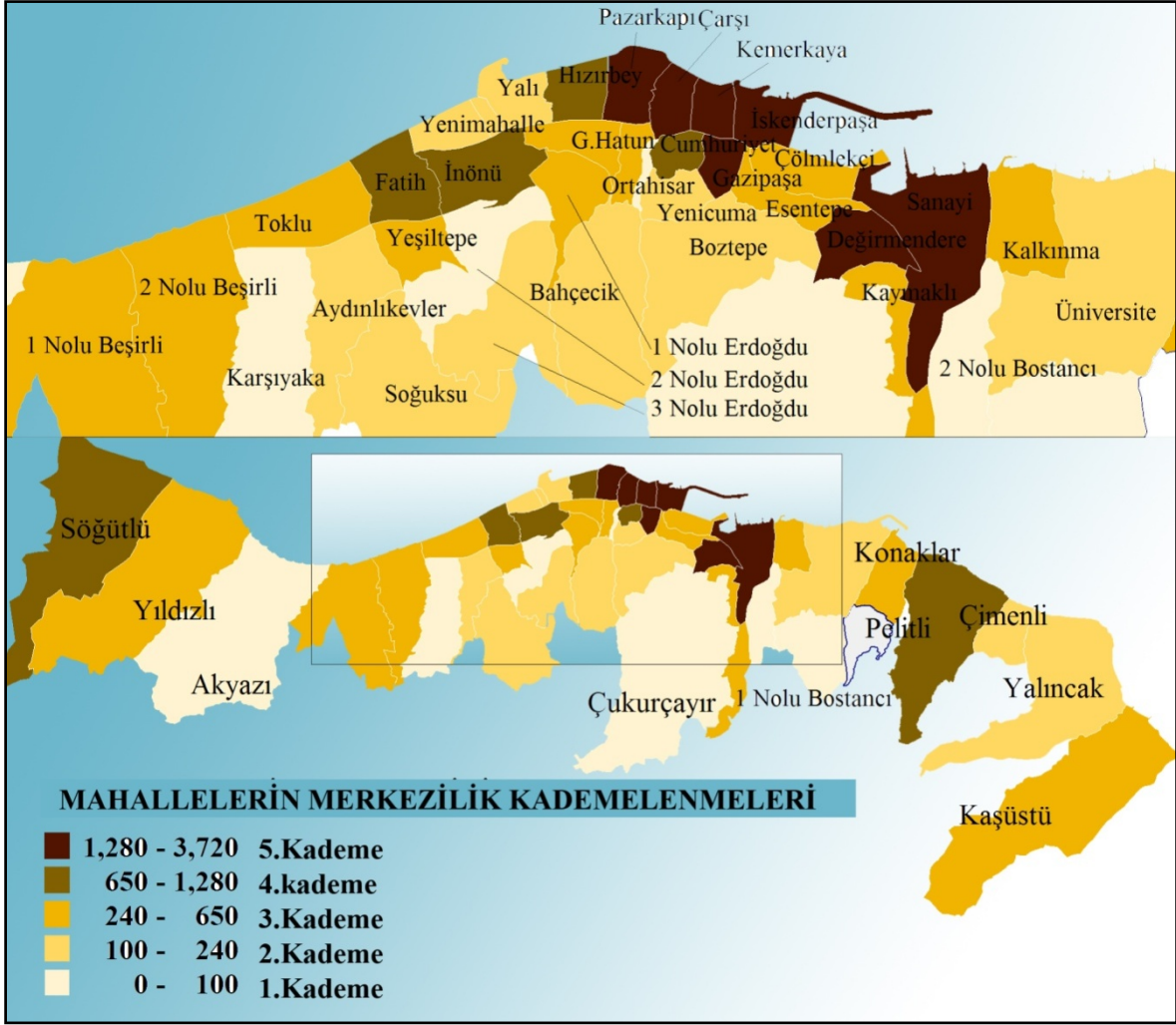
Tablo 13. İşlev dağılımı ve lokasyon katsayısı

Yerleşme	İşlev 1	İşlev 2	İşlev 3
A	5	10	2
B	4	4	3
C	6	6	2
D	5	5	3
Toplam	20	25	10
Lokasyon Katsayısı	5	4	10

Tablo 14. Merkezlilik indekslerinin üretilmesi

Yerleşme	İşlev 1	İşlev 2	İşlev 3	Merkezilik İndeksi
A	25	40	20	85
B	20	16	30	66
C	30	24	20	74
D	25	20	30	75
	100	100	100	

Bu çalışma kapsamında, elde edilen merkezlilik indekslerinden (Ek 4) oluşturulan yerleşme sıralamasına (Tablo 15) göre, yeni bir merkezlilik haritası üretilmiştir (Şekil 35). Aydın'ın 2001'de yaptığı çalışmada elde edilen merkezlilik haritasının çakıştırılması ile yeni bir sentez harita oluşturulmuştur (Şekil 36). Merkezilik kademelenmesindeki değişimi önceki çalışma ile karşılaştırabilmek için, kademe sayıları ve kademe aralıklarının belirlenmesindeki yöntem önceki çalışma ile aynı tutulmuştur. Buna göre Tablo 15'de verilen kademelenme aralıkları, doğal kırılmaların olduğu, yani bölümler arası farkların fazla, bölüm içi farkların az olduğu bir aralık tanımlaması şeklindedir.

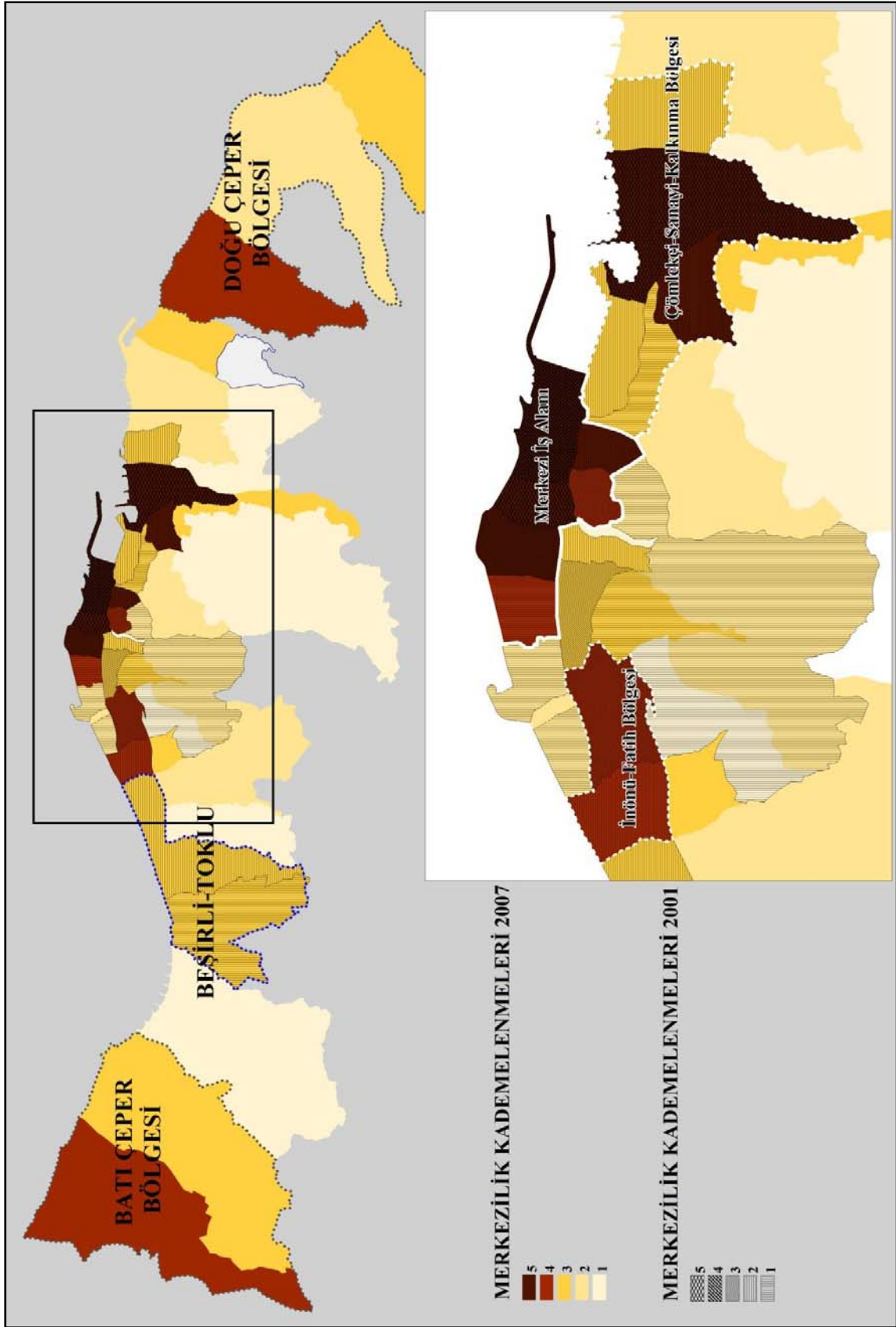
Şekil 35. Mahallelerin merkezilik kademelenmeleri

Karşılaştırmalı sentez haritasında (Şekil 34) görüldüğü üzere, çalışmada bulgularının tespit edileceği 6 bölge belirlenmiştir. Bu bölgeler ve belirlenme sebepleri ise şöyledir:

1. Söğütlü-Yıldızlı Bölgesi: Bu bölge merkezi iş alanından uzakta olmasına rağmen, Söğütlü Beldesi'nin merkezilik kademelenmesinin 4, Yıldızlı Beldesi'nin de 3 olmasından dolayı, ticaretin desantralizasyonunun gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespiti için seçilmiştir.

2. Pelitli-Kaşüstü Bölgesi : Bu bölgede Pelitli'nin merkezilik kademelenmesinin 4, Kaşüstü'nün 3 olması sebebiyle ticaretin desantralizasyonu olup olmadığını tespit etmek amacıyla seçilmiştir.

3. Beşirli-Toklu Bölgesi : 2 Nolu Beşirli'nin ve Toklu'nun 2. kademedan 3'e, 1 Nolu Beşirli'nin 1. kademedan 3'e geçmesi nedeniyle, bu bölgedeki işlevlerin değişimi ve dönüşümü incelenecektir.

Şekil 36. Merkezilik sıralamaları sentez haritası

4. İnönü-Fatih Bölgesi : Özellikle Fatih Mahallesi'nin 2. kademedan 4. kademeye geçmesi nedeniyle seçilmiştir.

5. Merkezi İş Alanı : 5. ve 4. kademe merkeziliği 3'ten 7'ye çıkması, Hızırbey ve Gazipaşa mahallelerinin kademelenmede üst sıralara çıkması nedeniyle seçilmiştir.

6. Çömlekçi-Sanayi-Kalkınma Bölgesi: Önceki çalışmada da merkeziliği kuvvetli olan Sanayi Mahallesi'nin bu etkisinin Değirmendere Mahallesi ile yayılması, Çömlekçi, Esentepe ve Kalkınma mahallelerinin 1 ve 2. kademedan 3. kademeye geçmeleri nedeniyle bu bölge seçilmiştir.

Tablo 15. Mahalle ve beldelerin merkezilik kademelenmesi

MAHALLE	MERKEZİLİK	KADEME
KEMERKAYA	3713.42	5
CARSI	2915.28	
DEGIRMENDERE	2122.25	
ISKENDERPASA	2005.85	
SANAYI	1537.03	
GAZIPASA	1360.46	
PAZARKAPI	1281.69	
CUMHURİYET	813.92	4
SOGUTLU BELDESİ	785.51	
PELİTLİ BELDESİ	767.52	
INONU	754.65	
FATİH	717.67	
HIZIRBEY	659.69	
2 NOLU BESİRLİ	522.00	3
COMLEKCI	515.24	
YILDIZLI BELDESİ	498.78	
KASUSTU BELDESİ	465.23	
GULBAHARHATUN	456.93	
TOKLU	448.59	
ESENTEPE	362.04	
KALKINMA	356.91	
YESİLTEPE	316.15	
KAYMAKLI	306.83	
ORTAHISAR	304.76	
1 NOLU BESİRLİ	297.67	
KONAKLAR	296.91	
1 NOLU ERDOĞDU	240.39	
YENİMAHALLE	171.53	2
YALINCAK BELDESİ	167.88	
BOZTEPE	161.97	
SOGUKSU	159.68	
YALI	158.91	
BAHCECIK	154.36	

Tablo 15'in devamı

MAHALLE	MERKEZİLİK	KADEME
3 NOLU ERDOGDU	145.95	2
KURTULUS	134.84	
UNIVERSITE	131.20	
YENICUMA	124.29	
AYDINLIKEVLER	122.24	
CIMENLI	101.34	
AKYAZI BELDESI	87.67	1
2 NOLU ERDOGDU	78.51	
KARSIYAKA	36.99	
CUKURCAYIR BELDESI	26.18	
2 NOLU BOSTANCI	8.16	
ZAFER	4.64	
1 NOLU BOSTANCI	0.29	

3. BULGULAR

Bölüm 2'den elde edilen sonuçlara dayanarak 6 bölgenin ticaret işlevinin mekansal yapısı incelenirken ekonomik faaliyetlerde yerleşme katsayısı kullanılmıştır. Yerleşme katsayısı, herhangi bir ekonomik eylem ya da kesimin birim alanda ne ölçüde yoğunlaştığını belirten katsayıdır (Kılınçaslan, 2002). 6 bölge için hangi sektörlerin yığılma gösterdiği bulgusunu elde etmek kadar, ticaret işlevinin kentteki genel bir portresinin çizilmesinde de bu katsayılardan yararlanılmıştır. Yerleşme katsayısı (Location Coefficient) aşağıdaki denklemle ifade edilir:

$$Q = \frac{e_i/e}{E_i/E}$$

e_i = Mahalledeki i işlevindeki işyeri sayısı

e = Mahalledeki toplam işyeri sayısı

E_i = Kentte i işlevindeki işyeri sayısı

E = Kentteki tüm işyeri sayısı

$Q < 1$ ise i sektöründeki faaliyet dağılımı o mahalle için tüm kent ortalamasının altında demektir. $Q = 1$ ise mahalle kent ortalamasına eşit dağılımdadır, $Q > 1$ ise i işlevi o mahallede kent ortalamasına nazaran daha fazla yığılma gösteriyor demektir. Tablo 13'te 17 sektör için mahalle ve beldeledeki yerleşme katsayıları, yerleşmelerin sektörel açıdan hangi sektörlerde çalışma alanı ortalamasının üzerinde yığıldığını göstermektedir. Çalışma alanının tümündeki yerleşim birimlerinden herhangi birisi için, bir sektörlerdeki yerleşme katsayısının fazla oluşu, o sektördeki işyeri sayısının (Tablo 17) yerleşim biriminde sayıca fazla olduğu anlamına gelmemektedir. Bu çalışmadan elde edilen tüm sınıfların yerleşme katsayıları Ek 5'te verilmiştir ve bu katsayılar bulguların ayrıntılandırılmasında kullanılmıştır.

Çalışmada elde edilecek bulgular iki başlık altındadır; tüm çalışma alanında işyerlerinin sektörel olarak dağılımları, belirlenen 6 bölgenin ticaret işlev yapısının. İlki için, sektörlerin tüm çalışma alanındaki portresi ayrı ayrı tespit edilmiştir. İkincisi için, bu tespitlerden yola çıkılarak, 6 bölgenin ticaretinin mekansal yayılımı ile ilgili bulgulara ulaşılmıştır. Tablo 16'da genel hali ile verilmiş yerleşim katsayılarından üretilen tematik haritalar aracılığıyla her bir sektörün mekansal yapısı ve kentin yapısal durumuna etkileri saptanmıştır.

Tablo 16. Sektörlere göre yerleşmelerdeki yığılma oranları

	TARIM	BALIKÇILIK	MADENCİLİK	İMALAT	ENERJİ	İNŞAAT	TİCARET	OTEL LOKANTA	ULAŞIM	FİNANS	BÜRO	KAMU	EĞİTİM	SAĞLIK	HİZMET	EV HİZMETİ	DİĞER
1 NOLU BESIRLI	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	0.6	1.3	1.0	0.4	1.2	1.9	0.0	0.0	0.0	0.9	3.5	0.0
1 NOLU BOSTANCI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.1	4.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
1 NOLU ERDOĞDU	4.5	2.4	0.0	1.2	0.0	1.3	1.2	0.6	0.4	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	0.7	0.0	0.0
2 NOLU BESIRLI	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0	1.1	1.2	0.6	0.2	0.3	1.5	0.0	0.6	1.6	1.4	0.0	6.9
2 NOLU BOSTANCI	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	1.2	1.1	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.3	0.0	0.0
2 NOLU ERDOĞDU	0.0	0.0	0.0	1.1	0.0	0.6	1.0	0.8	0.4	0.0	0.5	6.5	2.0	0.0	1.9	0.0	0.0
3 NOLU ERDOĞDU	0.0	0.0	0.0	0.8	0.0	1.2	1.1	0.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.7	1.6	0.0	0.0
AKYAZI BELDESİ	0.0	6.7	0.0	2.5	0.0	1.3	0.6	0.7	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.3	0.0	0.0
AYDINLIKEVLER	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	1.2	1.2	0.8	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0	4.2	1.4	0.0	0.0
BAHCECIK	0.0	0.0	0.0	1.4	0.0	0.5	1.1	1.5	0.0	0.5	0.6	0.0	0.0	0.0	0.8	0.0	0.0
BOZTEPE	0.0	1.6	0.0	0.5	0.0	0.6	1.3	1.2	0.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.8	0.0	0.0
CARSI	0.8	1.5	1.0	1.5	1.4	0.8	1.1	0.7	0.5	1.1	0.8	1.4	1.3	0.7	0.7	1.3	0.0
CIMENLI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.7	3.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
COMLEKCI	0.0	1.8	0.0	0.8	0.0	0.4	0.9	2.7	1.9	0.0	0.3	0.0	0.4	1.0	1.1	0.0	0.0
CUKURCA YIR	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0	2.5	1.1	0.8	0.0	0.0	0.0	0.0	8.8	0.0	0.0	0.0	0.0
CUMHURİYET	0.0	0.0	0.0	1.2	0.0	1.1	0.9	0.8	0.5	0.7	1.9	0.0	1.9	2.2	1.5	2.0	2.5
DEGIRMENDERE	0.0	0.0	0.0	0.8	4.3	1.1	1.1	1.0	1.5	1.5	0.7	0.5	0.5	0.0	0.5	1.0	0.0
ESENTEPE	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	1.3	1.1	0.9	0.9	1.2	0.6	0.0	1.2	0.0	0.7	0.0	0.0
FATİH	1.6	1.3	0.0	0.8	0.6	1.1	1.0	1.1	0.5	0.2	0.7	0.6	0.7	0.5	1.4	1.6	0.0
GAZİPASA	1.8	0.5	2.4	0.9	1.3	1.3	0.8	0.9	0.8	1.7	2.0	0.0	1.2	0.0	1.4	1.8	5.6
G.HATUN	3.3	0.0	0.0	1.4	0.0	0.7	1.0	1.1	0.3	1.1	1.1	2.4	1.1	3.8	0.9	1.1	2.1
HIZIRBEY	0.0	2.4	0.0	0.6	0.0	0.8	1.4	0.4	1.3	0.8	0.7	0.0	0.0	1.2	0.6	2.9	0.0
INONU	2.5	0.0	3.3	0.8	0.0	0.7	1.1	1.0	0.3	0.4	0.7	0.0	0.6	2.9	1.5	0.0	0.0
ISKENDERPASA	0.0	0.3	3.0	0.7	1.7	1.2	0.8	1.4	3.1	1.5	1.7	1.6	1.2	1.3	0.8	0.7	0.0
KALKINMA	0.0	1.4	0.0	0.7	0.0	0.8	1.0	1.5	0.0	0.6	0.6	0.0	0.5	0.0	1.5	0.0	9.4
KARSIYAKA	0.0	0.0	0.0	1.2	0.0	0.8	1.1	0.9	0.0	3.3	1.8	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0
KASUSTU	0.0	0.0	0.0	2.3	0.0	0.8	0.9	0.2	5.3	0.0	0.3	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	0.0
KAYMAKLI	0.0	0.0	0.0	1.2	3.2	1.7	1.0	0.2	3.3	0.5	0.8	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0
KEMERKAYA	0.6	0.2	0.8	0.7	0.9	1.3	1.0	0.7	0.8	2.3	1.7	1.8	2.2	2.5	1.1	1.0	2.0
KONAKLAR	0.0	2.3	0.0	0.9	0.0	0.9	0.8	1.9	1.1	0.0	0.5	0.0	0.0	0.0	1.5	0.0	0.0
KURTULUS	0.0	0.0	0.0	1.3	0.0	0.9	1.0	1.1	0.0	1.6	0.0	10.3	3.1	0.0	0.9	0.0	0.0
ORTAHISAR	0.0	0.0	0.0	0.9	0.0	2.0	0.9	0.9	0.0	0.0	1.6	3.6	1.6	0.0	0.8	1.6	0.0

Tablo 16'nın devamı

	TARIM	BALIKÇILIK	MADENCİLİK	İMALAT	ENERJİ	İNŞAAT	TİCARET	OTEL LOKANTA	ULAŞIM	FINANS	BÜRO	KAMU	EĞİTİM	SAĞLIK	HİZMET	EV HİZMETİ	DİĞER
PAZARKAPI	2.3	7.6	0.0	1.2	0.0	0.7	1.1	0.9	1.2	0.4	0.8	1.7	0.8	0.0	0.6	1.6	0.0
PELİTLİ	6.9	0.0	0.0	1.3	0.0	1.4	1.0	0.9	0.7	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.9	2.3	0.0
SANAYİ	0.0	0.0	6.9	1.5	4.5	0.8	0.7	1.8	2.2	1.0	0.8	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0
SOGUKSU	0.0	0.0	0.0	1.2	0.0	0.3	1.0	1.9	0.0	0.0	0.0	0.0	3.2	0.0	0.9	9.7	0.0
SOGUTLU	0.0	2.4	0.0	1.2	0.0	0.5	1.0	1.2	1.1	1.0	0.3	1.6	0.5	0.0	1.4	0.0	2.8
TOKLU	9.1	0.0	0.0	0.8	0.0	0.8	1.3	0.9	0.4	0.8	0.6	1.7	0.5	0.0	0.7	3.0	0.0
UNİVERSİTE	0.0	0.0	0.0	0.9	0.0	0.2	0.6	2.9	0.8	1.0	1.7	0.0	2.0	5.2	1.4	0.0	0.0
YALI	0.0	12.5	0.0	1.2	0.0	0.9	1.4	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0
YALINCAK	0.0	0.0	0.0	1.7	0.0	0.0	1.2	0.6	1.7	2.3	0.0	14.6	6.6	0.0	0.0	0.0	0.0
YENİCUMA	0.0	0.0	0.0	1.6	0.0	0.8	1.2	0.6	0.3	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.7	0.0	0.0
YENİMAHALLE	0.0	0.0	0.0	0.7	0.0	1.2	1.1	1.1	1.1	0.5	0.3	3.2	1.0	0.0	1.0	2.9	0.0
YESİLTEPE	0.0	5.7	0.0	1.0	0.0	1.0	1.0	1.0	0.5	1.2	1.3	0.0	2.3	3.0	1.0	0.0	0.0
YILDIZLI	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	0.2	1.1	1.3	0.4	1.1	0.0	0.0	1.0	2.7	1.5	0.0	0.0
ZAFER	0.0	0.0	0.0	0.7	0.0	0.0	1.6	0.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.9	0.0	0.0

Tablo 17. Sektörlere göre yerleşim birimlerinin işyeri sayıları

YERLEŞİM BİRİMİ	TARIM	BALIKÇILIK	MADENCİLİK	İMALAT	ENERJİ	İNŞAAT	TİCARET	OTEL LOKANTA	ULAŞIM	FINANS	BÜRO	KAMU	EĞİTİM	SAĞLIK	HİZMET	EV HİZMETİ	DİĞER
1 NOLU BESİRLİ	0	0	0	5	0	6	54	10	1	2	6	0	0	0	8	1	0
1 NOLU BOSTANCI	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1 NOLU ERDOĞDU	1	2	0	34	0	29	114	15	2	0	4	0	0	0	14	0	0
2 NOLU BESİRLİ	0	0	0	13	0	20	94	11	1	1	9	0	1	1	24	0	2
2 NOLU BOSTANCI	0	0	0	1	0	1	4	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0
2 NOLU ERDOĞDU	0	0	0	15	0	7	49	10	1	0	2	2	2	0	20	0	0
3 NOLU ERDOĞDU	0	0	0	17	0	20	83	17	0	0	0	0	0	1	25	0	0
AKYAZI BELDESİ	0	1	0	13	0	5	11	3	1	0	0	0	0	0	5	0	0
AYDINLIKEVLER	0	0	0	4	0	8	36	6	0	0	1	0	0	1	9	0	0
BAHCECIK	0	0	0	19	0	5	51	17	0	1	2	0	0	0	8	0	0
BOZTEPE	0	1	0	10	0	9	91	21	1	0	0	0	0	0	27	0	0
CARSI	1	7	1	245	5	106	603	96	16	24	36	5	15	3	82	5	0
CİMENLİ	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
COMLEKCI	0	2	0	29	0	11	112	86	13	0	3	0	1	1	30	0	0
CUKURCAYIR	0	0	0	1	0	3	6	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0

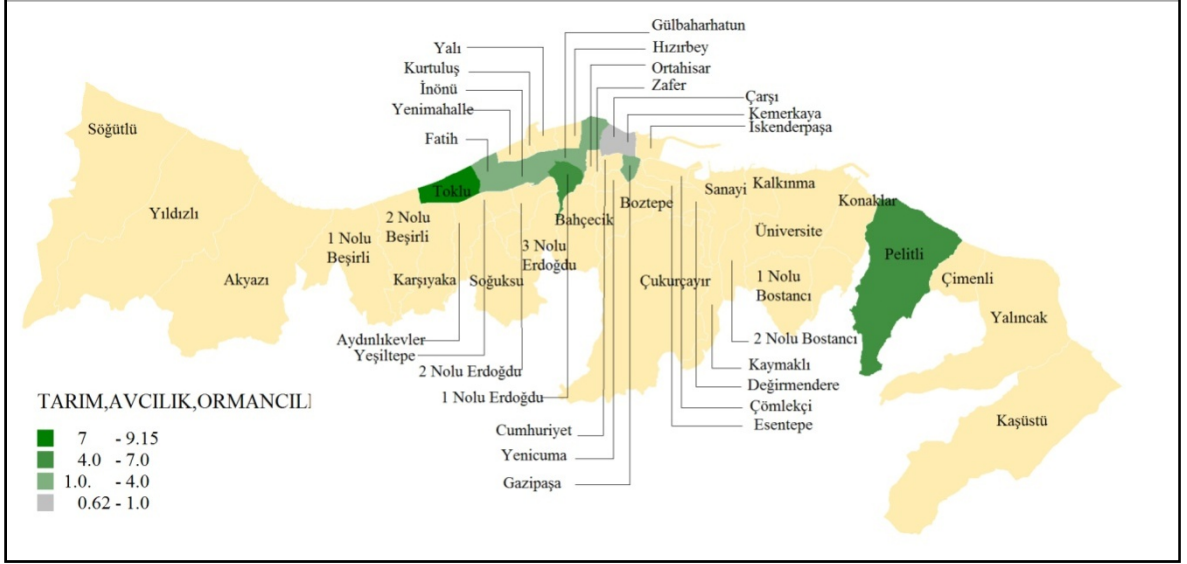
Tablo 17'nin devamı

YERLEŞİM BİRİMİ	TARIM	BALIKÇILIK	MADENCİLİK	İMALAT	ENERJİ	İNŞAAT	TİCARET	OTEL LOKANTA	ULAŞIM	FİNANS	BÜRO	KAMU	EĞİTİM	SAĞLIK	HİZMET	EV HİZMETİ	DİĞER
CUMHURİYET	0	0	0	77	0	53	189	42	6	6	32	0	9	4	69	3	2
DEĞİRMENDERE	0	0	0	72	8	76	343	73	24	18	15	1	3	0	34	2	0
ESENTEPE	0	0	0	12	0	12	46	9	2	2	2	0	1	0	6	0	0
FATİH	1	3	0	65	1	68	273	73	7	2	14	1	4	1	77	3	0
GAZİPASA	1	1	1	65	2	71	193	54	11	17	37	0	6	0	73	3	5
G.HATUN	1	0	0	53	0	22	127	34	2	6	11	2	3	4	25	1	1
HİZİRBEY	0	2	0	17	0	17	145	10	7	3	5	0	0	1	13	2	0
İNONU	1	0	1	40	0	29	194	44	3	3	9	0	2	4	56	0	0
İSKENDERPASA	0	1	2	79	4	102	316	136	64	23	49	4	10	4	67	2	0
KALKINMA	0	1	0	18	0	15	89	33	0	2	4	0	1	0	29	0	3
KARSIYAKA	0	0	0	8	0	4	24	5	0	3	3	0	0	0	3	0	0
KASUSTU	0	0	0	31	0	8	43	2	13	0	1	0	0	0	4	0	0
KAYMAKLI	0	0	0	18	1	19	52	3	9	1	3	0	0	0	7	0	0
KEMERKAYA	1	1	1	143	4	208	667	111	29	63	92	8	32	14	163	5	5
KONAKLAR	0	1	0	14	0	10	43	24	3	0	2	0	0	0	16	0	0
KURTULUS	0	0	0	6	0	3	15	4	0	1	0	1	1	0	3	0	0
ORTAHISAR	0	0	0	23	0	40	81	20	0	0	11	2	3	0	16	1	0
PAZARKAPI	1	12	0	64	0	28	213	41	12	3	11	2	3	0	23	2	0
PELİTLİ	2	0	0	47	0	41	129	28	5	2	0	0	0	0	24	2	0
SANAYİ	0	0	3	111	7	46	174	108	30	10	15	0	0	0	52	0	0
SOGUKSU	0	0	0	5	0	1	15	7	0	0	0	0	1	0	3	1	0
SOGUTLU	0	2	0	33	0	12	98	28	6	4	2	1	1	0	29	0	1
TOKLU	2	0	0	22	0	18	121	20	2	3	4	1	1	0	15	2	0
UNİVERSİTE	0	0	0	6	0	1	15	17	1	1	3	0	1	1	7	0	0
YALI	0	5	0	16	0	10	66	6	0	0	0	0	0	0	2	0	0
YALINCAK	0	0	0	11	0	0	25	3	2	2	0	2	3	0	0	0	0
YENİCUMA	0	0	0	28	0	10	72	9	1	0	1	0	0	0	9	0	0
YENİMAHALLE	0	0	0	10	0	13	55	13	3	1	1	1	1	0	10	1	0
YESİLTEPE	0	2	0	12	0	9	40	10	1	2	4	0	2	1	9	0	0
YILDIZLI	0	0	0	14	0	2	52	15	1	2	0	0	1	1	15	0	0
ZAFER	0	0	0	1	0	0	8	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0
TOPLAM	12	44	9	1527	32	1178	5233	1279	280	208	394	33	109	42	1113	36	19

3.1. Tüm Sektörlerin Çalışma Alanındaki Dağılımları

Tarım, avcılık ve ormancılık ile ilgili faaliyetler, bölüm 1.5.2.3.'te belirtilmiş olduğu üzere, bu sektöre istihdam edilen kişi sayısının sürekli azalması ve tüm istihdama oranının da düşük olması nedeniyle işlev çeşitliliği bakımından da az olduğu gibi, işyeri sayısı bakımından da azdır (Tablo 17). Kent merkezindeki yığılmalar avcılık ile ilgili hizmetler ve besicilik ile ilgili hizmet sunan işyerlerini, Toklu Mahallesi'ndeki yüksek yerleşme

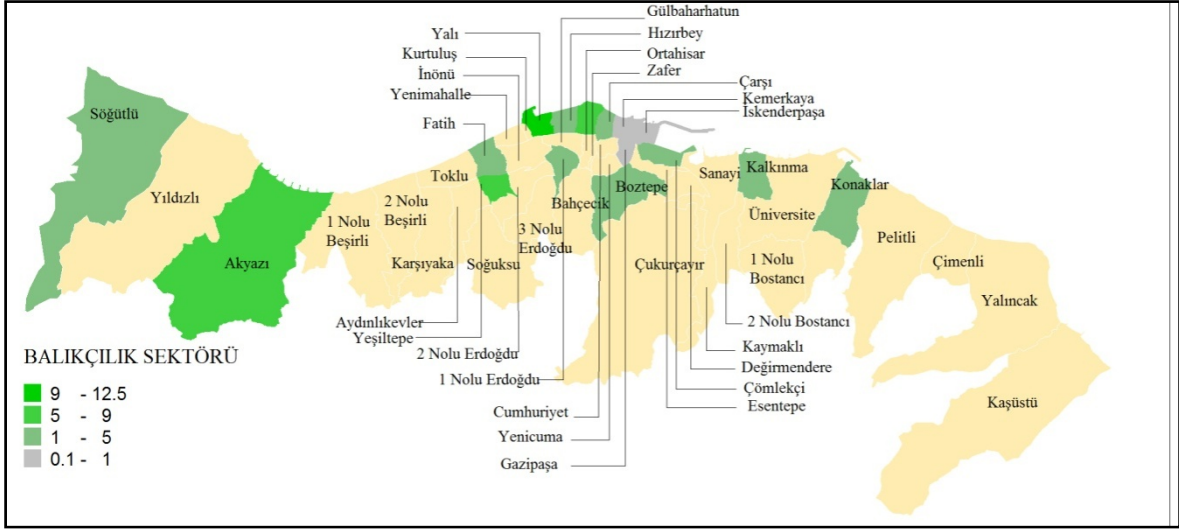
katsayısı hayvancılıkla ilgili faaliyet gösteren firmaları, Pelitli Beldesi'ndeki yığılma da av ürünleri ve besiciliğinin yer seçtiğini göstermektedir (Şekil 37).

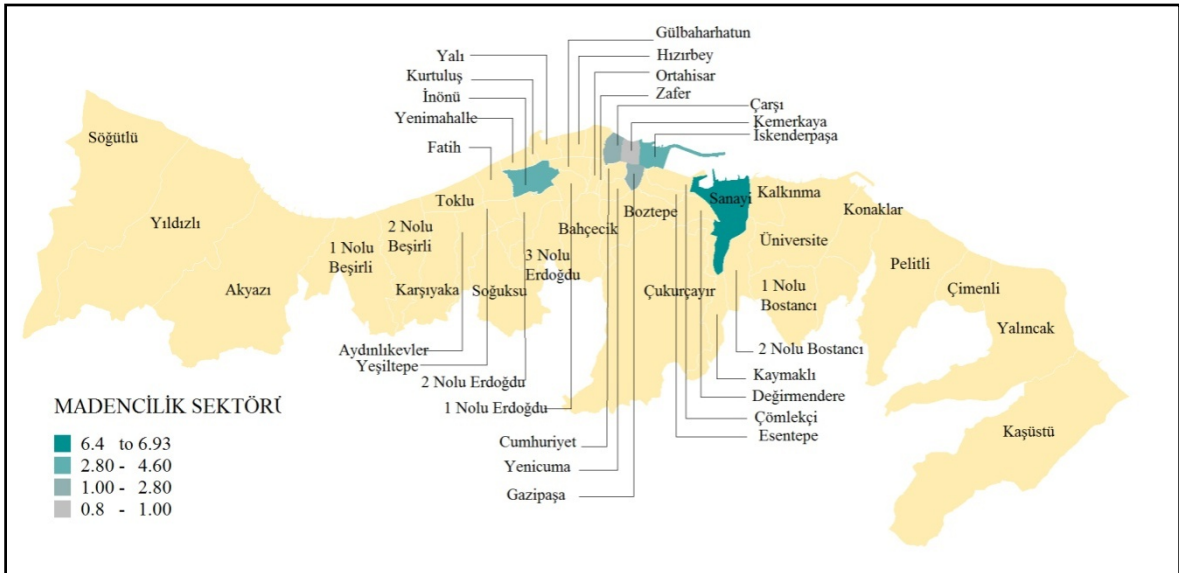
Şekil 37. Tarım, avcılık, ormancılık faaliyetleri

Trabzon'un bir kıyı kenti olmasından dolayı balıkçılık sektöründe faaliyet göstermektedir. Bu sektördeki işyerleri genellikle deniz kıyısına komşuluğu olan yerleşim birimlerindedirler. Yalı ve Pazarkapı mahallelerinin tarihsel süreç içinde geleneksel deniz balıkçılığının yapıldığı ve ürünün pazara sunulduğu yerler olması nedeniyle bu alanlarda ihtisaslaşma daha fazladır. Bunun yanısıra deniz ürünlerinin karaya çıkartıldığı ulaşım altyapılarının olduğu mahallelerde yığılma yaşanmaktadır (Şekil 38). Bu sektördeki işyerlerinin sayılarına bakılacak olursa, Pazarkapı ve Çarşı mahallelerinin görece fazla olduğu, bunun da yakalanan balığın pazara sürüldüğü yerler olmalarından kaynaklandığı gözlemlenmektedir (Tablo 17).

Madencilik üzerine faaliyet gösteren firmalar bu faaliyet kolunun yönetim ve idare merkezleridir. Tüm işyerleri içinde sayıca çok azdır. Merkezi iş alanı ve Sanayi mahallesinde yer seçmişlerdir (Şekil 39)

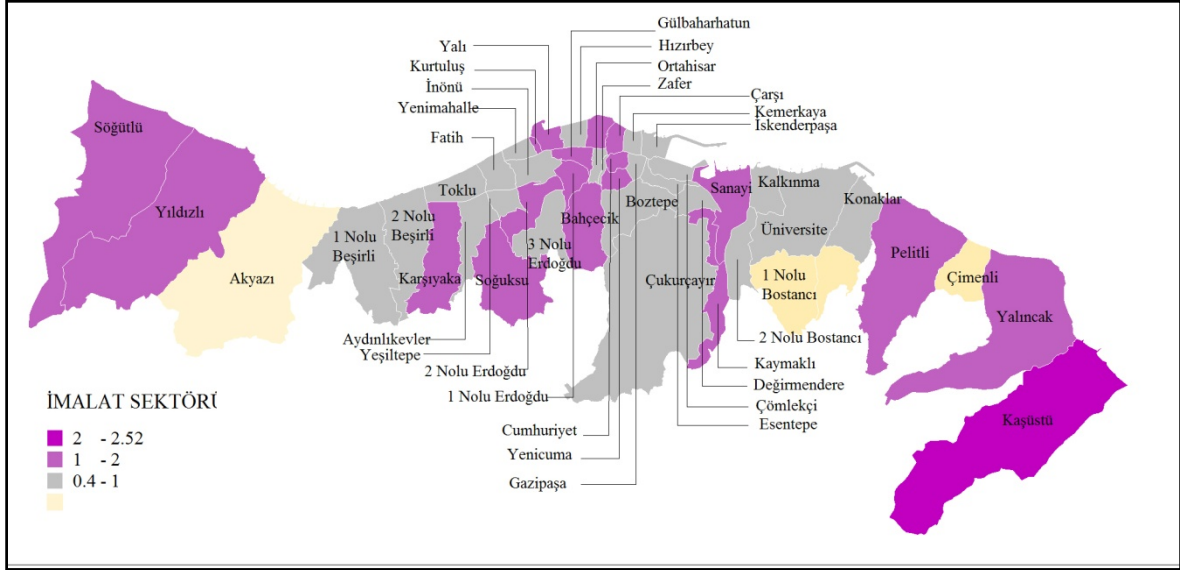
Şekil 38. Balıkçılık faaliyetleri

Şekil 39. Madencilik sektörü

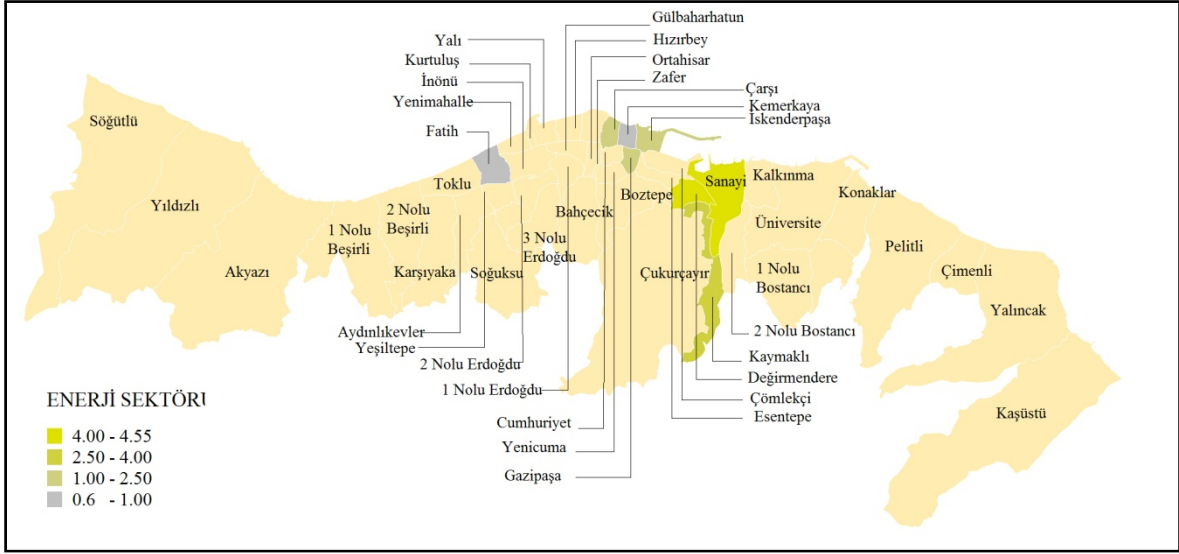
İmalat sektöründeki işyerleri sayısı ticaretten sonra 2. sırada gelmektedir (Tablo 17). Kentin tüm mahallelerine ve beldelerin tümüne yayılmış halde bulunmaktadır. Bunda mobilya üretiminin, tekstil atelyelerinin, gıda imalatına yönelik işletmelerin çalışma alanının tümüne yayılmasının payı büyüktür. Kaşüstü Beldesi'ndeki katsayı yüksekliği mobilya üretiminde ihtisaslaşmış üretim alanlarının fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Tablo 14'teki işyeri sayılarına bakılacak olduğunda, Çarşı ve Kemer kaya mahallelerindeki işyeri sayısının fazlalılığı, deri, ayakkabı, tekstil ve gıda imalatında faaliyet gösteren işletmelerinin burda yığıldıklarını göstermektedir. Fakat imalat sektörü bu mahallelerde

çalışma alanı ortalamasının altında kalmaktadır. Sanayi Mahallesi'nde küçük sanayinin yerseçiminden kaynaklı bir yığılma vardır. Doğu ve batı çeperindeki beldelerin de yerleşme katsayılarının yüksekliği, işyeri sayılarının fazla olmamalarına rağmen, mobilya üretimi, gıda maddeleri üretimi gibi imalatların sayıca nispeten yüksek olmalarından kaynaklanmaktadır (Şekil 40).

Tablo 40. İmalat sektörü

Enerji sektöründe faaliyet gösteren firmaların hepsi elektrik enerjisi üretimine yönelik destek hizmetlerinin sunulduğu firmalardır. Merkezi iş alanı ile, küçük sanayi alanlarında yığılma eğilimleri vardır (Şekil 41). Fatih ve Çarşı mahallelerinde yerleşmiş olan firmalar elektrik dağıtımına yönelik hizmet veren taahhüt işini yapan firmadır ve katsayıları herhangi bir yığılma ya da ihtisaslaşma olmadığını göstermektedir. Kısaca elektrik enerjisine yönelik uzmanlaşmış firmalar, merkezi iş alanı ve küçük sanayi alanında yer seçme eğilimindedir.

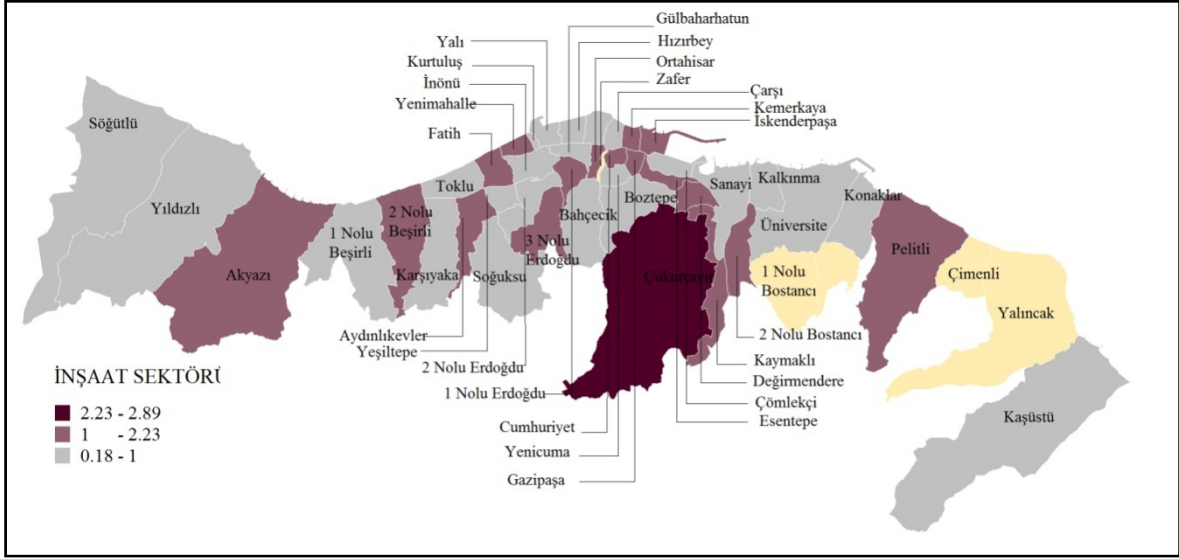

Şekil 41. Enerji sektörü

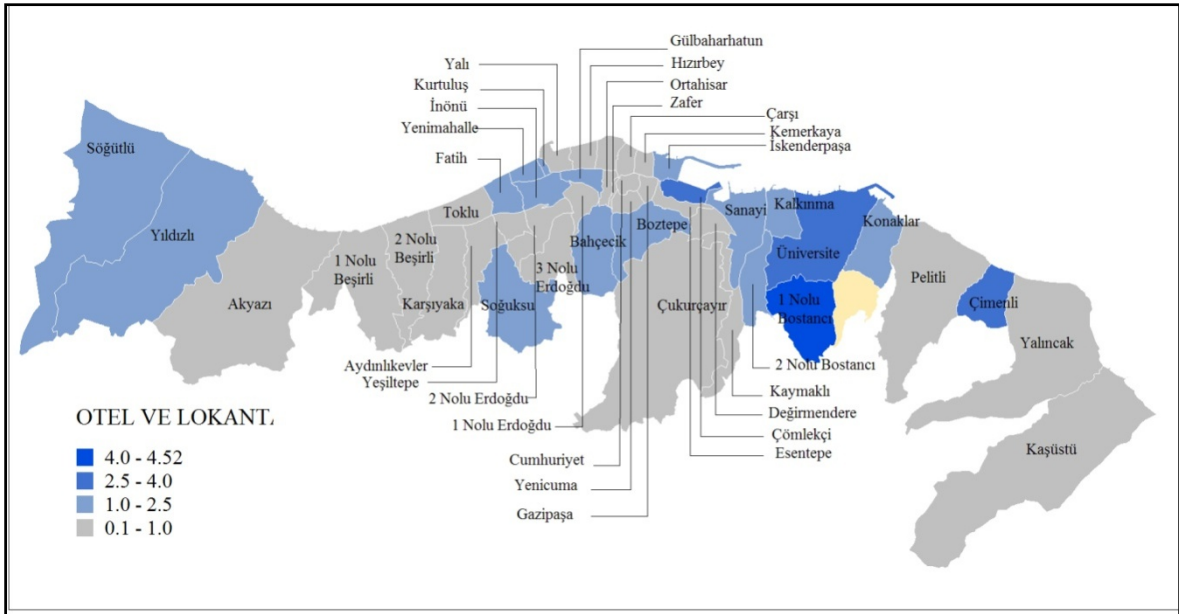
Tablo 17’de görüldüğü üzere, çalışma alanındaki işyeri sayıları bakımından toplam işyeri sayısına oranı fazla olan inşaat sektörü, kentteki baskın sektörlerden biridir. Çukurçayır Beldesi’ndeki ihtisaslaşma eğilimi, beldenin işyeri sayısının az olmasından ve inşaat sektöründeki payının fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Ortahisar Mahallesi’nde inşaat sektöründeki yerleşme katsayısının çalışma alanı ortalamasından fazla olması, binaların elektrik aksamlarını taahhüt eden ve normal inşaat yapım işlerini taahhüt eden firmaların yığılma eğilimlerinden kaynaklanmaktadır. Akyazı’nın da yerleşme katsayısının fazlalığı Çukurçayır Beldesi’ndeki gibi firma sayısının azlığından kaynaklanmaktadır. İnşaat taahhüt eden firmaların merkezi iş alanında, inşaatı destekleyici hizmetler veren sıhhi tesisat, elektrik tesisatı, boya, sıva, yer ve duvar döşemeleri firmalarının ise çalışma alanının tümüne yayıldıkları gözlemlenmektedir. Bu karakterde bir dağılıma dekorasyonculuk, yani kartonpiyer ve boya işleri yapan firmalar örnek gösterilebilir. 2 Nolu Beşirli ve Aydınlıköveler mahallelerinde taahhüt işleri, 3 Nolu Erdoğan ve Fatih mahallelerinde ise tesisat işleri yönünde yığılmalar bulunmaktadır (Şekil 42).

Otel ve lokanta sektöründe eylemlerini sürdüren firmaların çalışma alanı içindeki birimlerdeki yerleşme katsayılarına göre (Şekil 43), 1 Nolu Bostancı Mahallesi’nin yüksek değeri çok az sayıdaki işyerinden bir tanesinin yurt olmasından kaynaklanmaktadır. Üniversite Mahallesi’ndeki yüksek katsayı yine öğrenci yurtları, Çimenli Mahallesi’ndeki katsayı yüksekliği de otel nedeniyle. Kalkınma, 2 Nolu Bostancı ve Söğütü yerleşmeleri de öğrenci yurtları nedeniyle yığılmanın yaşandığı mahallelerdir.

İskenderpaşa, Çömlekçi, Sanayi ve Söğütli yerleşim birimlerinde ise otelcilik faaliyetleri nedeniyle yığılma yaşanmaktadır. Soğuksu Mahallesi de lokantacılık faaliyetleri nedeniyle yüksek katsayıya sahiptir. Kahvehane sayısının fazlalığı nedeniyle Bahçecik ve Boztepe mahalleleri, yeme içme yerleri nedeniyle de Fatih, Gülbaharhatun, İnönü ve Yenimahalle yüksek katsayı oranlarına sahiptir.

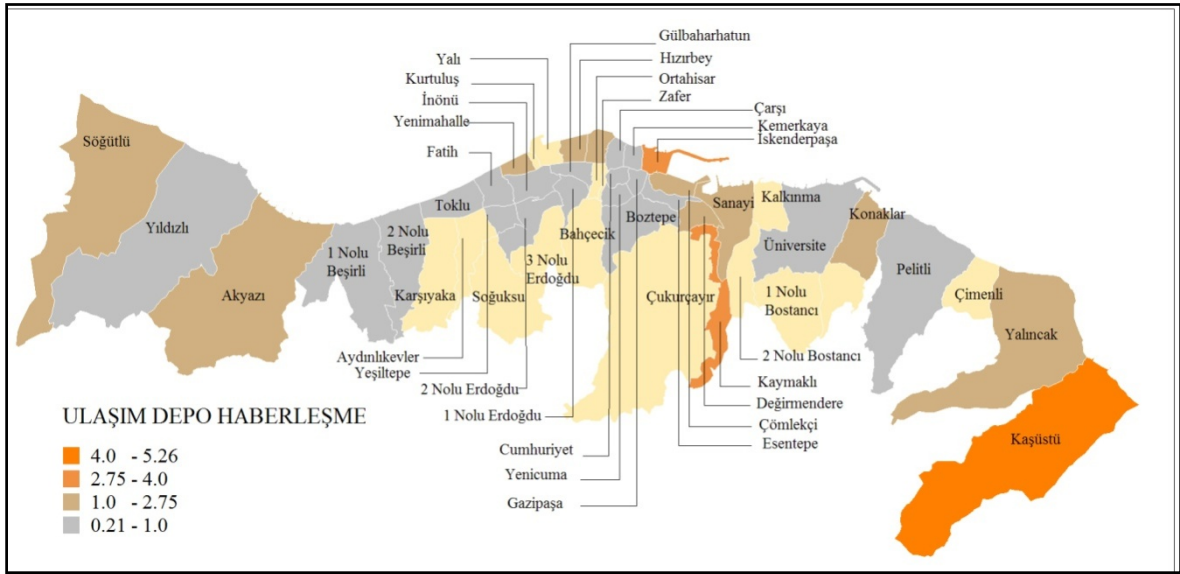

Şekil 42. İnşaat sektörü

Şekil 43. Otel ve lokanta sektörü

Ulaşım, Depolama ve Haberleşme sektöründeki yerleşme katsayılarının dağılımlarına bakılacak olursa (Şekil 44), en yüksek katsayı Kaşüstü Beldesi'ndedir ve nakliye firmalarının sayısının beldedeki toplam firma sayısına oranı çalışma alanındaki ortalamadan fazla olmasından kaynaklanmaktadır. İskenderpaşa Mahallesi kara, hava ve deniz ulaşımına hizmet eden acenteler, Kaymaklı da lojistik hizmeti sağlayan firmalar ve nakliyeciler nedeniyle yığılma katsayısının yüksek olduğu mahallelerdir.

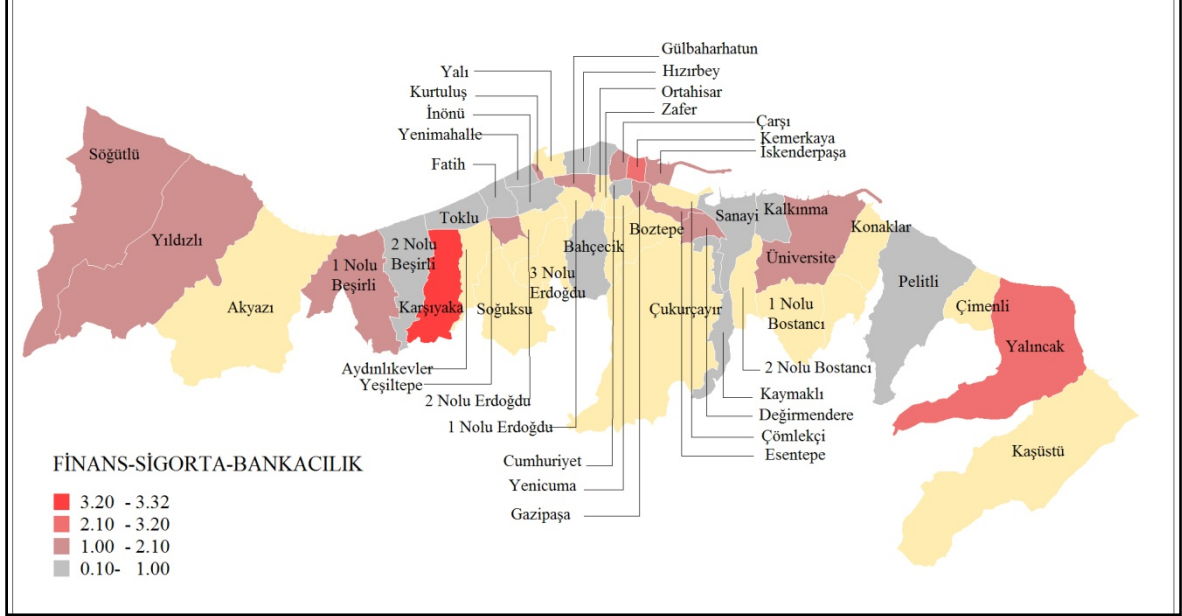

Şekil 44. Ulaşım depolama ve haberleşme sektörü

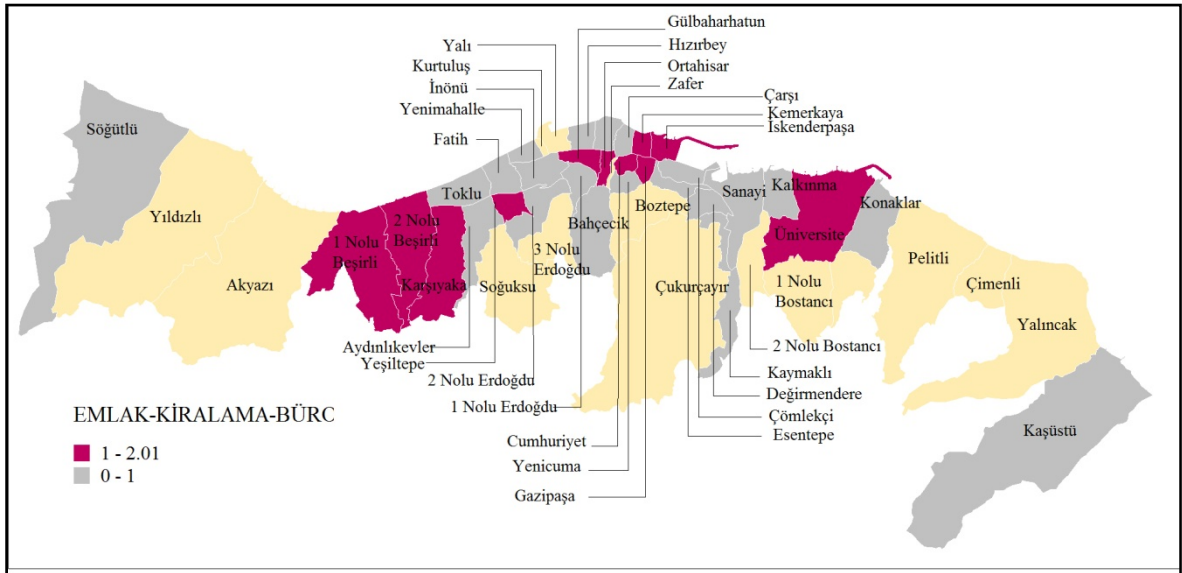
Finans, sigortacılık ve bankacılık gibi hizmetlerin sunulduğu sektörde en çok işyeri merkezi iş alanında bulunmaktadır (Tablo 17). Merkezi iş alanındaki Kemer kaya Mahallesi finans sektörü açısından yığılmanın yaşandığı mahalledir, onu kendisine komşu olan İskenderpaşa ve Çarşı mahalleleri izlemektedir. Karşıyaka Mahallesi'ndeki ve Yalıncağ Beldesi'ndeki yüksek katsayı değeri, konut alanı olmasına rağmen burda yer seçen sigorta firmaları nedeniyledir. 1 Nolu Beşirli, Yeşiltepe, Gülbaharhatun ve Üniversite mahallelerindeki yüksek katsayı değerleri de bu mahallelerde sürdürülen bankacılık faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır. Söğütü, Yıldızlı, Değirmendere ve Esentepe yerleşim birimlerindeki sigortacılık faaliyetleri nedeniyle de ihtisaslaşma söz konusudur (Şekil 45).

Emlakçılık, mühendislik hizmetleri, araç kiralama, reklamcılık gibi büro faaliyetlerinin yürütüldüğü sınıfta ise yığılmalar merkezi iş alanı odaklıdır. Üniversite Mahallesi'ndeki yüksek oran, KOSGEB'in bünyesinde bulunan mühendislik hizmeti veren firmalardır. 1 ve

2 Nolu Beşirli, Karşıyaka ve Yeşiltepe mahallelerinde mühendislik ve gayrimenkul hizmetleri bu birimlerdeki katsayı yüksekliğinin nedenidir (Şekil 46).

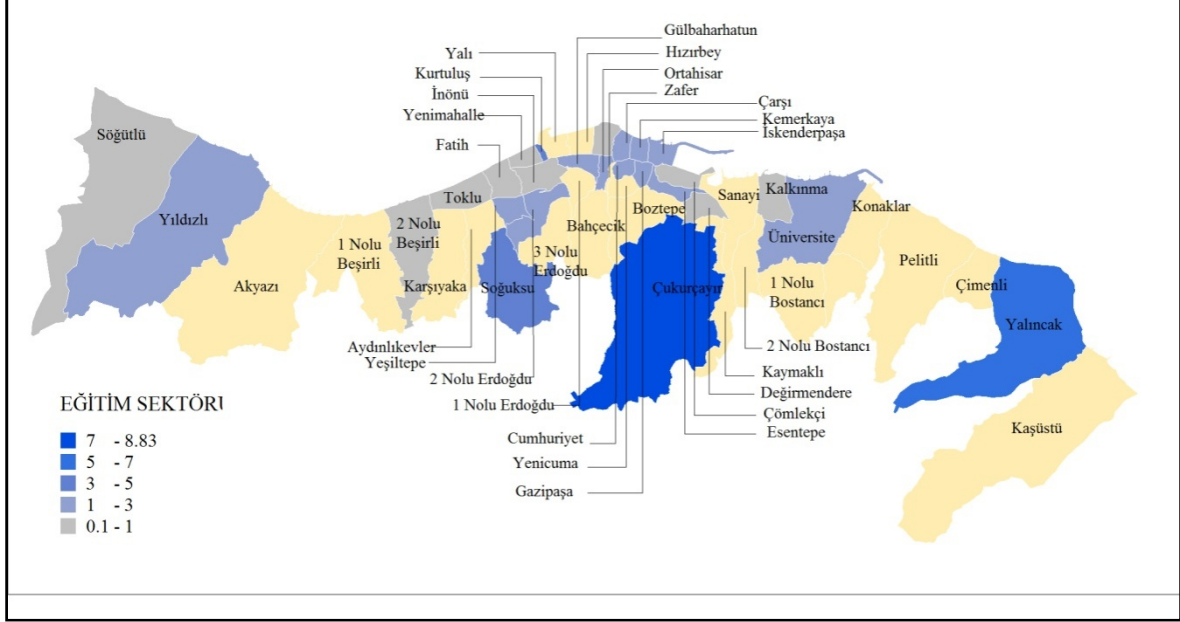
Şekil 45. Finans sektörü

Şekil 46. Büro faaliyetleri

Eğitime yönelik hizmet veren firmaların büyük bir kısmı merkezi iş alanındadır (Tablo 18). Merkezi iş alanı mahallelerinin tümü, bu sektörde faaliyet gösteren işletmelere tüm çalışma alanı ortalamasından daha yüksek oranda sahiptir (Şekil 47). Çukurçayır, Yıldızlı,

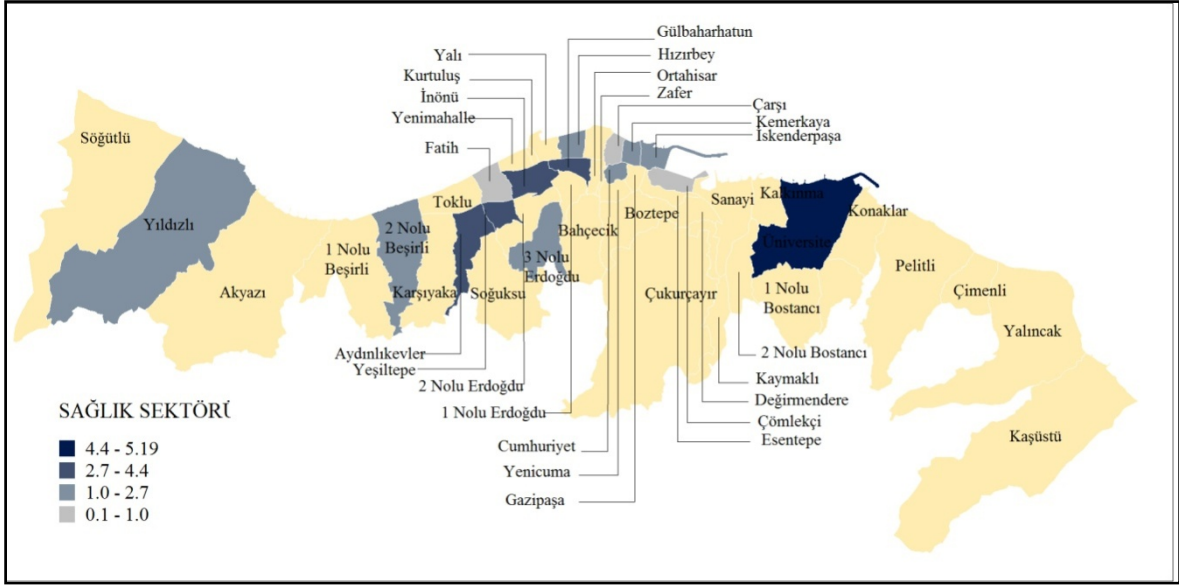
Sögütlü, Yalınca beldeleri ile Trabzon'daki mahallelerdeki yüksek oranlar özel okul, kreş gibi özel eğitim kurumlarından kaynaklanmaktadır.

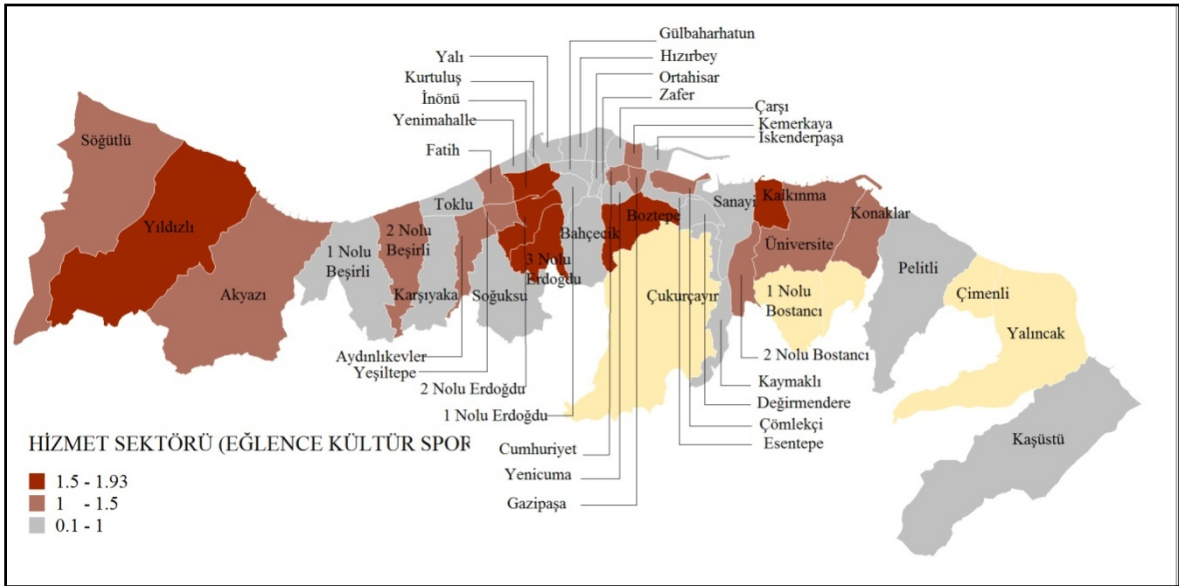
Şekil 47. Eğitim sektörü

Sağlığa yönelik hizmet veren firmaların içeriğinde, özel sağlık hizmeti veren kuruluşlar, ilaç dağıtımına yönelik firmalar, görüntüleme merkezleri ve çevre sağlığına yönelik hizmet veren firmalardır. Şekil 48'te görüldüğü üzere Üniversite, İnönü ve Gülbaharhatun mahalleleri ve Yıldızt Beldesi'nde özel sağlık hizmeti, merkezi iş alanında özel poliklinikler, özel hastane ve labaratuvar hizmetleri, 2 Nolu Beşirli ve Aydınlikevler mahallelerinde de ilaç dağıtımına yönelik hizmet veren firmalardan kaynaklı olarak yerleşme katsayıları yüksektir.

Eğlence, dinlenme, kültür ve spor faaliyetlerini yürüten işyerleri, konut alanlarına yönelik hizmet veren spor işletmeleri, turizm ve rekreasyon olanaklarının sunulduğu çay bahçeleri ve kafeler, sinemalar, tiyatrolar ve fuarcılık hizmetleri firmalardır. Diğer hizmet sınıfına giren işyerleri, berber ve kuaförler, kuru temizlemeciler, hamam ve sauna gibi kişisel bakım hizmeti sunan yerler ve herhangi bir sınıfa girmeyen hizmet sunan işletmelerdir. Şekil 49'da görüldüğü üzere Üniversite ve Sögütlü yerleşmeleri üniversiteden dolayı yüksek yerleşme katsayısı oranına sahiptir. Halı saha hizmeti veren işletmelerin de yer seçtiği noktalara göre buldukları yerleşmenin katsayısını yükseltmektedirler.

Şekil 48. Sağlık sektörü

Şekil 49. Diğer hizmet, eğlence, kültür ve spor faaliyetleri

Ticaret işlevinin çalışma alanındaki mekansal dağılımlarını incelemek ve bunu ayrıntılandırmak için sektörde faaliyet gösteren işyerleri üç gruba ayrılmıştır. Bu sınıflama Ek 1’te gösterilen Avrupa Topluluğu’nda Ekonomik Faaliyetlerin Sınıflama Listesi’ndeki şekliyle yapılmıştır. Bu üç grubun çalışma alanında tespit edilmiş faaliyet kolları Tablo 18’te gösterilmiştir. Buna göre ticaret, toptan, perakende ve otomotiv sektörü olarak üç kısımda incelenmiştir.

Tablo 18. Çalışma alanında faaliyet gösteren ticaret sınıfları

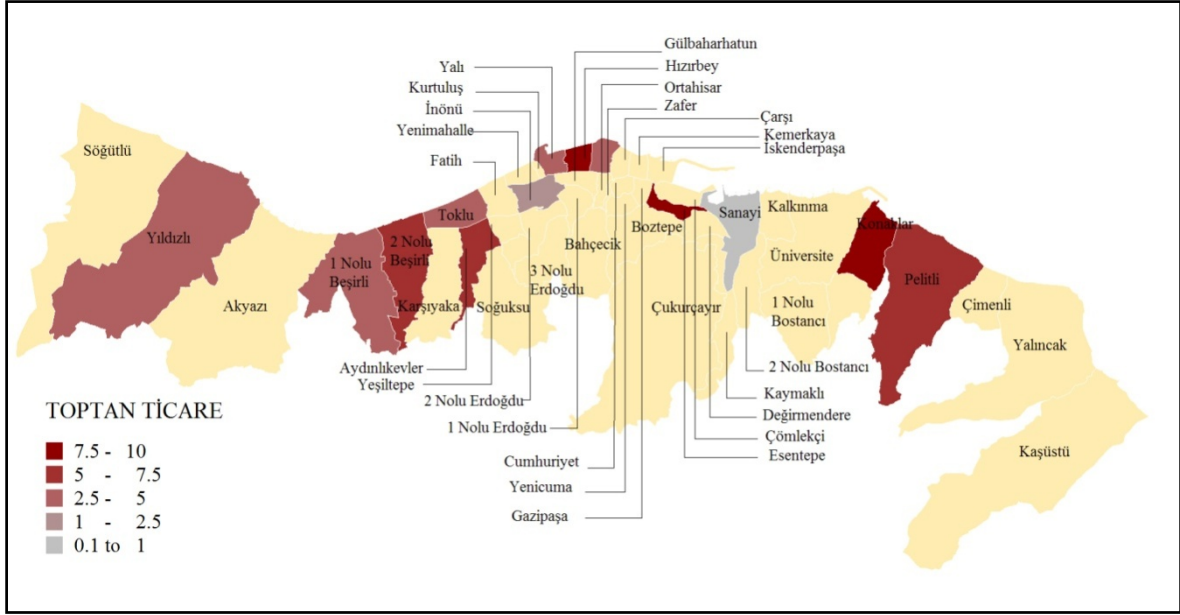
BÖLÜM	SINIF
OTOMOTİV	Motorlu taşıtların satışı
	Motorlu taşıtların bakım ve onarımı
	Motorlu taşıtların parça ve aksesuarlarının satışı
	Motorlu taşıt yakıtının perakende satışı
TOPTAN	Yakıt, maden cevheri, metal ile endüstriyel ve teknik kimyasal maddelerin satışı ile ilgili araçlar
	Kereste ve inşaat malzemelerinin satışı ile ilgili araçlar
	Makine, sanayi donanımı, deniz ve hava taşıtlarının satışı ile ilgili araçlar
	Mobilya, ev eşyası, madeni eşya ve hırdavat satışı ile ilgili araçlar
	Dokuma, giyecek, ayakkabı ve deri eşya satışı ile ilgili araçlar
	Gıda ürünleri, içecek ve tütün satışı ile ilgili araçlar
	Belirli malların satışında uzmanlaşmış, başka yerde sınıflandırılmamış ürün ve ürün grupları ile ilgili aracılık
	Tahıl, tohum ve hayvan yemi toptan ticareti
	Sebze ve meyve toptan ticareti
	Et ve et ürünleri toptan ticareti
	Süt ürünleri, yumurta ve yenilebilir yağların toptan ticareti
	Alkollü ve alkolsüz içecek toptan ticareti
	Tütün ürünleri toptan ticareti
	Şeker, çikolata ve şekerleme toptan ticareti
	Kahve, çay, kakao ve baharat toptan ticareti
	Çeşitli gıda, içecek ve tütün ürünlerinin toptan ticareti (belli bir konuda uzmanlaşmamış)
	Tekstil ürünleri toptan ticareti
	Giyim ve ayakkabı toptan ticareti
	Elektrikli ev cihazları ile radyo ve televizyon toptan ticareti
	Porselen, cam eşya, duvar kağıdı ve temizlik malzemeleri toptan ticareti
	Parfüm ve kozmetik ürünleri toptan ticareti
	Eczacılık malzemeleri toptan ticareti
	Diğer ev eşyaları ve kişisel eşyaların toptan ticareti
	Katı, sıvı ve gaz yakıtlar ile ilgili ürünlerin toptan ticareti
	Ağaç ürünleri ve inşaat malzemeleri ile sıhhi teçhizat toptan ticareti
	Hırdavat, su ve ısıtma teçhizatı toptan ticareti
	Kimyasal maddelerin toptan ticareti
	Diğer ara malların toptan ticareti
	Atık ve hurda toptan ticareti
	Büro makineleri ve malzemeleri toptan ticareti
	Sanayi, ticaret ve denizcilikte kullanılan diğer makinelerin toptan ticareti
	Tarımsal makine ve aksesuarları toptan ticareti (traktörler dahil)
	Diğer toptan ticaret
	PERAKENDE
Cep Telefonu	
DVD ve Video Satış, kiralama	
Çiçekçi	
Kuyumcu	
Belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalarda gıda içecek ve tütün ağırlıklı perakende ticaret	
Belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalarda diğer perakende ticaret	

Tablo 18'in devamı

BÖLÜM	SINIF
PERAKENDE	Taze sebze ve meyve perakende ticareti
	Et ve et ürünleri perakende ticareti
	Balık, kabuklu ve yumuşakçaların perakende ticareti
	Ekmek, kek ve unlu mamüller ile şekerleme perakende ticareti
	Alkollü ve alkolsüz içeceklerin perakende ticareti
	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki diğer gıda, içecek ve tütün perakende ticareti
	Eczacılık ürünleri perakende ticareti
	Tıbbi ve ortopedik aletlerin perakende ticareti
	Kozmetik, parfümeri ve tuvalet malzemelerinin perakende ticareti
	Tekstil ürünleri perakende ticareti
	Giyim eşyası perakende ticareti
	Ayakkabı ve deri eşya perakende ticareti
	Mobilya ve aydınlatma donanımı ile başka yerde sınıflandırılmamış ev eşyaları perakende ticareti
	Elektrikli ev cihazları ile radyo ve televizyon perakende ticareti
	Hırdavat, boya ve cam perakende ticareti
	Kitap, gazete ve dergi ile kırtasiye malzemelerinin perakende ticareti
	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki diğer perakende ticaret
	Pazarlarda, sergilerde veya seyyar olarak yapılan perakende ticaret
	Elektrikli ev eşyalarının tamiri
Saat ve mücevher tamiri	
Başka yerde sınıflandırılmamış tamirler	

Toptan ticaretin tüm alanda dağılımına bakılacak olursa (Şekil 50), Hızırbey ve Konaklar mahallelerinde yerleşme katsayılarının fazla olduğu görülmektedir. Hızırbey Mahallesi sebze ve meyve toptancı hali ile balık halinin bulunduğu mahalledir. Konaklar'daki yerleşme katsayısı büyüklüğü az sayıdaki işyerine göre fazla oranda yiyecek içecek toptancısının bulunmasından kaynaklanmaktadır. Pazarkapı Mahallesi gıda toptancılarının tarihsel süreçte de yığıldığı bir yerleşmedir. Yalı Mahallesi'ndeki yığılma içecek, ağaç ürünleri ve kozmetik ürünleri toptancılarından kaynaklanmaktadır. Aydınlikevler Mahallesi süt ürünleri ve ilaç depoları nedeniyle, 2 Nolu Beşirli tütün, gıda ve kimyevi madde nedeniyle, 1 Nolu Beşirli ağaç ürünleri, kimyevi madde ve paketlenmiş çay toptancısı nedeniyle, Yıldızlı tarım makineleri, tekstil, içecek ve tohum toptancıları yüksek yerleşme katsayısına sahiptir (Tablo 19).

Otomotiv sektöründe faaliyet gösteren ticari işletmelerde akaryakıt istasyonları sayılmayacak olursa, otomobil galerileri 1 ve 2 Nolu Beşirli, 3 Nolu Erdoğan, Değirmendere, Pelitli, Sanayi, Söğütlü, Toklu, Yalınca, Yenimahalle ve Yıldızlı'da yığılma eğilimindedirler. Yüksek katsayı oranlarına sahip olanlar özellikle beldelerde ve kent merkezinden uzak mahallededirler. Otomobil servis ve bakım, küçük sanayi alanlarında ve beldelerde yığılma eğilimindedir (Tablo 20)

Şekil 50. Toptan ticaret faaliyetleri yerleşme katsayı dağılımları

Tablo 19. Toptan ticaret yerleşme katsayıları

MAHALLELER	TOHUM YEM	DERİ	SEBZE MEYVE	SÜT ÜRÜNÜ	İÇECEK	TÜTÜN	KAHVE ÇAY	ÇEŞİTLİ GIDA	TEKSTİL	GIYIM AYAKKABI	ELEK. EV CİHAZI TV	KOZMETİK	ECZACILIK ÜRÜNÜ	YAKIT	MADEN	AĞAÇ ÜRÜNÜ	HIRDAVAT	KİMYEVİ MADDE	BÜRO MAKİNESİ	DİĞER MAKİNE	TARIMSAL MAKİNE	DİĞER TOPTAN
1 NOLU BESİRLİ	0	0	0	0	0	0	62	0	0	0	0	0	0	0	2	0	8	0	0	0	0	0
1 NOLU BOSTANCI	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1 NOLU ERDOĞDU	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	0	0	2	0	0	0	0	0	0
2 NOLU BESİRLİ	0	0	0	0	0	16	65	0	0	0	0	0	9	0	0	2	8	0	0	0	0	7
2 NOLU BOSTANCI	31	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0
2 NOLU ERDOĞDU	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
3 NOLU ERDOĞDU	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	4
AKYAZI BELDESİ	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
AYDINLIKEVLER	4	0	0	59	0	0	0	0	0	0	0	16	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
BAHCECIK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0
BOZTEPE	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	4	0	0	0	0	0
CARSI	2	0	0	0	0	0	0	2	6	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0
CIMENLI	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
COMLEKCI	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
CUKURCAYIR	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
CUMHURİYET	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
DEĞİRMENDERE	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	5	17	3	3	0	0	9	0	0	0
ESENTEPE	0	0	25	0	0	0	62	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0
FATİH	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	2	1	0	2	0	0	0	1
GAZIPASA	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	3	0	0	0	0	3	0	0	0	0
G.RHATUN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
HIZIRBEY	2	0	31	0	0	13	0	0	0	0	0	5	0	0	1	0	3	2	0	0	0	0
INONU	0	0	0	0	3	0	0	0	0	15	0	3	0	0	1	0	0	0	0	0	0	5
ISKENDERPASA	0	8	0	0	0	0	0	1	0	0	4	0	2	0	0	4	1	2	0	0	0	1
KALKINMA	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0
KARSIYAKA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
KASUSTU	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
KAYMAKLI	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0

Tablo 19'un devamı

MAHALLELER	TOHUM YEM	DERİ	SEBZE MEYVE	SÜT ÜRÜNÜ	İÇECEK	TÜTÜN	KAHVE ÇAY	ÇEŞİTLİ GIDA	TEKSTİL	GİYİM AYAKKABI	ELEK. EV CİHAZI TV	KOZMETİK	ECZACILIK ÜRÜNÜ	YAKIT	MADEN	AĞAÇ ÜRÜNÜ	HIRDAVAT	KİMYEVİ MADDE	BÜRO MAKİNESİ	DİĞER MAKİNE	TARIMSAL MAKİNE	DİĞER TOPTAN
KEMERKAYA	0	1	0	0	0	0	0	0	3	2	0	3	1	0	0	0	0	1	2	0	0	1
KONAKLAR	0	0	0	0	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
KURTULUS	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ORTAHISAR	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
PAZARKAPI	5	0	6	9	0	7	0	0	0	0	0	0	3	0	0	2	0	2	0	0	0	2
PELİTLİ BELDESİ	0	12	0	0	16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
SANAYİ	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
SOGUKSU	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SOGUTLU	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	0	0	2	3	0	27	0	0
TOKLU	0	0	0	18	0	14	0	0	0	0	0	4	5	0	0	2	0	3	0	0	0	0
UNİVERSİTE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
YALI	2	0	0	0	11	0	0	0	0	0	0	8	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0
YALINCAK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	0	14
YENİCUMA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0
YENİMAHALLE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	3	0	0	0	0	6
YESİLTEPE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11	0	0	0	0	8	5	0	0	0
YILDIZLI	2	0	0	0	11	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	111	0
ZAFER	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

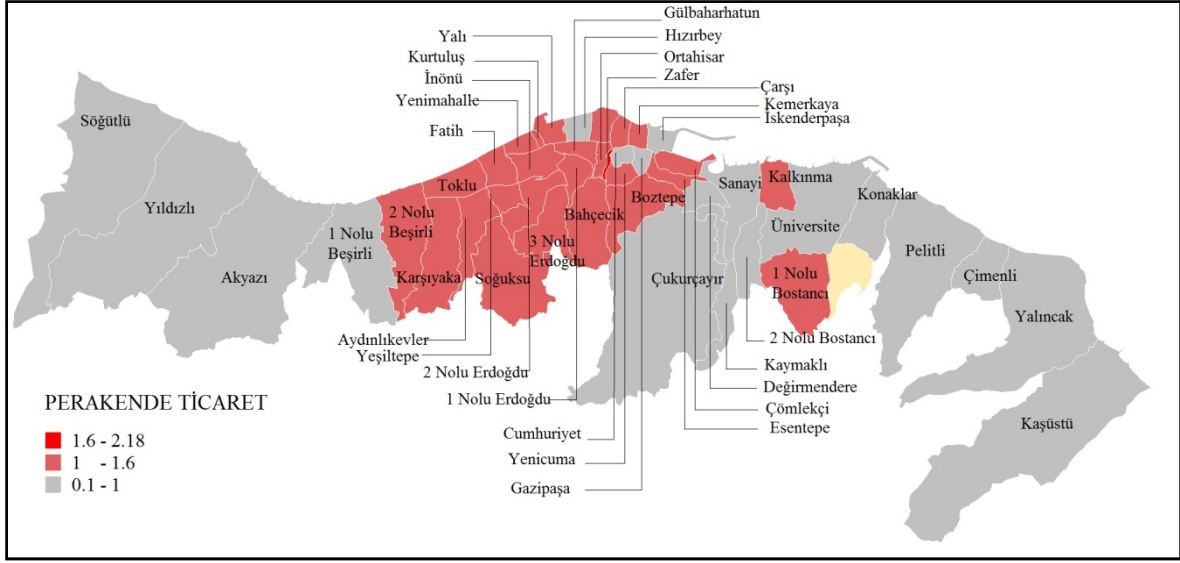
Tablo 20. Otomotiv sektörü yerleşme katsayıları

MAHALLELER	OTO GALERİ	OTO SERVİS	OTO YEDEK PARÇA	AKARYAKIT
1 NOLU BESİRLİ	11.65	2.29	0.00	2.66
1 NOLU BOSTANCI	0.00	0.00	0.00	0.00
1 NOLU ERDOĞDU	0.00	0.99	0.00	0.57
2 NOLU BESİRLİ	2.45	0.00	0.61	4.19
2 NOLU BOSTANCI	0.00	0.00	0.00	0.00
2 NOLU ERDOĞDU	0.00	0.00	0.00	0.00
3 NOLU ERDOĞDU	1.33	1.30	0.00	0.76
AKYAZI BELDESİ	0.00	0.00	0.00	3.17
AYDINLIKEVLER	0.00	0.00	0.00	0.00
BAHCECIK	0.00	0.00	0.00	0.00
BOZTEPE	0.00	0.00	0.00	0.00
CARSI	0.70	0.00	0.09	0.40
CİMENLİ	0.00	0.00	0.00	0.00
COMLEKCI	0.75	0.00	0.00	1.29
CUKURCAYIR BELDESİ	0.00	0.00	8.94	20.58
CUMHURİYET	0.00	0.00	0.22	0.50
DEĞİRMENDERE	1.97	5.16	8.78	3.93
ESENTEPE	0.00	0.00	0.00	0.00
FATİH	0.00	0.00	0.00	0.63
GAZİPASA	0.40	0.00	0.20	0.00
GULBAHARHATUN	0.00	0.00	0.00	0.00
HİZİRBEY	0.00	0.00	0.48	0.00
İNONU	0.56	0.00	0.00	0.96
İSKENDERPASA	0.76	0.25	0.38	0.72
KALKINMA	0.00	0.00	0.00	0.63

Tablo 20'nin devamı

MAHALLELER	OTO GALERİ	OTO SERVİS	OTO YEDEK PARÇA	AKARYAKIT
KARSIYAKA	0.00	0.00	0.00	0.00
KASUSTU BELDESİ	0.00	4.17	0.00	2.42
KAYMAKLI	0.00	5.70	7.67	5.51
KEMERKAYA	0.42	0.00	0.14	0.24
KONAKLAR	0.00	0.00	0.00	0.00
KURTULUS	0.00	0.00	0.00	0.00
ORTAHISAR	0.00	0.00	0.00	0.00
PAZARKAPI	0.00	0.00	0.00	1.49
PELITLI BELDESİ	1.55	2.28	1.92	1.76
SANAYİ	3.16	4.65	5.08	1.57
SOGUKSU	0.00	0.00	0.00	0.00
SOGUTLU BELDESİ	7.02	12.80	0.99	1.72
TOKLU	3.10	1.01	0.00	1.18
UNIVERSİTE	0.00	0.00	0.00	0.00
YALI	0.00	0.00	0.00	0.00
YALINCAK BELDESİ	4.71	0.00	2.33	16.11
YENİCUMA	0.00	0.00	0.00	0.00
YENİMAHALLE	4.01	0.00	0.00	0.00
YESİLTEPE	0.00	0.00	0.00	0.00
YILDIZLI BELDESİ	6.31	0.00	0.00	1.20
ZAFER	0.00	0.00	0.00	0.00

Genel olarak perakende ticaret sektöründeki yerleşme katsayılarına bakıldığında (Şekil 51), 1 Nolu Bostancı Mahallesi'nde az sayıdaki işyerinin perakende üzerine faaliyet göstermesinin dışında, çeper beldeler ve çeper mahallelerdeki perakende işyeri sayıları çalışma alanının tümündeki ortalamanın altında yığılma eğilimindedirler. Tablo 21'de görüldüğü üzere bakkal, büfe gibi konut alanlarına hizmet veren nitelikteki ticari faaliyetler kent içinde dengeli dağılmış görünmektedir. Çimenli, Yalıncağ gibi kentten uzak yerleşim birimlerinde et satışı yapan işyerlerinin katsayılarının yüksekliği geleneksel tüketim biçimlerinden kaynaklanmaktadır. Giyim eşyası perakendeciliğinde 2 Nolu Beşirli ve Gazipaşa, tekstil perakendeciliğinde merkez iş alanı yüksek yerleşme katsayılarının olduğu yerleşmelerdir (Tablo 22).

Şekil 51. Perakende ticaret sektörü

Tablo 21. Perakende gıda sektörü yerleşme katsayıları

MAHALLE	BÜFE BAKKAL MARKET	DİĞER KARIŞIK	MANAV	KASAP	BALIKÇI	UNLU MAMUL	İÇEK	GIDA İÇEK TUTUN DİĞER	PAZARCILIK	KURU KAHVE
1 NOLU BESİRLİ	2	3	0	0	0	0	0	5	0	0
1 NOLU BOSTANCI	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1 NOLU ERDOĞDU	3	1	0	1	0	0	0	0	2	0
2 NOLU BESİRLİ	2	2	0	1	0	0	6	0	1	0
2 NOLU BOSTANCI	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2 NOLU ERDOĞDU	2	0	0	1	0	0	0	0	1	0
3 NOLU ERDOĞDU	2	0	0	1	0	0	0	3	3	0
AKYAZI BELDESİ	1	0	49	7	0	0	0	0	0	0
AYDINLIKEVLER	2	0	0	0	0	0	0	0	5	0
BAHCECIK	2	0	0	1	0	0	0	0	4	0
BOZTEPE	3	0	0	2	0	0	0	0	3	0
CARSI	1	1	3	1	0	0	0	2	1	9
CIMENLI	0	0	0	44	0	0	0	0	0	0
COMLEKCI	1	0	0	1	0	0	0	0	5	0
CUKURÇAYIR	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
CUMHURİYET	1	1	0	1	0	0	0	0	1	0
DEĞIRMENDERE	1	0	0	1	0	0	2	0	0	0
ESENTEPE	2	0	0	1	0	62	0	0	2	0
FATİH	1	1	0	1	0	0	0	2	1	0
GAZİPASA	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0
GULBAHARHATUN	1	2	0	1	0	0	4	0	0	0
HIZIRBEY	1	0	0	2	52	0	0	2	0	0
INONU	2	2	0	2	0	15	0	7	1	0
ISKENDERPASA	1	0	0	1	0	0	1	1	0	0
KALKINMA	1	0	0	1	0	0	6	0	1	0
KARSIYAKA	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KASUSTU	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0

Tablo 21'in devamı

MAHALLE	BÜFE BAKKAL MARKET	DİĞER KARIŞIK	MANAV	KASAP	BALIKÇI	UNLU MAMÜL	İÇECEK	GIDA İÇECEK TUTUN DİĞER	PAZARCILIK	KURU KAHVE
KAYMAKLI	1	0	0	3	0	0	0	0	1	0
KEMERKAYA	0	3	0	0	0	0	1	1	0	0
KONAKLAR	2	0	0	1	0	0	0	4	1	0
KURTULUS	2	0	0	4	0	0	0	0	0	0
ORTAHISAR	1	1	0	1	0	0	12	0	0	0
PAZARKAPI	1	2	14	1	0	0	0	0	4	0
PELITLI	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0
SANAYI	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0
SOGUKSU	3	0	0	4	0	0	0	0	0	0
SOGUTLU	1	1	0	1	0	0	0	0	1	0
TOKLU	1	0	0	2	0	0	5	0	2	0
UNIVERSITE	2	0	0	5	0	0	0	0	0	0
YALI	3	0	0	1	0	0	0	0	1	0
YALINCAK	1	0	0	9	0	0	0	0	0	0
YENICUMA	2	2	0	2	0	0	0	0	3	0
YENIMAHALLE	2	2	0	0	0	0	0	0	1	0
YESİLTEPE	2	0	0	3	0	0	12	0	1	0
YILDIZLI	1	0	0	3	0	0	0	0	1	0
ZAFER	4	0	0	0	0	0	0	0	20	0

Tablo 22. Tekstil, giyim ve diğer perakende ticaret yerleşme katsayıları

MAHALLE	ECZACILIK ÜRÜNÜ	MEDİKAL ÜRÜN	KOZMETİK	TEKSTİL	GIYIM EŞYASI	AYYAKKABI DERİ EŞYA	MOBİLYA EV ÜRÜNÜ	BEYAZ EŞYA	HIRDAVAT BOYA CAM	KIRTASİYE	DİĞER	MAĞAZA DIŞI DİĞER	PIYANGO	DERİ TAMİR	ELEKTRİKLI EŞYA TAMİR	SAAT TAMİR	DİĞER TAMİR	BİLGİSAYAR SATIŞ	CEP TELEFONU İSİTİCİLERİ (KARŞI TAKI)	DVD SATIŞ	KUYUMCU	
1 NOLU BESIRLI	0.0	2.0	0.0	1.0	0.0	0.0	1.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.5	0.0	0.0	0.0	0.0
1 NOLU BOSTANCI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
1 NOLU ERDOĞDU	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0	0.0	0.4	1.2	1.3	1.7	0.6	10.7	0.0	0.0	1.8	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	2.6	0.0
2 NOLU BESIRLI	0.0	1.0	0.0	0.7	43.3	0.0	1.8	0.3	0.0	2.0	1.1	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0	1.5	0.0	0.0	0.8	0.0
2 NOLU BOSTANCI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2 NOLU ERDOĞDU	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.6	2.6	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	1.3	0.0	1.2	0.0	2.1	0.0	1.3	0.0
3 NOLU ERDOĞDU	0.0	1.1	0.0	0.3	0.0	0.0	1.0	0.9	5.0	0.7	1.2	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0	0.7	0.0	1.4	1.2	3.4	0.0
AKYAZI BELDESI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
AYDINLIKEVLER	0.0	0.0	10.4	1.5	0.0	0.0	1.2	0.0	0.0	1.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.2	0.0
BAHCECIK	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	3.8	1.2	2.7	2.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.4	0.0
BOZTEPE	0.0	0.6	0.0	1.0	0.0	0.0	0.5	1.5	0.0	0.8	1.2	0.0	0.0	35.9	0.9	0.0	0.8	0.0	0.0	0.0	0.9	0.0
CARSI	2.3	0.5	0.5	3.8	0.0	3.8	0.9	0.7	1.1	1.0	1.1	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0	1.0	0.7	1.6	0.7	2.8
CIMENLI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
COMLEKCI	0.0	0.3	2.3	1.2	0.0	0.0	0.3	0.8	0.0	0.4	1.5	0.0	0.0	0.0	1.1	0.0	1.7	0.0	1.5	0.0	0.5	0.6
CUKURCAYIR	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
CUMHURİYET	0.0	1.1	1.4	0.8	0.0	0.6	1.6	1.4	0.0	2.7	0.8	0.0	0.0	0.0	1.1	0.0	1.7	2.5	1.8	0.8	0.6	0.9
DEGIRMENDERE	0.0	0.1	0.0	0.1	0.0	2.1	0.2	1.0	1.2	0.4	0.3	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0	0.2	0.0	1.3	0.0	0.2	0.0
ESENTEPE	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	3.0	1.7	1.3	3.0	1.3	0.0	0.0	0.0	0.0	2.0	0.0	1.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
FATİH	0.0	0.3	1.1	0.7	0.0	0.0	1.9	1.4	1.9	0.6	1.0	0.0	0.0	0.0	2.0	0.0	1.4	1.1	0.7	0.3	0.7	0.0
GAZİPASA	0.0	1.0	0.0	1.1	7.1	0.0	0.7	1.2	0.5	0.9	0.7	0.0	0.0	0.0	1.1	0.0	2.5	3.0	1.6	0.4	3.1	0.0
GULBAHARHATUN	5.0	1.0	0.0	0.7	0.0	0.0	2.5	1.1	0.0	3.3	1.9	0.0	0.0	0.0	1.6	0.0	0.8	0.0	1.5	0.0	1.0	0.0
HIZIRBEY	0.0	1.7	0.0	0.4	0.0	0.0	2.5	1.2	1.2	0.0	0.0	0.0	25.9	0.0	1.9	0.0	1.1	0.6	1.0	0.0	0.6	0.8
INONU	0.0	2.9	3.5	0.2	0.0	0.0	0.4	1.3	0.0	0.6	1.0	0.0	14.9	0.0	1.5	0.0	2.5	0.7	0.0	0.0	1.1	0.0

Tablo 22'nin devamı

MAHALLE	ECZACILIK ÜRÜNÜ	MEDİKAL ÜRÜN	KÖZMETİK	TEKSTİL	GIYİM EŞYASI	AYYAKKABI DERİ EŞYA	MOBİLYA EV ÜRÜNÜ	BEYAZ EŞYA	HIRDAVAT BOYA CAM	KIRTASIYE	DİĞER	MAĞAZA DIŞI DİĞER	PIYANGO	DERİ TAMİR	ELEKTRİKLI EŞYA TAMİR	SAAT TAMİR	DİĞER TAMİR	BİLGİSAYAR SATIŞ	CEP TELEFONU	KUYUMCU(KARİŞİK TAKI)	DVD SATIŞ	KUYUMCU
ISKENDERPASA	1.7	1.4	0.8	0.6	0.0	0.7	0.1	1.3	1.0	0.7	0.3	2.7	0.0	0.0	1.1	0.0	1.1	1.6	1.3	0.0	0.5	0.1
KALKINMA	0.0	4.3	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	1.1	0.0	0.6	1.9	0.0	0.0	0.0	1.2	0.0	0.6	0.7	0.0	0.0	2.9	0.0
KARSIYAKA	0.0	1.9	0.0	0.5	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.7	0.0	0.0	0.0	0.0
KASUSTU	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	9.3	0.3	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
KAYMAKLI	0.0	0.8	0.0	0.2	0.0	5.0	0.0	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
KEMERKAYA	2.8	1.6	2.6	1.2	0.0	2.0	0.2	1.1	0.2	1.3	2.4	3.0	0.0	0.0	1.2	7.5	1.6	2.3	2.3	5.5	1.4	4.5
KONAKLAR	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.4	0.5	2.4	1.1	1.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
KURTULUS	0.0	8.4	0.0	0.7	0.0	0.0	0.0	0.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	4.2	0.0
ORTAHISAR	0.0	0.9	0.0	0.8	0.0	0.0	0.4	2.6	2.8	1.9	2.3	0.0	0.0	0.0	3.1	0.0	1.3	0.7	0.0	0.0	0.7	0.0
PAZARKAPI	0.0	0.4	1.6	0.9	0.0	0.0	1.5	0.3	2.0	0.6	0.6	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0	1.5	0.0	0.0	0.0	2.0	0.0
PELITLI	0.0	0.0	2.4	0.3	0.0	0.0	2.0	1.0	2.0	0.4	0.7	0.0	0.0	20.5	0.2	0.0	1.3	0.0	2.4	0.0	0.0	0.0
SANAYI	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	0.5	0.9	0.7	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.4	0.7	0.0	0.0	0.5	0.2
SOGUKSU	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.4	0.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
SOGUTLU	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0	3.3	0.3	0.0	1.7	0.6	0.0	0.0	0.0	0.9	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0
TOKLU	0.0	4.4	0.0	0.7	0.0	0.0	2.3	1.7	1.3	1.7	0.6	0.0	0.0	0.0	0.7	0.0	1.2	0.6	0.0	0.0	1.3	0.0
UNIVERSITE	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
YALI	0.0	1.8	0.0	1.1	0.0	0.0	0.8	0.9	2.6	1.2	0.0	0.0	0.0	0.0	1.8	0.0	1.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
YALINCAK	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0	1.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
YENICUMA	0.0	0.0	0.0	1.1	0.0	0.0	0.6	1.4	2.1	1.9	2.9	0.0	0.0	0.0	2.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.2	0.0
YENIMAHALLE	0.0	3.4	0.0	0.0	0.0	0.0	1.5	0.6	5.1	1.1	1.7	21.3	0.0	0.0	2.2	0.0	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
YESİLTEPE	0.0	2.0	0.0	0.8	0.0	0.0	0.0	0.0	3.0	0.0	0.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.5	4.8	0.0	1.5	0.0
YILDIZLI	13.9	0.0	6.6	1.4	0.0	2.7	0.8	0.3	2.7	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	1.2	0.0	2.1	0.0	0.0	0.0
ZAFER	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

3.2. Batı Çeper Bölgesi

Bu bölge merkezi iş alanından uzakta olmasına rağmen, Söğütlü Beldesi'nin merkezilik kademelenmesinin 4, Yıldızlı Beldesi'nin de 3 olmasından dolayı, ticaret işlevinin mekansal yapısının irdelenmesi ve Trabzon'dan bağımsız bir ticari işlev yapısı olup olmadığının tespiti gerekmektedir. Tablo 23'de görüldüğü üzere Söğütlü'de 43 kişiye 1 işyeri düşerken bu oran Trabzon için 21 kişiye 1 işyeridir. Beldeler arasında karşılaştırma yapıldığında ise Söğütlü nüfusuna oranla diğer beldelere göre daha fazla işyerine sahiptir.

İşyerlerinin sektörlere göre yerleşme katsayılarına bakıldığında, belde balıkçılık, imalat, ticaret, otel-lokanta, ulaşım, genel kamu hizmetleri ve sınıflandırılmamış diğer hizmetlerde yığılma eğilimi göstermektedir. Otomobil satışı ve servis hizmetlerinde yüksek oranlardaki yerleşme katsayılarından anlaşıldığı üzere, bu sektörde sadece kendi nüfusuna değil tüm kente, hatta bölgeye hizmet sunmaktadır. Toptan ticarete ise, hırdavat ve inşaat malzemesi, kömür, kimyevi maddeler ve makine alanlarında faaliyet gösterilmektedir.

Tablo 23. 2007 nüfuslarına göre nüfus işyeri oranı

YERLEŞMELER	İŞYERİ	NÜFUS	Nüfus/İşyeri
AKYAZI BELDESİ	39	3031	77.71794872
CUKURCAYIR BELDESİ	12	5031	419.25
KASUSTU BELDESİ	102	4740	46.47058824
PELİTLİ BELDESİ	280	15067	53.81071429
SOGUTLU BELDESİ	216	9435	43.68055556
YALINCAK BELDESİ	46	3463	75.2826087
YILDIZLI BELDESİ	103	5340	51.84466019
TRABZON	9848	212733	21.601645

Yıldızlı Beldesi'nde 51 kişiye 1 işyeri düşmektedir. Söğütlü'ye göre daha az merkezidir. İmalat, ticaret, otel-lokanta, finans, eğitim, sağlık ve hizmetler sektöründe yerleşme katsayıları yüksektir. Toptan ticarete tarım ürünleri, içecek, tekstil ve tarım makineleri yerleşme katsayıları yüksek faaliyet alanlarıdır. Perakende ticarete eczacılık ürünleri, kozmetik ürünleri, tekstil ürünleri, ayakkabı ve cep telefonu satış yerleşme katsayısı yüksek işlev alanlarıdır. Bu bölgenin ticaret işlev alanları Ek-6'daki haritada gösterilmiştir.

3.3. Doğu Çeper Bölgesi

Pelitli, Çimenli, Yalıncağ ve Kaşüstü yerleşmelerinden oluşan bu bölge, Pelitli'nin merkezilik kademelenmesinde 4. Kademe, Kaşüstü'nün de 3. kademe merkezlikleri dikkate değerdir. Bu bölge genel olarak inşaat, imalat, otel-lokanta, ulaşım, finans, eğitim ve tarım sektörlerinde yoğunlaşma eğilimi göstermektedir. Toptan ticarete faaliyet alanlarının yerleşme katsayısı yüksek olanları, tohum, yem, deri, içecek, ağaç ürünleri, büro makineleridir. Perakende ticaret, et ürünleri satışı, cep telefonu satışı, market ve mobilya satışı alanlarında yığılma eğilimindedir. Otomobil satış ve akaryakıt satışının yerleşme katsayıları bu sektörlerin, ortalamadan fazla yığıldığının göstergesidir. Ek-7'de bu bölgenin ticaret işlev alanları ve kent formu gösterilmiştir.

3.4. Beşirli-Toklu Bölgesi

Aydın'ın 2001'deki çalışmasında merkezlilik kademelenmesi sıralamasında altta iken bu çalışmada üst sıralara gelen bölgedeki sektörlerin yerleşme katsayılarının yüksek olanları ticaret, inşaat, finans ve büro faaliyetleri, sağlık, eğitim ve genel kamu hizmetleridir (Tablo 17). Toptan ticarete süt ürünleri, tütün ürünleri, çay, çeşitli gıda, kozmetik, eczane ürünleri, yakıt, ağaç ürünleri, hırdavat ve kimyevi maddeler ön plana çıkmaktadır (Tablo 20). Otomotiv sektöründe, 3 mahalle de otomobil satışı konusunda yüksek katsayılara sahiptir (Tablo 19). Oto servis ve bakım sektöründe ise 1 Nolu Beşirli ve Toklu mahalleleri yığılma göstermektedir. Perakende ticaret sektöründe, 1 Nolu Beşirli ve Toklu mahalleleri medikal ürünlerin satışı, her üç mahalle de mobilya satışı, Toklu Mahallesi beyaz eşya satışında tüm bölge ortalamalarına göre daha fazla işyerine sahiptirler. Bu bölgenin ticaret alanları ve kent formu Ek-8'de verilmiştir.

Tablo 24. İşyeri/nüfus oranları

MAHALLE	ISYERI	NUFUS	ORAN
1 NOLU BESIRLI	93	7238	77.83
1 NOLU BOSTANCI	2	914	457.00
1 NOLU ERDOĞDU	215	11321	52.66
2 NOLU BESIRLI	177	12842	72.55
2 NOLU BOSTANCI	8	1919	239.88
2 NOLU ERDOĞDU	106	11279	106.41
3 NOLU ERDOĞDU	163	13336	81.82
AKYAZI BELDESI	39	3031	77.72
AYDINLIKEVLER	65	8640	132.92
BAHCECIK	103	9092	88.27
BOZTEPE	160	12269	76.68
CARSI	1240	1979	1.60
CIMENLI	3	1747	582.33
COMLEKCI	288	2329	8.09
CUKURCAYIR BELDESI	12	5031	419.25
CUMHURİYET	492	4275	8.69
DEGIRMENDERE	660	4472	6.78
ESENTEPE	92	4674	50.80
FATİH	591	11499	19.46
GAZIPASA	538	4607	8.56
GULBAHARHATUN	290	3545	12.22
HIZIRBEY	222	3575	16.10
INONU	386	13587	35.20
ISKENDERPASA	855	2323	2.72
KALKINMA	195	6952	35.65
KARSIYAKA	50	5865	117.30
KASUSTU BELDESI	102	4740	46.47
KAYMAKLI	112	5918	52.84
KEMERKAYA	1535	2185	1.42

Tablo 24'ün devamı

MAHALLE	ISYERI	NUFUS	ORAN
KONAKLAR	113	4054	35.88
KURTULUS	33	1295	39.24
ORTAHISAR	195	2154	11.05
PAZARKAPI	413	2569	6.22
PELITLI BELDESI	280	15067	53.81
SANAYI	549	2832	5.16
SOGUKSU	33	7366	223.21
SOGUTLU BELDESI	216	9435	43.68
TOKLU	210	9624	45.83
UNIVERSITE	53	6646	125.40
YALI	105	4173	39.74
YALINCAK BELDESI	46	3463	75.28
YENICUMA	130	8814	67.80
YENIMAHALLE	108	2387	22.10
YESILTEPE	92	8054	87.54
YILDIZLI BELDESI	103	5340	51.84
ZAFER	11	1549	140.82
TRABZON	9848	212733	21.6016

3.5. İnönü-Fatih Bölgesi

Fatih ve İnönü mahallelerindeki merkezliliklerin artış göstermesi, özellikle Fatih Mahallesi'nde 19 kişiye 1 işyeri ile nüfus işyeri oranının Trabzon ortamasından daha az olması (Tablo 24), bu iki mahallenin merkezi iş alanının bir uzantısı olduğunu göstermektedir. Tarım, balıkçılık, madencilik, inşaat, ticaret, lokantacılık, sağlık, hizmet ve eblere yönelik hizmetler alanlarında yerleşme katsayıları yüksektir. Bu da çalışma alanının tümünün ortalamasına göre daha fazla yığılma gösterdikleri demektir. Yığılma gösterdikleri sektörlerin çeşitliliği, hizmet sundukları alanların kendi sınırlarının dışına çıktığının, dolayısıyla batıya genişleme eğilimindeki merkezi iş alanının bu iki mahallede yer seçtiğinin göstergesidir. İnönü Mahallesi'nde içecek, elektrikli ev eşyası, eczane ürünleri, ve ağaç ürünlerinin, Fatih Mahallesi'nde eczacılık ürünleri, ağaç ürünleri ve büro makinelerinin toptancılığının yerleşme katsayıları yüksektir. Perakende ticarete unlu mamuller, pastanecilik, mobilya satış, beyaz eşya satış ve elektrikli ev aletlerinin satışlarında tüm çalışma alanı ortalamalarından daha yüksek yığılmalar gözlemlenmiştir. Bölgenin ticaret dokusu Ek-9'dadır.

3.6. Merkezi İş Alanı

Aydın'ın 2001'de yapmış olduğu çalışmada merkezi iş alanı Çarşı, İskenderpaşa ve Kemer kaya mahalleleri olarak tespit edilmişken, bu çalışmada merkezlilik indekslerinden çıkan sonuca göre, buna Pazarkapı, Hızır bey, Gazipaşa ve Cumhuriyet mahallelerinin eklenmesi merkezi iş alanının genişlediğinin göstergesidir. Genel olarak tarım sektörü Pazarkapı, balıkçılık Hızır bey ve Pazarkapı, ulaşım İskenderpaşa, finans Kemer kaya, büro Gazipaşa ve eve yönelik hizmetler Hızır bey Mahallesi'nde yığılma eğilimindedir. Toptancılık sektöründe ise, deride İskenderpaşa, tütünde Hızır bey, tekstilde Kemer kaya, hırdavatta İskenderpaşa ön plandadır. Perakenedeciliğin merkezi iş alanında yığılma gösterdiği alan ve mahalleler, kahve satış, deri ayakkabı ve tekstil Çarşı, giyim eşyası Gazipaşa, kuyumculuk da Kemer kaya Mahallesi'dir. Merkezi iş alanının ticaret mekansal formu Ek-10'da gösterilmiştir.

3.7. Çömlekçi-Sanayi-Kalkınma Bölgesi

1970'lerdeki planda küçük sanayi ve sanatların bu bölgede yerleşiminin ön görülmesi dolayısıyla küçük sanayilerin burda olması, Üniversite'nin yerleştiği alana komşuluğundan dolayı Kalkınma Mahallesi, dış ticaretin ve ülke dışından ticaret ve ziyaret amaçlı gelen turistlerin konaklama noktası olan Çömlekçi Mahallesi'nin bulunduğu alandaki merkezlilik, önceki çalışmada (Aydın 2001) sadece Sanayi ve Değirmendere mahalleleri ile sınırlı iken, bu çalışmada merkezlilik Çömlekçi ve Kalkınma mahallelerinin kademe yükseltmeleri nedeniyle biraz daha artmış görünmektedir. Bu bölgenin faaliyet gösterdiği sektörler, Sanayi Mahallesi'nde madencilik, otelcilik, ulaşım, enerji ve imalat, Değirmendere Mahallesi'nde enerji, finans, imalat, otelcilik, ulaşım, ticaret, Çömlekçi Mahallesi'nde otelcilik, ulaşım ve hizmet, Kalkınma Mahallesi'nde otelcilik, ticaret ve hizmet olarak sıralanabilir. Toptan ticarete Değirmendere Mahallesi eczacılık ürünleri, yakıt, ağaç ürünleri, madencilik, hırdavat ve makine aksamaları üzerine yığılma gösteren yapısı ile toptan ticaret konusunda ihtisaslaşma alanı olduğunu ispatlamaktadır. Perakende ticarete pazarcılık faaliyetleri ile Çömlekçi Mahallesi ön plana çıkmaktadır. Ticaretin mekansal yapısı Ek-11'deki şekilde verilmiştir.

4. İRDELEME

Trabzon kent bölgesindeki ticaret işlev alanlarının, işlev çeşitliliğinin her mahallede ve beldede farklılaşmasından dolayı homojen bir yapı sergilememesi, onu parça parça değil de bir bütün halinde irdedelemeyi zorunlu kılmaktadır. Bu homojen olmayan yapının altında yatan nedenler, Bölüm 1’de sunulan kavramsal çerçevelerin ışığında tarihsellik, ekonomik temel, toplumsal boyut ve coğrafi konum gibi kriterlerin yardımı ile incelenmiştir. İrdeleme yapılırken ticaretin özelliğine dayanan mekansal kurguların diğer arazi kullanım çeşitliliği ile oluşturduğu veya oluşturabileceği bağlantısal ilişki, bir başka çalışmanın kapsamında olacağından, Bölüm 3’ten elde edilen bulgulardan hareketle irdeme yapılacaktır. İrdelemenin sınıflandırılması ise, ana sektörler üzerinden olmuştur. Buna göre toptan, perakende, hizmete yönelik ve imalata yönelik ticaretler kentte yerleştikleri mekana göre yorumlanmıştır.

Perakende ticaret, birebir müşteri ilişkisini kullanır, ürünleri yerinde sergiler ve kent içinde insan devinimlerinin yoğun yaşandığı yerleri tercih eder. Toplu taşıma güzergahları, ana yollar ve meydan gibi gün içi yoğun hareketlilik yaşayan alanlarda perakende ticaretler yoğunlaşmaktadır. Gıda perakendeciliği en küçük konut biriminden merkezi iş alanına kadar kentin tüm alanlarında yer seçmiş bulunmaktadır. Bulguları saptanmış olan tüm mahalle ve beldelerin, nüfuslarının ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri perakende satış alanları toplam işlevlerden en fazla payı almaktadır.

Tekstil perakendeciliği ise gıdadan farklı olarak, ihtiyaç türüne göre farklı kentsel mekanlarda sunum yapabilmektedir. Bu ticaret türünün, Bölüm 3’te bahsedildiği üzere, Yıldızlı Beldesi’nde görece yığılma göstermesi, otomobil kullanımının artışı nedeniyle insan deviniminin yaşandığı uzak alanlarda, alışveriş merkezi gibi uzmanlaşmış bir ticaret yapısı içinde olması ve ana yol kenarı indirimli satış mağazalarının rekabet gücünü artırmaları nedeniyle bir arada olmalarından kaynaklanmaktadır.

Kente hakim inşaat sektörünün yan ürünlerinin satışının yapıldığı inşaat perakendeciliğinin merkezi iş alanından çeperlere doğru kayma eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir. İnşaat malzemeciliğindeki çeşitlilik de mekansal örüntünün farklılığına neden olmaktadır. Rekabet gücü edinmek amacı ile yığılma eğilimi gösteren bu ticaret türü, lojistiğinin ve depolamasının kolay sağlanması açısından, otopark ve nakliye sorunu olmayan çeper alanlarda ve anayol kıyılarında gelişme göstermektedir.

Otomobil perakendeciliği yani galericiliğin de rekabet ve lojistik kaygılarından dolayı homojen olmayan bir yapı ile eski sahil yolunca yığılma gösterdiği, yedek parça ve tamir alanlarının Değirmendere’de olması nedeni ile de bu bölgede yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Otomobil yedek parçalarından prestijli ürün satanları, örneğin lastik satıcıları da aynı kaygılar ile aynı noktalarda yer seçme eğilimindedirler.

Ulaştırma ve ulaşım perakendeciliği, yani akaryakıt istasyonları ile LPG dolum istasyonları hem kanuni zorunluluklar hem de tarihsel açıdan geçmişteki yerlerini korumaları açısından, ana yol kenarında olmalarının dışında belirli bir özellik gösteren bir mekansal yayılma göstermemektedir. Trabzon’da akaryakıt istasyonları Pazarkapı, 2 Nolu Beşirli, Kaymaklı ve Sanayi Mahalleleri ile, Yalıncağ, Yıldızlı, Söğütlü, Kaşüstü Beldelerinde yer seçmişlerdir.

İlaç ve sağlık sektörüne dayanan ürünlerin perakendeciliğinin iki boyutu vardır. Birincisi, yerinde sergilenmesi gereken tıbbi cihaz ve aygıtlar, ikincisi doğrudan pazarlaması yapılan ilaçlar. Birincisi için hastane ve sağlık kuruluşlarına yakınlığa bağlı yığılma görülürken, ikincisinde lojistiğin sağlanması ve otopark sorununun olmaması ve düşük kira gideri gibi nedenlerle çeperdeki mahallelerde yani Toklu, Aydınlikevler, Karşiyaka, 1 ve 2 Nolu Beşirli mahallelerinde yığılma göstermektedir.

Toptan ticaretin en yoğun yaşandığı sektörler gıda ve giyim eşyası toptancılarıdır. 2001’de Aydın Türk’ün yaptığı çalışmadan elde ettiği bulgulara dayanarak, gıda toptancılarının tarihsel nedenlerle ve yığılma eğilimi nedeniyle Pazarkapı, Hızırbey ve Çarşı Mahalleleri’nde yer seçmiş oldukları gözlemlenmektedir. Ayrıca, Hızırbey Mahallesi sınırları içinde kalan planlı bir gelişme sonucu yapılmış Yaş Sebze ve Meyve Hali ve balık hali, ister istemez bu noktada bir yığılma olmasını kaçınılmaz hale getirmektedir. Fakat buna rağmen, geleneksel olmayan gıda ürünlerinin toptancılığı ve dağıtım noktası kent merkezinde olmaktan ziyade, ana yol kenarında kent çeperi mahallelerde ve beldelerde yer seçme eğilimi göstermektedirler. Lojistik ve reklam kaygılarının ön planda olduğu bu ticaret şeklini dev totemler ve markalaşmış nakliye araçları sembolize etmektedirler. Tekstil toptancıları Çarşı mahalesinde yer almaktadır. Tarihsel süreci içinde, konuttan ticarete işlev değiştirmiş alanlarda, ticaretin de çeşit değiştirmesi ile baskılara maruz kalmayan alanlarda yer seçme eğilimleri vardır. Organize olmuş ve sermaye gereksinimine çok ihtiyaç duymayan bir sektör olduğundan prestijli alanda yer seçme kaygısı gütmemektedir.

İnşaat malzemeleri toptancıları da, lojistik kaygılarla ve rekabet kaygısı ile ana yol kenarında yer seçerler. Fatih Mahallesi'nin sahil yolu cephesinde ve Yalı mahallesinde, daha çok alan kullanımı gerektirenleri ise kent çeperindeki kasabalarda yer seçme eğilimindedirler.

Hizmet sektörü üzerindeki ticaret çeşitlerini de gıda, inşaat işleri, bakım onarım, servis hizmetleri, eğlence ve kültür hizmetleri, finans, sigorta bankacılık hizmetleri, mühendislik, teknikerlik ve teknolojik hizmetler gibi sınıflamalara ayırmak mümkündür. Mühendislik hizmetleri geleneksel olarak merkezi iş alanında yer seçme eğilimindedir. Fakat 2 Nolu Beşirli ve Fatih mahallelerinde dikkate alınır oranda firma, merkezi iş alanı dışındaki alanlarda ticari eylemlerini sürdürmektedirler.

Lokanta, kafeterya, büfe, bar, kafe gibi toplumsal hizmetleri veren ticari eylemler de kent içinde belirgin bir mekansal yığılma eğiliminde değildir. Bu tarz işletmelerin yer seçme kriterleri, sunumun yapıldığı ürüne göre farklılaşmaktadır. Merkezi iş alanında yoğunlaşan gıda hizmetleri çeperdekine oranla çok daha fazla sayıdadır.

Konaklama hizmeti veren işletmeler de merkezi iş alanının İskenderpaşa kesiminde ve bu alan bitişik Çömlekçi Mahallesi'nde yoğunlaşmaktadır. Bunun sebebi dış ticarete ve turizme bağlı olarak Çömlekçi Mahallesi'nin Avrasya Pazarı'na ilk ev sahipliği yaptığı yer olması, İskenderpaşa Mahallesi'nin bu mahalleye komşu olmasından ötürü deri toptancılarına ve alışveriş olanaklarına yakınlıktır. Söğütlü ve Kalkınma yerleşmeleri üniversitenin iki kampüsünün bu yerleşmelere komşu olmasından dolayı, konakama hizmetinde yoğunlaşmış iki alandır.

Bunların dışında kalan ve uzmanlaşmış hizmet ve ürün sunan ticaret çeşitlerinin mekansal dağılımları, çok ileri bir irdeleme tekniği ile neden sonuç ilişkisine varabilecek çıkarımlarla yorumlanabilirler. Buna rağmen, burda vurgulanmak istenen nokta, çeper beldeler ve mahallelerde rahatlıkla yer seçebilen bu ticaret işlevlerinin tüm kent bölgeye ve alt bölgeye hizmet verdikleri çıkarımıdır. Örneğin Yıldızlı Beldesi'nin ticari işlev şemasında yerini alan bir eğlence kültür işlevi, aslında tüm kent bölgenin kullandığı bir işlev türüdür. Tüm alt bölgeye ürün dağıtan bir gıda toptancısı, Söğütlü Beldesi'nde yer seçebilmektedir.

Yeni teknolojilerin, ve iletişim araçlarının satışı pazarlanması ve hizmet sunumu işlevi de, çeşitliliğe bağlı olarak farklı yer seçme eğilimi göstermektedir. Perakende satışı yoğun olduğu sektörler merkezi iş alanı ve alt merkezde yer seçme eğilimindedir. Bunun dışında alışveriş merkezlerinin içinde planlanmış alanlarda ticari faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanıldığı yazılım ve sistem sunumları, ilaç dağıtım işlevi gibi müşteri ile birebir etkileşim ihtiyacı duymayan ürünler sundukları için, merkezi iş alanına bağımlı bir yer seçme eğiliminde değildirler.

Ticaretin işlevsel yapısının fiziki mekana yansıyış biçimi, ürün ve hizmet sunumunun çeşidine göre farklılaşabilmektedir. Söğütlü ve Yıldız Beldeleri, otomobil satış ve servis, mobilya perakende satış, ülke ölçeğinde üretilip bölgesel dağıtımı yapılan gıdaların toptancıları gibi geniş kapalı ve açık alanlara ve reklama ihtiyaç duyan, otopark sorunu olmayan, mal aktarımının kolay yapıldığı işlev türlerine gerekli arsa ve bina sunumunu yapabilmektedirler. Aynı şekilde, mobilya satış, pazarlama gibi alanlar Kaşüstü Beldesi'nde yer seçmektedirler. İrdelenen bu beldelerden Yalıncağ, Akyazı ve Çukurçayır, arazi koşulları nedeni ile uygun arsa sunumu yapamadıklarından bu şekildeki yığılmalara ev sahipliği yapamamaktadırlar.

Trabzon kent bölgesinin ticaret işlevi, merkezi iş alanını genel formun merkezine koyan, bu merkezden çizgisel olarak sağlı sollu saçaklanan yol boyu ticaretlerin olduğu, günümüz perakende ticaret sunumlarının da yer seçtiği bir mekansal yapıdan oluşmaktadır. Yeni yapılmış olan sahil yolunun ulaşılabilirliği artırması nedeni ile talepleri artacak olan bu kasabaların tek omurgadan beslendiği çok açıktır.

Sonuç olarak, merkezi iş alanındaki mahallelerin gece nüfuslarını kaybetmeleri ve merkezlilik indekslerinin güçlü bir şekilde artması ve indeksi güçlenerek komşu mahallelere sıçraması, merkezi iş alanının yağ lekesi şeklinde büyüdüğünün göstergesidir. Yeni ulaşım ve teknoloji olanakları ile merkeze bağımlılığı kalmayan sektörlerin bu alanda yerseçmemeleri, merkezi iş alanının, olağanüstü ihtiyaçların sunumunun yapıldığı perakende ticaret, eğlence, kültür, konaklama, finans, eğitim hizmetleri gibi işlevlerde daha da ihtisaslaşıp yığılma gösterdiği bir alan haline dönüşmesinde hızlandırıcı bir etkidir.

Geleneksel olarak yığılma eğilimi göstermiş olan gıda ve tekstil toptancılarının bu eğilimleri halen Pazarkapı, Hızırbey ve Çarşı mahallelerinde devam etse de, ulusal ve küresel pazarda üretilip sunulan ürün ve hizmetlerin reklama olan ihtiyaçları, lojistik kolaylık istekleri, işgücünün ikamet ettiği yerlere bağımlılıklarının olmayışı ve ürünün depolanması ve aktarımı için geniş alanlara durulan ihtiyaçtan dolayı, yeni nesil toptancılık faaliyetleri kentin merkezinden bağımsız anayol kenarlarında ve otopark sorunu olmayan alanlarda yerseçme eğilimindedirler. Bunun Trabzon'daki karşılığı, 1 ve 2 Nolu Beşirli, Aydınlikevler, Yıldızlı, Söğütlü, Pelitli, Yalıncağ ve Kaşüstü yerleşmeleridir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma ve irdelemelerin ışığında, Trabzon'un ekonomik temelini oluşturan hizmetler sektörünün ana uğraşı alanı olan ticaret işlevinin nasıl bir kentsel yapılanma içinde oluşum gösterdiği hakkında bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Ticaretin kentin mekansal yapısına etkilerinin tam anlamıyla belirlenmesi, bağlantılı olduğu diğer işlevlerle birlikte sorgulanmasıyla ve mekansal yapıyı oluşturan öğelerin belirlenmesiyle ortaya çıkabilir. Bu çalışma, bu tarz bir saptamaya ışık tutabilecek bir yöntemin oluşturulmasında bir ilk aşama niteliğindedir. Bu aşamadan sonra, kentin arazi kullanımı modellenirken ve kente yönelik planlama kararları ve stratejileri oluşturulurken, kenti sadece kendi idari sınırları ile düşünmemek, bunun yanında yakın ilişkide bulunduğu ve içiçe bir ilişkiler yumağı halini almış bir kentsel bölge yapısını dikkate almak gerekmektedir.

Bu bağlamda, temelde çizgisel bir gelişme formunu benimsemiş olan Trabzon kentsel bölgesinin, bütüncül ve kapsamlı bir planlama yaklaşımı benimsenerek bir üst ölçek planı ile mekansal gelişme stratejisi belirlemelidir. Her ne kadar hukuki yapılanma içinde büyükşehir belediyesi idaresi ile yönetilmesi, mevcut mevzuat ve kanunlara göre uygun görünmüyorsa da, kent aktörlerinin ve politika geliştiricilerinin, bu parçalanmış yapının sürdürülebilir bir kentsel yapıya dönüşmesi konusundaki zorluğuna karşı önlem almaları gerekmektedir.

Kamu eli ile yapılan büyük yatırımların, altyapı çalışmalarının, kente katkı verebilmesi için proje geliştiricilerinin kentin bu bölgesel yapısına duyarsız kalmamaları gerekmektedir. Parçalanmış bir idari yapı içerisinde yarardan çok zarar getirebilecek bir rekabet ortamında oluşturulacak kentsel yatırımların uzun vadeli sonuçlarını değerlendirebilmek ve önceden görebilmek, Trabzon'u batıda Beşirli'den Doğu'da Konaklar ve güneyde Soğuksu semtleri ile sınırlı alanlarda düşünmemek koşulu ile mümkün olmaktadır.

Trabzon belediye sınırları dışında gelişme gösteren beldelerin nüfus dinamiklerinin Trabzon'dan bağımsız olarak değerlendirilmesi, kentsel bölgenin bir parçası oldukları saptamasından hareketle mümkün görünmemektedir. Her bir beldenin birbirleri ile ve Trabzon Kenti ile etkileşimde oldukları düşünüldüğünde, planlama yaklaşımlarının ve stratejilerinin bu kentsel yapıdan bağımsız olarak belirlenmesi, kamu veya özel sektöre yapılan yatırımların bu beldelerde yer seçmeleri nedeniyle yetersizlik ve çözümsüzlük durumu yaratabilmektedir. Bu durumun aşılması amacıyla plan değişiklikleri ile parçacı çözümlere gidilmesi, plan bütünlüğünü bozmakta, planlar öngörüldüğü süreleri

tamamlanmadan yetersiz hale gelmekte, bütçesi, teknik altyapısı ve insan gücü yeterli olmayan belde yerel yönetimleri bu sorunları çözmeye ana kentteki kadar başarılı olamayabilmektedir.

Kentin fiziki mekansal yapısının iyi yorumlanıp kavranabilmesi, sürdürülebilir bir kentsel yapıyı oluşturacak siyasa ve karar verme mekanizmalarına büyük katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, bu çalışmanın bir sonraki aşamasında, kentin arazi kullanımı ve işlev mekanizmasını iyi algılayabilecek ve gelişme stratejileri oluşturmaya yarayacak bir model önerilebilir.

Ürün sunumu, müşteri profili, pazarlama stratejileri, reklam yatırımları, ekonominin genel yapısındaki değişimler ticaretin oluşma biçimini değiştirmektedir. Yeni ticaret türlerinin yerleşme kriterlerinin tam olarak algılanması ve belirlenmesi, planlama sürecinde ticarete yönelik kentsel mekanların üretimini ve sürdürülebilir kentsel mekanlar oluşturmayı olanaklı kılacaktır. Trabzon özelinde, planlama sürecinde kent merkezi dışında üretilen kentsel mekanların tasarım kurguları belirlenirken, otomobil satış ve servisinin, ilaç depolama ve pazarlamanın, gıda, giyim ve çok çeşitli ürünlerin bir arada sunulduğu büyük marketlerin, fabrika satış tekstil perakendeciliğinin, alışveriş merkezleri aracılığıyla yapılan perakende ticaretlerin tümünün, büro ve finans gibi eylemlerin, ulusal pazara hakim gıda dağıtım ve pazarlama şirketlerinin bölgesel dağıtımını yapan toptancılarının ve bunun benzerlerinin bu alanlarda yer seçiyor olmaları dikkate alınmalıdır.

6. KAYNAKLAR

- Cavailles, J., Gaigne, C., Tabuchi, T. ve Thisse, J-F., 2007. Trade and the Structure of Cities, Journal of Urban Economics, 62, 3, 383-404.
- Kaplan, D.V., Wheeler, J.O. ve Holloway, S.R., 2004. Urban Geography, Wiley International Edition, John Wiley & Sons, Inc, USA.
- Akçura, T., 1971. Ankara Türkiye Cumhuriyeti'nin Başkenti Hakkında Monografik Bir Araştırma, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayını, No:16 Ankara.
- Tekeli, İ., 2001. Modernite Aşılırken Kent Planlaması, İmge Yayınları, Ankara.
- Moore, S., Faulconbridge, J., Blake, C., Westhead, D., Slater, T., Brown, G., Davidson, M., Huxley, M. ve Huijbens, E., 2003. Reflections on Current Developments in Contemporary Urban Geography, Area, 35, 2, 217-219.
- Aydemir, Ş., Öksüz, A.M., Aydın, Y. ve Şen, D., DOKAP Kentsel Etki Alanları Araştırması, Trabzon, 2000.
- Trabzon Yıllığı 89, 1989. Kuzey Gazetecilik Matbaacılık, Trabzon.
- Monoholy-Nagy, S., 1969. Monoholy-Nagy: Experiment in Totality, MIT Press, Massachusetts, USA.
- Çalışkan, O., 2004. Sürdürülebilir Kent Formu: Derişik Kent, Planlama Dergisi, 3, 33-52.
- Sjoberg, G., 1960. The Preindustrial City : Past and Present, The Free Press, Newyork.
- Wycherley, R.E., 1993. Antik Çağda Kentler Nasıl Kuruldu?, Nur Nirven-Nezih Başgelen, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Knox, P., 1987. Change in the Late 20th Century City, Urban Social Geography: An Introduction, 319-341.
- Knox, P., 1987. Historical Perspectives on the City, Urban Social Geography: An Introduction, 7-53.
- Tokatlı, N. ve Boyacı, Y., 1999. The Changing Morphology of Commercial Activity in İstanbul, Cities, 16, 3, 181-193.
- Richardson, H.W. ve Gordon P., 1997. Are Compact Cities a Desirable Planning Goal?, Journal of the American Planning Association, 63, 1, 95.
- Osmay S. Ve Duruöz C.N., 1994. Urban Sociology and Urbanisation: Selected Readings, Ara Yayınlar, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Ofset Stüdyosu, Ankara.
- Amal, İ., 1997. Investigation of the Relationship between Urban Sapatial Structure and Travel Demand in the GTA, Yüksek Lisans Tezi, University of Toronto.

- Bourne, L.S., 1982. *Urban Spatial Structure: An Introductory Essay on Concepts and Criteria, Internal Structure of City*, Oxford University Press, New York.
- Berry, B.J.L., 1974. *Landuse, Urban Form and Environmental Quality*,
- Aru, K.A., 1998. *Türk Kenti*, YEM Yayınları, İstanbul.
- Williams, K., Burton, E. ve Jenks, M., 2000. *Achieving Sustainable Urban Form*, E&F SPON, London.
- Pressman, N., 1985. Appendix: national student competition for reshaping winter cities", in *Reshaping Winter Cities: Concepts, Strategies and Trends*, University of Waterloo Press, Waterloo, Ontario, 117 – 154.
- Minnery, J., 1992. *Urban Form and Development Strategies: Equity, Environmental and Economic Implications*, The National Housing Strategy Background, 7, AGPS, Canberra.
- Newton, P., 2000. *Urban Form and Environmental Performance*, Jenks M., Burton E. & Williams K. (Eds.), *Achieving Sustainable Urban Form*, E & F Spon, London, 46-53.
- Camagni, R., Gibelli, M.C. ve Rigamonti, P., 2002. *Urban Mobility and Urban Form: The Social and Environmental Costs of Different Patterns of Urban Expansion*, Ecological Economics, 40,2, 199-216.
- Russwurm, L.H., 1980. *The Developing Spatial Form of Canadian Cities*, Preston, R.E & Russwurm, L.H.(Eds) 'Essays on Canadian Urban Process and Form', 273-361.
- Maoh, H. ve Kanaroglou, P., 2007. *Geographic clustering of Firms and Urban Form: A Multivariate Analysis*, Journal of Geographical Systems, 9,1, 29-52.
- Paez, A., 2007. *Spatial Perspectives on Urban Systems: Developments and Directions*, Journal of Geographical Systems, 9,1, 1-16.
- Yankaya U., 2005. *İzmir Metrosunun Konut Fiyatları Üzerindeki Etkilerinin Hedonik Fiyat Yöntemi ile Modellenmesi (The Modeling of the Impacts of Izmir Subway on Housing Prices)*, The Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences, Dokuz Eylül University.
- Chunyang H., Okado N., Zhang Q., Shi, P. ve Zhang J., 2006. *Modeling Urban Expansion Scenarios by Coupling Cellular Automata Model and System Dynamic Model in Beijing, China*, Applied Geography, 26, 323-345.
- Yüzer M.A., 2001. *Şehirsel Yerleşmelerde Fraktal ve Hüresel Otomata Yöntemi ile Gelişme Alanlarının Belirlenmesi*, Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İTÜ, İstanbul, 128 s.

- Silva, E.A. ve Clark, K.C., 2001. Calibration of SLEUTH Urban Growth Model for Lisbon and Porto, Portugal, Computers, Environment and Urban Systems, Pergamon 26, 525-552.
- Clark, C., 1951 Urban population densities, J R Stat Soc 114, 4, 490-496.
- Tian, G., Liu, J. ve Zhang, Z., 2002. Urban Functional Structure Characteristics and Transformation in China, Cities, 19,4, 243-248.
- Trabzon Analitik Etüdüleri, 1968. İller Bankası, Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş., Ankara.
- Miller, W., 1926. Son Trabzon İmparatorluğu, Nurettin Süleymangil, ATT Basım Yayın, İstanbul.
- URL-1, http://www.trabzon.gov.tr/t_h/tarih_ayrinti.aspx, 15 Mart 2008
- Aygün, N., 2005. Onsekizinci Yüzyılda Trabzon'da Ticaret, 1.Baskı, Serander Yayınları, Ankara.
- Uspenski, F.I., 2003. Trabzon Tarihi (Kuruluşundan Fethine Kadar), Enver Uzun, 1. Baskı, Eser Ofset Matbaacılık, Trabzon.
- Goloğlu, M., 2000 Trabzon Tarihi Fetihden Kurtuluşa Kadar, 1. Baskı, Serander Yayınları, Trabzon.
- Öksüz, M., 2006. Onsekizinci Yüzyılın İkinci Yarısında Trabzon, 1.Baskı, Serander Yayınları, Trabzon.
- Keyder, Ç., Özveren, Y.E. ve Quataert, D., 1994. Doğu Akdeniz'de Liman Kentleri (1800-1914), Gül Çağalı Güven, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Faroqhi, S., 1994. Osmanlı'da Kentler ve Kentliler, Neyyir Kalaycıoğlu, 2. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Çapa, M. ve Çiçek R., Yirminci Yüzyılın Başlarında Trabzon'da Yaşam, 1. Baskı, Serander Yayınları, Trabzon, 2004
- Lambert, L., 1938. Trabzon Kesin İmar Planı Raporu, Trabzon.
- Beyazlı, D.Ş., 2003. İmar Uygulama Sürecinde Plan Değişikliklerinin Trabzon Kenti Özelinde Değerlendirilmesi ve Kente Getirdiği Ek Yükler, Planlama Dergisi, Şehir Plancıları Odası Yayını, 2, 61-70.
- Bayhan, İ., Kaptan, H. ve Aysu, E., 1970. Trabzon Kesin İmar Planı Raporu, Trabzon.
- Berksan, B., 1989. Trabzon Kesin İmar Planı Raporu, Trabzon.
- Trabzon Belediyesi, 2002. 2002 Revizyon İmar Planı Açıklama Raporu, Trabzon.
- TUIK, 1990. 1990 Nüfus Sayımı Kesin Sonuçları, Trabzon. DİE Yayınları, Ankara.

Turan, A., 2002. Revizyon ve Ek İmar Planı Raporu Söğütü, Trabzon.

Aydın, Y., 2001. Kentsel Gelişme ve Kent Merkezlerinin Dönüşümü: Trabzon Örneği, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

TUIK, 2007. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, Ankara.

Kılınçaslan, İ., 2002. Kentleşmenin Ekonomik Yönleri, İTÜ Yayınları, İstanbul.

7. EKLER

EK-1 : Avrupa Topluluğu'nda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistikî Sınıflaması (NACE)

Kod	AnaKol	Kod	Sınıf	Kod	Tanım
A	Tarım, avcılık ve ormancılık	01	Tarım, avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	01.11	Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer bitkisel ürünlerin yetiştiriciliği
				01.12	Sebze, bahçe ve kültür bitkileri ile fidanlık ürünlerinin yetiştiriciliği
				01.13	Meyve, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri yetiştiriciliği
				01.21	Sığır yetiştiriciliği, süt hayvancılığı
				01.22	Koyun, keçi, at, eşek, katır ve bordo yetiştiriciliği
				01.23	Domuz yetiştiriciliği
				01.24	Kanatlı kümes hayvanları yetiştiriciliği
				01.25	Diğer hayvanların yetiştiriciliği
				01.30	Hayvancılıkla birlikte bitkisel ürünlerin yetiştiriciliği (karma çiftçilik)
				01.41	Tarımsal hizmet faaliyetleri
				01.42	Hayvancılıkla ilgili hizmet faaliyetleri (veterinerlik hariç)
		01.50	Avcılık, tuzakla avlama, av hayvanları üreticiliği ve ilgili hizmet faaliyetleri		
		02	Ormancılık, tomrukçuluk ve ilgili hizmet faaliyetleri	02.01	Ormancılık ve tomrukçuluk
				02.02	Ormancılık ve tomrukçulukla ilgili hizmet faaliyetleri
B	Balıkçılık	05	Balıkçılık, balık üretme ve yetiştirme çiftliklerinin işletilmesi ve balıkçılıkla ilgili hizmet faaliyetleri	05.01	Balıkçılık
				05.02	Balık üretme ve yetiştirme çiftliklerinin işletilmesi
C	Madencilik ve taşocakçılığı	10	Kömür madenciliği	10.10	Taşkömürü madenciliği ve briketlenmesi
				10.20	Linyit madenciliği ve briketlenmesi
				10.30	Turba çıkarımı ve briketlenmesi
		11	Hampetrol ve doğalgaz çıkarımı; saha arama ve tetkiki hariç, petrol ve gaz çıkarımı ile ilgili hizmet faaliyetleri	11.10	Hampetrol ve doğalgaz çıkarımı
				11.20	Tetkik ve araştırma hariç, petrol ve gaz çıkarımı ile ilgili hizmet faaliyetleri
		12	Uranyum ve toryum cevheri madenciliği	12.00	Uranyum ve toryum cevheri madenciliği
		13	Metal cevherler madenciliği	13.10	Demir cevheri madenciliği
				13.20	Uranyum ve toryum cevherleri hariç, demir içermeyen metal cevherlerin madenciliği
		14	Diğer madencilik ve taşocakçılığı	14.11	İnşaat için taşocakçılığı
				14.12	Kireçtaşı, alçıtaşı ve tebeşir ocakçılığı
				14.13	Kayağantaş ocakçılığı
				14.21	Kum ve çakıl ocakçılığı
				14.22	Kil ve kaolin madenciliği
				14.30	Kimyasal ve gübreleme amaçlı minerallerin madenciliği
14.40	Tuz üretimi				

Ek-1'in Devamı

Kod	AnaKol	Kod	Sınıf	Kod	Tanım
C	Madencilik ve Taşocakçılığı	14	Diğer madencilik ve taşocakçılığı	14.50	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer madencilik ve taşocakçılığı işletmeleri
D	İmalat	15	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	15.11	Et imalatı ve saklanması
				15.12	Kümes hayvanları etlerinin imalatı ve saklanması
				15.13	Et ve kümes hayvanları ürünlerinin imalatı
				15.20	Balık ve balık ürünlerinin işlenmesi ve saklanması
				15.31	Patatesin işlenmesi ve saklanması
				15.32	Sebze ve meyve suyu imalatı
				15.33	Başka yerde sınıflandırılmamış sebze ve meyvelerin işlenmesi ve saklanması
				15.41	Ham, sıvı ve katı yağların imalatı
				15.42	Rafine sıvı ve katı yağların imalatı
				15.43	Margarin ve benzeri yenilebilir katı yağların imalatı
				15.51	Süthane işletmeciliği ve peynir imalatı
				15.52	Dondurma imalatı
				15.61	Öğütülmüş tahıl ürünleri imalatı
				15.62	Nişasta ve nişastalı ürünlerin imalatı
				15.71	Çiftlik hayvanları için hazır yem imalatı
				15.72	Ev hayvanları için hazır yem imalatı
				15.81	Ekmek, taze fırın ürünleri ve taze kek imalatı
				15.82	Peksimet, bisküvi imalatı, dayanıklı pastane ürünleri ve dayanıklı kek imalatı
				15.83	Şeker imalatı
				15.84	Kakao, çikolata ve şekerleme imalatı
				15.85	Makarna, şehriye, kuskus ve benzer unlu mamullerin imalatı
				15.86	Kahve ve çayın işlenmesi
				15.87	Baharat, soslar, sirke ve diğer çeşni maddelerinin imalatı
				15.88	Hazır, homojenize gıda maddeleri ile diet yiyecekleri imalatı
				15.89	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer gıda maddeleri imalatı
				15.91	Damıtılmış alkollü içeceklerin imalatı
				15.92	Mayalı maddelerden etil alkol imalatı
				15.93	Şarap imalatı
				15.94	Elma şarabı ve diğer meyve şaraplarının imalatı
				15.95	Diğer damıtılmamış mayalı içeceklerin imalatı
15.96	Bira imalatı				
15.97	Malt imalatı				

Ek-1'in Devamı

Kod	AnaKol	Kod	Sınıf	Kod	Tanım
D	İmalat	15	Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı	15.98	Maden suyu ve alkolsüz içecek üretimi
		16	Tütün ürünleri imalatı	16.00	Tütün ürünleri imalatı
		17	Tekstil ürünleri imalatı	17.11	Doğal ve sentetik pamuk elyafının hazırlanması ve eğrilmesi
				17.12	Doğal ve sentetik yün elyafının hazırlanması ve eğrilmesi
				17.13	Doğal ve sentetik kamgarn elyafının hazırlanması ve eğrilmesi
				17.14	Doğal ve sentetik keten elyafının hazırlanması ve eğrilmesi
				17.15	Tarak döküntüsü dahil, ipek atılması ve işlenmesi; sentetik ya da yapay iplik elyafının atılması ve işlenmesi
				17.16	Dikiş ipliği imalatı
				17.17	Diğer tekstil elyaflarının hazırlanması ve eğrilmesi
				17.21	Pamuklu dokuma
				17.22	Yünlü dokuma
				17.23	Kamgarn dokuma
				17.24	İpekli dokuma
				17.25	Diğer dokumalar
				17.30	Dokumanın aprelenmesi
				17.40	Giyim eşyası dışındaki hazır tekstil ürünleri imalatı
				17.51	Halı ve kilim imalatı
				17.52	Halat, ip, sicim ve ağ imalatı
				17.53	Giyim eşyası hariç, dokuma olmayan kumaş ile bundan yapılan ürünlerin imalatı
				17.54	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer tekstil ürünlerinin imalatı
				17.60	Trikotaj (örme) ve tığ-ışi kumaş imalatı
				17.71	Trikotaj (örme) ve tığ-ışi çorap imalatı
		17.72	Trikotaj (örme) ve tığ-ışi kazak, hırka vb. imalatı		
		18	Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması	18.10	Deri giyim eşyası imalatı
				18.21	İş giysisi imalatı
				18.22	Diğer dış giyim eşyaları imalatı
				18.23	İç giyim eşyası imalatı
				18.24	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer giyim eşyası ve aksesuarların imalatı
				18.30	Kürkün işlenmesi ve boyanması; kürk mamulleri imalatı
		19	Derinin tabaklanması ve işlenmesi; bavul, el çantası, saraçlık, koşum takımı ve ayakkabı imalatı	19.10	Derinin tabaklanması ve işlenmesi
				19.20	Bavul, el çantası ve benzerleri ile saraçlık ve koşum takımı imalatı
				19.30	Ayakkabı, terlik vb. imalatı

Ek-1'in Devamı

Kod	AnaKol	Kod	Sınıf	Kod	Tanım
D	İmalat	20	Ağaç ve ağaç mantarı ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden, örülerek yapılan eşyaların imalatı	20.10	Ağacın hızarlanması, planyalanması ve empenye edilmesi
				20.20	Tahta plaka imalatı; kontraplak, yonga levha, sunta, diğer pano ve tahtaların imalatı
				20.30	İnşaat kerestesi ve doğrama imalatı
				20.40	Ahşap konteynir imalatı
				20.51	Diğer ağaç ürünleri imalatı
				20.52	Ağaç mantarı ürünleri imalatı; saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı
		21	Kağıt hamuru, kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	21.11	Kağıt hamuru imalatı
				21.12	Kağıt ve mukavva imalatı
				21.21	Oluklu karton ve mukavva ile kağıt ve mukavvadan yapılan ambalajların imalatı
				21.22	Kağıttan yapılan ev eşyası ve sıhhi melzemeler ile tuvalet gereçlerinin imalatı
				21.23	Kağıt kırtasiye malzemeleri imalatı
				21.24	Duvar kağıdı imalatı
				21.25	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer kağıt ve mukavva ürünleri imalatı
		22	Basım ve yayım; plak, kaset ve benzeri kayıtlı medyanın çoğaltılması	22.11	Kitap yayımı
				22.12	Gazetelerin yayımı
				22.13	Dergi ve süreli yayınların yayımı
				22.14	Ses kayıtlarının yayımı
				22.15	Diğer yayımlar
				22.21	Gazete basımı
				22.22	Başka yerde sınıflandırılmamış basım
				22.23	Ciltleme vb. işlemler
				22.24	Baskı kalıbı yapımı ve dizgi
				22.25	Basımla ilgili diğer faaliyetler
				22.31	Ses kaydının çoğaltılması
				22.32	Görüntü kaydının çoğaltılması
				22.33	Bilgisayar kaydının çoğaltılması
		23	Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	23.10	Kok fırını ürünleri imalatı
				23.20	Rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı
				23.30	Nükleer yakıtın işlenmesi
		24	Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	24.11	Sanayi gazları imalatı
				24.12	Boya ve pigment imalatı
				24.13	Diğer inorganik ana kimyasal maddelerin imalatı

Ek-1'in Devamı

Kod	AnaKol	Kod	Sınıf	Kod	Tanım
D	İmalat	24	Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı	24.14	Diğer organik ana kimyasal maddelerin imalatı
				24.15	Kimyasal gübre ve azot bileşiklerin imalatı
				24.16	Plastik hammaddelerinin imalatı
				24.17	Sentetik kauçuk hammaddelerinin imalatı
				24.20	Pestisid (haşarat ilacı) ve diğer zirai-kimyasal ürünlerin imalatı
				24.30	Boya, vernik benzeri kaplayıcı maddeler ile matbaa mürekkebi ve macun imalatı
				24.41	Temel eczacılık ürünleri imalatı
				24.42	Farmasötik preparat imalatı
				24.51	Sabun ve deterjan ile temizlik ve cilalama maddeleri imalatı
				24.52	Parfüm ile kozmetik ve tuvalet malzemeleri imalatı
				24.61	Patlayıcı madde imalatı
				24.62	Tutkal ve jelatin imalatı
				24.63	Uçucu yağların imalatı
				24.64	Fotoğrafçılıkta kullanılan kimyasal maddelerin imalatı
				24.65	Kaset, bant vb. kayıt gereçlerinin imalatı (kaydedilmemiş)
				24.66	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer kimyasal ürünlerin imalatı
				24.70	Suni elyaf imalatı
		25	Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	25.11	İç ve dış lastik imalatı
				25.12	Lastiğe sırt geçirilmesi ve yeniden işlenmesi
				25.13	Diğer kauçuk ürünleri imalatı
				25.21	Plastik tabaka, kalıp, tüp ve profil imalatı
				25.22	Plastik ambalaj malzemesi imalatı
				25.23	Plastik inşaat malzemesi imalatı
				25.24	Diğer plastik ürünlerin imalatı
		26	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	26.11	Düz cam imalatı
				26.12	Düz camın şekillendirilmesi ve işlenmesi
				26.13	Çukur cam imalatı
				26.14	Cam elyafı imalatı
				26.15	Teknik amaçlı cam eşyalar dahil, diğer cam imalatı
				26.21	Seramik ev ve süs eşyası imalatı
				26.22	Seramikten yapılan sıhhi ürünlerin imalatı
				26.23	Seramik yalıtım malzemeleri imalatı
		26.24	Teknik amaçlı diğer seramik ürünlerin imalatı		

Ek-1'in Devamı

Kod	AnaKol	Kod	Sınıf	Kod	Tanım
D	İmalat	26	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	26.25	Diğer seramik ürünlerin imalatı
				26.26	Ateşe dayanıklı seramik ürünlerin imalatı
				26.30	Seramik kiremit ve kaldırım taşı imalatı
				26.40	Fırınlanmış kilden kiremit, briket, tuğla ve inşaat malzemeleri imalatı
				26.51	Çimento imalatı
				26.52	Kireç imalatı
				26.53	Alçı imalatı
				26.61	İnşaat amaçlı beton ürünleri imalatı
				26.62	İnşaat amaçlı alçı ürünleri imalatı
				26.63	Hazır beton imalatı
				26.64	Harç imalatı
				26.65	Lifli çimento imalatı
				26.66	Beton, alçı ve çimentodan yapılmış diğer maddelerin imalatı
				26.70	Taşın kesilmesi, şekil verilmesi ve kullanılabilir hale getirilmesi
				26.81	Taşlama (zımpara) ürünleri imalatı
				26.82	Başka yerde sınıflandırılmamış metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı
				27.10	Demir-çelik ve demir alaşımları imalatı ((ECSC) - Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu) ²⁰
		27	Ana metal sanayii	27.21	Dökme demirden boru imalatı
				27.22	Çelik boru imalatı
				27.31	Soğuk çekme
				27.32	Dar şeritlerin soğuk haddelenmesi
				27.33	Soğuk şekillendirme ve katlama
				27.34	Tel çekme
				27.35	Demir ve çeliğin başka yerde sınıflandırılmamış diğer ilk işlemleri; AKÇT (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu) dışındaki demir alaşımları imalatı
				27.41	Değerli metal üretimi
				27.42	Alüminyum üretimi
				27.43	Kurşun, çinko ve kalay üretimi
				27.44	Bakır üretimi
				27.45	Demir dışındaki diğer metallerin üretimi
				27.51	Demir döküm
27.52	Çelik döküm				
27.53	Hafif metallerin döküm				

Ek-1'in Devamı

Kod	AnaKol	Kod	Sınıf	Kod	Tanım
D	İmalat	27	Ana Metal Sanayi	27.54	Demir dışındaki diğer metallerin dökümü
		28	Makine ve teçhizatı hariç; fabrikasyon metal ürünleri imalatı	28.11	Metal yapı ve yapı parçaları imalatı
				28.12	Metal inşaat doğraması imalatı
				28.21	Tank, sarnıç ve metal muhafaza imalatı
				28.22	Merkezi ısıtma radyatörleri ve kazanlarının imalatı
				28.30	Buhar kazanı imalatı, merkezi sıcak su kazanları hariç
				28.40	Metallerin dövülmesi, preslenmesi, baskılanması ve yuvarlanması; toz metalürjisi
				28.51	Metallerin kaplanması ve işlenmesi
				28.52	Genel makine mühendisliği
				28.61	Çatal-bıçak takımı imalatı
				28.62	El aletleri imalatı
				28.63	Kilit ve menteşe imalatı
				28.71	Çelik varil ve benzeri muhafazaların imalatı
				28.72	Hafif metalden ambalaj malzemeleri imalatı
				28.73	Tel ürünleri imalatı
				28.74	Bağlantı malzemeleri, zincir ve yay ile vida çekme makinesi ürünlerinin imalatı
				28.75	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer fabrikasyon metal ürünlerinin imalatı
		29	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	29.11	İçten yanmalı motor ve türbin imalatı; uçak, motorlu taşıt ve motosiklet motorları hariç
				29.12	Pompa ve kompresör imalatı
				29.13	Musluk ve vana imalatı
				29.14	Mil yatağı, dişli, dişli takımı ve tahrik tertibatı imalatı
				29.21	Sanayi fırını, ocak ve ocak ateşleyicilerin imalatı
				29.22	Kaldırma ve taşıma teçhizatı imalatı
				29.23	Evde kullanıma yönelik olanlar hariç, soğutma ve havalandırma donanımı imalatı
				29.24	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer genel amaçlı makinelerin imalatı
				29.31	Tarımsal amaçlı traktör imalatı
				29.32	Diğer tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı
				29.40	Takım tezgahları imalatı
				29.51	Metalurji makineleri imalatı
				29.52	Maden, taşocağı ve inşaat makineleri imalatı
				29.53	Gıda, içecek ve tütün işleyen makinelerin imalatı
				29.54	Tekstil, giyim eşyası ve deri işlemede kullanılan makinelerin imalatı
				29.55	Kağıt ve üretiminde kullanılan makinelerin imalatı

Ek-1'in Devamı

Kod	AnaKol	Kod	Sınıf	Kod	Tanım
D	İmalat	29	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	29.56	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer özel amaçlı makinelerin imalatı
				29.60	Silah ve mühimmat imalatı
				29.71	Elektrikli ev aletleri imalatı
				29.72	Elektriksiz ev aletleri imalatı
		30	Büro makineleri ve bilgisayar imalatı	30.01	Büro makineleri imalatı
				30.02	Bilgisayar ve diğer bilgi işleme makinelerinin imalatı
		31	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazların imalatı	31.10	Elektrik motoru, jenaröter ve transformatörlerin imalatı
				31.20	Elektrik dağıtım ve kontrol cihazları imalatı
				31.30	İzole edilmiş tel ve kablo imalatı
				31.40	Akümülatör, primer pil ve batarya imalatı
				31.50	Elektrik ampulü ve lambaları ile aydınlatma teçhizatı imalatı
				31.61	Motor ve taşıtlarda kullanıma yönelik, başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli teçhizat imalatı
				31.62	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer elektrikli teçhizat imalatı
		32	Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	32.10	Elektronik valf ve tüpler ile diğer elektronik parçaların imalatı
				32.20	Radyo ve televizyon vericileri ile telefon ve telgraf hattı teçhizatı imalatı
				32.30	Televizyon ve radyo imalatı; ses ve görüntü kaydeden veya çoğaltan teçhizat ve bunlarla ilgili cihazların imalatı
		33	Tıbbi aletler; hassas ve optik aletler ile saat imalatı	33.10	Tıbbi ve cerrahi teçhizat ile ortopedik araçların imalatı
				33.20	Ölçme, kontrol, test, seyrüsefer ve benzer amaçlı alet ve cihazların imalatı; sanayide kullanılan işlem kontrol teçhizatı hariç
				33.30	Sanayide kullanılan işlem kontrol teçhizatı imalatı
				33.40	Optik aletler ve fotoğrafçılık teçhizatı imalatı
				33.50	Saat imalatı
		34	Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı	34.10	Motorlu kara taşıtlarının imalatı
				34.20	Motorlu kara taşıtları karoseri imalatı; römork ve yarı römork imalatı
				34.30	Motorlu kara taşıtları ve bunların motorlarıyla ilgili parça ve aksesuarların imalatı
		35	Diğer ulaşım araçlarının imalatı	35.11	Gemi yapımı ve onarımı
				35.12	Eğlence ve sportif amaçlı teknelerin yapımı ve onarımı
				35.20	Demiryolu ve tramvay lokomotifleri ile vagonlarının imalatı
				35.30	Hava ve uzay taşıtları imalatı
				35.41	Motosiklet imalatı
				35.42	Bisiklet imalatı
				35.43	Sakat taşıyıcıları imalatı

Ek-1'in Devamı

Kod	AnaKol	Kod	Sınıf	Kod	Tanım
D	İmalat	35	Diğer ulaşım araçlarının imalatı	35.50	Başka yerde sınıflandırılmamış, diğer ulaşım araçlarının imalatı
				36.11	Sandalye, tabure vb. imalatı
		36	Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar	36.12	Diğer büro ve mağaza mobilyalarının imalatı
				36.13	Diğer mutfak mobilyalarının imalatı
				36.14	Diğer mobilyaların imalatı
				36.15	Yatak, minder vb. imalatı
				36.21	Madeni para (sikke) ve madalyon imalatı
				36.22	Mücevherat ve başka yerde sınıflandırılmamış ilgili eşyaların imalatı
				36.30	Müzik aletleri imalatı
				36.40	Spor malzemeleri imalatı
				36.50	Oyun ve oyuncak imalatı
				36.61	Taklit mücevher imalatı
				36.62	Süpürge ve fırça imalatı
		36.63	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar		
		37	Geri dönüşüm	37.10	Metal atık ve hurdaların geri dönüşümü
37.20	Metal olmayan atık ve hurdaların geri dönüşümü				
E	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	40	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	40.10	Elektrik üretimi, iletimi ve dağıtımı
				40.20	Gaz üretimi ve dağıtımı
				40.30	Buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı
		41	Suyun toplanması, artırılması ve dağıtımı	41.00	Suyun toplanması, artırılması ve dağıtımı
F	İnşaat	45	İnşaat	45.11	Yapıların yıkım ve tahribatı; hafriyat
				45.12	Test sondajı ve delme
				45.21	Binaların veya bina dışı yapıların genel inşaat işleri
				45.22	Çatı kaplama ve iskeletinin kurulması
				45.23	Şehirlerarası yollar, yollar, havaalanları ve spor alanları inşaatı
				45.24	Su projeleri inşaatı
				45.25	Özel uzmanlık gerektiren diğer inşaat işleri
				45.31	Elektrik tesisatı
				45.32	Yalıtım işleri faaliyetleri
				45.33	Sıhhi tesisat
				45.34	Diğer yapı tesisatı
				45.41	Sıva işleri
				45.42	Doğrama işleri

Ek-1'in Devamı

Kod	AnaKol	Kod	Sınıf	Kod	Tanım
F	İnşaat	45	İnşaat	45.43	Duvar ve yer kaplama
				45.44	Boya ve cam işleri
				45.45	İnşaatlardaki diğer tamamlayıcı işler
				45.50	İnşaat yapım veya yıkım ekipmanlarının operatörüyle birlikte kiralanması
G	Toptan ve perakende ticaret; motorlu taşıt, motosiklet, kişisel ve ev eşyalarının onarımı	50	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı; motorlu taşıt yakıtının perakende satışı	50.10	Motorlu taşıtların satışı
				50.20	Motorlu taşıtların bakım ve onarımı
				50.30	Motorlu taşıtların parça ve aksesuarlarının satışı
				50.40	Motosiklet ve ilgili parça ve aksesuarların satışı, bakımı ve onarımı
				50.50	Motorlu taşıt yakıtının perakende satışı
		51	Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu	51.11	Tarımsal hammadde, canlı hayvan, tekstil hammaddesi ve yarı işlenmiş ürünlerin satışı ile ilgili araçlar
				51.12	Yakıt, maden cevheri, metal ile endüstriyel ve teknik kimyasal maddelerin satışı ile ilgili araçlar
				51.13	Kereste ve inşaat malzemelerinin satışı ile ilgili araçlar
				51.14	Makine, sanayi donanımı, deniz ve hava taşıtlarının satışı ile ilgili araçlar
				51.15	Mobilya, ev eşyası, madeni eşya ve hırdavat satışı ile ilgili araçlar
				51.16	Dokuma, giyecek, ayakkabı ve deri eşya satışı ile ilgili araçlar
				51.17	Gıda ürünleri, içecek ve tütün satışı ile ilgili araçlar
				51.18	Belirli malların satışında uzmanlaşmış, başka yerde sınıflandırılmamış ürün ve ürün grupları ile ilgili aracılık
				51.19	Komisyoncular; belli bir mala yönelik olmayan, genel aracılık
				51.21	Tahıl, tohum ve hayvan yemi toptan ticareti
				51.22	Çiçek ve bitki toptan ticareti
				51.23	Canlı hayvan toptan ticareti
				51.24	Ham deri, post ve deri toptan ticareti
				51.25	İşlenmemiş tütün toptan ticareti
				51.31	Sebze ve meyve toptan ticareti
				51.32	Et ve et ürünleri toptan ticareti
				51.33	Süt ürünleri, yumurta ve yenilebilir yağların toptan ticareti
				51.34	Alkollü ve alkolsüz içecek toptan ticareti
				51.35	Tütün ürünleri toptan ticareti
				51.36	Şeker, çikolata ve şekerleme toptan ticareti
				51.37	Kahve, çay, kakao ve baharat toptan ticareti
				51.38	Balık, kabuklular ve yumuşakçalar dahil, diğer gıda maddelerinin toptan ticareti

Ek-1'in Devamı

Kod	AnaKol	Kod	Sınıf	Kod	Tanım
G	Toptan ve perakende ticaret; motorlu taşıt, motosiklet, kişisel ve ev eşyalarının onarımı	51	Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu	51.39	Çeşitli gıda, içecek ve tütün ürünlerinin toptan ticareti (belli bir konuda uzmanlaşmamış)
				51.41	Tekstil ürünleri toptan ticareti
				51.42	Giyim ve ayakkabı toptan ticareti
				51.43	Elektrikli ev cihazları ile radyo ve televizyon toptan ticareti
				51.44	Porselen, cam eşya, duvar kağıdı ve temizlik malzemeleri toptan ticareti
				51.45	Parfüm ve kozmetik ürünleri toptan ticareti
				51.46	Eczacılık malzemeleri toptan ticareti
				51.47	Diğer ev eşyaları ve kişisel eşyaların toptan ticareti
				51.51	Katı, sıvı ve gaz yakıtlar ile ilgili ürünlerin toptan ticareti
				51.52	Maden ve maden cevheri toptan ticareti
				51.53	Ağaç ürünleri ve inşaat malzemeleri ile sıhhi teçhizat toptan ticareti
				51.54	Hırdavat, su ve ısıtma teçhizatı toptan ticareti
				51.55	Kimyasal maddelerin toptan ticareti
				51.56	Diğer ara malların toptan ticareti
				51.57	Atık ve hurda toptan ticareti
				51.61	Takım tezgahları toptan ticareti
				51.62	İnşaat makineleri toptan ticareti
				51.63	Tekstil makineleri ile dikiş ve örgü makineleri toptan ticareti
				51.64	Büro makineleri ve malzemeleri toptan ticareti
				51.65	Sanayi, ticaret ve denizcilikte kullanılan diğer makinelerin toptan ticareti
		51.66	Tarımsal makine ve aksesuarları toptan ticareti (traktörler dahil)		
		51.70	Diğer toptan ticaret		
		52	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin dışında kalan perakende ticaret; kişisel ve ev eşyalarının tamiri	52.11	Belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalarda gıda içecek ve tütün ağırlıklı perakende ticaret
				52.12	Belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalarda diğer perakende ticaret
				52.21	Taze sebze ve meyve perakende ticareti
				52.22	Et ve et ürünleri perakende ticareti
				52.23	Balık, kabuklu ve yumuşakçaların perakende ticareti
				52.24	Ekmek, kek ve unlu mamüller ile şekerleme perakende ticareti
				52.25	Alkollü ve alkolsüz içeceklerin perakende ticareti
				52.26	Tütün ürünleri perakende ticareti
				52.27	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki diğer gıda, içecek ve tütün perakende ticareti
52.31	Eczacılık ürünleri perakende ticareti				

Ek-1'in Devamı

Kod	AnaKol	Kod	Sınıf	Kod	Tanım
G	Toptan ve perakende ticaret; motorlu taşıt, motosiklet, kişisel ve ev eşyalarının onarımı	52	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin dışında kalan perakende ticaret; kişisel ve ev eşyalarının tamiri	52.32	Tıbbi ve ortopedik aletlerin perakende ticareti
				52.33	Kozmetik, parfümeri ve tuvalet malzemelerinin perakende ticareti
				52.41	Tekstil ürünleri perakende ticareti
				52.42	Giyim eşyası perakende ticareti
				52.43	Ayakkabı ve deri eşya perakende ticareti
				52.44	Mobilya ve aydınlatma donanımı ile başka yerde sınıflandırılmamış ev eşyaları perakende ticareti
				52.45	Elektrikli ev cihazları ile radyo ve televizyon perakende ticareti
				52.46	Hırdavat, boya ve cam perakende ticareti
				52.47	Kitap, gazete ve dergi ile kırtasiye malzemelerinin perakende ticareti
				52.48	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki diğer perakende ticaret
				52.50	Kullanılmış malların satıldığı mağazalardaki perakende ticaret
				52.61	Posta yoluyla perakende ticaret
				52.62	Pazarlarda, sergilerde veya seyyar olarak yapılan perakende ticaret
				52.63	Mağazalarda yapılmayan diğer perakende ticaret
				52.71	Bot, ayakkabı ve diğer deri eşyaların tamiri
				52.72	Elektrikli ev eşyalarının tamiri
52.73	Saat ve mücevher tamiri				
52.74	Başka yerde sınıflandırılmamış tamirler				
H	Oteller ve lokantalar	55	Oteller ve lokantalar	55.11	Lokantalı oteller ve moteller
				55.12	Lokantasız oteller ve moteller
				55.21	Gençlik hostelleri ve dağ barınakları
				55.22	Kamp yerleri (karavan alanları dahil)
				55.23	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer konaklama yerleri
				55.30	Lokantalar, pastaneler vb. yerler
				55.40	Barlar ve kahvehaneler
				55.51	Kantinler
				55.52	Dışarıya yemek hizmeti sunan işletmeler (catering)
I	Ulaştırma, depolama ve haberleşme	60	Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	60.10	Demiryolu taşımacılığı
				60.21	Kara taşımacılığı ile yapılan diğer tarifeli yolcu taşımacılığı
				60.22	Taksi taşımacılığı
				60.23	Diğer kara taşımacılığı ile yapılan yolcu taşımacılığı
				60.24	Karayolu yük taşımacılığı
				60.30	Boru hattı taşımacılığı

Ek-1'in Devamı

Kod	AnaKol	Kod	Sınıf	Kod	Tanım		
I	Ulaştırma, depolama ve haberleşme	61	Su yolu taşımacılığı	61.10	Deniz ve kıyı taşımacılığı		
				61.20	İç sularda yük ve yolcu taşımacılığı (göl, nehir, liman-içi vb)		
		62	Havayolu taşımacılığı	62.10	Tarifeli havayolu taşımacılığı		
				62.20	Tarifersiz havayolu taşımacılığı		
				62.30	Uzay taşımacılığı		
		63	Destekleyici ve yardımcı ulaştırma faaliyetleri; seyahat acentelerinin faaliyetleri	63.11	Yükleme-boşaltma hizmetleri		
				63.12	Depolama ve ambarlama hizmetleri		
				63.21	Kara taşımacılığını destekleyici diğer faaliyetler		
				63.22	Suyolu taşımacılığını destekleyici diğer faaliyetler		
				63.23	Havayolu taşımacılığını destekleyici diğer faaliyetler		
				63.30	Seyahat acenteleri ve tur işletmelerinin faaliyetleri; başka yerde sınıflandırılmamış, turistlere yardımcı faaliyetler		
				63.40	Diğer ulaştırma acentelerinin faaliyetleri		
		64	Posta ve telekomünikasyon	64.11	Ulusal posta faaliyetleri		
				64.12	Ulusal posta faaliyetleri dışındaki kurye faaliyetleri		
				64.20	Telekomünikasyon		
		J	Mali aracı kuruluşların faaliyetleri	65	Sigorta ve emeklilik fonları hariç, mali aracı kuruluşların faaliyetleri	65.11	Merkez bankası faaliyetleri
						65.12	Diğer parasal aracı kuruluşların faaliyetleri
						65.21	Finansal kiralama (finansal leasing) hizmetleri
						65.22	Diğer kredi verme faaliyetleri
						65.23	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer mali aracı kuruluşların faaliyetleri
				66	Zorunlu sosyal güvenlik hariç, sigorta ve emeklilik fonları ile ilgili faaliyetler	66.01	Hayat sigortası
66.02	Emeklilik fonları						
66.03	Hayat sigortası dışındaki sigortalar						
67	Mali aracı kuruluşlara yardımcı faaliyetler			67.11	Mali piyasaların idaresi (sermaye piyasası)		
				67.12	Menkul kıymetlerle ilgili faaliyetler ve fon yönetimi		
				67.13	Mali aracı kuruluşlara yardımcı diğer faaliyetler		
				67.20	Sigorta ve emeklilik fonlarına yardımcı faaliyetler		
K	Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri			70	Gayrimenkul faaliyetleri	70.11	Gayrimenkulün satışının organize edilmesi ve satışı
		70.12	Kendi adına yapılan gayrimenkul alım-satımı				
		70.20	Kendine ait gayrimenkulün kiraya verilmesi				
		70.31	Emlakçılık				
		70.32	Bir ücret ya da sözleşme esasına dayanan gayrimenkul idaresi				

Ek-1'in Devamı

Kod	AnaKol	Kod	Sınıf	Kod	Tanım
K	Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	71	Operatörsüz makine ve teçhizat ile kişisel ve ev eşyalarının kiralınması	71.10	Otomobil kiralama
				71.21	Kara taşımacılığında kullanılan diğer araçların kiralınması
				71.22	Su taşıtlarının kaptansız kiralınması
				71.23	Hava taşıtlarının pilotsuz kiralınması
				71.31	Operatörsüz tarımsal makine ve teçhizatın kiralınması
				71.32	İnşaat ve mühendislikte kullanılan makine ve teçhizatın operatörsüz kiralınması
				71.33	Büro makine ve teçhizatının kiralınması (bilgisayarlar dahil)
				71.34	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer makine ve teçhizatın kiralınması
				71.40	Başka yerde sınıflandırılmamış kişisel ve ev eşyalarının kiralınması
		72	Bilgisayar ve ilgili faaliyetler	72.10	Bilgisayar donanım danışmanlığı
				72.20	Bilgisayar yazılım danışmanlığı, program üretimi ve temini
				72.30	Veri işleme
				72.40	Veri tabanı faaliyetleri
				72.50	Büro, muhasebe ve bilgi işleme makinelerinin bakım ve onarımı
				72.60	Bilgisayarla ilgili diğer faaliyetler
		73	Araştırma ve geliştirme hizmetleri	73.10	Tabii bilimler ve mühendislikle ilgili araştırma ve deneysel geliştirme faaliyetleri
				73.20	Sosyal ve beşeri bilimler ile ilgili araştırma ve deneysel geliştirme faaliyetleri
		74	Diğer iş faaliyetleri	74.11	Hukuki faaliyetler
				74.12	Muhasebe, mali müşavirlik ve hesap uzmanlığı hizmetleri; vergi danışmanlığı hizmetleri
				74.13	Piyasa ve kamuoyu araştırma faaliyetleri
				74.14	İş ve yönetim danışmanlığı faaliyetleri
				74.15	Holding şirketlerinin yönetim faaliyetleri
				74.20	Mimarlık, mühendislik ve ilgili teknik danışmanlık faaliyetleri
				74.30	Teknik test ve analiz faaliyetleri
				74.40	Reklam hizmetleri
				74.50	İşe girecek kişilerin seçimi ve yerleştirilmesi faaliyetleri
				74.60	Soruşturma ve güvenlik faaliyetleri
				74.70	Bina temizleme faaliyetleri (endüstriyel amaçlı temizlik)
				74.81	Fotoğrafçılıkla ilgili faaliyetler
				74.82	Ambalajlama faaliyetleri
				74.83	Sekreterlik ve çeviri hizmetleri
		74.84	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer iş faaliyetleri		

Ek-1'in Devamı

Kod	AnaKol	Kod	Sınıf	Kod	Tanım
L	Kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik	75	Kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik	75.11	Genel kamu hizmetleri
				75.12	Sosyal güvenlik hariç, sağlık, eğitim, kültür hizmetleri ve diğer sosyal hizmetleri sağlayan kuruluşların faaliyetlerinin düzenlenmesi
				75.13	İş etkinliğinin artırılmasına yönelik katkı ve düzenleme faaliyetleri
				75.14	Devlet için yapılan destekleyici hizmet faaliyetleri
				75.21	Dışişleri ile ilgili hizmetler
				75.22	Savunma faaliyetleri
				75.23	Adalet ve yargı organlarının faaliyetleri
				75.24	Kamu düzeni ve güvenliği ile ilgili faaliyetler
				75.25	İtfaiye hizmetleri
				75.30	Zorunlu sosyal güvenlik faaliyetleri
M	Eğitim	80	Eğitim	80.10	İlköğretim hizmetleri
				80.21	Genel ortaöğretim hizmetleri
				80.22	Teknik ve mesleki ortaöğretim hizmetleri
				80.30	Yükseköğretim hizmetleri
				80.41	Sürücü kursu faaliyetleri
				80.42	Yetişkinlerin eğitilmesi ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer eğitim faaliyetleri
N	Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	85	Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	85.11	Hastane hizmetleri
				85.12	Tıp ile ilgili uygulama faaliyetleri
				85.13	Dişçilik ile ilgili uygulama faaliyetleri
				85.14	İnsan sağlığı ile ilgili diğer hizmetler
				85.20	Veterinerlik hizmetleri
				85.31	Barınacak yer sağlanarak yürütülen sosyal hizmetler
				85.32	Barınacak yer sağlanmaksızın yürütülen sosyal hizmetler
		90	Kanalizasyon ve atıkların toplanması, hıfzısıhha ve benzeri faaliyetler	90.00	Kanalizasyon ve atıkların toplanması, hıfzısıhha ve benzeri hizmetler
		91	Başka yerde sınıflandırılmamış üye olunan kuruluşların faaliyetleri	91.11	İş ve işveren kuruluşlarının faaliyetleri
				91.12	Meslek kuruluşlarının faaliyetleri
				91.20	Ücretle çalışanların sendika faaliyetleri
				91.31	Dini kuruluşların faaliyetleri
				91.32	Siyasi kuruluşların faaliyetleri
				91.33	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer üye olunan kuruluşların faaliyetleri

Ek-1'in Devamı

Kod	AnaKol	Kod	Sınıf	Kod	Tanım
O	Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri	92	Eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetler	92.11	Sinema ve video filmi yapımı
				92.12	Sinema ve video filmi dağıtımı
				92.13	Sinema filmi gösterimi
				92.20	Radyo ve televizyon faaliyetleri
				92.31	Güzel sanatlar ve edebi sanatların yaratımı ve aktarımı
				92.32	Sanatsal etkinliklerin yürütülmesi
				92.33	Fuar ve lunapark faaliyetleri
				92.34	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer eğlence faaliyetleri
				92.40	Haber ajansı faaliyetleri
				92.51	Kütüphanecilik ve arşivleme faaliyetleri
				92.52	Tarihi yapı ve alanları koruma ve müzecilik faaliyetleri
				92.53	Botanik ve hayvanat bahçeleri ile milli parklarla ilgili faaliyetler
				92.61	Spor sahalarının ve stadyumların işletilmesi
				92.62	Diğer spor faaliyetleri
		92.71	Kumar ve müşterek bahis faaliyetleri		
		92.72	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer eğlence-dinlenme faaliyetleri		
		93	Diğer hizmet faaliyetleri	93.01	Tekstil ve kürk ürünlerinin yıkanması ve kuru temizleme
				93.02	Berber, kuaför ve güzellik salonlarının faaliyetleri
				93.03	Cenaze işleri ile ilgili faaliyetler
				93.04	Hamam, sauna, masaj salonu vb. yerlerin faaliyetleri
93.05	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer hizmet faaliyetleri				
P	Evlerde yaptırılan hizmet işleri	95	Evlerde yaptırılan hizmet işleri	95.00	Evlerde yaptırılan hizmet işleri
Q	Uluslararası örgütler ve temsilcilikleri	99	Uluslararası örgütler ve temsilcilikleri	99.00	Uluslararası örgütler ve temsilcilikleri

EK-2 : Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı üyelerin bilgisinin tutulduğu örnek veritabanı

TÜR	İSİM	ALTKOL	ANAKOL	ADRES	İŞLETME	ŞİRKET TÜRÜ

Ek-4'ün Devamı

MAHALLE BELDE	D_18_23	D_18_24	D_19_10	D_19_30	D_20_20	D_20_30	D_20_51	D_21_21	D_21_22	D_21_23	D_21_24	D_21_25	D_22_15	D_22_21	D_22_22	D_22_25	D_24_11
1 NOLU BESIRLI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
1 NOLU BOSTANCI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
1 NOLU ERDOGDU	0.0	0.0	0.0	3.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2 NOLU BESIRLI	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2 NOLU BOSTANCI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2 NOLU ERDOGDU	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
3 NOLU ERDOGDU	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
AKYAZI BELDESİ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
AYDINLIKEVLER	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	25.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
BAHCECIK	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
BOZTEPE	0.0	0.0	0.0	0.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
CARSI	50.0	14.3	33.3	31.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	15.5	0.0	0.0
CIMENLI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
COMLEKCI	0.0	0.0	33.3	3.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
CUKURCAYIR	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.7	0.0	0.0
CUMHURİYET	0.0	0.0	33.3	7.4	0.0	0.0	0.0	16.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	6.9	0.0	0.0
DEGIRMENDERE	0.0	0.0	0.0	2.7	0.0	11.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	25.0	3.4	0.0	50.0
ESENTEPE	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
FATİH	0.0	0.0	0.0	3.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	10.0	0.0	1.7	0.0	0.0
GAZIPASA	0.0	0.0	0.0	1.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	100.0	20.0	25.0	12.1	0.0	0.0
GULBAHARHATUN	0.0	0.0	0.0	1.9	0.0	5.9	0.0	16.7	0.0	0.0	0.0	0.0	10.0	0.0	1.7	0.0	0.0
HIZIRBEY	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.9	0.0	16.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	3.4	0.0	0.0
INONU	0.0	14.3	0.0	1.9	0.0	5.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.7	0.0	0.0
ISKENDERPASA	0.0	0.0	0.0	5.4	0.0	5.9	0.0	16.7	0.0	0.0	50.0	0.0	20.0	0.0	5.2	0.0	0.0
KALKINMA	0.0	14.3	0.0	0.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	10.0	0.0	0.0	0.0	0.0
KARSIYAKA	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
KASUSTU BELDESİ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	11.8	25.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
KAYMAKLI	0.0	0.0	0.0	1.6	66.7	11.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	50.0
KEMERKAYA	50.0	28.6	0.0	8.6	0.0	5.9	0.0	0.0	0.0	0.0	25.0	0.0	10.0	50.0	29.3	100.0	0.0
KONAKLAR	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	5.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
KURTULUS	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ORTAHISAR	0.0	0.0	0.0	1.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.7	0.0	0.0
PAZARKAPI	0.0	0.0	0.0	3.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	25.0	0.0	10.0	0.0	0.0	0.0	0.0
PELITLI BELDESİ	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	5.9	25.0	0.0	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
SANAYI	0.0	0.0	0.0	15.6	33.3	0.0	25.0	33.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	8.6	0.0	0.0
SOGUKSU	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
SOGUTLU BELDESİ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	23.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
TOKLU	0.0	0.0	0.0	1.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	10.0	0.0	0.0	0.0	0.0
UNIVERSİTE	0.0	28.6	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.7	0.0	0.0
YALI	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
YALINCAK	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
YENICUMA	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.7	0.0	0.0
YENİMAHALLE	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.7	0.0	0.0
YESİLTEPE	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
YILDIZLI BELDESİ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ZAFER	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.7	0.0	0.0

Ek-4'ün Devamı

MAHALLE BELDE	G_52_21	G_52_22	G_52_23	G_52_24	G_52_25	G_52_27	G_52_31	G_52_32	G_52_33	G_52_41	G_52_42	G_52_43	G_52_44	G_52_45	G_52_46	G_52_47	G_52_48
1 NOLU BESIRLI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	4.2	0.0	1.6	0.0	0.8	0.0	0.0	1.4	0.0	0.0	0.0	0.0
1 NOLU BOSTANCI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
1 NOLU ERDOGDU	0.0	2.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0	0.7	2.3	2.4	3.2	1.1
2 NOLU BESIRLI	0.0	2.3	0.0	0.0	10.0	0.0	0.0	1.6	0.0	1.0	66.7	0.0	2.8	0.5	0.0	3.2	1.6
2 NOLU BOSTANCI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2 NOLU ERDOGDU	0.0	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.5	2.4	1.1	0.0
3 NOLU ERDOGDU	0.0	1.1	0.0	0.0	0.0	4.2	0.0	1.6	0.0	0.4	0.0	0.0	1.4	1.3	7.1	1.1	1.6
AKYAZI BELDESİ	16.7	2.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.7	0.0	0.0	0.0	0.0
AYDINLIKEVLER	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.9	0.8	0.0	0.0	0.7	0.0	0.0	1.1	0.0
BAHCECIK	0.0	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	3.4	1.0	2.4	2.1	0.0
BOZTEPE	0.0	2.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.8	0.0	1.4	0.0	0.0	0.7	2.1	0.0	1.1	1.6
CARSI	33.3	8.0	0.0	0.0	0.0	25.0	25.0	5.6	5.9	40.8	0.0	41.5	9.7	7.8	11.9	10.5	12.0
CIMENLI	0.0	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
COMLEKCI	0.0	2.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.8	5.9	2.9	0.0	0.0	0.7	2.1	0.0	1.1	3.8
CUKURCAYIR	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5
CUMHURİYET	0.0	4.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	4.8	5.9	3.5	0.0	2.4	6.9	6.0	0.0	11.6	3.3
DEGIRMENDERE	0.0	4.5	0.0	0.0	10.0	0.0	0.0	0.8	0.0	0.6	0.0	12.2	1.4	5.7	7.1	2.1	1.6
ESENTEPE	0.0	1.1	0.0	50.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.4	1.4	1.0	2.4	1.1	0.0
FATİH	0.0	3.4	0.0	0.0	0.0	12.5	0.0	1.6	5.9	3.5	0.0	0.0	9.7	7.3	9.5	3.2	4.9
GAZIPASA	0.0	1.1	0.0	0.0	0.0	4.2	0.0	4.8	0.0	4.9	33.3	0.0	3.4	5.7	2.4	4.2	3.3
GULBAHARHATUN	0.0	2.3	0.0	0.0	10.0	0.0	12.5	2.4	0.0	1.6	0.0	0.0	6.2	2.9	0.0	8.4	4.9
HIZIRBEY	0.0	4.5	100.0	0.0	0.0	4.2	0.0	3.2	0.0	0.8	0.0	0.0	4.8	2.3	2.4	0.0	0.0
INONU	0.0	5.7	0.0	50.0	0.0	25.0	0.0	9.7	11.8	0.8	0.0	0.0	1.4	4.4	0.0	2.1	3.3
ISKENDERPASA	0.0	5.7	0.0	0.0	10.0	4.2	12.5	10.5	5.9	4.5	0.0	4.9	0.7	9.9	7.1	5.3	2.2
KALKINMA	0.0	2.3	0.0	0.0	10.0	0.0	0.0	7.3	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	1.8	0.0	1.1	3.3
KARSIYAKA	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.8	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0	0.0	0.0
KASUSTU BELDESİ	0.0	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	8.3	0.3	0.0	0.0	0.5
KAYMAKLI	0.0	3.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.8	0.0	0.2	0.0	4.9	0.0	0.5	0.0	0.0	0.0
KEMERKAYA	0.0	1.1	0.0	0.0	10.0	8.3	37.5	21.0	35.3	16.7	0.0	26.8	2.8	14.8	2.4	17.9	32.2
KONAKLAR	0.0	1.1	0.0	0.0	0.0	4.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.4	0.5	2.4	1.1	1.6
KURTULUS	0.0	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.4	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0	0.0	0.0
ORTAHISAR	0.0	1.1	0.0	0.0	20.0	0.0	0.0	1.6	0.0	1.4	0.0	0.0	0.7	4.4	4.8	3.2	3.8
PAZARKAPI	50.0	3.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.6	5.9	3.3	0.0	0.0	5.5	1.0	7.1	2.1	2.2
PELITLI BELDESİ	0.0	1.1	0.0	0.0	0.0	4.2	0.0	0.0	5.9	0.8	0.0	0.0	4.8	2.3	4.8	1.1	1.6
SANAYI	0.0	8.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	2.4	4.1	3.4	4.8	0.0	0.0
SOGUKSU	0.0	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.7	0.3	0.0	0.0	0.0
SOGUTLU BELDESİ	0.0	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0	6.2	0.5	0.0	3.2	1.1
TOKLU	0.0	3.4	0.0	0.0	10.0	0.0	0.0	8.1	0.0	1.2	0.0	0.0	4.1	3.1	2.4	3.2	1.1
UNIVERSITE	0.0	2.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.1	0.0
YALI	0.0	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.6	0.0	1.0	0.0	0.0	0.7	0.8	2.4	1.1	0.0
YALINCAK	0.0	3.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0	0.0	0.5
YENICUMA	0.0	2.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.2	0.0	0.0	0.7	1.6	2.4	2.1	3.3
YENIMAHALLE	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	3.2	0.0	0.0	0.0	0.0	1.4	0.5	4.8	1.1	1.6
YESİLTEPE	0.0	2.3	0.0	0.0	10.0	0.0	0.0	1.6	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	0.0	2.4	0.0	0.5
YILDIZLI BELDESİ	0.0	2.3	0.0	0.0	0.0	0.0	12.5	0.0	5.9	1.2	0.0	2.4	0.7	0.3	2.4	0.0	0.5
ZAFER	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0	0.0	0.0

Ek-4'ün Devamı

MAHALLE BELDE	G_52_62	G_52_63	G_52_71	G_52_72	G_52_74	H_45_21	H_45_33	H_45_45	H_52_12	H_55_11	H_55_12	H_55_23	H_55_30	H_55_40	H_55_51	H_55_52	I_60_21
1 NOLU BESIRLI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	10.0	0.0	1.7	0.0	0.0	0.0	0.4	0.4	2.9	8.3	0.0
1 NOLU BOSTANCI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0
1 NOLU ERDOGDU	2.8	20.0	0.0	3.3	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5	2.5	0.0	0.0	0.0
2 NOLU BESIRLI	1.9	0.0	0.0	0.8	0.0	0.0	10.0	5.6	1.7	0.0	0.0	0.0	0.7	0.6	0.0	2.8	0.0
2 NOLU BOSTANCI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.9	0.0	0.0
2 NOLU ERDOGDU	0.9	0.0	0.0	1.2	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.7	1.0	2.9	0.0	0.0
3 NOLU ERDOGDU	3.8	0.0	0.0	0.4	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.6	1.4	2.9	0.0	0.0
AKYAZI BELDESİ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0
AYDINLIKEVLER	2.8	0.0	0.0	0.4	0.0	0.0	10.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5	0.4	0.0	0.0	0.0
BAHCECIK	3.8	0.0	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.1	2.1	2.9	0.0	0.0
BOZTEPE	4.7	0.0	50.0	1.2	1.1	0.0	0.0	0.0	1.7	0.0	1.4	0.0	1.3	2.5	0.0	0.0	0.0
CARSI	13.2	0.0	0.0	7.0	0.0	0.0	0.0	0.0	8.5	0.0	8.5	0.0	8.4	6.6	0.0	16.7	6.0
CIMENLI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0
COMLEKCI	11.3	0.0	0.0	2.9	4.3	0.0	10.0	0.0	16.9	0.0	28.2	0.0	4.8	5.6	2.9	0.0	2.0
CUKURCAYIR	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0
CUMHURİYET	2.8	0.0	0.0	4.9	7.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	16.7	2.7	5.0	0.0	5.6	4.0
DEGIRMENDERE	1.9	0.0	0.0	1.6	1.1	50.0	0.0	0.0	8.5	0.0	7.0	0.0	3.9	8.1	2.9	0.0	12.0
ESENTEPE	1.9	0.0	0.0	1.6	1.1	0.0	0.0	5.6	1.7	0.0	1.4	0.0	0.2	1.0	0.0	0.0	0.0
FATİH	5.7	0.0	0.0	10.2	7.4	0.0	0.0	5.6	0.0	0.0	0.0	33.3	5.4	7.7	8.6	0.0	6.0
GAZIPASA	0.9	0.0	0.0	5.3	11.7	0.0	10.0	0.0	1.7	0.0	0.0	0.0	5.0	3.7	5.7	11.1	2.0
GULBAHARHATUN	0.0	0.0	0.0	4.1	2.1	0.0	10.0	0.0	1.7	0.0	0.0	0.0	2.3	3.3	2.9	5.6	2.0
HIZIRBEY	0.9	0.0	0.0	3.7	2.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.9	0.8	0.0	2.8	0.0
INONU	1.9	0.0	0.0	4.9	8.5	0.0	10.0	11.1	1.7	0.0	0.0	0.0	4.5	2.7	5.7	0.0	0.0
ISKENDERPASA	0.9	20.0	0.0	8.2	8.5	0.0	10.0	16.7	23.7	0.0	18.3	16.7	12.0	6.8	0.0	11.1	12.0
KALKINMA	1.9	0.0	0.0	2.0	1.1	0.0	0.0	0.0	1.7	0.0	7.0	16.7	3.0	1.4	2.9	2.8	0.0
KARSIYAKA	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.4	0.4	0.0	0.0	0.0
KASUSTU BELDESİ	0.9	0.0	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	2.8	0.0
KAYMAKLI	0.9	0.0	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	2.8	0.0
KEMERKAYA	0.9	40.0	0.0	16.0	21.3	50.0	10.0	16.7	8.5	0.0	0.0	0.0	9.1	8.9	14.3	5.6	0.0
KONAKLAR	0.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.7	0.0	2.8	0.0	2.0	2.1	0.0	0.0	0.0
KURTULUS	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.4	0.4	0.0	0.0	0.0
ORTAHISAR	0.0	0.0	0.0	5.3	2.1	0.0	0.0	0.0	1.7	0.0	0.0	0.0	1.4	2.3	0.0	0.0	0.0
PAZARKAPI	16.0	0.0	0.0	1.2	5.3	0.0	0.0	0.0	0.0	100.0	7.0	0.0	3.6	2.9	0.0	2.8	14.0
PELITLI BELDESİ	0.9	0.0	50.0	0.4	3.2	0.0	0.0	11.1	6.8	0.0	0.0	0.0	1.4	2.5	0.0	5.6	4.0
SANAYI	0.0	0.0	0.0	2.5	2.1	0.0	0.0	11.1	6.8	0.0	14.1	0.0	10.6	6.8	0.0	0.0	24.0
SOGUKSU	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.7	0.4	2.9	0.0	0.0
SOGUTLU BELDESİ	1.9	0.0	0.0	1.6	1.1	0.0	0.0	5.6	1.7	0.0	2.8	16.7	2.2	2.1	2.9	0.0	6.0
TOKLU	3.8	0.0	0.0	1.2	2.1	0.0	10.0	0.0	1.7	0.0	0.0	0.0	1.3	2.1	2.9	0.0	0.0
UNIVERSITE	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.4	0.0	0.7	0.2	28.6	2.8	0.0
YALI	0.9	0.0	0.0	1.6	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5	0.2	2.9	2.8	0.0
YALINCAK	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0
YENICUMA	3.8	0.0	0.0	2.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.1	0.6	0.0	0.0	2.0
YENIMAHALLE	0.9	20.0	0.0	2.0	1.1	0.0	0.0	5.6	0.0	0.0	0.0	0.0	1.4	0.8	0.0	0.0	2.0
YESİLTEPE	0.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	1.4	0.0	5.6	0.0
YILDIZLI BELDESİ	0.9	0.0	0.0	0.4	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.2	0.4	0.0	2.8	2.0
ZAFER	1.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0

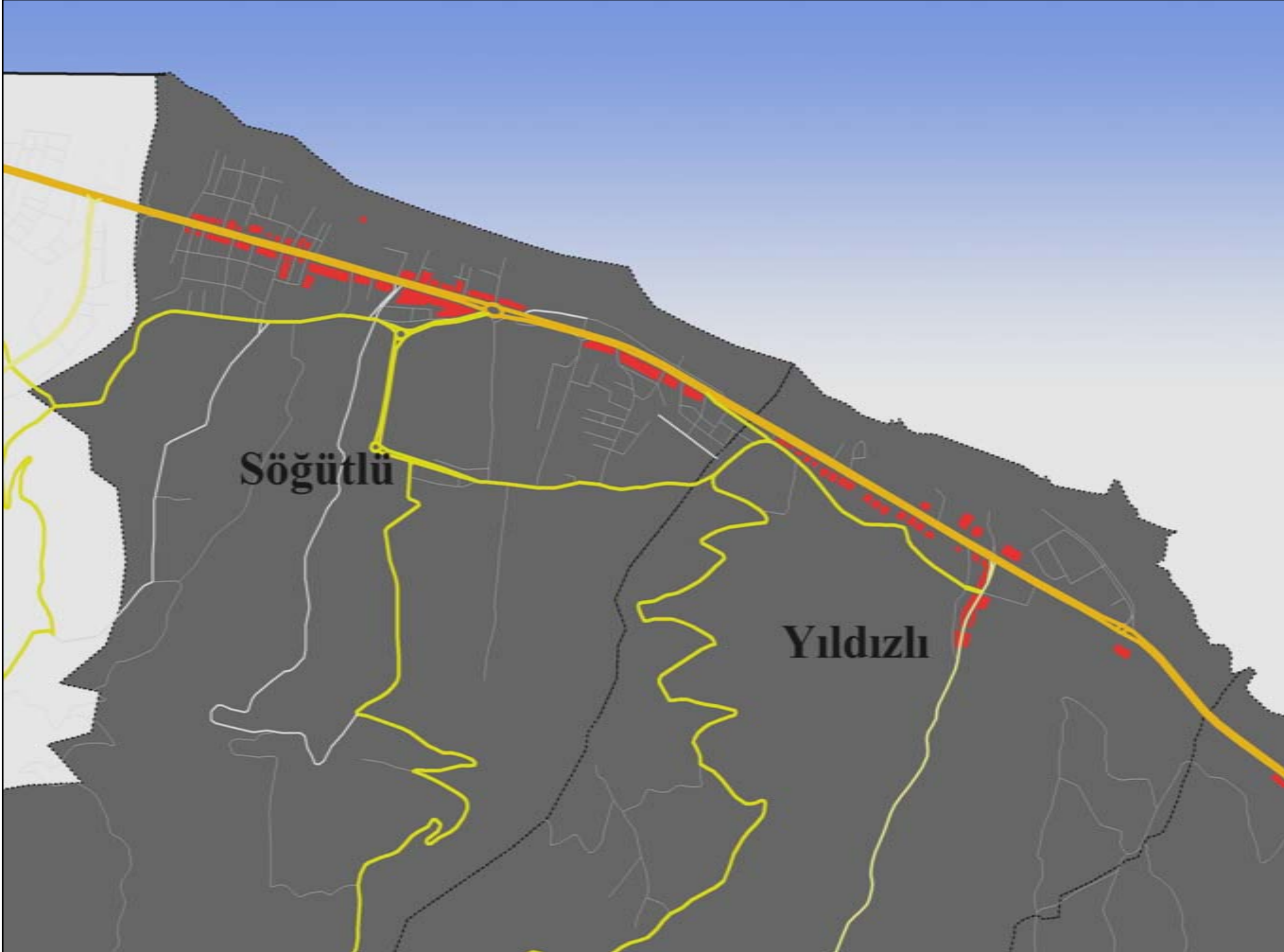
Ek-4'ün Devamı

MAHALLE BELDE	O_92_61	O_92_62	O_92_71	O_92_72	O_93_01	O_93_02	O_93_03	O_93_04	O_93_05	O_93_93	P_95_00	S_82_19
1 NOLU BESIRLI	0.0	0.0	0.0	0.9	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	0.0	2.8	0.0
1 NOLU BOSTANCI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
1 NOLU ERDOGDU	0.0	0.0	0.0	0.9	2.0	1.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2 NOLU BESIRLI	0.0	0.0	0.0	2.7	8.0	1.4	0.0	0.0	1.9	0.0	0.0	10.5
2 NOLU BOSTANCI	0.0	0.0	0.0	0.0	2.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2 NOLU ERDOGDU	0.0	0.0	0.0	1.4	2.0	2.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
3 NOLU ERDOGDU	0.0	0.0	0.0	3.6	0.0	1.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
AKYAZI BELDESİ	14.3	0.0	0.0	0.2	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
AYDINLIKEVLER	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	1.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
BAHCECIK	0.0	0.0	2.2	0.5	2.0	0.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
BOZTEPE	0.0	0.0	0.0	3.0	4.0	2.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
CARSI	0.0	0.0	11.1	6.4	12.0	7.4	0.0	33.3	9.3	0.0	13.9	0.0
CIMENLI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
COMLEKCI	0.0	0.0	2.2	3.2	6.0	2.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
CUKURCAYIR	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
CUMHURİYET	0.0	11.1	4.4	6.4	4.0	6.1	0.0	33.3	7.4	0.0	8.3	10.5
DEGIRMENDERE	0.0	11.1	0.0	2.1	2.0	3.5	0.0	0.0	11.1	0.0	5.6	0.0
ESENTEPE	0.0	0.0	0.0	0.9	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
FATİH	0.0	11.1	8.9	7.5	6.0	6.5	0.0	0.0	7.4	0.0	8.3	0.0
GAZİPASA	0.0	0.0	11.1	6.6	4.0	5.7	0.0	0.0	9.3	0.0	8.3	26.3
GULBAHARHATUN	0.0	0.0	4.4	2.3	0.0	2.5	0.0	0.0	1.9	0.0	2.8	5.3
HIZIRBEY	0.0	0.0	0.0	1.4	0.0	1.2	0.0	0.0	0.0	0.0	5.6	0.0
INONU	14.3	0.0	8.9	5.5	0.0	5.1	0.0	0.0	3.7	0.0	0.0	0.0
ISKENDERPASA	14.3	0.0	11.1	4.1	6.0	6.1	0.0	0.0	16.7	0.0	5.6	0.0
KALKINMA	0.0	11.1	4.4	3.0	6.0	1.8	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	15.8
KARSIYAKA	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
KASUSTU BELDESİ	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
KAYMAKLI	0.0	0.0	0.0	1.4	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
KEMERKAYA	0.0	33.3	15.6	9.8	10.0	19.2	0.0	0.0	14.8	0.0	13.9	26.3
KONAKLAR	14.3	0.0	0.0	1.8	4.0	0.8	0.0	0.0	1.9	0.0	0.0	0.0
KURTULUS	0.0	0.0	2.2	0.2	2.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ORTAHISAR	0.0	0.0	2.2	1.4	0.0	1.4	0.0	0.0	1.9	0.0	2.8	0.0
PAZARKAPI	0.0	0.0	4.4	1.8	2.0	2.0	0.0	33.3	1.9	0.0	5.6	0.0
PELİTLİ BELDESİ	0.0	0.0	2.2	2.7	2.0	2.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.6	0.0
SANAYİ	0.0	0.0	2.2	5.7	4.0	4.1	0.0	0.0	5.6	0.0	0.0	0.0
SOGUKSU	14.3	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.8	0.0
SOGUTLU BELDESİ	14.3	11.1	0.0	4.3	0.0	1.4	0.0	0.0	1.9	0.0	0.0	5.3
TOKLU	0.0	0.0	2.2	1.8	0.0	1.2	0.0	0.0	0.0	0.0	5.6	0.0
UNİVERSİTE	0.0	11.1	0.0	0.2	2.0	0.6	0.0	0.0	1.9	0.0	0.0	0.0
YALI	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
YALINCAK	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
YENİCUMA	0.0	0.0	0.0	1.1	2.0	0.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
YENİMAHALLE	0.0	0.0	0.0	1.1	4.0	0.6	0.0	0.0	0.0	0.0	2.8	0.0
YESİLTEPE	0.0	0.0	0.0	0.7	0.0	1.0	0.0	0.0	0.0	100.0	0.0	0.0
YILDIZLI BELDESİ	14.3	0.0	0.0	1.6	2.0	1.0	0.0	0.0	1.9	0.0	0.0	0.0
ZAFER	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

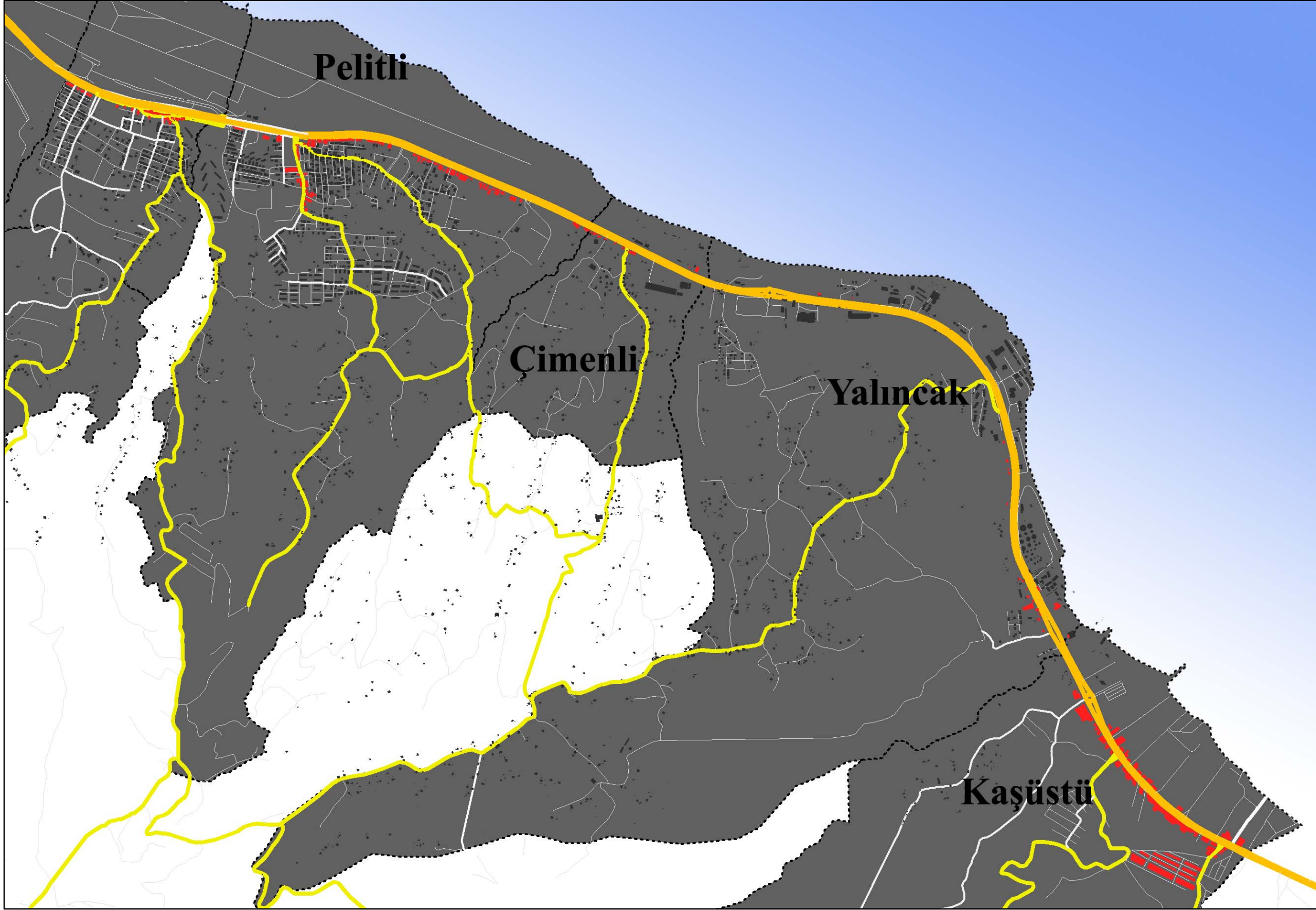
Ek-5'in devamı

MAHALLELER	D_32_30	D_33_10	D_34_10	D_34_20	D_34_30	D_34_40	D_35_11	D_36_12	D_36_13	D_36_14	D_36_15	D_36_22	D_36_30	D_36_61	D_36_62	D_36_63	D_37_10	D_37_20	D_51_89	D_58_40	D_74_30	E_40_10	F_45_41	F_45_11	F_45_12	F_45_21	F_45_23	F_45_25	F_45_31	F_45_33	F_45_34	F_45_42	F_45_43	F_45_44	F_45_45	G_25_63	G_25_72	G_31_37	G_47_41	G_47_42	G_47_47	G_47_63	G_47_77	G_50_10	G_50_20		
1 NOLU BESIRLI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	3.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.6	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	0.0	61.7	0.0	0.0	0.0	2.7	0.0	0.0	0.0	1.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	11.7	2.3		
1 NOLU BOSTANCI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0		
1 NOLU ERDOGDU	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	0.0	3.2	0.0	0.0	11.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.6	0.0	0.0	1.0	
2 NOLU BESIRLI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	3.9	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.5	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	4.3	0.0	0.0	0.0	1.5	0.0	0.0	0.8	0.0	2.5	0.0		
2 NOLU BOSTANCI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	8.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	
2 NOLU ERDOGDU	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.2	2.9	0.0	0.0	0.0	0.0	7.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.1	0.0	1.3	0.0	0.0	0.0	0.0	
3 NOLU ERDOGDU	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.2	1.9	0.0	0.0	0.0	0.0	4.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	3.0	0.0	0.8	0.0	0.0	1.5	0.0	0.0	7.8	0.0	0.0	3.1	0.0	0.0	0.0	0.0	1.4	1.2	3.4	0.0	1.3	1.3	
AKYAZI BELDESİ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0		
AYDINLIKEVLER	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	3.8	0.0	2.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.2	0.0	0.0	0.0	
BAHCECIK	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	4.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.4	0.0	0.0	0.0	
BOZTEPE	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	0.9	7.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.9	0.0	0.0	0.0	
CARSI	0.0	0.0	0.0	0.0	4.6	4.6	0.0	0.6	0.0	0.2	0.2	0.0	2.3	0.0	0.0	0.6	1.3	0.0	4.6	0.0	0.0	1.5	0.0	0.4	0.0	1.0	0.0	0.0	0.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	9.3	1.0	0.7	1.6	0.7	2.8	0.7	0.0		
CIMENLI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	
COMLEKCI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	19.9	0.0	0.0	0.0	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0	0.3	2.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.5	0.0	0.5	0.6	0.8	0.0	0.0	
CUKURCAIYIR	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	4.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
CUMHURİYET	0.0	5.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.7	0.0	0.7	3.1	0.0	5.8	0.0	0.0	4.7	0.0	0.0	3.9	0.0	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	0.8	0.0	0.0	1.5	1.2	0.0	2.6	0.0	0.0	1.6	0.0	0.0	0.0	2.5	1.8	0.8	0.6	0.9	0.0	0.0		
DEGIRMENDERE	11.6	0.0	0.0	8.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.2	5.0	8.7	0.0	17.4	8.7	4.4	0.0	1.5	0.0	1.1	0.0	5.8	0.7	0.0	0.0	1.9	0.0	0.0	1.2	0.0	0.0	0.0	0.0	1.3	0.0	0.2	0.0	2.0	5.2		
ESENTEPE	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	3.8	0.0	0.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	8.0	0.0	1.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	
FATİH	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0	0.9	2.1	0.0	0.0	9.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0	1.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.3	0.0	0.0	0.0	1.1	0.8	0.3	0.7	0.0	0.0	0.0	0.0	
GAZİPASA	0.0	0.0	0.0	2.7	0.0	0.0	0.0	0.7	0.0	0.7	2.8	3.6	0.0	0.0	0.0	2.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.3	0.0	0.5	0.0	1.5	0.0	3.6	1.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0	0.0	3.0	1.6	0.4	3.1	0.0	0.4	0.0	0.0	
GULBAHARHATUN	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	9.6	0.0	3.1	2.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.9	0.0	0.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	5.7	2.6	0.0	0.0	0.0	0.0	1.5	0.0	1.0	0.0	1.0	0.0	0.0		
HIZIRBEY	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.6	0.0	1.5	2.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.8	0.0	4.3	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	7.4	3.5	25.9	0.0	0.0	0.6	1.0	0.0	0.6	0.8	0.0	0.0			
INONU	0.0	7.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.9	0.0	0.8	0.8	0.0	7.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.7	0.0	0.0	0.5	3.1	0.0	3.3	0.0	0.0	2.6	14.9	0.0	0.0	0.7	0.0	0.0	1.1	0.0	0.6	0.0	0.0		
ISKENDERPASA	4.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.8	0.0	0.1	0.7	0.0	3.4	0.0	0.0	0.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.7	0.0	1.1	0.0	1.3	6.7	0.0	1.0	2.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	1.6	1.3	0.0	0.5	0.1	0.8	0.3	0.0	
KALKINMA	0.0	7.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0	1.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.7	0.0	0.0	2.9	0.0	0.0	0.0		
KARSIYAKA	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.1	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
KASUSTU	0.0	0.0	0.0	0.0	56.3	0.0	0.0	6.8	0.0	5.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	1.2	0.0	0.0	0.0	0.0	48.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	4.2	
KAYMAKLI	0.0	0.0	0.0	12.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	3.2	0.0	4.4	0.0	2.5	0.0	8.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.7	
KEMERKAYA	0.0	0.9	0.0	0.0	0.0	0.0	3.7	0.0	2.5	0.1	0.6	6.2	0.0	0.0	0.0	1.0	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.9	0.0	0.2	0.0	1.6	0.0	1.3	1.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	7.5	0.0	2.3	2.3	5.5	1.4	4.6	0.4	0.0	0.0		
KONAKLAR	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	9.2	0.0	1.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.7	0.0	0.0	0.8	10.7	0.0	11.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
KURTULUS	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	3.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0	0.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	49.7	0.												

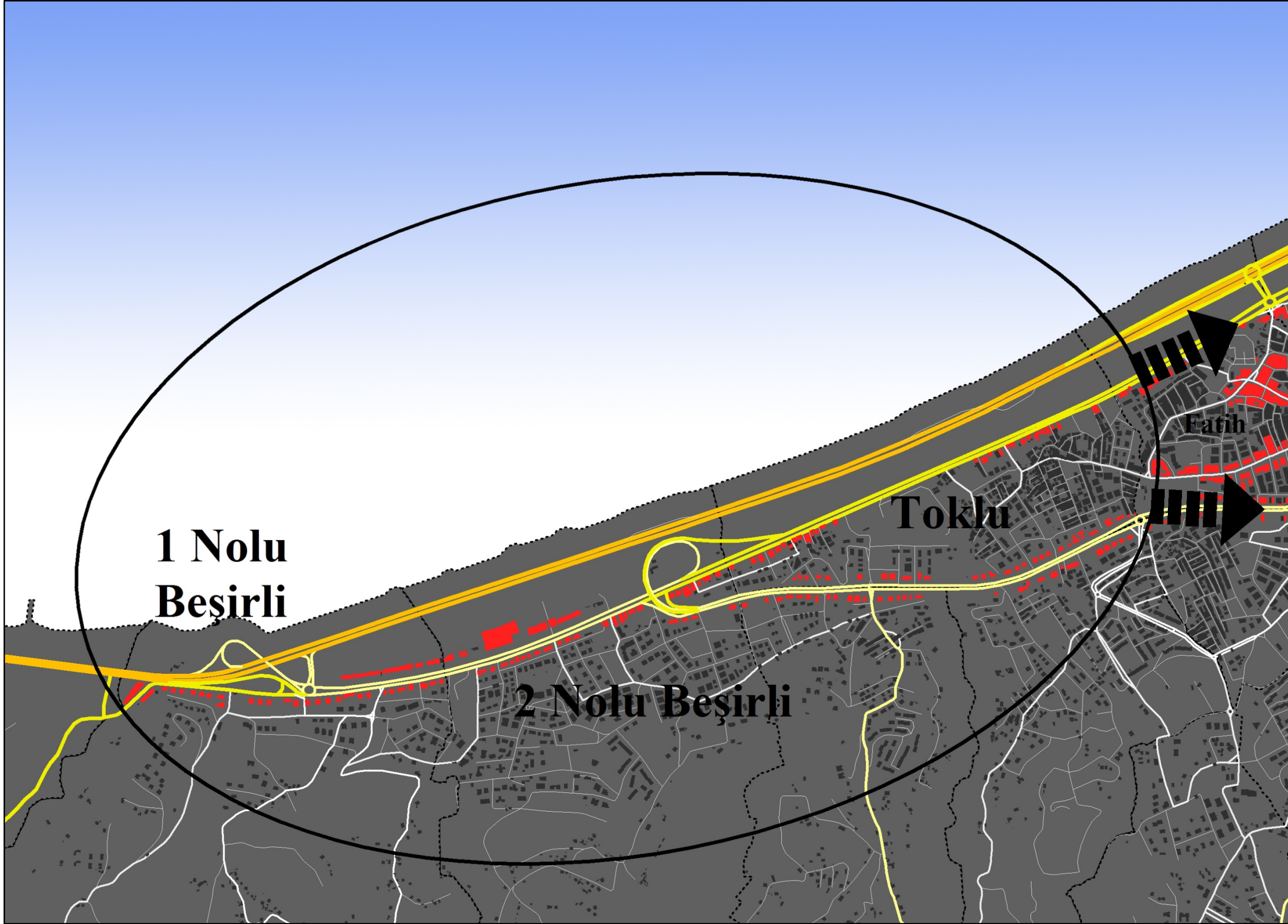
Ek-6 Batı Çeper Bölgesi kent formu ve ticaret

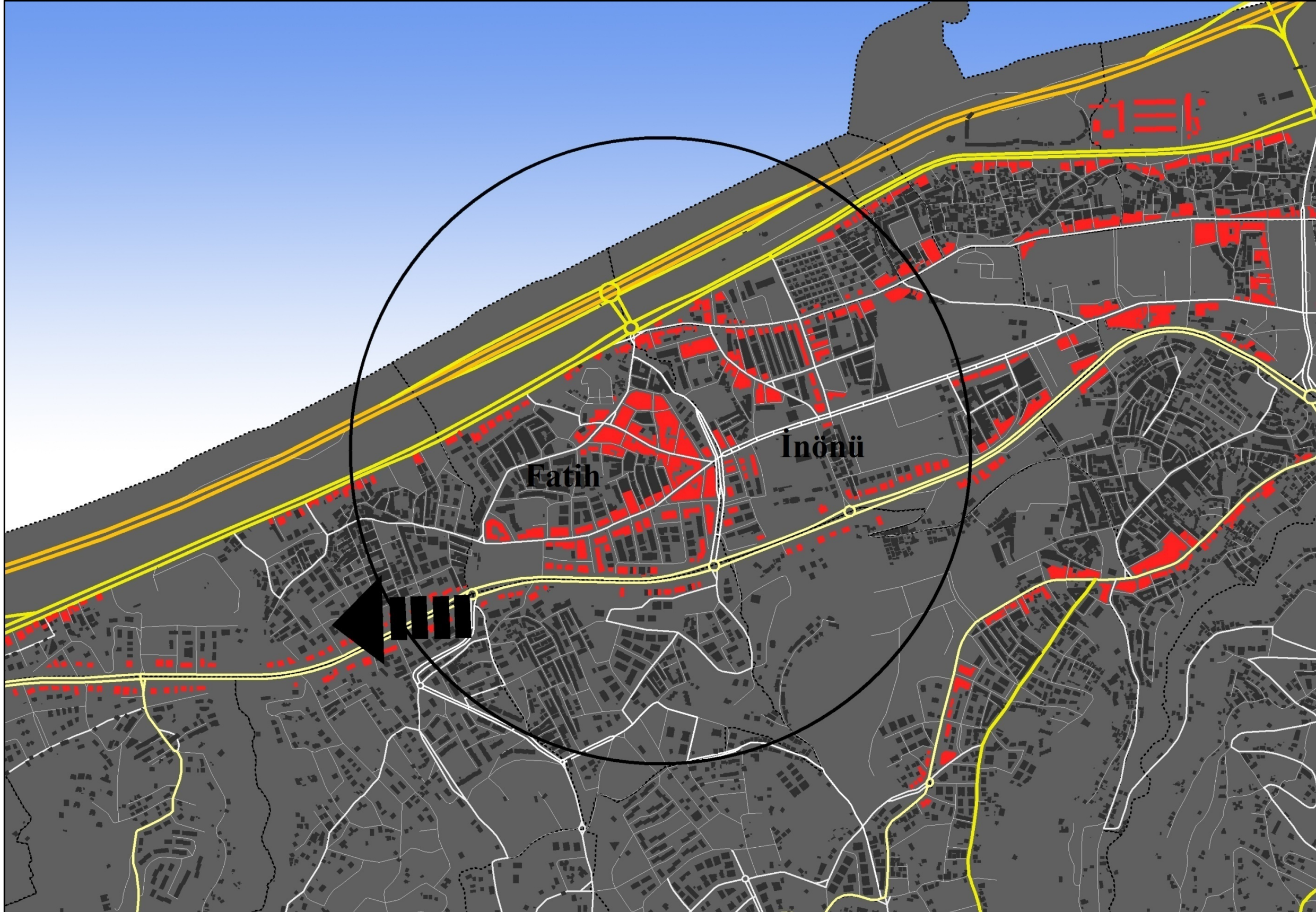
Ek-7 Doğu Çeper Bölgesi kent formu ve ticaret

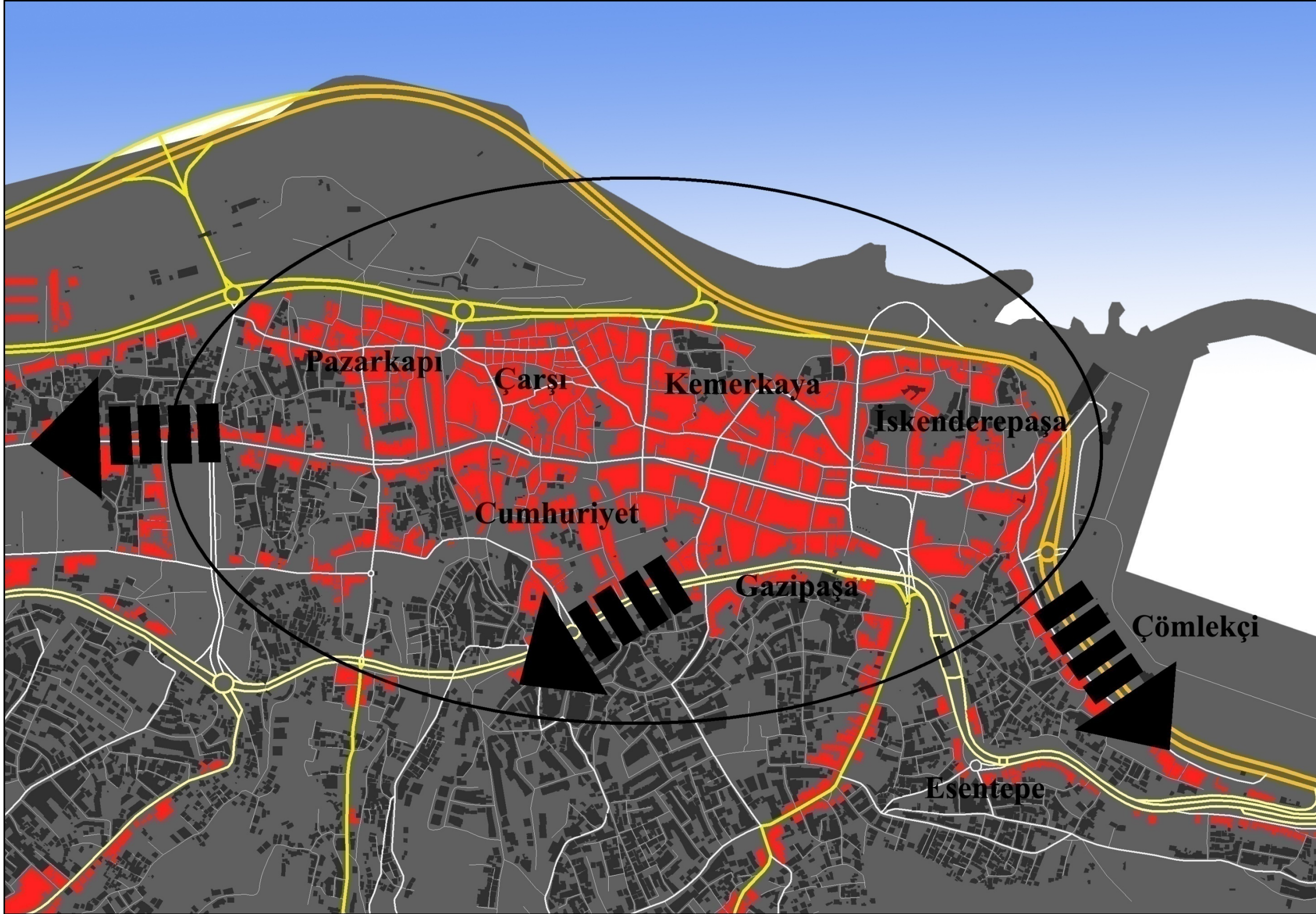
EK-8 Beşirli-Toklu Bölgesi ticaret dokusu ve gelişme yönleri

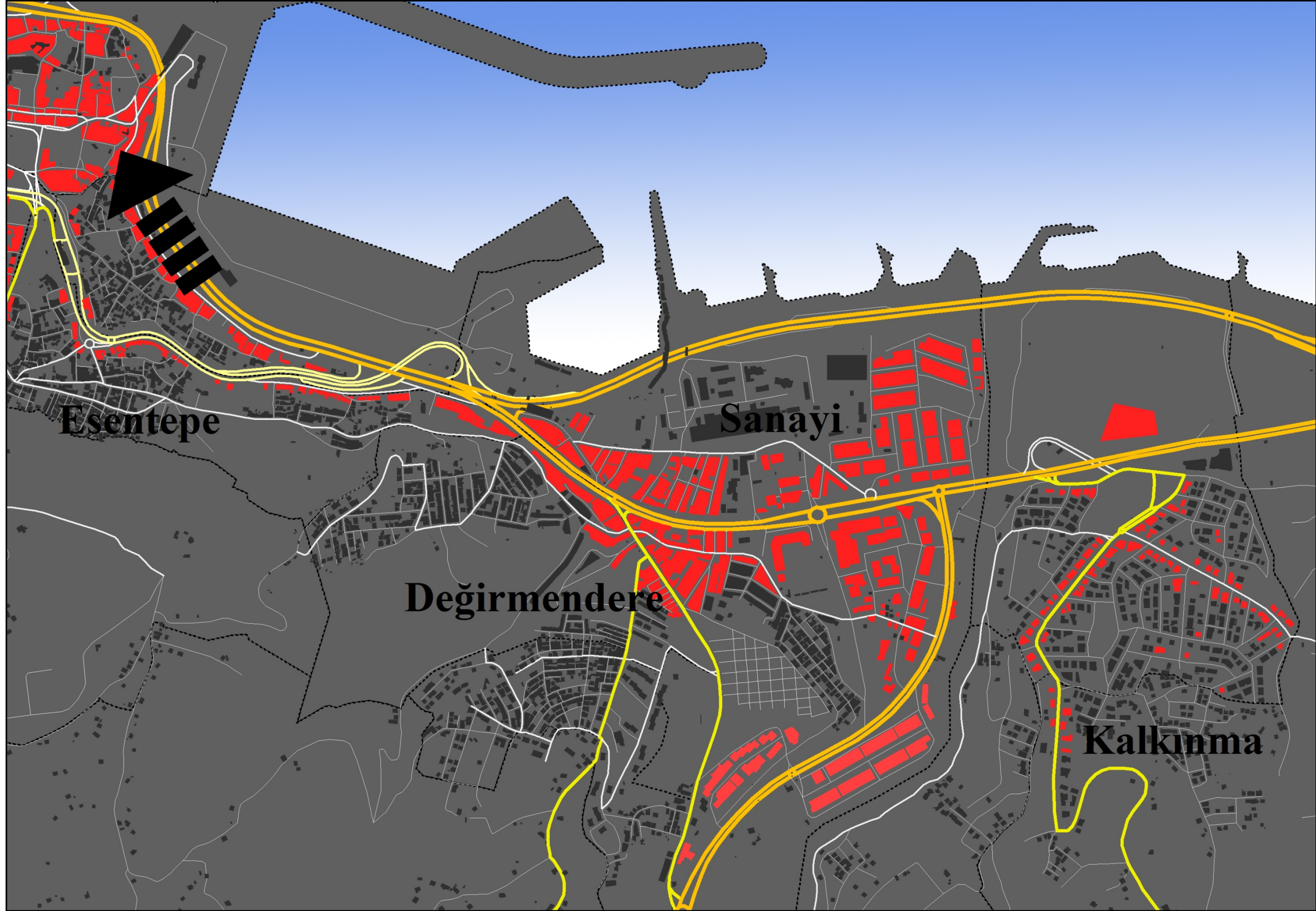
EK-9 İnönü Fatih Bölgesi ticaret dokusu ve kent formu

Ek-10 Merkezi İş Alanı ticaret dokusu ve kent formu

Ek-11 Çömlekçi Sanayi Kalkınma Bölgesi ticaret dokusu ve kent formu

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Samsun'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Samsun'da tamamladı. 1994 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'ne başladığı lisans eğitimini 1999 yılı nda tamamladı. 1999-2005 yılları arasında Ankara'da Coğrafi Bilgi Sistemleri üzerinde özel sektörde çalışmalarını sürdürdükten sonra 2005 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde yüksek lisans eğitime başladı. Aynı yıl Fen Bilimleri Enstitüsü'nde Araştırma Görevlisi olarak atandı. Halen aynı bölümde akademik çalışmalarını sürdürmektedir. Evli ve 3 çocuk babasıdır. İyi derecede İngilizce bilmektedir.